МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов

Збірник тез доповідей
Міжнародної наукової конференції
19–20 червня 2025 року

Вінниця
2025

УДК 811.1'37(082)
А 437

А 437 Збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції **«Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов»** (19–20 червня 2025 р.) / ред. колегія: О. В. Білецька (відп. ред.), Д. Є. Ігнатенко (заст. відп. ред.), О. С. Бойван, І. В. Гарбера, Н. М. Жукова, А. П. Загнітко, В. І. Калініченко, Т. А. Космеда, К. А. Лут, К. І. Мізін, І. В. Пянковська, Л. Г. Шайд, Є. С. Чекарева, М. М. Юрковська, G. Drews-Sylla, J. Getka, R. Kramar, N. Lazebna, E. Pawlikowska-Asendrych, J. Plainer, H. Roll, B. Rothstein, D. Suska, H. Sytar. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. 264 с.

До збірника включені тези доповідей учасників Міжнародної наукової конференції *«Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов»* (19–20 червня 2025 р.), присвяченої дослідженню сучасних питань германських, романських і слов'янських мов і літератур, а також методики викладання іноземних мов.

Рекомендовано здобувачам освіти усіх рівнів, молодим ученим, науковцям.

Усі матеріали подаються в авторській редакції. Погляди авторів, викладені в цьому збірнику, не відображають позицію організаторів Міжнародної наукової конференції «Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов».

Редакційна колегія:

Білецька О. В. канд. філол. наук, доцент, в. о. декана факультету іноземної та слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса (відповідальний редактор);

Ігнатенко Д. Є. канд. філол. наук, в. о. завідувача кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури ДонНУ імені Василя Стуса (заступник відповідального редактора);

Бойван О. С. канд. пед. наук, доцент, в. о. завідувача кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса;

Гарбера І. В. канд. філол. наук, доцент, в. о. завідувача кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса;

Жукова Н. М. канд. філол. наук, доцент, в. о. завідувача кафедри «Іноземна філологія та переклад» Національного університету «Запорізька політехніка»;

Загнітко А. П. д-р філол. наук, професор, член-кореспондент НАН України, професор кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса;

Калініченко В. І. канд. філол. наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов професійного спрямування ДонНУ імені Василя Стуса;

Космеда Т. А. д-р філол. наук, професор, професор кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури ДонНУ імені Василя Стуса;

Лут К. А. канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад» Національного університету «Запорізька політехніка»;

Мізін К. І. д-р філол. наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі;

Пянковська І. В. канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри германських мов, зарубіжної літератури та методик їхнього навчання Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Шайд Л. Г. асистент кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури ДонНУ імені Василя Стуса, лектор DAAD;

Чекарева Є. С. д-р філол. наук, професор, декан філологічного факультету Харківського національного університету імені Василя Назаровича Каразіна;

Юрковська М. М канд. філол. наук, доцент, в. о. завідувача кафедри англійської філології ДонНУ імені Василя Стуса;

Drews-Sylla G. Prof. Dr., Head of the Chair of Slavic Studies, Julius-Maximilian University of Würzburg;

Getka J. Dr. hab., Professor, Department Chair, Department of Intercultural Studies in Central and Eastern Europe, University of Warsaw;

Kramar R. Candidate of Philological Sciences, Dr., Department of Intercultural Studies in Central and Eastern Europe, University of Warsaw;

Lazebna N. Doctor of Philology, Associate Professor, Researcher, TEFL Chair, Julius-Maximilian University of Würzburg;

Pawlikowska-Asendrych E. Dr. hab., Professor, Head of the Institute of Linguistics, Jan Dlugosz University in Czestochowa;

Plainer J. Researcher, German as a Second and Foreign Language, University of Duisburg-Essen;

Roll H. Prof., Dr., Department Chair, German as a Second and Foreign Language, University of Duisburg-Essen;

Rothstein B. Prof., Dr., Institute of German Studies, Faculty of Philology, Ruhr-Universität Bochum;

Suska D. Dr. hab., Professor, Institute of Linguistics, Jan Dlugosz University in Czestochowa;

Sytar H. Doctor of Philology, Docent, Researcher, Institute of Slavonic Studies, Department of Slavic linguistics and lexicography, Czech Academy of Sciences.

© Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2025

ЗМІСТ

Антонюк Олена
Вінниця, Україна
ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 8

Барановська Лідія
Вінниця, Україна
НАЗВИ ПОСУДУ ДЛЯ ПРИГОТУВАННЯ І ВЖИВАННЯ ЇЖІ ТА НАПОЇВ У СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ 11

Білецька Олена,
Бойван Олеся
Вінниця, Україна
Тимчук Володимир
Львів, Україна
ОСОБЛИВОСТІ Й РЕЗУЛЬТАТИ СПІВПРАЦІ ЗДОБУВАЧІВ ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І СТЕЙКХОЛДЕРІВ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ 15

Білецька Олена,
Черненко Дар'я
Вінниця, Україна
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЙ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ (НА ОСНОВІ РОМАНУ С. СКЛЯРЕНКА «СВЯТОСЛАВ») 18

Bober Nataliia
Kyiv, Ukraine
SKETCHING EMOTIONS: A CORPUS-BASED STUDY OF EMOTIONAL STATES IN ENGLISH USING SKETCH ENGINE..... 21

Boivan Olesia
Vinnytsia, Ukraine,
Tymchuk Volodymyr
Lviv, Ukraine,
Vasiukova Nataliia
Kyiv, Ukraine
THE TENDENCY OF THE ENGLISH MILITARY VOCABULARY FOR MILITARY-ORIENTED EDUCATION SYSTEMS OF UKRAINE 24

Бойко Ірина
Рівне, Україна
МОВНИЙ ПОРТРЕТ ПЕРСОНАЖА КІНОФІЛЬМУ (НА МАТЕРІАЛІ ФІЛЬМУ «BARBIE», 2023) 27

Bosak Nina,
Kopus Olga
Odesa, Ukraine
EDUCATIONAL POTENTIAL OF THE "FLIPPED LEARNING MODEL IN IMPROVING STUDENT'S LISTENING SKILLS" 30

Веретюк Тетяна,
Четверик Віктор
Харків, Україна
ПОТЕНЦІАЛ CLIL У ФОРМУВАННІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 33

Возняк Ігор
Львів, Україна
ГОЛОВНІ ВИКЛИКИ ПЕРЕКЛАДУ АКТІВ ЄС 36

Войтович Олег
Вінниця, Україна
«СЛОВНИК ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА» М. ШАТЛВОРЗА ТА М. КОУІ (2014): ПРИНЦИПИ УКЛАДАННЯ, СТРУКТУРА І ОБСЯГ..... 40

Волкова Анжела,
Мурко Ірина
Запоріжжя, Україна
ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ІНШОМОВНОМУ ЧИТАННІ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ..... 41

Гарбера Ірина
Вінниця, Україна
ФРАЗЕОЛОГІЗОВАНІ РЕЧЕННЯ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЇ ГНІВУ В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ КОНФЛІКТНІЙ КОМУНІКАЦІЇ..... 44

Гладких Ірина
Харків, Україна
НАПИСАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ПРОМПТІВ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ..... 52

Головінова Лілія,
Бобро Марія
Харків, Україна
ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «УПЕВНЕНІСТЬ» У ПІСНЯХ «FAIRLY LOCAL» І «TEAR IN MY HEART» АЛЬБОМУ «BLURRYFACE» ГУРТУ «TWENTY ONE PILOTS» 54

Horina Zhanna
Odesa, Ukraine
ADVERTISING WORKSHOP ON LEARNING ENGLISH..... 57

Huliak Tetiana
Ivano-Frankivsk, Ukraine
MULTILINGUALISM AND ITS IMPACT ON COGNITIVE FLEXIBILITY 59

Данцл Лариса
Вінниця, Україна
МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ГЕНДЕРНИХ КОНЦЕПТІВ У МІЖКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ 62

Джеріх Олена
Вінниця, Україна
СИНОНІМИ НОМІНАТИВНОГО ПОЛЯ КОНЦЕПТУ «TOD» 63

Дойчик Оксана, Головко Ірина
Івано-Франківськ, Україна
ІМПЛІКАТУРИ У КІНЕМАТОГРАФІЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ФІЛЬМУ «FIGHT CLUB» (1999)) 66

Дойчик Оксана, Жиколяк Софія
Івано-Франківськ, Україна
МІЛІТАРНІ МЕТАФОРИ В ІНАВГУРАЦІЙНІЙ ПРОМОВІ ДОНАЛЬДА ТРАМПА 2025 РОКУ 68

Доманова Олена
Харків, Україна
НАВЧАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 71

Думченко Богдан, Змійова Ірина
Харків, Україна
ЕТИМОЛОГІЧНИЙ ШАР ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ «ПОЛІТИК» 74

Животова Валерія
Вінниця, Україна
ФУНКЦІОНУВАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕРМІНІВ КОСМЕТОЛОГІЇ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ 76

Загнітко Анатолій
Вінниця, Україна
СИНТАКСИЧНА ТЕОРІЯ ЕЛІПСИСУ 78

Закурдаєва Ольга
Харків, Україна
ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ В НАВЧАННІ ГОВОРІННЮ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИКЛАДАННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В КНР ... 82

Запухляк Ірина, Бойван Олеся
Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ 84

Змійова Ірина, Паненко Інна
Харків, Україна
ЦИФРОВА ЕПОХА ПЕРЕКЛАДУ: ВІД ТРАДИЦІЙНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА ДО ЛІНГВІСТИЧНОГО КОНСУЛЬТАНТА 87

Ігнатенко Дарина
Вінниця, Україна
КОРПУСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕМНИХ КОНСТРУКЦІЙ У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ 91

Kalinichenko Vira, Polikarpova Yuliia
Vinnytsia, Ukraine
ACADEMIC INTEGRITY ROLE IN THE FUTURE ENGLISH TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT 95

Кіпень Володимир
Вінниця, Україна
ЗОВНІШНЯ КОМУНІКАЦІЯ ЯК АТРИБУТ ДИСКУРСУ ПРОДАКТ-МЕНЕДЖМЕНТУ 98

Кіщенко Алла, Боєва Евеліна
Одеса, Україна
НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА КОЛІРНОГО ОФОРМЛЕННЯ РЕКЛАМИ В ЛІНГВОДИДАКТИЧНОМУ РОЗГЛЯДІ 101

Коваленко Валентина
Київ, Україна
ХАРАКТЕРИСТИКА ЕМОТИВНОСТІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ 105

Ковтун Оксана
Вінниця, Україна
КАТЕГОРІЯ ДЕТЕРМІНОВАНОСТИ ІМЕННИКА ЯК ЧИННИК МОДЕЛЮВАННЯ ЗНАЧЕННЯ ОЦІНКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ 107

Колбіна Тетяна
Харків, Україна
ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕРЕКЛАДАЧА 110

Колібек Анастасія, Зелінська Марія
Дрогобич, Україна
ФОРМУВАННЯ ФОНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ НОСОВИХ ГОЛОСНИХ) 113

Котвицька Людмила
Мюнхен, Німеччина,
Тимчук Володимир
Львів, Україна
ВІДТВОРЕННЯ ФРАГМЕНТОВАНОГО ВІРШОВАНОГО МІЛІТАРНОГО ТЕКСТУ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ. ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЇ АРТУРА ПАВЛЕНКА «ТРИ») 116

Кришталь Світлана
Вінниця, Україна
УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ АНГЛІЙСЬКИХ КОНВЕРТОВАНИХ МЕТАФОР 122

Kumar Dinesh
Karnal, India
THE SCOPE OF LITERARY STUDIES IN 21st CENTURY: A CRITICAL OVERVIEW 125

Lazebna Nataliia
Würzburg, Germany
AS CLEAR AS AI: NAVIGATING AMBIGUITY IN DIGITAL DISCOURSE 126

Ласькова Вероніка, Соловей Олег
Вінниця, Україна
ОСОБЛИВОСТІ ХРОНОТОПУ В РОМАНІСТИЦІ СЕРГІЯ ЖАДАНА 129

Лобанов Євген, Григошкіна Ярослава
Вінниця, Україна
АВТОМАТИЗАЦІЯ Й ОПТИМІЗАЦІЯ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ ЗА ДОПОМОГОЮ ДОДАТКА OMEGAT 133

Луценко Павло
Вінниця, Україна
ВПЛИВ НІМЕЦЬКОЇ НА СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ 136

Марковська Ульяна
Вінниця, Україна
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛІТОТИ В ТЕКСТІ РОМАНУ МЕДЛІН МІЛЛЕР «ЦИРЦЕЯ» 139

Михальчук Світлана
Луцьк, Україна
ПЕРЕКЛАД ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ В АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ 142

Мицан Дарія
Івано-Франківськ, Україна
ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ) 145

Мороз Владислав
Вінниця, Україна
КЛАСИФІКАЦІЯ КОПІРАЙТЕРСЬКИХ ТЕКСТІВ: ФУНКЦІЙНО-ДИСКУРСИВНИЙ АСПЕКТ 147

Нестеренко Тетяна
Кропивницький, Україна
ВПЛИВ ДЕПАЛАТАЛІЗАЦІЇ НА РОЗБУДОВУ ФОНЕТИКО-ФОНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ І ПОЛЬСЬКОЇ МОВ 150

Nykyporets Svitlana
Vinnytsia, Ukraine
EXPERIMENTAL RESEARCH ON LANGUAGE PROCESSING IN VIRTUAL REALITY: A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR FUTURE COGNITIVE INVESTIGATION 153

Nykyporets Svitlana, Ibrahimova Liudmyla, Kriutchenko Olena,
Vinnytsia, Ukraine
THE USE OF NEURO-LINGUISTIC PROGRAMMING (NLP) IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING: INVESTIGATING THE IMPACT OF NLP TECHNIQUES ON VOCABULARY AND GRAMMAR ACQUISITION 157

Оленяк Мар'яна
Київ, Україна
АКАДЕМІЧНЕ САМОСТВЕРДЖЕННЯ ЧЕРЕЗ ДИСТАНЦІЮВАННЯ 160

Островська Карина
Дніпро, Україна
ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ЛЕКСИКУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 162

Пасєка Андрій
Вінниця, Україна
МЕТОДИ, МЕТОДИКИ ТА ПРИЙОМИ СТУДІЮВАННЯ СУЧАСНОЇ УРОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИКАХ І МОДЕЛЯХ 164

Патріарх Вікторія
Вінниця, Україна
ПРИЙОМИ ПОЕТИКИ ОНІМІВ У РОМАНІ ЕРНЕСТА ГЕМІНҐВЕЯ «FOR WHOM THE BELL TOLLS» 168

Пилипак Валерія
Вінниця, Україна
АРГУМЕНТАТИВНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРОЛОГІЧНА ОЗНАКА АНАЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ 170

Письменна Інна
Дніпро, Україна
ВПЛИВ АНГЛІЦИЗМІВ НА СУЧАСНУ НІМЕЦЬКУ МОВУ 174

Пірус Ростислав
Івано-Франківськ, Україна
МЕТАФОРИ-КОМПОЗИТИ В АНГЛОМОВНОМУ СПОРТИВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ 176

Plainer Julia
Duisburg-Essen, Germany
MEHRSPRACHIG SCHREIBGESTÜTZT SPRECHEN? POTENTIALE UND UNSICHERHEITEN VON PEER SCHREIBGESPRÄCHEN IN DEUTSCH-NIEDERLÄNDISCHEN SCHULAUSTAUSCHSITUATIONEN 179

Popow Monika, Kurowska-Susdorf Aleksandra
Gdynia, Poland
DECOLONIZATION IN THE EYES OF KASHUBIAN TEACHERS: BETWEEN LOCAL IDENTITY AND NATIONAL NARRATIVES..... 180

Приходько Анатолій
Запоріжжя, Україна
ТЕКСТОПРАГМАТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ДЕРЖАВНИХ ГІМНІВ 181

Просалова Віра Вінниця, Україна
ПРЕЗЕНТАЦІЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОБЛЕМА ПИСЬМЕННИЦЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ 185

Просалова Віра, Ласькова Вероніка
Вінниця, Україна
ВОЄННА ПРОБЛЕМАТИКА В ЛІРИЦІ ПАВЛА ВИШЕБАБИ 188

Просалова Віра, Мужилівська Ірина
Вінниця, Україна
ТВОРЧІСТЬ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО ЯК ОБ'ЄКТ НОВІТНІХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ ПРАКТИК 191

Равло Поліна
Вінниця, Україна
ОНОМАТОПЕЇ В ІНТЕРНЕТ-КУЛЬТУРІ: ВПЛИВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ФРАНКОМОВНІ ОНЛАЙН-СПІЛЬНОТИ 195

Радецька Світлана
Київ, Україна
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ МЕДИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ:ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ПОДОЛАННЯ 197

Roll Heike
Duisburg-Essen, Germany
„HERAUS MIT DER SPRACHE" – SPRACHLICH-ÄSTHETISCHES LERNEN DURCH KUNST IM ZUSAMMENSPIEL VON SPRACHUNTERRICHT UND MUSEALEM RAUM 199

Росоха Олена
Вінниця, Україна
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СЛЕНГУ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ДЕПЕШ МОД») 200

Rothstein Björn
Bochum, Germany
MITSPRACHE UND SPRACHGEWALTEN 202

Skyba Oksana
Kyiv, Ukraine
CORNERSTONES OF MILITARY INTERPRETING..... 202

Соколова Владислава
Вінниця, Україна
СЕМАНТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛИ СТЕФАНА ЦВЕЙГА "BRIEF EINER UNBEKANNTEN") 205

Sokolovska Natalia
Lviv, Ukraine
TEACHING ENGLISH THROUGH REAL-WORLD PROBLEMS: THE CASE STUDY METHOD..... 207

Соловей Олег, Пуніна Ольга
Вінниця, Україна
РОМАН МІШЕЛЯ УЕЛЬБЕКА «ПОКОРА»: ДО ПИТАННЯ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ЖАНРУ АНТИУТОПІЇ..... 210

Стаднік Мирослава
Вінниця, Україна
КОМІКС ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ У СТАРШИХ КЛАСАХ 217

Stepanova Iryna, Nykyporets Svitlana
Vinnytsia, Ukraine
THE FUNCTIONAL-SEMANTIC FIELD OF THE PASSIVE VOICE IN TECHNICAL ENGLISH AND UKRAINIAN: A CONTRASTIVE PERSPECTIVE ON TEACHING IN ESP CLASSES 219

Стрюк Наталя
Вінниця, Україна
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ ТА НАУКИ: РОЛЬ JOURNAL FINDER І GLOBAL JOURNAL DATABASE У СПРОЩЕННІ ДОСТУПУ ДО НАУКОВИХ РЕСУРСІВ ТА ПОКРАЩЕННІ АКАДЕМІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ 223

Супрунчук Юлія
Житомир, Україна
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ АДАПТАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ ДО ПОТРЕБ КУРСАНТІВ 226

Suska Dorota
Czestochowa, Poland
PRESS FEATURES IN THE CORRESPONDENCE OF JAKUB KAZIMIERZ RUBINKOWSKI FROM 1716–1726. REFLECTIONS ON THE FORMATION OF THE GENRE FORM OF THE HANDWRITTEN NEWSPAPER 228

Сушицька Ольга
Коростишів, Україна
ФІЛОСОФІЯ СУБ'ЄКТИВНОСТІ У ВІРШІ ЛІНИ КОСТЕНКО «НА СВІТІ МОЖНА ЖИТЬ БЕЗ ЕТАЛОНІВ…» 229

Терещенко Лілія
Вінниця, Україна
НОМІНАЦІЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В АНГЛОМОВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБАХ ІНФОРМАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ КОРПУСУ NOW) 231

Тимченко Олеся
Харків, Україна
МОТИВ ДОРОГИ В ХУДОЖНІЙ МОДЕЛІ ҐАУЧО ЯК НАЦІОНАЛЬНОГО СИМВОЛУ АРГЕНТИНИ У РОМАНІ «ДОН СЕГУНДО СОМБРА» 234

Федоряка Людмила
Кривий Ріг, Україна
ЛЕКСИЧНІ ВЕРБАЛІЗАТОРИ ФОРМУВАННЯ «МОЖЛИВИХ СВІТІВ» У ПАМФЛЕТАХ ТОМАСА НЕША 237

Хавкіна Олена
Запоріжжя, Україна
ФРАЗОВІ ДІЄСЛОВА ЯК ДЖЕРЕЛО ДЕРИВАЦІЇ ІМЕННИКІВ ТА ПРИКМЕТНИКІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ) 241

Харитонова Олена
Вінниця, Україна
ЯК ПОКРАЩИТИ УСНЕ РОЗУМІННЯ ТА ГОВОРІННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 245

Чекарева Євгенія
Харків, Україна
СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРЕФІКСАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ ДІЄСЛОВА COMPETO) 247

Чернілевська Яна
Вінниця, Україна
ШТУЧНІ МОВИ У ФЕНТЕЗІЙНОМУ ТЕКСТІ. ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, РОЛЬ У СВІТОБУДОВІ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ 251

Шум Ольга
Київ, Україна
ІНШОМОВНЕ ЧИТАННЯ: МИНУЛЕ ЧИ ЕФЕКТИВНА СКЛАДОВА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 255

Юрковська Майя, Чорнобіль Діана
Вінниця, Україна
ЗАГОЛОВОК ЯК МОВНА СТРАТЕГІЯ: (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКОМОВНИХ МЕДІАТЕКСТІВ) 257

Яріз Євген
Харків, Україна
РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 261

Антонюк Олена, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У сучасному світі кваліфікований спеціаліст повинен володіти набором компетентностей, які допоможуть йому повноцінно реалізуватися в обраній професійній сфері. Без сумніву, однією із таких надважливих компетентностей (здатності особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей) (Закон України) є риторична, підкреслюючи важливість якої М. Ковалик зазначає, що рівень мовленнєвої освіченості сучасного студента закладу вищої освіти визначає його успішність у подальшій професійній діяльності, відповідно – майбутній випускник повинен навчитися володіти словом, цим словом впливати на співрозмовників та утвердити себе в суспільстві (Ковалик, 2021, с. 184).

Зміст поняття «риторична компетентність» активно досліджується в контексті підготовки майбутніх педагогів, учителів-словесників (Н. Грона та О. Семеног, Л. Мамчур, С. Толочко, Л. Рускуліс, Н. Янц та ін.), оскільки заведено вважати, що саме для них такі уміння і навички є професійно необхідними (Корчова, 2013, с. 24). Однак хочемо наголосити, що здатність лінгвістично правильно володіти всіма видами і формами усного спілкування залежно від мети, завдань, умов професійної комунікації (Корчова, 2013, с. 24) є не менш важливою і для представників інших сфер діяльності (юридичної, інформаційної, економічної тощо).

На сьогодні відомо досить багато визначень риторичної компетентності, однак єдиної дефініції не існує. Наведемо найбільш поширені з них. Під риторичною компетентністю загалом розуміють «вищий рівень комунікативної компетентності; володіння риторичними знаннями, уміннями та навичками, якостями особистості, що визначають здатність і готовність до ефективного та оптимального спілкування, реалізовані й закріплені в досвіді комунікативної та риторичної діяльності» (Нищета, 2014, с. 21), або теоретичну та практичну «здатність продукувати різноманітні тексти переконливого мовлення в різних видах суспільного й міжособистісного спілкування та публічного мовлення для умотивованого й аргументованого донесення інформації; уміле послуговування засобами риторики з метою впливу на адресата мовлення, риторичного й особистісного самовдосконалення й вироблення індивідуального ораторського стилю» (Толочко, 2019, с. 333). Т. Симоненко пропонує дещо уточнене тлумачення професійної риторичної компетентності, орієнтуючись на здобувачів нефілологічної спеціальності. Науковиця зазначає, що «це наявність професійно-комунікативних умінь особистості спілкуватися в типових умовах професійної діяльності, володіти потенціалом професійного дискурсу, репрезентувати нормативні й доступні для сприйняття навчально-наукові, професійно орієнтовані тексти;

здатність розв'язувати комунікативні завдання у складних і непередбачуваних ситуаціях професійного спілкування» (Симоненко, 2017, с. 131).

Поділяємо думку науковців про те, що в основі визначення риторичної компетентності перебувають конкретні чинники, а саме: необхідність у переконливому мовленні в різноманітних видах спілкування (як у суспільному, так і в особистісному) – логос; потреба суспільства у формуванні вмілого мовця (оратора), що готовий до спілкування та є зразком і носієм високої суспільної моралі, – етос; проблема емоційної культури в суспільстві – пафос; необхідність досвіду для вибудовування діалогу в різноманітних ситуаціях мовлення (Ковалик, 2021, с. 185; Колотілова, 2007, с. 12–14). Отже, вправний оратор повинен уміти поєднувати знання мовних норм, уміння продукувати тексти різних стилів, навички презентувати власне висловлювання, обов'язково орієнтуючись на конкретну аудиторію та враховуючи її особливості. У зв'язку з цим вагомого значення у формуванні риторичної компетентності набуває вивчення в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса студентами-нефілологами дисциплін мовознавчого циклу, зокрема таких як *«Ділова українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Мовний практикум», «Основи ораторського мистецтва»* та ін.

Для формування / удосконалення риторичної компетентності викладачі-практики (зокрема Н. Голуб) пропонують використовувати вправи різного характеру, а саме: а) підготовчі (мають на меті формування вмінь визначати тему й мету виступу, формулювати тезу, моделювати слухацьку аудиторію, аналізувати підібраний матеріал), б) тренувальні (спрямовані на тренування дихання, голосу, дикції, інтонації, пам'яті; відпрацювання жестів та міміки, формування навичок виголошувати промови частинами і повністю), в) творчі (забезпечують формування вмінь і навичок складати текст виступу відповідно до побудованої композиції, використовуючи елементи зацікавлення аудиторії), г) аналітичні (сприяють розвитку аналітичного мислення, формуванню вмінь та навичок риторичного аналізу тексту й конкретної ситуації, публічного виступу) (за Ковалик, 2021, с. 21).

Отже, на заняттях (як лекційних, так і практичних) студенти не тільки засвоюють теоретичний матеріал, а й аналізують тексти, виголошені різними промовцями, визначають найпоширеніші та найпродуктивніші види аргументів, створюють власні висловлювання різної тематики, використовуючи найбільш ефективні риторичні прийоми; навчаються організовувати комунікативні акти та керувати ними, уникаючи конфліктних ситуацій, а за потреби – вирішуючи їх; орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування та відповідно – моделювати їх.

Пропонуємо кілька вправ із власного досвіду.

Для глибшого засвоєння теоретичного матеріалу результативними є завдання на аналіз текстів публічних виступів політичних лідерів, очільників держав (наприклад, У. Черчилля, В. Чорновола, В. Зеленського та інших). Це допомагає краще усвідомлювати структуру аргументації, характеризувати мовностилістичні особливості текстів. Якщо ж аналіз здійснюється на основі відеоматеріалу, то це дає змогу проаналізувати невербальні засоби, які використовує оратор. На-

прикінці виконання таких завдань студенти мають можливість надати власні пропозиції щодо покращення виступу, черговості аргументів тощо.

Для кращого усвідомлення механізму добору аргументів, їх організації в тексті можна запропонувати вправу «Обмежені можливості». Наприклад: *Доведіть або спростуйте тезу У. Черчилля «Успіх – це здатність крокувати від однієї невдачі до іншої, не втрачаючи ентузіазму», дотримуючись чіткої моделі відповіді:*

Погоджуюсь / не погоджуюся із твердженням …,

1) тому що …;

2) тому що …;

3) тому що … .

Отже, … .

Так виробляються навички працювати за чітким планом, вибудовувати логічні зв'язки між частинами повідомлення, концентруватися на головному.

Досить ефективними є вправи з обмеженням у часі («Цейтнот»). Наприклад: *До запропонованої тези (Спілкуйся з тими, хто може зробити тебе кращим. Сива борода не робить чоловіка мудрим) за 1–2 хвилини складіть завершене висловлювання зі щонайменше 3-ма аргументами.* Виконуючи такі завдання, студенти не тільки добирають мовний матеріал, але й навчаються працювати в нестандартних умовах, планувати роботу, розподіляти час, самодисциплінуються.

Результативною є робота в групах. До прикладу, групі з 4 осіб пропонується завдання: *Уявіть, що в кожного із вас є фантастичний сад, опишіть його, доведіть важливість саме вашого «саду» для розвитку людства.* Один учасник (визначається шляхом голосування чи жеребкування) має зібрати у своєму «саду» найцінніші об'єкти, представлені іншими, і так само аргументувати свій вибір. Так виробляється уміння працювати в колективі, брати на себе відповідальність, бути лідером.

Вправа «Робітня переконання». Студенти отримують на вибір тему та завдання переконати аудиторію у її важливості, спонукати до конкретної дії тощо. Наприклад: *У кожного з вас є хобі, доведіть, що саме ваш вибір вартий уваги, загітуйте інших займатися цією справою.*

Звичайно, набуття риторичної компетентності не забезпечується лише запропонованими вправами. Продуктивними є завдання на моделювання ситуацій спілкування (цікаво, що чим несподіваніші і незвичніші ситуації, тим креативніші відповіді); на створення власних висловлювань за визначеним початком (напр., *початок здалеку, несподіваний початок*); за моделлю певного топосу (напр., *«Це, а не те», «Це не тому, що…, а тому»*); використовуючи різні види запитань (напр., *риторичні, закриті, провокаційні*), чи етикетні мовні формули (напр., *вибачення, прохання, прощання*) тощо. Водночас потрібно зазначити, що, відповідаючи, студенти мають слідкувати за дикцією, контролювати темп мовлення, інтонацію, робити логічні наголоси, паузи.

Хочемо також наголосити, що важливою під час вироблення риторичної компетентності є робота над мовними огріхами. Тут продуктивним є прийом

«знеособлення» помилки, коли наприкінці обговорення тієї чи іншої вправи або блоку вправ студенти разом виправляють допущені помилки.

Отже, можемо з упевненістю констатувати, що риторична компетентність безпосередньо впливає на вироблення навичок як спеціальних фахових, так і soft skills (ефективно комунікувати, критично мислити, мати лідерські якості, бути здатним до емпатії, уміти працювати в команді, організовувати власну роботу тощо), що є максимально цінними у майбутній професійній діяльності та затребуваними на сучасному ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text

2. Колотілова, Н. А. (2007). Риторика: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури.

3. Ковалик, М. (2021). Формування риторичної компетентності студентів. *Актуальні питання гуманітарних наук, 42,* т. 1, 183–188.

4. Корчова, О. М. (2013). Риторична компетентність як складник професійної підготовки соціальних педагогів. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки, 22,* 23–28.

5. Нищета, В. А. (2014). Методика навчання риторики в школі: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури.

6. Симоненко, Т. В. (2017). Формування риторичної компетентності особистості майбутнього фахівця в умовах сучасної освітньої парадигми. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки», 13–14,* 130–137.

7. Толочко, С. (2019). Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти: дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2019. 574 с. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.01/dis_Tolochko.pdf

Барановська Лідія, *асистент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

НАЗВИ ПОСУДУ ДЛЯ ПРИГОТУВАННЯ І ВЖИВАННЯ ЇЖІ ТА НАПОЇВ У СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

У сучасних лінгвістичних дослідженнях активно застосовується теорія тематичних і лексико-семантичних груп. Комплексне вивчення словникового складу мови передбачає дослідження всіх тематичних груп, включаючи свідчення етнографії, історії матеріальної та духовної культури, із метою забезпечення повного відтворення семантичної структури кожного елемента тематичної групи словникового запасу (П'яст, 2002, с. 216). Комунікація, зокрема та, яка має відношення до їжі, способів її приготування та споживання, посідає одне з важливих місць.

Об'єктом дослідження є порівняння лексем з лексико-семантичної групи (ЛСГ) «Посуд» в українській та польській мовах. Поняття «посуд» охоплює безліч різних найменувань предметів, в яких ми готуємо і з яких їмо. Словник української мови дає наступне визначення цього поняття: «Посуд – вироби з

глини, скла, металу тощо, які використовують для приготування або подавання їжі, напоїв і т. ін., а також для зберігання харчових продуктів; начиння (СУМ, Т. 8, с. 389). Предметом дослідження є сучасні назви посуду, який найчастіше використовується у повсякденному житті. Метою статті є порівняльний аналіз лексем – назв посуду в польській та українській мовах, підкреслення спільних рис й наголошення на відмінностях.

Лексико-семантична група «Посуд» належить до широковживаної й характеризується динамічністю. Назви посуду – це група слів, у якій поряд зі старими та навіть архаїчними лексемами функціонують нові. Актуальність статті полягає в тому, що ця ЛСГ потребує детального дослідження у зіставному аспекті з метою виявлення номінативних моделей, засобів семантичної та словотвірної деривації. У статті ставляться такі завдання: виокремлення назв з ЛСГ «Посуд» у сучасній українській та польській мовах, порівняння їх значення, співвідношення в обраній підгрупі.

Посуд – узагальнена назва предметів побуту, що використовуються для приготування, приймання та зберігання їжі та напоїв. Словник української мови в 11 томах подає такі визначення лексем з ЛСГ «Посуд» (поряд наведені дефініції з WSJP):

Блюдо укр. 'широка посудина, в яку кладеться або насипається страва'; пол. *półmisek* 'owalne, płytkie naczynie przeznaczone do podawania potraw'.

Блюдце укр. 'чайний посуд, який ставлять під чашку або склянку'; пол. *spodek* 'mały talerzyk, podstawka pod szklankę, filiżankę'.

Глек укр. 'висока кругла, переважно глиняна посудина, злегка розширена в нижній частині'; пол. *dzbanek* 'naczynie zwężone u góry, zwykle z jednym uchem i dziobkiem'.

Дзбан укр. 'глекоподібний глиняний, дерев’яний або металевий посуд для води, молока, квасу і т. ін.'; пол. *dzban* 'naczynie podobne do dużego dzbanka'.

Казан, казанок укр. 'переважно округлої форми посудина (звичайно з відкритою верхньою частиною) для варіння їжі, кип’ятіння води тощо'; пол. *kocioł* 'duże, głębokie naczynie metalowe, zamykane pokrywą, służące do gotowania'.

Каструля укр. 'посуд (переважно циліндричної форми) для варіння страви'; пол. *garnek* 'okrągłe naczynie z wysokimi ściankami i z uchami przeznaczone do gotowania w nim lub przechowywania jedzenia'.

Келих укр. 'посуд для пиття вина'; пол. *kieliszek* do wina 'niewielkie naczynie, przeznaczone do picia z niego alkoholu'.

Ківш / ковша укр. 'кругла відкрита посудина з ручкою для зачерпування води (вина, меду тощо)'; *rondel* 'garnek kuchenny z okrągłym dnem, wysokimi ściankami i długą rączką przeznaczony dla gotowania i duszenia potraw'.

Котелок те ж що *казанок*; пол. *kocioł* 'duże, głębokie naczynie metalowe, zamykane pokrywą, służące do gotowania'.

Кухоль укр. 'металева або череп’яна посудина з ручкою для пиття'; пол. *kubek* 'nieduże naczynie z uszkiem lub bez uszka, cylindryczne lub o kształcie ściętego stożka, przeznaczone do picia różnych napojów, trzymane w ręku'.

Миска укр. 'посудина у вигляді широкої чашки, у якій звичайно подають страву до столу'; пол. *miska, misa* 'naczynie o ściankach w kształcie powierzchni półkuli, otwarte od góry, spłaszczone od dołu, przeznaczone do podawania w nim jedzenia'.

Рондель укр. 'сковорідка, річ, на якій можна жарити яйця, сосиски і т. д.'; пол. *rondel* 'garnek kuchenny z okrągłym dnem, wysokimi ściankami i długą rączką przeznaczony od gotowania i duszenia potraw'.

Склянка, шклянка укр. 'скляна посудина циліндричної форми, без ручки, призначена для пиття, зберігання рідини і т. ін.'; пол. *szklanka* 'szklane naczynie o kształcie walca, czasem lekko rozszerzające się ku górze, o pojemności zbliżonej do ćwierć litra, przeznaczone do picia różnych napojów'.

Салатник / салатниця укр. 'миска для салату'; пол. *miska na sałatkę, salaterka* 'nieduża miska, w której podaje się warzywa, owoce, sałatkę, deser lub inne podobne rzeczy'.

Сотейник укр. 'сковорідка з товстим дном і високими прямими боками, у якій готують перев. соте'; пол. *rondel* 'garnek kuchenny z okrągłym dnem, wysokimi ściankami i długą rączką przeznaczony od gotowania i duszenia potraw'.

Сковорода / пательня укр. 'неглибокий круглий посуд, в якому смажать їжу'; пол. *patelnia* 'płaskie naczynie kuchenne z długą rączką przeznaczone do smażenia'.

Соусник / соусниця укр. 'посудина у формі довгастої чашки з ручкою, в якій подають соус'; пол. *sosjerka* 'rodzaj naczynia, element zastawy stołowej, przeznaczona do podawania sosów'.

Тарілка (закусочна, глибока, мілка, десертна) укр. 'кругла посудина з широким плескатим дном і низькими вінцями, куди насипають або накладають страву'; пол. *talerz* 'naczynie zwykle okrągłe, płaskie lub z wgłębieniem, przeznaczone do podawania i jedzenia potraw'.

Чарка укр. 'посудина для пиття вина та спиртних напоїв'; пол. *kieliszek* 'niewielkie naczynie, przeznaczone do picia z niego alkoholu'.

Чашка (чайна, бульйонна) укр. 'посудина (частіше з вушком), переважно з фарфору, фаянсу, з якої п'ють чай, каву та інші напої'; пол. *filiżanka* 'małe okrągłe naczynie z uszkiem, przeznaczone do picia'; *kubek* 'nieduże naczynie z uszkiem lub bez uszka, cylindryczne lub o kształcie ściętego stożka, przeznaczone do picia różnych napojów, trzymane w ręku'.

Чайник укр. 'посудина з ручкою та носиком, у якій заварюють чай або кип'ятять воду'; пол. *czajnik* 'sprzęt kuchenny z dzióbkiem i uchwytem, przeznaczony do gotowania wody'.

Цукорниця укр. 'посуд для цукру, предмет чайного сервізу'; пол. *cukiernica* 'naczynie, w którym podaje się cukier na stół'.

Українські лексеми *ківш, тарілка, чашка*, польська *kocioł* демонструють нашаровування лексичних значень, але у цій статті розглядаємо лише слова з ЛСГ «Посуд». Після опрацювання словників та інтернет-джерел вдалося виокремити 22 лексеми, які відповідають семантично, традиційно асоціюються з посудом, натомість до переліку не увійшли назви столових приборів, мірних посудин, приладдя для приготування тощо.

У межах ЛСГ одиниці розрізняються за призначенням, формою та матеріалом. Переважно українські назви посуду мають семантичний відповідник у польській мові, наприклад, *склянка / szklanka*, значення яких збігаються семами «матеріал виготовлення» та «призначення», *салатник / salaterka* семами «матеріал виготовлення» та «продукт, для якого призначений», *чайник / czajnik* семами «форма» та «призначення» і т. д. Загалом нараховано 9 лексем, які збігаються двома семами, 12 лексем мають одну спільну сему. Потрібно зауважити, що 18 лексем серед проаналізованих мають спільну сему «призначення».

У ЛСГ «Посуд» в українській та польській мовах спостерігаються спільні тенденції та закономірності. Серед досліджуваних назв посуду 7 лексем (32 %) складають назви зі спільною етимологією, наприклад: келих / kieliszek, склянка / szklanka і т. п. Слід зазначити, що деякі лексеми не мають однослівних семантичних еквівалентів в українській мові (наприклад, пол. *szampanka, koniakówka)* і навпаки (укр. *бокал, фужер, гладущик).*

Також варто відзначити лексеми, які не увійшли до переліку, такі як: *піала* укр. 'поширена на сході кругла посудина для пиття у вигляді невеличкої розширеної доверху чашки без ручки'; пол. *miska dla herbaty / pucharek*; *розетка* укр. 'маленьке блюдечко для варення, меду і т. ін.'; пол. *miseczka do konfitur*; *оселедниця* укр. 'посудина довгастої форми для оселедців'; пол. *śledziarka / miska na śledzie*. Як бачимо, окремі назви посуду перекладаються як *miska / miseczka* з уточненням продукту, для якого призначені.

Польська лексема *dzban* має в українській мові відповідники: глек, дзбан, гладущик (діал.) і кавник (dzbanek do kawy). Демінутив *kieliszek* в українській мові має відповідники келих та чарка; *kubek* – чашка, кухоль; *rondel* – ківш, рондель, сотейник. Натомість укр. *чашка* залежно від форми посудини має відповідники filiżanka, kubek. Польським лексемам *misa, miska* та демінутиву *miseczka* в українській мові відповідають окремі лексеми миска, піала, розетка, креманка.

У лексиконі обох мов серед назв посуду зустрічаються синоніми: *kieliszek – lampka, koniakówka, szampanka*, *казан* та *котел, сковорода* та *пательня, рондель* та *сотейник*, *бокал* та *келих*, *склянка – чашка, кухоль, стакан, кварта.* Деривативні форми зустрічаються в обох мовах, наприклад: *казан / казанок, dzban / dzbanek.*

Лексико-семантична група слів на позначення назв посуду в обох мовах формувалася впродовж тривалого часу. Як у польській, так і в українській мовах спостерігається значна подібність структури, зумовлена історичним походженням та близькістю культур наших народів. Проте виявлено й відмінності лексем, близьких за значенням, але не повністю відповідних, зумовлені, очевидно, різним походженням лексичних одиниць, що створює нові перспективи дослідження.

Семантичний аналіз лексичних одиниць є важливим елементом сучасних лінгвістичних досліджень. Порівняльний та компонентний аналіз дозволяє зіставляти одиниці лексико-семантичних груп української та польської мов, які демонструють наявність спільних і відмінних сем, та порівняти особливості їх вживання в обох мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Wielki Słownik Języka Polskiego. (2007). URL: https://wsjp.pl/
2. Бусел, В. Т. (укл. і гол. ред.). (2002) Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: Перун.
3. П'яст, Н. Й. (2002). Становлення лексико-семантичної групи на позначення посуду для напоїв. *Система і структура східнослов'янських мов: зб. наук. праць*, 213–222.
4. СУМ – Словник української мови: в 11 т. (1970–1980). Київ: Наукова думка.

Білецька Олена, *канд. філол. наук, доцент*,
Бойван Олеся, *канд. пед. наук, доцент*,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна
Тимчук Володимир, *канд. техн. наук, ст. викладач*,
Національна академія сухопутних військ імені гетьмана
Петра Сагайдачного,
м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ Й РЕЗУЛЬТАТИ СПІВПРАЦІ ЗДОБУВАЧІВ ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І СТЕЙКХОЛДЕРІВ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

У підготовці студентів до здобуття бакалаврського рівня одним із ключових моментів є навчання практичним аспектам діяльності, яка є важливою у конкретних сегментах національної економіки. Зрозуміло, що для напрямку підготовки переклад такою компетенцією є вміння перекладати тексти, до яких проявляє зацікавленість суспільство або його верстви.

У світлі здійснення українською нацією усієї сукупності дій щодо національного спротиву воєнній агресії росії супроти України особливої ваги набувають запити від мілітарних середовищ, тобто зростає потреба на знання, які потрібні військовим і іншим активним учасникам сектору безпеки та оборони України. Очевидно, що такі знання спрямовуються на те, щоб на належному рівні підтримувати спроможність держави стримувати та відбивати воєнну агресію, наявну як у поточний момент, так і можливу у близькій чи віддаленій перспективі.

У сучасному світі постійно оновлюється інформація, генеруються нові знання. Щоб українське суспільство могло розвиватися на належному рівні, воно повинно мати доступ до цих ресурсів. Перекладачі з різних мов допомагають забезпечити його, але вирішальну роль відіграють саме експерти – ті, хто здатен визначити, які джерела є справді актуальними та корисними для суспільства зараз або в майбутньому. Іншими словами, найоптимальнішою для *знань-творення* є симбіоз між експертом (експертами) та перекладачами (а також суб'єктом видавничої діяльности для фізичної реалізації результатів співпраці, щоб уможливити саме поширення знань).

Питання нормалізації термінології, інтенсифікації перекладацької діяльності, оптимізації перекладу знайшли своє відображення у працях таких провідних фахівців: А. Д'яков, В. Карабан, І. Квитко, Т. Кияк, З. Куделько, О. Білодід, Ф. Нікітіна та інші.

У 2024/2025 навчальному році ДонНУ зініціював пілотний проєкт у рамках практичної підготовки здобувачів факультету іноземної та слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса щодо окремих аспектів співпраці з експертним середовищем. Спираючись на досвід співпраці в проєкті Володимира Тимчука «Всесвітній день поезії для України – 2022», який втілився у видавничий проєкт In principio erat Verbum (Видавництво «Астролябія», 2024), кафедра продовжила роботу з Володимиром Тимчуком під час виробничої практики (стажування) студентів 4-го курсу для виконання ними перекладів визначеного обсягу за рекомендацією (та потребами) експертів.

Володимир Тимчук, як голова ГО «Всеукраїнська наукова творча спільнота "Січневі ГІСи"», видав для роботи студентської спільноти на час їх стажування частину книги «AI at War», де чітко розмежовуються переваги й слабкі сторони штучного інтелекту. Штучний інтелект (ШІ) може бути надзвичайно корисним, зважаючи на сучасні тенденції технологічного розвитку, але часто відбувається неправильне розуміння й трактування запитів на необхідну інформацію. Книга «AI at War» пропонує збалансоване та практичне розуміння цієї нової технології, пояснюючи важливість машинного навчання, інтерфейсів та аналізу різних компонентів. Хоча ШІ має багато потенційних застосувань, С. Тангреді та Дж. Галдорізі зібрали понад тридцять експертів, щоб зосередитися на тих елементах, що стосуються національної безпеки, наголошуючи на важливості та потенціалі ШІ в захисті нації та у веденні воєнних дій (https://www.usni.org/press/books/ai-war).

ШІ постійно вдосконалюється, що дозволяє отримувати більш якісний продукт. Сучасні його алгоритми враховують контекст та специфіку військової галузі, що зменшує кількість помилок та робить переклад більш точним. Із кожним оновленням ШІ стає більш надійним інструментом для роботи й застовування у військовій справі. У своїх дослідженнях окремі науковці дійшли висновку, що розуміння оброблення великих масивів даних за допомогою технологій ШІ може надати значні військові переваги, унікальні можливості розвідки та значні покращення в оборонній промисловості (Nalbant, 2022).

Штучний інтелект (ШІ), на думку експертів з Єльського та Оксфордського університетів, перевершить людину до 2062 р. із ймовірністю у 50 % (https://rubryka.com/article/impact-artificial-intelligence-on-global-translation-industry/). Наразі ШІ продовжує активно розвиватися, з'являються нові проєкти з його використанням у різних військових технологіях (https://www.linkedin.com/pulse/top-10-ai-applications-military-use-markets-us-icjgf/).

Враховуючи обсяг, кафедрою теорії і практики перекладу було вирішено залучити 15 здобувачів для перекладацької практичної підготовки, кожен з яких отримав розділ, обсягом понад 40 000 умовних знаків.

За словом експерта-стейкхолдера, таку ініціативу можна вважати успішною, адже книга має робочий переклад.

Експерт виокремив такі моменти, які доцільно врахувати надалі:

1. У такій колективній діяльності потрібне залучення додаткової людини для загального редагування. Не секрет, що кожен перекладач має свої стилістичні та термінологічні ознаки, і для складних проєктів «розбалансування» у термінології або стилістиці є вагомим фактором зниження для цілісності документа. Додатковою людиною може бути один зі студентів, який не буде працювати саме над перекладом, а матиме завдання координації та власне редагування.

2. Студенту варто перекладати, виходячи з позиції «для себе», що означає розбиратися з незрозумілими реаліями, створюючи примітки, які можуть додаватися до перекладу.

3. Одним із видів приміток може стати альтернатива перекладу окремих місць, адже саме завершеність завдання передбачає однозначність звітного документа, в той же час перекладач міг щось не зрозуміти або неправильно трактувати, і в готовому перекладі може бути помилкова інформація, тож через примітку можна подавати або альтернативу, або коментарі щодо сумнівів тощо, що свідчитиме про всебічний розгляд складного місця.

4. У перекладацькій діяльності ключовим також є рівень володіння студентом рідною мовою (мовою перекладу).

5. Подібні ініціативи доцільно реалізовувати на принципах кількох стадій, оптимально у межах ініційованої університетом науково-дослідної роботи (або іншої діяльності) на початку навчального року (календарного року), коли одним із питань є переклад і коментування видань у визначеному для НДР напрямку. Тоді перекладацька робота не буде обмежена виключно періодом стажування і дозволить інституції дати готовий до видавничого втілення продукт, відповідно до цілей експерта.

Отже, результати такої співпраці були досить продуктивними, здобувачі отримали багато корисних та дієвих порад від експертів, мали змогу працювати із сучасними матеріалами, затребуваними на ринку праці й у сьогоденній ситуації в країні, але також існує ряд моментів, на які варто звернути увагу для удосконалення процесу перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Tangredi, Sam J., Galdorisi, G. (2021). «AI at War». URL: https://www.usni.org/press/books/ai-war

2. Як штучний інтелект впливає на перекладацьку індустрію? (2022). *Рубрика.* URL: https://rubryka.com/article/impact-artificial-intelligence-on-global-translation-industry/

3. Nalbant, K., Bozkurt, B. (2022). Interaction of Artificial Intelligence in the Attack and Defense Industries Using Next-Generation Military Technologies. *Journal of Electromagnetics, 5,* 1–9.

4. The Top 10 AI Applications for Military Use. (2023). *Linkedin.* URL: https://www.linkedin.com/pulse/top-10-ai-applications-military-use-markets-us-icjgf/

Білецька Олена, *канд. філол. наук, доцент,*
Черненко Дар'я, *здобувачка ОС «Бакалавр»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЙ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ (НА ОСНОВІ РОМАНУ С. СКЛЯРЕНКА «СВЯТОСЛАВ»)

Переклад реалій є одним із найскладніших завдань перекладацької діяльності, оскільки такі лексичні одиниці виступають носіями специфічних культурних, історичних та національних концептів, відображаючи унікальні характеристики мовної картини світу. На думку П. Ньюмарка, «найпомітніша відмінність між культурами виявляється в мові нематеріальної культури, тоді як найменша – в основній (звичайній) мові» (Newmark, 1988, p. 94). Тому, як зазначає М. Шрайбер, переклад не обмежується передаванням мовного коду, а передбачає також врахування культурного контексту (Schreiber, 1993, p. 12). Це наголошує на необхідності аналізу культурного виміру в процесі перекладу.

Культурно специфічна лексика є легко ідентифікованою, оскільки тісно пов'язана з конкретною мовою й не може бути перекладена буквально (Newmark, 1988, p. 95). Тому процес її перекладу передбачає пошук оптимального балансу між збереженням культурної специфіки та зрозумілістю тексту для цільової аудиторії. Адаптація реалій до системи іншої мови вимагає не лише лінгвістичної точності, але й комплексного культурно-інтерпретаційного аналізу, що обумовлює необхідність застосування різноманітних перекладацьких стратегій. Як стверджує Е. Пим, «переклад передбачає переміщення текстів між культурами, а не лише між мовами. Тому перекладач має постійно балансувати між еквівалентністю, функціональністю та потребами цільової аудиторії» (Pym, 2010, p. 178).

Актуальність вивчення перекладу українських реалій німецькою мовою пояснюється зростанням інтересу до української культури в німецькомовному світі, а також необхідністю адекватного відтворення національної специфіки в художніх текстах.

Метою наукової розвідки є аналіз особливостей перекладу українських історичних реалій (далі – ІР) німецькою мовою на матеріалі роману С. Скляренка «Святослав».

Об'єктом дослідження є ІР, зібрані методом суцільної вибірки з роману С. Скляренка «Святослав», предметом – способи відтворення цих реалій у німецькомовному перекладі цього роману. Корпус матеріалу дослідження становлять 275 ІР та 313 варіантів їхнього перекладу.

З історико семантичного-погляду реалії поділяються на власне реалії (за умови існуючих референтів) та ІР – «семантичні архаїзми, які внаслідок зникнення референтів входять до історично дистантної лексики, втративши життєздатність» (Зорівчак, 1989, с. 70–71). Під ІР розуміються лексичні одиниці, що позначають предмети, явища, події, тощо, характерні для певної історичної епохи або національного контексту, які не мають повних еквівалентів в інших

мовах. Вони відіграють важливу роль у передачі колориту історичних текстів і є особливо складними для перекладу. За класифікацією К. Ю. Кіяниці ІР у романі С. Скляренка «Святослав» представлені трьома тематичними групами з відповідними підгрупами:

1) соціально-культурні ІР, 156 од., 56,7 %:

– побутові ІР, напр.: *коржі, корзно, хеландії;*

– трудові ІР, напр.: *тлумач, рискаль, домниця;*

– ІР на позначення понять культури, напр.: *бовван, корочун, домовики;*

– етнічні поняття, напр.: *поляни, деревляни, печеніги;*

– ІР на позначення фізичних величин та грошових одиниць: *поприще, гони, куни.*

2) суспільно-політичні ІР, 84 од., 30,6 %:

– ІР адміністративно-територіального устрою, напр.: *протевон, посадник, городище;*

– ІР соціально-станової структури суспільства, напр.: *мужі, смерди, татьба;*

– історико-військові реалії, напр.: *дружина, харалужний, брань*.

3) ономастичні реалії історичного характеру, 35 од., 12,7 %:

– антропоніми, напр.: *Святослав, Малуша, Кий;*

– топоніми, напр.: *Гора, Джурджанське море, Крижаний окіян;*

– теоніми, напр.: *Перун, Волос, Рожениця.*

Як вже було зазначено, переклад ІР є однією з найскладніших проблем сучасного перекладознавства. До основних способів перекладу таких реалій традиційно належить: трансформаційний переклад (транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад), переклад за допомогою аналога, лексико-семантична заміна, опущення. Вибір способу перекладу в кожній конкретній ситуації здійснює безпосередньо перекладач.

Загальна кількість варіантів перекладу ІР у романі С. Скляренка «Святослав» становить 313. Це обумовлено тим, що деякі реалії було перекладено різними способами. Аналіз досліджуваного матеріалу показав, що ІР у романі С. Скляренка «Святослав» перекладені такими способами:

1) переклад за допомогою аналога, 91 приклад, напр.: *каган* 'König', *Ітиль-ріка* 'der Wolga', *смерди* 'Hörige', *тул* 'Köcher', *жеравці* 'die Ketten';

2) описовий переклад, 70 прикладів, напр.: *сита* 'geschleuderter Honig', *розтяжатись* 'mit einem Rechtsstreit zum Fürsten gehen', *опорядити тіло* 'den Leichnam dem Ritus entsprechend herzurichten', *кузнь* 'Werkzeuge aus Metall', 'verschiedene Sachen aus Eisen', *Гридні* 'der fürstlichen Leibwächter';

3) лексико-семантична заміна, 62 приклади, напр.: *юшка* 'Suppe', *хижа* 'Hütte', 'Wohnstatt', 'Kammer', 'Küche', *хеландій* 'Schiffe', 'Seglern', *на дідівському дворі* 'auf dem Hof der Sippe', *рабиня* 'die Magd';

4) транскрипція / транслітерація, 58 прикладів, напр.: *бояри* 'Bojaren', *богомоли* 'die Bogomilen', *квас* 'Kwaß', *рудаки* 'Rudaken', *коляда* 'Koljada';

5) калькування, 29 прикладів, напр.: *старійшина* 'der Ältester', *сотенний* 'der Hundertschaftsführer', *Золотий Ріг* 'das Goldene Horn', *Громовий змій* 'Donnerdrachen', *Птаха-буря* 'der Gewittervogel';

6) комбінований переклад (транскрипція / транслітератція + описовий переклад), 3 приклади, напр.: *гридні* ‘die Gridni, die Wachhabenden in der Fürstenburg’, *колядники* ‘die Verehrer Koljadas’, ‘die maskierten Koljada-Verehrer’.

Кореляцію між тематичними групами ІР та способами їхнього перекладу дозволяє зробити такі узагальнення:

Соціально-культурні ІР становлять найбільшу частину вибірки (156 одиниць) і демонструють значну варіативність перекладацьких рішень (183 варіанти), що свідчить про складність передачі понять, глибоко вкорінених у культурному контексті. Для їх передачі найчастіше застосовуються описовий переклад, лексико-семантична заміна, переклад за допомогою аналога.

Суспільно-політичні ІР (84 одиниці, 93 варіанти перекладу) перекладаються більш уніфіковано. Найчастіше використовувався переклад за допомогою аналога, особливо в підкатегоріях, що стосуються адміністративного устрою та соціальної ієрархії. Водночас помітним є часте використання лексико-семантичної заміни.

Ономастичні історичні реалії виявилися найстабільнішими у своєму перекладі: для 35 одиниць зафіксовано лише 37 варіантів перекладу. Тут домінує транскрипція / транслітерація, що відповідає вимогам збереження власних назв у міжмовній комунікації.

Загалом, переклад за допомогою аналога, описовий переклад та лексико-семантична заміна виявилися універсальними способами перекладу для всіх трьох тематичних груп, що підтверджує необхідність в контекстуальному і прагматичному підході під час відтворення історичних реалій. Застосування транскрипції / транслітерації, навпаки, демонструє вузьку спеціалізацію – переважно у випадку власних назв та культурно специфічних термінів.

Кожен із наведених способів перекладу має свої переваги та обмеження. Вибір відповідного способу передачі ІР визначається низкою факторів, серед яких: лінгвокультурний контекст, жанрові особливості тексту, функціональне навантаження одиниці, очікування цільової аудиторії та стратегія перекладу. Ефективне відтворення таких реалій потребує не лише мовної, а й культурної компетентності перекладача, що вкотре засвідчує переклад як форму міжкультурної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation. New York: Prentice Hall.
2. Pym, A. (2010). Exploring translation theories. Routledge.
3. Schreiber, M. (1993). Übersetzung und Bearbeitung: Zur Differenzierung und Abgrenzung des Übersetzungsbegriffs. Narr.
4. Зорівчак, Р. П. (1989). Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів: Видавництво Львівського державного університету.
5. Кіяниця, К. Ю. (2017). Відтворення українських історичних реалій у німецькомовних художніх перекладах XX – поч. XXI століття: дис. …канд. наук за спеціальністю 10.02.16 – перекладознавство. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kiianytsia_Kateryna/Vidtvorennia_ukrainskykh_istorychnykh_realii_u_nimetskomovnykh_khudozhnikh_perekladakh_KhKh__poch_Kh/

Bober Nataliia, *Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,*
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine

SKETCHING EMOTIONS: A CORPUS-BASED STUDY OF EMOTIONAL STATES IN ENGLISH USING SKETCH ENGINE

Emotions are central to human cognition and communication, yet their verbal expression remains a complex linguistic phenomenon. The articulation of emotional states in language involves intricate combinations of lexical choices, syntactic structures, and pragmatic functions. While emotion has long been a topic of interest in psychology and philosophy, modern corpus linguistics enables empirical analysis of emotion-related language on a large scale. This study aims to analyze the linguistic representation of emotional states in modern English using the Sketch Engine corpus analysis system.

Sketch Engine is a powerful web-based corpus query system developed by Lexical Computing Ltd. for exploring and analyzing language data across various corpora. Designed for both linguistic research and lexicographic applications, Sketch Engine allows users to work with pre-loaded corpora or to upload and build their own using tools for lemmatization, part-of-speech tagging, and statistical analysis (Kilgarriff et al., 2022).

The system supports over 90 languages and provides access to billions of words in structured datasets, including the British National Corpus (BNC) (Bober et al., 2021), enTenTen (a web-crawled corpus for English), GloWbE (Global Web-Based English), and many more. This makes it an essential platform for contrastive linguistic research, lexicography, language teaching, and semantic analysis (Fig. 1).

Fig. 1. Visual Representation of Sketch Engine Interface

One of the most innovative features of Sketch Engine is the *Word Sketch* – a one-page, automatically generated summary of a word's grammatical and collocational behavior (Hu et al., 2015). Word Sketches provide insights into how a word typically functions in real language use by listing its frequent collocates grouped by grammatical relation (e. g., adjective + noun, verb + object, modifier + noun). For instance, in the case of the noun *fear* (Fig. 2), a Word Sketch might reveal that it of-

ten occurs with verbs like *overcome*, *instil*, *express*, and adjectives such as *great*, *deep*, and *irrational*.

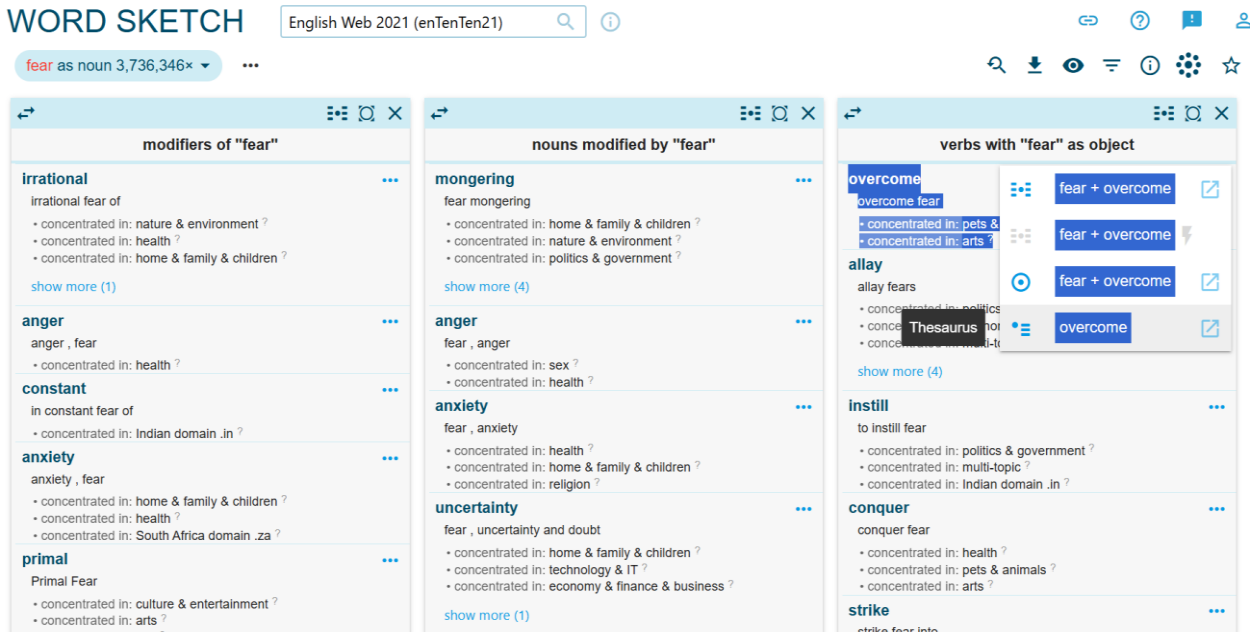

Fig. 2. Visualizing Fear: Collocational Patterns in Word Sketch

Another significant feature is *Sketch Diff*, which compares the collocational profiles of two words or the same word across two corpora or subcorpora. This is particularly valuable in diachronic or contrastive studies, such as exploring how emotional terms like *sadness* and *grief* differ in usage, or how the expression of *anger* varies across genres or regions (Fig. 3).

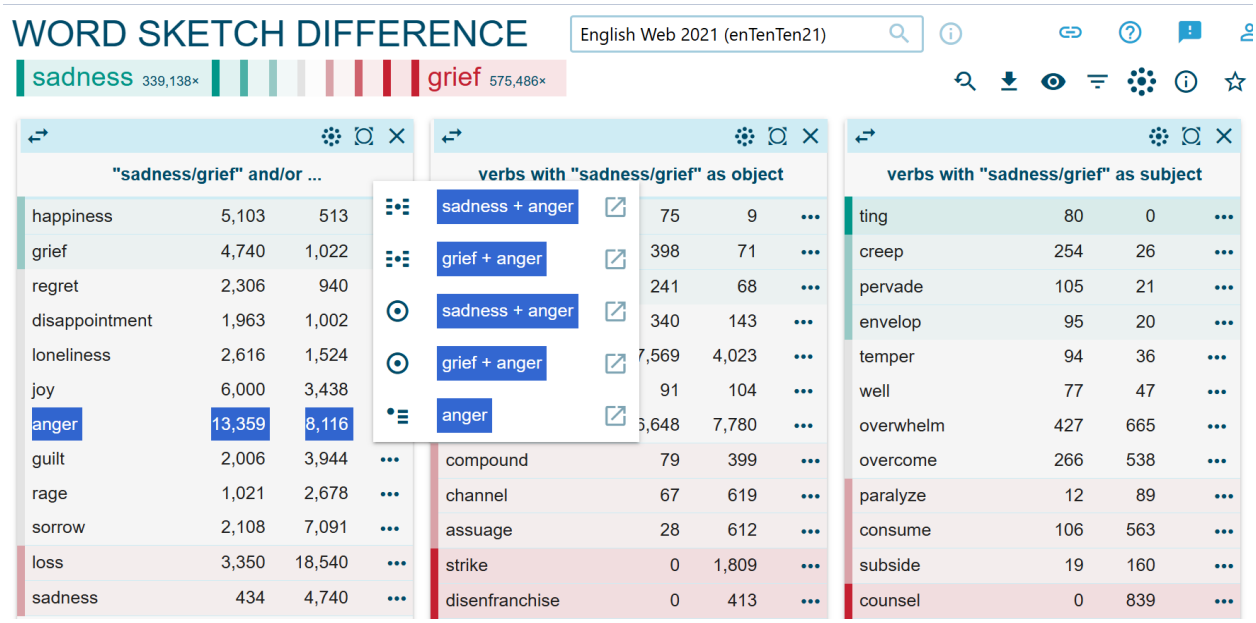

Fig. 3. Contrastive Analysis of Sadness and Grief via Sketch Diff

Concordance analysis allows for the extraction of context-rich examples of word usage (Wulff et al., 2021). Users can sort, filter, and annotate concordance lines, which is especially useful for studying the *discourse contexts of emotional*

expressions – for example, whether *joy* tends to occur in narrative versus expository writing, or whether *disgust* appears more frequently in evaluative and moralistic discourse.

Sketch Engine also integrates a *semantic tagging and classification tool*, enabling researchers to identify broader conceptual categories and semantic roles associated with emotional terms. Its *frequency lists* and *term extraction* features can highlight culturally salient emotional expressions or emerging colloquial patterns (e. g., *emotional rollercoaster*, *feeling seen*, *mentally exhausted*).

Importantly, the platform supports *custom corpus building*, which enables scholars to compile specialised corpora (e. g., clinical texts, social media posts, psychological case studies) for emotion research in applied and interdisciplinary contexts. For instance, a researcher might upload a collection of online forums on mental health to examine how users verbalise anxiety, stress, or hope.

The results underscore the value of corpus-based analysis in uncovering both the lexical richness and cognitive underpinnings of emotional language. Sketch Engine proves to be an effective tool for identifying collocational and phraseological patterns that shape our understanding of emotions. This approach also contributes to the development of data-driven emotion typologies and may support applications in sentiment analysis, intercultural communication, and language teaching.

This study demonstrates how digital corpus tools like Sketch Engine can deepen our insight into the linguistic encoding of emotional states in English. The findings affirm that emotional expressions are not only culturally and contextually shaped but also systematically patterned in language. Future research may expand the scope to multilingual corpora, diachronic analysis, or multimodal representations of emotions.

REFERENCES

1. Bober, N., Kapranov, Y., Kukarina, A., Tron, T., Nasalevych, T. (2021). British National Corpus in English language teaching of university students. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 20*(6), 174–193.

2. Hu, C., Yang, B. (2015). Using Sketch Engine to investigate synonymous verbs. *International Journal of English Linguistics, 5*(4), 29.

3. Kilgarriff, A., Rychly, P., Smrz, P., Tugwell, D. (2022). The Sketch Engine. *Proceedings of ID.*

4. Wulff, S., Baker, P. (2021). Analyzing concordances. *A practical handbook of corpus linguistics*, 161–179. Cham: Springer International Publishing.

Boivan Olesia, *Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,*
Vasyl' Stus Donetsk National University,
Vinnytsia, Ukraine
Tymchuk Volodymyr, *Candidate of Technical Sciences, Senior Lecturer,*
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy,
Lviv, Ukraine
Vasiukova Nataliia, *Candidate of Philological Sciences, Colonel,*
National University of Defense of Ukraine
named after Ivan Cherniakhovskyi,
Kyiv, Ukraine

THE TENDENCY OF THE ENGLISH MILITARY VOCABULARY FOR MILITARY-ORIENTED EDUCATION SYSTEMS OF UKRAINE

The prolongation of the war due to its transition form to a positional one became beneficial to the enemy, who started the reconstitution and increasing its military power. As a result, the Armed Forces of Ukraine (AFU) and the russian forces of invasion (rfi) use each possibility to break a military parity between two countries on its benefit. In such circumstances the widespread need of information technology and constant search of the new combat approaches in warfare change 'the face of war'. In fact, it is necessary to use new terms, weapons nominations and definitions when depicting the situation on the battlefield and in society involving in war.

On other hand due to the material and logistical assistance of the Partner Nations, Ukraine has to strengthen ones AFU with new weapon systems, each of them has not well-known utilizing specification for Ukrainian participators. Additionally, Ukraine has a challenge to accept all the doctrines of NATO armed forces as soon as possible.

All mentioned above cause to analyze modern military English in Ukrainian reality to find a new tendency, new terms, new determinations and use them in military-oriented education systems.

Among the researchers who investigated the theme of war are V. Balabina, B. Dzis, M. Harbovskyi, V. Lisovskyi, P. Matyush, T. Kyiak, Y. Retzkera, O. Schweizer, D. Vasylenko, S. Yanchuk and other scientists, but currently there is a lack of theoretical and practical information that would satisfy the needs of lecturers, teachers, students dealing with the military terminology.

According to V. Lisovskyi, military vocabulary can be divided into three main groups: 1) military terminology; 2) military-technical terminology; 3) emotionally colored military vocabulary (slang) (Лісовський, 2010).

In our study we have grouped the tendencies in six classes that we chose from the most-cited article written by Ukrainian commander of the highest rank since 2022. It was a *Modern positional warfare and how to win in it* by Valerii Zaluzhnyi, the former Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine, in November of 2023.

The first group concerns to the strategical aspects of the russian-Ukrainian war (2014–2024). The main terms (given in typical context) for this group are: *the changing of the nature and course of the war; the components of the state Security and Defence*

Forces involved in repelling armed aggression; reconstitution and building up its military power; mobilization capabilities; to stave the enemy off along many axes; to conduct a counteroffensive.

The second group depicts the general trends in military organization functioning, such as:

to attract more citizens of Ukraine to be trained for next military reserve, military service and national resistance;

to organize communications, intelligence, surveillance and reconnaissance (ISR) and command and control (C2); to expand access to data from air, sea and space assets of signal intelligence; to monitor the current electronic situation in the areas of combat operations;

to gain the air superiority to successfully execute large-scale ground operations;

to have fully serviceable equipment and to improve characteristics of the weapons and warfare equipment (mobility, security, short set-up and tear-down time due to automation tools, special software, etc.); to combine arms elements;

to accumulate the stocks of missiles and ammunition, and other logistics assets.

The third group includes the typical military and combat missions: *direct air defence cover of troops; not entering the kill zone of anti-aircraft defences; destruction of enemy warehouses; disruption of supply chains; use of counter-battery assets in combination with measures to mislead the enemy; breaching mine barriers in depth; to increase the effectiveness of counter-battery and to defeat enemy's artillery; aerial reconnaissance and air strikes; to build up electronic warfare (EW) capabilities; conducting the counter-EW measures (to detect, recognize, isolate and defeat the sources of electronic radiation of the enemy); ensuring the formation of a single information environment; coordinating the activities of subordinate troops (forces).*

In the fourth group the new realities of the current war are gathered that were not used in previous wars and conflicts. In fact, those make Ukraine trend-forming in modern military analyzing. So, the war has brought the following actions and intentions:

en-masse use of electronic warfare assets (small and portable jamming transmitters, anti-drone guns, the "Pole 21" electronic countermeasure system etc.);

replacing the satellite radio navigation field ("spoofing") and suppressing satellite radio navigation along the entire line of contact and in most parts of Ukraine and building up local GPS fields to improve the operation of precision guided munition navigation tools;

blinding of thermal imaging reconnaissance equipment and UAVs targeting with stroboscopes at night in order to complicate (prevent) strikes on the positions of troops (pieces of weapons and equipment) at night using UAVs equipped with thermal imaging equipment;

the implementation of situational awareness systems (SAS) into C2 processes;

hunting down enemy UAVs;

simultaneous en-masse use of cheap unmanned aerial target simulators and attack UAVs in a single combat formation in order to overload the enemy's air defence system, mislead the enemy about the number of real targets in the raid and expose elements of the enemy's air defence system;

use of a mini tunnel excavator with a drill, Rapid Burrowing Robot (RBR), empty hoses for the injection of gaseous or liquid explosives, missiles with a fuel-air explosive for breaching mine barriers.

The fifth group shows the different structures of military units – both non-existed ones before 2022 and known ones but were not presented in out-bordered context: regiments (brigades) of army aviation; attack aviation squadrons; medium and short-range anti-aircraft missile battalions; engineer units (elements); artillery reconnaissance equipment, reconnaissance and fire complexes and so on.

The types of weapons and equipment (general info) provided by partners we collect in the sixth group: *missiles and ammunition (glide guided bombs, precision guided munition, kamikaze drones), artillery systems (self-propelled artillery and counter-battery radars), tactical aircraft (fighter and attack aircraft, carrier aircraft), man-portable air-defence systems and anti-drone guns, EW and the targeting system (using GPS or target illumination with a rangefinder from ground-based observation posts), engineering system of remote mine-laying, simulators (radiation ones) and many others.*

The tittles of the specificized weapon systems form the new reality in live English, so it is very important to know the names and abbreviations.

The sixth group is the most experts-oriented one and include, for example: *precision guided munition (155 mm shell Excalibur, 122 mm Krasnopol), lancet loitering munition (the Orlan, Zala UAVs), unmanned aerial or surface vehicles (Bayraktar, Malyuk Sea Baby, People Drone PD-2), rocket artillery systems ("HIMARS", Verba, Uragan, Solncepyok), self-propelled anti-aircraft guns ("Gepard", Shilka), air defence gun systems ("Avenger", "Stormer", "Patriot", "Hawk", "IRIS-T", "NASAMS", "SAMP-T", "Crotale-NG", "Skynex"), man-portable air-defence systems ("Martlet", "Starstreak", "Javelin", "Piorun", "Mistral", "Stinger", "Grom"), scanning systems and sensors (LiDAR, ARTHUR), jamming stations ("Bukovel-AD", "Enclave", "Khmara", "Nota", "Pokrova", Krasnukha, Zhitel', etc.) the SAS ("Quartz" (for collecting, processing, displaying data and managing radio-electronic assets), "Graphite" (for automated transmission and display of data about the flight of small UAVs), Unified State Register (the "Oberih")), engineer assets (M58 MICLIC, Wicent 1, NM189 Ingeniorpanservogn, "Zemledeliye", the "Rosy" smoke protection systems to conceal the activities of obstacle-clearing detachments from enemy ISR and fires), outdated artillery systems (D-1, D-20, etc.) and other conventional ammunition and other warfare equipment that demands the context understanding ("Piton", "Harpoon", "Strizh" etc.).*

As key takeaways we should say that to get the higher efficiency of warfare equipment utilizing from Partner Nations and to inform properly international society about current situation in Ukraine, first of all, it is necessary to enrich English with proper tittles and terms concerning to the new warfare reality.

REFERENCES

1. Лісовський, В. М. (2010). Військово-технічний переклад (англ.): підручник. За ред. В. В. Балабіна. Київ: ВІКНУ.

Бойко Ірина, *асистент*
Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне, Україна

МОВНИЙ ПОРТРЕТ ПЕРСОНАЖА КІНОФІЛЬМУ (на матеріалі фільму «Barbie», 2023)

Мовний портрет персонажа в лінгвістичному контексті визначається як сукупність ознак, що складають мовний образ людини та відображають її комунікативну компетенцію на певному етапі розвитку. Мовний портрет охоплює не лише лексичні та граматичні особливості мовлення персонажа, а й стилістичні та прагматичні аспекти, що разом утворюють цілісний образ, здатний викликати емоційний зв'язок із глядачами. Такий підхід дозволяє розкрити багатогранність персонажа через мову, що часто слугує основним засобом його характеристики (Колодій, Кожанова, 2018, с. 40).

У своїй праці Б. Колодій та І. Кожанова (2021) зазначають, що мовний вибір персонажів у фільмах є важливим інструментом формування їхніх екранних ідентичностей. Отже, мовний портрет кіногероїв формується через використання *стилістично маркованої лексики, сленгу, художньо-образних засобів,* а також *мовних кліше,* що разом утворюють індивідуальний мовний стиль, здатний підкреслити культурні, соціальні та психологічні риси персонажа (Писаренко, 2016, с. 151).

Кінострічка «Барбі» (2023) є репрезентативним матеріалом для дослідження мовленнєвої образності, оскільки її персонажі, зокрема головні герої Барбі та Кен, виступають не лише уособленням соціальних і гендерних стереотипів, але й інструментом їх критики та деконструкції. Їхнє мовлення вирізняється багатошаровістю та насиченістю стилістичними засобами, такими як гіпербола, іронія, порівняння, протиставлення та символ, що не тільки акцентують увагу на індивідуальності героїв, а й розкривають їхню соціальну функцію в наративі. Наприклад, у реаліях кіновсесвіту фільму «Barbie» (2023) використання головною героїнею Барбі афірмативних епітетів, таких як *pretty, perfect, never sad, cool, great, nice* і *beautiful,* формує її мовний портрет як такий, що відповідає традиційним жіночим ідеалам (зокрема своєю зосередженістю на зовнішності). Проте одночасно з вищезгаданими лексичними одиницями її здатність виражати більш широкий спектр емоцій – *panic, scared, embarrassed, weird, nauseous* – виходить за межі стереотипної фемінності, демонструючи багатогранне зображення жіночої особистості.

Лексикон Кена, навпаки, демонструє його прагнення до соціального схвалення, що виявляється у використанні таких прикметників: *cool, fantastic, admired, amazing, great.* Ці лексичні одиниці відображають його внутрішній конфлікт між бажанням бути важливим і неможливістю цього досягти.

Мовлення Барбі вирізняється афірмативною стилістикою, що підкреслює її впевненість і багатогранність. У репліках *«Because Barbie can be anything. Women can be anything»* (*Barbie,* 3:15) і *«I'm only your favorite woman of all time»*

(*Barbie,* 39:32) використовується гіпербола, що одночасно підкреслює її унікальність та іронічно відображає ідеалізовану природу образу. Цей прийом дозволяє аудиторії насолоджуватися її бездоганністю, сприймаючи її водночас як об'єкт критики. У фрагменті *«I don't have anything big planned. Just a giant blowout party with all the Barbies»* (*Barbie,* 11:00) очевидним є перебільшення, що ілюструє прагнення Барбі до досконалості та бажання створити незабутні враження. Це підкреслює енергійність героїні та лідерські якості, водночас іронічно натякаючи на надмірність її підходу до життя.

Кен також удається до використання гіперболи для вираження своїх амбіцій та прагнень. У репліці *«And if it weren't for these technicalities like MBAs, medical degrees, and I don't know, swim lessons, I could have ruled that world»* (*Barbie,* 1:02:34) він перебільшує значення незначних перешкод, що нібито заважали йому досягти успіху й «панувати світом», що іронічно демонструє його намагання компенсувати відсутність реальних досягнень. Репліка акцентує невпевненість, наївність Кена та прагнення до визнання, одночасно демонструючи комічний аспект його персонажа. Прийом гіперболи у таких фразах, як *«Everything, basically everything exists to expand and elevate the presence of men»* (*Barbie,* 58:55), підкреслює саркастичну критику патріархальних структур, що визначають статус чоловіка в реальному світі. Через іронію в цих висловлюваннях висміюються стереотипи про чоловічу домінантність.

Протиставлення в мовленні персонажів рефлектує їхні внутрішні конфлікти та боротьбу зі стереотипами й використовується як засіб виокремлення різних підходів героїв до соціальної реальності. У висловлюванні Барбі *«I have no difficulty holding both logic and feeling at the same time»* (*Barbie,* 7:24) простежується критика гендерних стереотипів, що обмежують жінок або логікою, або емоційністю.

Кен, розмірковуючи про своє місце поряд із Барбі, каже: *«Maybe it's Barbie and it's Ken»* (*Barbie,* 1:35:52). Це протиставлення відображає його прагнення бути рівноправним партнером, а не просто додатком до Барбі, акцентуючи на його боротьбі за власну ідентичність.

Також образність у мовленні персонажів виявляється через символи. Наприклад, Барбі використовує цей прийом для підкреслення своєї універсальності: «*All of these women are Barbie, and Barbie is all of these women»* (*Barbie,* 2:57). Ця репліка демонструє ідею множинності жіночих ідентичностей, що поєднуються в одному архетипному образі. Барбі виступає символом колективного жіночого досвіду, одночасно втілюючи ідеали та відображаючи реальні соціальні виклики.

Кен використовує символи для вираження своїх почуттів, наприклад, у його захопленні кіньми як «продовженням чоловіка» (*Horses are just men extenders* (*Barbie,* 58:34)). Цей вислів хоч і має гумористичний тон, влучно відображає його спроби компенсувати власну емоційну незрілість і залежність від чужої думки.

Кен, намагаючись зрозуміти структуру реального світу, зазначає: *«At first I thought the Real World was run by men. And then there was a minute where I thought*

it was run by horses» (*Barbie,* 58:34). Це порівняння демонструє його наївність та обмежене розуміння складності соціальних структур, підкреслюючи залежність від стереотипів та поверхневих спостережень, до того ж мовленнєвий фрагмент містить іронічне відображення соціальних ієрархій, що здаються абсурдними з погляду мешканця Барбіленду.

З іншого боку, характеризуючи Барбі, режисери за допомогою закадрового голосу зазначають: *«She might have started out as just a lady in a bathing suit, but she became so much more»* (*Barbie,* 3:02). Це порівняння підкреслює еволюцію героїні від суто стереотипного образу до символу комплексності сучасної жінки.

Постійна залежність Кена від схвалення Барбі, відсутність автономної ідентичності та прагнення до визнання підривають традиційні уявлення про маскулінність, що базуються на незалежності, силі та домінуванні. Наприклад, репліки Кена *«I'm nothing without Barbie» і «Ken is not Kenough»* не лише демонструють його емоційну залежність, а й стають інструментом іронії, що критикує соціальні стереотипи про чоловічу роль (Mulvey, 2023).

Отже, мовний портрет персонажів у фільмі «Barbie» розкривається через багатство стилістичних засобів, що підкреслюють індивідуальність і багатогранність героїв. Образність комунікації Барбі й Кена не лише увиразнює їхні характери, а й виконує ідейно-соціальну функцію, деконструюючи гендерні стереотипи та створюючи багатошарові символічні образи, що резонують із сучасною аудиторією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колодій, Б. М., Кожанова, І. П. (2018). Особливості відтворення мовного портрета кіногероя як однієї зі складових образу персонажа в аудіовізуальному перекладі. *Science and Education a New Dimension. Philology, VI*(51), 39–44. DOI: 10.31174/SEND-Ph2018-176VI51-09 (дата звернення: 30.03.2025).

2. Писаренко, К. В. (2016). Типологія мовних портретів персонажів у художніх текстах триптиху «Хресна проща» Р. Іваничука: змістовий аспект. *Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 42,* 150–155. DOI: 10.5281/zenodo.49036. (дата звернення: 05.01.2025).

3. Gerwig, G. (director). (2023). Barbie [streaming video]. Apple TV+. URL: https://tv.apple.com/us/movie/barbie/umc.cmc.3u6lep5fj0lq4f4lvvrntr9rh (last accessed: 31.03.2025).

4. Film Theory 101 – Laura Mulvey: The Male Gaze Theory. Film Inquiry. URL: https://www.filminquiry.com/film-theory-basics-laura-mulvey-male-gaze-theory/ (last accessed: 31.03.2025).

Bosak Nina, *Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,*
Kopus Olga, *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,*
The State Institution
"South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky",
Odesa, Ukraine

EDUCATIONAL POTENTIAL OF THE "FLIPPED LEARNING" MODEL IN IMPROVING STUDENT'S LISTENING SKILLS

To date, there are many innovative technologies for teaching a foreign language that can and should be used in higher educational institutions. The growing popularity of the use of "Flipped Learning" technology in language universities of Ukraine is explained by the need to update the methods of foreign language communicative competence of students, which will help the formation of research and creative skills, will contribute to the planning of an individual learning trajectory, taking into account the linguistic and psychological abilities of students, which is undoubtedly is becoming important today. The "Flipped Learning" model is a version of the educational practice that reverses the traditional roles of home training and classroom time. This means that events that traditionally took place during classroom classes, such as familiarization with the theoretical part of the material, formulation of clarifying questions, taking notes and initial training, now take place outside of them, and vice versa (J. Bergman, O. Yelnikova, M. Kurvits, E. Popov, A. Sams, N. Prikhodkina, J. Dunn, L. Konoplianyk, K. Melnykova, Yu. Pryshupa and others). This method of conducting a lesson is the reverse scheme of a standard lesson. This model of teaching was tested by us in a secondary school, where at first high school students were provided with theoretical material for home study (video, podcast, reading an educational text, lecture, and so on), at the lesson itself there was a consolidation of theory in practice (Горіна, Босак, 2023). It should be noted that this technology is most often used in higher educational institutions in the West (USA, Canada) and in European countries (Sweden, Denmark, Finland, France, Germany). In Ukraine, in our opinion, the "Flipped Learning" model is practiced selectively and mainly in those universities where the theoretical component takes up a large amount of study time. Thus, applicants of different educational levels can receive distance learning without being in the building of the educational institution at the same time.

It should be noted that this approach became most popular since the COVID-19 pandemic, when all local educational organizations had to switch to a remote work format. University teachers and school teachers began to diversify the educational process by creating podcasts, video casts, and interactive multimedia lectures. This led to the unconscious introduction of the technology of "Flipped Learning" into teaching practice. We also conducted an experiment using "Flipped Learning" technology in working with a group of second-year students of the Faculty of Foreign Languages of Ushynsky University. We hypothesized that using this technology in the virtual class would allow us to improve the listening skills of English language students. We assessed the level of listening skills based on the types of listening

proposed by J. Wilson: a) Listening for gist; b) Listening for specific information; c) Listening in detail; d) Inferential listening (Wilson, 2010). Students received an assignment on the Microsoft Teams platform in advance, including a link to the training video, questions for discussion, as well as tasks for practicing pronunciation of new words and grammatical constructions that were in the video, tasks aimed at understanding the main or specific information from the video. For the first lesson, a task was developed containing a video from YouTube on the topic of language education in the EU countries for an overall assessment of the current level of auditory skills, which showed that about half of the group was able to perceive about 60 % of the information in the recording and discuss the questions, the other half of the audience understood about 20–30 %, but quite successfully predicted and guessed the rest of the information from the video; about 10 % of students were able to catch only the main details; Inferential listening was success rate by about 80–85 % because students were able to correctly predict further ideas and conclusions from the video. The theme of the video correlated with the theme semester module on the course "Theory and Practice of Scientific Communication in a Foreign Language". Throughout the experiment, we strongly encouraged the participants to express their position on the text they listened to or the video they watched, since we share the point of view of Jeremy Harmer (Harmer, 2015, pp. 248–263) and consider this method to be successful in increasing the initiative and interest of students in mastering the educational audio material. Based on the control results, we can note an improvement in the listening for gist parameter, and there is also insignificant progress in the parameter listening for details, which allows us to evaluate the experiment as a whole positively. It is worth noting that we do not consider the number of hours spent (8 academic hours) to be sufficient for an in-depth assessment of changes in students' listening skills language university, although at the moment in general we can talk about a slight positive dynamics in the group's work with audio and video recordings, as well as about the effectiveness of using the "Flipped Learning" technology in working with students of language universities.

The use of the "Flipped Learning" model in order to improve the auditory skills of students learning a foreign language is most effective with the correct organization of students' work on the part of the teacher. At the first stage, it is necessary to clearly plan the independent work of students: the formulation of the learning goal and the tasks that will help to achieve it, the selection and systematization of materials and audio tasks for a given topic, control of the compliance of materials with the level of complexity and interests of a particular audience students, as well as the formulation of clear and understandable requirements. If need to create an educational audio version yourself, you can use podcast web platforms, for example, Anchor, SoundCloud, Buzzsprout, etc., and to create visual or auditory-visual supports, web platforms are suitable for text documents, such as Google Docs, Edmodo, and Project Gutenberg. Padlet's web-based platform is also handy for work with audio material or organization of collective discussion or questions on each task separately. Interactive work with exercises for general, detailed and complete understanding of the material listened to can be created on platforms such as Learning apps, Kahoot!, Quizziz,

Wordwall. Next is the independent preparation of students for the lesson and detailed planning of further classroom work. The next stage of updating the studied information occurs at the moment of the beginning of the classroom lesson and serves as a transitional between independent work at home and students' work in pair in a practical lesson. Within the framework of this stage, the control of the students' performance of preparatory work for the lesson, which can be is organized in the form of question-and-answer exercises for: a) listening for gist; b) listening for specific information; c) listening in detail; d) inferential listening, which also helps to actualize self-disassembled material. It is also important to answer the questions that could remain with students after independent work. Finally, reflection as the final stage of assessing the results achieved.

However, it should be noted that there are still many unspecified points regarding this model of education. For example, a popular myth has become that by using this type of work, university teachers absolve themselves of responsibility for studying theory. Among the disadvantages that teachers may face, Chung Kwan Lo also refers to the technical difficulties: "The flipped classroom model is largely relies on technology to provide information to students outside of the classroom. If for some reason a student does not have access to them, then he may miss the material and fall behind the rest, which contributes to the creation of unequal conditions" as well as time costs "teachers must create high-quality materials, while students must devote time to doing preparatory work, which takes a lot of time, which reduces motivation" (Kwan Lo, 2017, pp. 10–11). Another misconception is that "Flipped Learning" is often confused with distance education. In fact, the time spent with students in the format of real communication does not change, the technology only affects the change in the content of the practical lesson. There is also an opinion that in this format, students will not be able to ask questions to the lecturer or teacher directly during the lecture, which can significantly complicate the understanding of the material.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горіна, Ж. Д., Босак, Н. Ф. (2023). Звукосимволізм у мовно-літературній освіті старшокласників. *Українські студії в європейському контексті*, 6, 61–73. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/conference/zb_vol6_2023.pdf#page=62

2. Chung, Kwan Lo. (2017). A critical review of flipped classroom challenges in K-12 education: possible solutions and recommendations for future research. Research and Practice in Technology Enhanced Learning. URL: https://telrp.springeropen.com/articles/10.1186/s41039-016-0044-2

3. Harmer, J. (2015). The practice of English language teaching. Longman. Pearson Education.

4. Wilson, J. J. (2010). How to teach listening. Essex: Pearson Education Limited.

Веретюк Тетяна, *канд. філол. наук, доцент,*
Четверик Віктор, *д-р філософії з філології, викладач,*
Харківській національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна

ПОТЕНЦІАЛ CLIL У ФОРМУВАННІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі, який характеризується активними глобалізаційними процесами й новими формами міжнародної співпраці, підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно функціонувати в мультикультурному середовищі, стає пріоритетом вищої освіти. Особливої актуальності набуває формування та розвиток міжкультурної компетентності здобувачів вищої освіти як невіддільного складника професійної підготовки, що дає змогу ефективніше взаємодіяти в полікультурному середовищі, налагоджувати продуктивну комунікацію з представниками інших культур, усвідомлювати й поважати культурні відмінності – необхідну умову успішної реалізації фахової діяльності в умовах глобалізованого світу. У цьому контексті одним з інноваційних підходів, що демонструє значний потенціал, є *предметно-мовне інтегроване навчання – Content and Language Integrated Learning* (CLIL).

Мета представленої розвідки – оглядово проаналізувати потенціал предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) як ефективного інструменту формування міжкультурної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах глобалізації, зокрема через розвиток комунікативних і культурних навичок для успішної професійної діяльності в мультикультурному середовищі.

CLIL є дидактичним підходом, що поєднує одночасне опанування професійно орієнтованих дисциплін та іноземної мови, створюючи унікальне освітнє середовище для формування як професійних, так і мовних та мовленнєвих компетентностей (Четверик & Веретюк, 2024). Такий підхід природно сприяє залученню здобувачів до автентичного іншомовного середовища, стимулює використання мови як засобу пізнання та комунікації. Проте його потенціал виходить далеко за межі двомовної освіти, охоплюючи розвиток як міжкультурної компетентності як складника іншомовної комунікативної компетентності, так і ключового аспекту професійної підготовки фахівця.

У контексті презентованої розвідки зазначимо, що *міжкультурна компетентність* є комплексним феноменом, який охоплює низку різноманітних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для ефективної взаємодії в мультикультурному середовищі. Так, наприклад, за визначенням Дарли Діердорф, міжкультурна компетентність – це здатність ефективно й відповідно взаємодіяти в ситуаціях міжкультурної комунікації на основі специфічних знань, умінь та ставлень (Deardorff, 2006).

У структурі міжкультурної компетентності здобувачів вищої освіти можна виокремити такі компоненти: *когнітивний,* що охоплює знання про культурне різноманіття, усвідомлення культурно-специфічних концептів, розуміння соціо-

культурних контекстів; *афективний,* який включає емпатію, відкритість до культурних відмінностей, толерантність до неоднозначності, повагу до інших культур; *поведінковий,* що передбачає розвиток комунікативних навичок у міжкультурному контексті та здатність адаптувати поведінку відповідно до культурних умов; і *метакогнітивний,* який характеризується формуванням критичної культурної свідомості, рефлексією щодо власної та інших культур. Зазначені компоненти функціонують як система, де розвиток одного елемента сприяє вдосконаленню інших, створюючи цілісну структуру, що дає змогу особистості ефективно взаємодіяти в багатокультурному середовищі, долаючи культурні бар'єри та знаходячи спільну мову з представниками різних культурних спільнот у процесі навчання та подальшої професійної діяльності. Отже, робота над розвитком цих компонентів може сприяти забезпеченню здатності до успішної міжкультурної взаємодії та комунікації. Загалом можна зробити висновок, що для сучасної освітньої парадигми міжкультурна компетентність є одним із ключових результатів навчання, що забезпечує конкурентоспроможність випускників закладів вищої освіти на глобальному ринку праці.

Предметно-мовне інтегроване навчання (CLIL) є потужним інструментом для формування міжкультурної компетентності здобувачів у сучасному глобалізованому світі. Завдяки своїй багатовимірній структурі CLIL не лише сприяє одночасному засвоєнню професійно орієнтованих знань та іноземної мови (Веретюк & Четверик, 2024), а й забезпечує глибоке занурення в міжкультурний контекст, розвиваючи необхідні навички для ефективної комунікації та співпраці в мультикультурному середовищі. CLIL інтегрує той чи інший навчальний предмет із вивченням мови, надаючи здобувачам можливість одночасно опановувати дисциплінарні знання та мовні навички в мультикультурному контексті (наприклад, через використання автентичних матеріалів, тематичних проєктів, дослідницьких завдань, що відображають реальні культурні особливості різних країн). Такий підхід сприяє не лише розвитку когнітивних умінь, а й формуванню толерантності, емпатії, відкритості до інших культур (Солошенко-Задніпровська, 2024). Водночас предметно-мовне інтегроване навчання стимулює критичне мислення, уміння аналізувати та інтерпретувати інформацію в міжкультурному контексті, що є надзвичайно важливим для підготовки конкурентоспроможних фахівців у сучасному суспільстві. Емпіричні дослідження показують, що CLIL-курси з культурної підготовки значно підвищують когнітивні, метакогнітивні та поведінкові аспекти культурного інтелекту (CQ), готуючи здобувачів до ефективної роботи в мультикультурному середовищі (Yang, 2021). Викладачі відзначають, що CLIL сприяє не лише опануванню знань про інші культури, а й розвитку критичної свідомості, позитивних міжкультурних установок тощо.

Формування міжкультурної компетентності в умовах імплементації методики CLIL може здійснюватися через низку взаємопов'язаних механізмів, які разом створюють цілісну систему розвитку культурної гнучкості та відкритості. Ключовим аспектом є *інтеграція культурознавчих елементів* у зміст навчальних курсів, що дає змогу органічно поєднувати предметні знання з розумінням культурних особливостей і практик. Не менш важливим є *стимулювання глибо-*

кої рефлексії над власною культурною ідентичністю та цінностями інших культур, що допомагає здобувачам усвідомити відносність культурних норм і побачити світ очима представників інших спільнот. CLIL *активно сприяє розвитку комунікативних умінь* вести діалог і обговорювати складні, часом контроверсійні питання в мультикультурному середовищі, виховуючи толерантність і повагу до різноманітних поглядів. Цьому значною мірою сприяє *залучення автентичних матеріалів* – статей, відеоматеріалів, кейсів – із різних культурних контекстів, що дає здобувачам можливість працювати з реальними ситуаціями міжкультурної взаємодії. Особливу роль у формуванні міжкультурної компетентності *відіграє організація проєктної діяльності,* що передбачає безпосередню міжкультурну співпрацю здобувачів із різним культурним бекґраундом над спільними завданнями, стимулюючи пошук компромісів та вироблення спільних стратегій вирішення проблем із урахуванням культурних особливостей кожного учасника.

Ефективність CLIL у формуванні міжкультурної компетентності зумовлена також його комплексним впливом на різні види навчально-пізнавальної діяльності здобувачів. Насамперед CLIL активізує комунікативну діяльність, створюючи автентичні ситуації спілкування іноземною мовою, у яких здобувачі мають не просто демонструвати мовні навички, а вирішувати реальні комунікативні завдання з урахуванням культурних контекстів. Паралельно стимулюється дослідницька діяльність, коли здобувачі самостійно аналізують культурні феномени, порівнюють підходи до розв'язання проблем у різних культурах та критично осмислюють отриману інформацію, розвиваючи аналітичні здібності й культурну чутливість.

Особливо цінним є колаборативний складник CLIL, який передбачає спільну роботу здобувачів над проєктами, презентаціями та дискусіями в групах. Така взаємодія вимагає від учасників не лише достатнього рівня володіння мовою, а й значно глибших компетентностей: уміння адаптувати стиль комунікації відповідно до культурних особливостей співрозмовників, розпізнавати невербальні сигнали, запобігати міжкультурним непорозумінням і знаходити конструктивні рішення в ситуаціях культурних відмінностей. Здобувачі навчаються успішно балансувати між збереженням власної культурної ідентичності та інтеграцією в мультикультурне середовище, що є ключовою навичкою для професійної діяльності в глобалізованому світі.

CLIL сприяє розвитку рефлексивних практик, коли здобувачі регулярно аналізують власний досвід міжкультурної взаємодії, визначають проблемні моменти та відстежують прогрес у формуванні міжкультурної сенситивності. Це робить процес розвитку міжкультурної компетентності більш усвідомленим і цілеспрямованим, перетворюючи CLIL на потужний інструмент підготовки фахівців, здатних ефективно функціонувати в культурно різноманітному професійному середовищі.

Однак упровадження CLIL потребує ретельної підготовки викладачів, які мають володіти як предметною, так і мовною компетентністю, а також розуміти

принципи міжкультурної освіти. Важливо також створити сприятливе навчальне середовище, що заохочує відкритість, взаємоповагу та професійне зростання.

Отже, формування міжкультурної компетентності здобувачів вищої освіти є стратегічним завданням в умовах глобалізації та інтернаціоналізації освіти. Предметно-мовне інтегроване навчання (CLIL) демонструє значний потенціал у розвитку всіх компонентів цієї компетентності завдяки органічному поєднанню фахових знань із вивченням іноземної мови в автентичних міжкультурних контекстах. Ефективність цього підходу залежить як від професійної підготовки викладачів, що мають володіти предметною та мовною компетентністю, так і від створення відповідного навчального середовища, яке заохочує відкритість, взаємоповагу та професійне зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веретюк, Т., & Четверик, В. (2024). Розвиток іншомовної професійної компетентності за допомогою CLIL / О. В. Білецька (ред.). *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов: Збірник тез доповідей міжнародної наукової конференції* (м. Вінниця, 21–22 червня 2024 р.), 45–49. ДонНУ ім. В. Стуса. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/16602

2. Солошенко-Задніпровська, Н. К. (2024). Виховний потенціал дисциплін іншомовного спрямування в розвитку міжкультурної компетентності здобувачів ЗВО. *Проблеми Сучасних Трансформацій. Серія: Педагогіка,* 6. DOI: 10.54929/2786-9199-2024-6-05-01.

3. Четверик, В. К., & Веретюк, Т. В. (2024). Переваги та виклики імплементації елементів методики CLIL у контексті вищої освіти. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Педагогіка,* 4. DOI: 10.54929/2786-9199-2024-4-08-01.

4. Deardorff, D. K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. *Journal of Studies in International Education, 10*(3), 241–266. DOI: 10.1177/1028315306287002.

5. Yang, W. (2021). Designing a CLIL-based cultural training course to enhance learners' cultural quotient (CQ) by introducing internationalisation at home (IAH). *Taiwan Journal of TESOL, 18*(2), 99–131. DOI: 10.30397/TJTESOL.202104_18(1).0004.

Возняк Ігор, *асистент*,
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна

ГОЛОВНІ ВИКЛИКИ ПЕРЕКЛАДУ АКТІВ ЄС

З огляду на функціонально-комунікативну спрямованість традиційно розрізняють три види перекладу: художній, суспільно-політичний і спеціальний (Зайцева, 2013, с. 97). У межах спеціального перекладу можна виокремлювати різні підтипи залежно від галузі знань (спеціальности / фаху) (Стрілець, 2017, с. 1). Одним із таких підтипів спеціального перекладу є юридичний переклад, який займає особливе місце в цій системі. Критичне значення юридичного перекладу зумовлене тим, що юридичний переклад часто виконує не просто інформаційну функцію, а приводить до створення документів, які згодом застосовуватимуть у своїй діяльности відповідні фахівці, а тому продукт юридичного перекладу (нормативно-правовий акт, судове рішення, особистий чи право-

встановлювальний документ тощо) безпосередньо впливає на якість і правомірність юридичної діяльности уповноважених суб'єктів і, як наслідок, на дотримання прав і реалізацію обов'язків суб'єктів правовідносин.

Специфіка юридичного перекладу зумовлює потребу в застосовуванні інтердисциплінарних підходів (Возняк, 2025, с. 38). Так, перекладач і професор Женевського університету Фернандо Прієто Рамос стверджує, що перекладач, котрий займається юридичним перекладом, необов'язково повинен володіти такими ж знаннями, як і професійний правник, однак йому варто мати достатньо знань права, щоб розуміти місце документів у їхньому юридичному та процедурному контексті, а також розуміти ті юридичні наслідки, до яких можуть призвести тексти мовою оригіналу та мовою перекладу (Prieto Ramos, 2011, с. 13). У світлі активних євроінтеграційних процесів актуальним завданням сучасної української перекладознавчої науки є дослідження особливостей і труднощів (викликів) перекладу актів Європейського Союзу (ЄС), оскільки від якости перекладу цих актів залежить ефективність адаптації національного законодавства до законодавства ЄС. До того ж, коли Україна стане членом ЄС, постане потреба перекладати величезний масив актів різних інституцій ЄС, що, відповідно, потребуватиме великої кількости підготовлених фахівців.

Об'єктом юридичного перекладу є, як правило, юридичний текст. Хоча певні жанри усного перекладу також вимагають ґрунтовних знань юридичного перекладу (як ось здійснення усного перекладу під час судового засідання), однак юридичний переклад у першу чергу пов'язують із письмовим перекладом, а тому для здійснення цього типу перекладу необхідно добре розуміти поняття й особливості юридичного тексту. Під юридичним текстом пропонують розуміти повідомлення, об'єктивоване у формі письмового документа й викладене відповідно до типу цього документа, що складається з низки особливих одиниць, які сполучені між собою різними типами лексичного, граматичного, логічного й графічного зв'язку (Красницька, 2019, с. 142). Юридичний текст є структурним утворенням, тому що слова, словосполучення, речення, абзаци як елементи тексту становлять ієрархічну систему (Красницька, 2019, с. 142). Завданням юридичного тексту є переконати своїх адресатів у правомірності або неправомірності певних дій і забезпечити обґрунтування інформації, що має юридичне значення (Красницька, 2019, с. 142). Слід також пам'ятати, що поняття юридичного тексту охоплює досить широке коло текстів, які мають певну свою специфіку, особливо структурну та стилістичну (тоді як з погляду лексики всі юридичні тексти характеризуються високою частотою використання термінології, а з погляду синтаксису – складними реченнями, часто з багатьма підрядними та сурядними частинами). Так і нормативно-правові акти ЄС мають свою специфіку, навіть порівняно з національними законами.

Перекладач повинен брати до уваги вимоги юридичної техніки, зокрема такої її складової як техніка нормопроєктування. Правила юридичної техніки вимагають послідовного, точного, чіткого, лаконічного та доступного для розуміння та застосування текстуального вираження норм права (Красницька, 2019, с. 143). Текстуальне оформлення правового акта має відбуватися з ураху-

ванням системного характеру чинного права в цілому (Красницька, 2019, с. 143). Для кращого розуміння структури актів ЄС перекладач повинен бути ознайомлений з цими правилами. Правила техніки нормопроєктування інституцій ЄС закріплені в низці документів, однак серед них варто виділити Міжінституційну угоду про спільні інструкції щодо якости проєктування законодавства Спільноти від 22 грудня 1998 року (Interinstitutional Agreement…). Ця угода визначає, яку структуру повинні мати акти ЄС щодо форми та змісту. Так, український перекладач, який працюватиме над перекладом актів ЄС, має знати особливості преамбули як невід'ємної частини актів ЄС і поділ її структурних одиниць на покликання (*citations;* викладають юридичне підґрунтя акта й основні кроки, які передували його ухваленню) та декларативні положення *(recitals;* викладають зміст головних нормативних приписів і їх мету чи причини) (Interinstitutional Agreement…). Відповідно, перекладач повинен стежити, щоб переклад преамбули корелював з перекладом нормативних приписів в основній частині акта.

Будь-який тип спеціального перекладу передбачає роботу з великою кількістю термінів. Член Правничого товариства Шотландії та колишній експерт з юридичної мови при Раді ЄС Колін Робертсон зазначає, що під час проєктування акта ЄС нормотворці звертають свою увагу на національний контекст, через що термінологія набуває надзвичайної ваги (Robertson, 2024, с. 56–57). Зокрема постають такі питання: яку термінологію застосовують у державах-членах ЄС? Які терміни ЄС слід обрати? Які будуть наслідки в разі обрання альтернативних варіантів? Чи потрібно створювати нові терміни? (Robertson, 2024, с. 57). Абсолютно впевнено можна стверджувати, що подібні запитання постануть перед фахівцем, що здійснює переклад акта ЄС, адже зміст понять, виражених певним терміном українською та певним терміном англійською мовою (чи будь-якою іншою офіційною мовою ЄС), може не збігатися, а тому перекладач повинен дібрати той термін, який найкраще передаватиме поняття права ЄС і не призводитиме до змішування з національним поняттям. До того ж право ЄС використовує поняття, які притаманні лише для права ЄС *(наприклад, comitology)* та які називають «єврожаргоном» (також «євролектом»), а тому переклад таких понять вимагає створення нових термінів українською мовою.

Варто додати, що у процесі перекладу актів ЄС варто враховувати не лише юридичну термінологію, але й термінологію багатьох різних галузей знань, оскільки правове регулювання охоплює величезну кількість сфер людської діяльности. Право ЄС містить регулювання різноманітних сфер (від сільського господарства й екології до штучного інтелекту та цифрових послуг), тож викликом перекладу актів ЄС є вміння ефективно працювати з термінологією і з інших сфер людської діяльности.

У юридичному перекладі переважає підхід, коли переклад орієнтований на джерело *(source-oriented translation),* тобто переклад є максимально дослівним із беззастережним збереженням структури вихідного тексту. Цей підхід домінує і в перекладі актів ЄС (Baaij, 2010, с. 263). І дослідники не вірять у те, що колись від цього підходу можна буде відійти (Baaij, 2010, с. 271). Однак разом з тим важко сказати, що переклад актів ЄС узагалі не містить елементів перекладу,

орієнтованого на адресата *(target / receiver-oriented translation),* позаяк під час роботи перекладач повинен зважати і на термінологію національного законодавства (тобто засоби мови перекладу) та підбирати такі одиниці, які, по-перше, сприятимуть гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС (яке є автономним щодо національних правових систем), по-друге, забезпечуватимуть рівнозначність тексту різними офіційними мовами ЄС і, по-третє, не вводитимуть носіїв мови перекладу в оману щодо змісту оригінального акта.

Можна підсумувати, що переклад актів ЄС є особливим підтипом юридичного перекладу, проте порівняно з іншими підтипами, він у першу чергу ускладнений використанням специфічної термінології – «єврожаргону». Переклад актів ЄС, як і інші підтипи спеціального перекладу, вимагає підходу, орієнтованого на джерело, а також врахування особливостей структури актів ЄС. Тож переклад актів ЄС потребує особливої підготовки перекладачів з погляду на ті виклики, які неодмінно постануть перед ними. Також можна констатувати актуальність подальших розвідок у сфері юридичного перекладу в рамках євроінтеграційних процесів в Україні, оскільки потреба в такому перекладі лише зростатиме.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baaij, C. J. W. (2010). Translation in EU Legislative Procedure: A Receiver-Oriented Approach. In: *Researching Language and the Law: Textual Features and Translation Issues* (eds.: Davide Simone Giannoni and Celina Frade), 263–272. URL: https://books.google.com.ua/books?id=MnTXgMdb6Z0C

2. Interinstitutional Agreement of 22 December 1998 on common guidelines for the quality of drafting of Community legislation. *EUR-Lex*. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31999Y0317%2801%29&qid=1698087674148

3. Robertson, C. D. (2024). Language, Multilingualism, and EU English. In: *Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. In 2 parts. Part A. EU Law, Language, and Terminology* (eds.: Martina Bajčić, Colin D. Robertson, and Liudmyla Slavova), 33–58. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/ChapterA_Manual-on-EU-Translation-into-Ukrainian.pdf

4. Возняк, І. З. (2025). Синкретизм лінгвістичних і правничих компетентностей під час здійснення перекладу законодавчих актів Європейського Союзу. *Нова філологія,* 97, 36–42. DOI: 10.26661/2414-1135-2025-97-5.

5. Зайцева, М. О. (2013). Особливості перекладу термінів у текстах на військову тематику. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9: Сучасні тенденції розвитку мов,* 10, 96–102. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nchnpu_9_2013_10_18.pdf

6. Красницька, А. В. (2019). Текст правового акта як засіб юридичної техніки. *Тиждень науки – 2019. Гуманітарний факультет: тези доповідей науково-практичної конференції (Запоріжжя, 15–19 квітня 2019 р.),* 142–143. URL: https://zp.edu.ua/uploads/dept_s&r/2019/conf/1/TN_2019_GF.pdf

7. Стрілець, В. В. (2017). Сучасні підходи до класифікації письмового спеціального перекладу. *Актуальні проблеми іноземної філології та освітній соціокультурний процес: матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 8–9 грудня 2017 р.)*. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/3805

Войтович Олег, *здобувач ОС «Доктор філософії»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

«СЛОВНИК ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА» М. ШАТЛВОРЗА ТА М. КОУІ (2014): ПРИНЦИПИ УКЛАДАННЯ, СТРУКТУРА І ОБСЯГ

Відсутність в Україні словника перекладознавчих термінів є однією з причин недостатнього розвитку вітчизняної транслятології. Потрібно укласти такий словник, а для цього проаналізувати авторитетні словники вітчизняних і зарубіжних дослідників. Одним із таких словників є англ. “Dictionary of Translation Studies” (укр. «Словник перекладознавства») Марка Шатлворза та Мойри Коуі, що опублікований у 1997 році видавництвом “St. Jerome Publishing” (укр. Сейнт Джером Паблішінг, Манчестер, Велика Британія). Його було перевидано в 2014 році (видавництво “Routledge”, укр. Рутледж, Лондон). Марилін Гаддіс (Державний університет Нью-Йорка в Бінгхамтоні) високо оцінює цей словник. Вона пише, що «цей довідник буде корисним, особливо для тих, хто починає викладати або вивчати перекладознавство» (Gaddis, 1997, p. 310). Ендрю Честерман (Хельсінкі) зазначив, що «ця книга стане бестселером» та висловив жаль, «що не додумався до написання такої праці сам» (Chesterman, 1999, p. 172).

Словник має таку структуру: вступ, у якому вказано мету, стислий опис теоретичних проблем, що пов’язані з його підготовкою, рекомендації до використання, список прийнятих скорочень, указівка щодо посилань, подяки рецензентам і, власне, словникові статті. Автори словника наголошують, що мета словника: «<…> запропонувати огляд деяких питань, ідей та дискусійних проблем перекладознавства, оскільки вони відображені в термінології цієї дисципліни» (Shuttleworth, 2014, p. 9). Зауважено, що кожна словникова стаття має: «<…> дві важливі особливості, які слід ураховувати для того, щоб максимально ефективно використовувати словник. Це широкі перехресні посилання на інші статті та рекомендації щодо додаткової літератури» (Shuttleworth, 2014, p. 15). Наведемо модель структури словникової статті у вигляді схеми (див. рис. 1).

Рис 1. Структура словникової статті

Словник містить 419 терміноодиниць, що презентують традиційні (усталені) і новітні поняття перекладознавства. Терміни здебільшого складені: двослівні й багатослівні. Завдяки системі перехресних посилань, можна простежити термінну синонімію. У словнику зафіксовані іншомовні еквіваленти поданих термінів, що подані в дужках. Найчастіше ці приклади подаються німецькою (наприклад, *Correctability (German Korrigierbarkeit), Secondary Translation*

(German Sekundäre Übersetzung)) та французькою мовами (наприклад, *Selective Translation (French Traduction Sélective or Traduction Documentaire)*, *Whispered Interpreting (French Chuchotage*)).

Уважаємо, що наведений словник є ґрунтовним лексикографічним джерелом як для початківців, так і для досвідчених дослідників. Його можна використовувати під час викладання дисциплін перекладознавчого циклу.

Перспективою цього дослідження є використання термінів розглянутого словника для укладання українсько-англійського двомовного словника термінів перекладознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Chesterman, A. (1999). Review of the book Dictionary of Translation Studies, by M. Shuttleworth & M. Cowie. *Target: International Journal of Translation Studies,* 11(1), 172–175. DOI: 10.1075/target.11.1.17che.

2. Gaddis, M. (1997). Review of the book Dictionary of Translation Studies, by M. Shuttleworth & M. Cowie. *Languages, Translation and Post-Colonialism, 10*(1), 310–312.

3. Shuttleworth, M., & Cowie, M. (2014). *Dictionary of translation studies* (2nd ed.). Routledge.

Волкова Анжела, *старший викладач,*
Мурко Ірина, *старший викладач,*
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ІНШОМОВНОМУ ЧИТАННІ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сутність комунікативної концепції під час навчання студентів іноземної мови на немовних спеціальностях полягає в тому, що в процесі навчальних занять створюються спеціальні умови, в яких студент, спираючись на набуті знання, самостійно вирішує комунікативні завдання засобами іноземної мови в процесі моделювання ситуацій професійного спілкування або процесі пошуку розв'язків під час читання наукової літератури (Карасьова, 2023, с. 73). Професійно орієнтоване читання текстів за фахом іноземною мовою студентами закладів вищої освіти є однією з основних практичних цілей навчання іноземної мови, оскільки на цьому етапі робота з текстом набуває якісно нового змісту – саме у вищій школі відбувається свідомий перехід від вивчення іноземної мови до її практичного застосування (Манжос, 2018, с. 263).

Система методичних прийомів забезпечує єдність процесу формування комунікативної компетенції у читанні для всіх студентів немовних спеціальностей. Проте студенти значно відрізняються за особистісними та за типологічними характеристиками. Основою особистості є її індивідуальна структура, що охоплює підструктуру спрямованості особистості (світогляди, ідеали, наміри, інтереси, бажання), досвід особистості (звички, вміння, навички, знання), психічні процеси (воля, почуття, сприйняття, мислення, відчуття, емоції, пам'ять)

та підструктуру біологічних властивостей індивіда (статеві, вікові особливості). Саме особливості підструктур психологічної структури особистості зумовлюють її здібності і характер. Перетворення форм свідомості та властивостей особистості у здібності та розвиток здібностей відбувається тоді, коли відповідні психічні процеси, ставши властивостями особистості, починають виявлятися у формі тієї чи іншої діяльності та забезпечують її успіх.

Метод активізації можливостей особистості та колективу сприяє розвитку всіх підструктур особистості. Цей метод містить як комунікативність, так і індивідуалізованість, оскільки ставить у центр системи особистість студента, формування мотиваційного фону спілкування як засобу формування комунікативної компетенції особи. Отже, індивідуалізованість є параметром спілкування. Студенти є суб'єктами у процесі читання, вони додають у цей вид спілкування свій внутрішній світ, що відбивається на інтеграції сенсу прочитаного та пов'язаній із ним подальшій діяльності. Читання тут постає як субстанційна форма існування та прояву внутрішнього світу особистості, його індивідуальності. З одного боку, індивідуально-особистісні особливості студента задають зміст та спрямованість спілкування, з іншого – розвиток їх зумовлено спілкуванням. Комунікативна компетенція у цьому аспекті є тим інтегральним поняттям у психології, яке відображає рівень індивідуально-особистісного включення у спілкування. Іншими словами, комунікативну компетенцію реципієнта ми можемо розглядати як комунікативний потенціал, що забезпечує рівень спілкування (як форми взаємодії) з людством. Складовими цього комунікативного потенціалу виступають найважливіші особистісні прояви, які так чи інакше відображають усі підструктури особистості. Формування даного комунікативного потенціалу зумовлене передусім спрямованістю особистості.

Особистісна орієнтація у процесі формування комунікативної компетенції реципієнта методом активізації передбачає врахування таких властивостей особистості студента, як світогляд, контекст діяльності, особистий досвід, сфера бажань та інтересів, статус студента в колективі, його вікові особливості, специфіка захоплень. На основі цього має здійснюватися відбір проблем навчальних ситуацій, мовного матеріалу для організації спілкування, що передбачає наявність кількох варіантів завдань щодо оволодіння механізмами читання, різний ступінь складності як у змісті, так і в операційному плані. Це може бути роздатковий матеріал різноманітного характеру (текст, ситуація, тема, план, опорні слова, окремі пропозиції, серії ситуативних картинок, репродукції картин, фотографії), а також слухові засоби (розповідь викладача, партнера зі спілкування, звукозапис тощо). Особистісна орієнтація передбачає також можливість добровільного вибору завдання, оцінку студентом своєї діяльності, прогнозування оцінки партнерів спілкування.

Суб'єктивна орієнтація передбачає врахування у процесі навчання таких властивостей особистості студента, які характеризують його як суб'єкт спілкування, його вміння (чи невміння) вчитися. Врахування суб'єктивної індивідуалізації дозволяє студентам виробити індивідуальний стиль діяльності на основі власної концептуальної системи. Як відомо, досвід мовленнєвої діяльності рід-

ною мовою не переноситься на іншомовну діяльність. Студенти ще раз його набувають. Завдання викладача у наведеному аспекті зводиться до оптимального управління розвитком цього досвіду шляхом формування системи орієнтирів, опора на які необхідна студентам для вирішення конкретних комунікативних завдань. Презентація системи орієнтирів (конкретних способів виконання тих чи інших дій, видів діяльності) має відбуватися у контексті самої діяльності, опосередковано, під час акцентуації змісту орієнтирів. Наприклад, алгоритм виконання дії зі складання запитання англійською мовою повинен формуватися в інтенсивному мовленнєвому тренуванні та практиці, багаторазовому мотивованому відтворенні зразків питання англійською мовою з подальшим осмисленням формальних орієнтирів цієї дії. Під час перенесення у нові умови, тобто для вирішення нових комунікативних завдань, цей алгоритм дій набуває згорнутого характеру, що відповідає певному рівню сформованості комунікативної компетенції.

Основою індивідуальної орієнтації є врахування індивідуальних особливостей студентів – рівня розвитку пам'яті, сприйняття, мислення тощо. Врахування індивідуальної підструктури особистості у процесі формування комунікативної компетенції реципієнта за методом активізації передбачає презентацію матеріалу за формулою синтез 1 – аналіз – синтез 2 та реалізацію індивідуалізації у вигляді змістовної наповненості та часу переходу від синтезу 1 до аналізу та синтезу 2. Наприклад, для студентів із нижчим рівнем сформованості комунікативної компетенції у читанні через особливості їхньої пам'яті, уваги, темпу роботи тощо необхідно передбачити індивідуальні прийоми керування їхньою діяльністю.

Як бачимо, на рівні тактики формування комунікативної компетенції реципієнта необхідно враховувати всі можливі варіанти особистісної, суб'єктної та індивідуальної підструктур особистості студента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карасьова, О. В. (2023). Засоби формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей. *Наукові записки кафедри педагогіки*, 52, 71–80. DOI: 10.26565/2074-8167-2023-52-08.

2. Манжос, Е. О. (2018). Розвиток навичок читання професійно-орієнтованих текстів у процесі навчання іноземними мовами. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*, 82(IV), 260–268.

Гарбера Ірина, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ФРАЗЕОЛОГІЗОВАНІ РЕЧЕННЯ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЇ ГНІВУ В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ КОНФЛІКТНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Фразеологізовані речення етимологійно є такими фразеологічними одиницями, що сформовані на базі синтаксично вільних словосполучень і предикативних синтаксичних структур (Тесленко, 2015, с. 551). Такого типу речення традиційно не поділяються на окремі члени (є синтаксично неподільними, нечленованими), передаючи усією своєю структурою одночасно певне узагальнене образне значення.

Предметом нашої розвідки постають фразеологізовані речення на позначення емоції гніву в англійськомовній конфліктній комунікації. Загальновідомо, що емоції постають невід'ємною частиною конфліктної комунікації, під якою розуміємо репрезентацію за допомогою різноманітних мовних засобів процесу створення й розгортання комунікативного простору, зумовленого зіткненням різних поглядів, потреб, цінностей лінгвоперсон, що переростає в суперечність різного ступеня різкості. Традиційними для конфліктної комунікації емоціями виступають у першу чергу емоції так званого негативного спектру – гнів, відраза, презирство, сором, страждання, страх (Білоконенко, 2017). Гнів – почуття сильного обурення; стан нервового збудження, роздратування. Його конститутивними ознаками є агресивність, напруженість, імпульсивність, енергійність, активність, сила, здебільшого чітка спрямованість не певного суб'єкта (певний об'єкт, певна обставина, певне явище тощо), зазвичай негативна функційність у комунікації (Загнітко, Краснобаєва-Чорна, 2020).

Матеріал дослідження становлять приклади фразеологізованих речень на позначення фундаментальної емоції гніву в англійській мові, зафіксовані в авторитетних фразеографічних виданнях (Siefring J. The Oxford Dictionary of Idioms, 2004; White J. G. Cambridge International Dictionary of Idioms, 1998), а також відповідні корпусні мікроконтексти їхнього вживання (English Web 2021 (enTenTen21). URL: https://app.sketchengine.eu/#dashboard):

- *(Go) take a running jump!* 'an impolite way of telling someone to go away or that you will not give them something they want' / 'неввічливий спосіб сказати комусь, щоб він пішов геть або що ви не дасте йому те, чого він хоче' *Faced with this, Gary decides that his friend can* ***go take a running jump,*** *and he buys out the company with the help of some merchant bankers.* (film, URL: http://australian-cinema.info/db/1998/brilliant.html);
- *Act your age!* 'something that you say to someone who is being silly to tell them to behave in a more serious way' / 'щось, що ви говорите комусь, хто поводиться дурнувато, щоб змусити його поводитися більш серйозно' *«I heard a little little homie talking reckless in Vibe, that's quite a platform you chose, you should've kept it inside / Oh, you tried, it's so childish calling my name on the world stage/ You need to* ***act your age*** *and not your girl's age».* (Nicki Minaj vs Miley Cyrus

and 8 other big rap beefs in 2015 – MTV, URL: https://www.mtv.com/news/2687491/biggest-rap-beefs-2015/);

- *Beat it!* 'a rude way of telling someone to go away' / 'грубий спосіб сказати комусь, щоб він пішов геть' *Professor Clownsauce disagreed, «Von Tinkelwinkel, you fat bastard! This press release is mine! I'm the one getting quoted here! Now **beat it**!»* (The Van Gogh-Goghs' Latest Press Release, URL: http://www.vgg.com/aboutus/release.html);
- *Button it!* 'an impolite way of telling someone that you want them to stop talking' / 'неввічливий спосіб сказати комусь, що ви хочете, аби вони перестали розмовляти' *You do not have an appropriate application installed that supports LOCALIZED file extension. Be Silent! And **Button It!*** (Be Silent! And Button It! – MobilityDigest, URL: http://mobilitydigest.com/be-silent-and-button-it/);
- *Cut the crap!* 'an impolite way of telling someone to stop saying things that are not true or not important' / 'неввічливий спосіб попросити когось припинити говорити те, що не відповідає дійсності або не є важливим' *Frankly, it's too damn hot in Tokyo to spend much energy writing up a fancy description of our latest episode, so let's just **cut the crap,** OK?* (8-4 Play – Podcast, URL: http://www.1up.com/do/minisite22df.html?cId=3181465);
- *Do you mind!* 'something that you say when someone does something that annoys you' / 'щось, що ви говорите, коли хтось робить щось, що дратує вас' ***«Do you mind?!** These are my belongings. The ones I deemed fit to go on this journey, I thought I would be well prepared for this trip, and here you are throwing things everywhere. Have you no manners?!»* (Adult-FanFiction.org: Tolkien 'verse, URL: http://lotr.adult-fanfiction.org/story.php?no=600081549&chapter=2);
- *Do you want to make something of it?* 'something that you say to someone who disagrees with you in order to threaten them and offer to fight them' / 'щось, що ви говорите комусь, хто з вами не згоден, щоб погрожувати йому і пропонувати боротися з ним' *«Yes, I'm back Tarkin, I needed a break. The Source wouldn't grant me one, neither would Raynor. But I'm back little brother, **do you want to make something of it?**»* (Exit Strategy (CHMD,XO,UC,Mature) Ch 18 10/25/11 [WIP] – Roswell Fanatics, URL: http://www.roswellfanatics.net/viewtopic.php?t=13892);
- *Drop dead!* 'a rude way of telling someone that you are very angry at something they have just said or done' / 'грубий спосіб сказати комусь, що ви дуже злі на щось, що він щойно сказав або зробив' *Goldberg said, «Your husband just lost $500 and is afraid to come home». «Tell him to drop dead!» – said the wife.* (Fiji-live – Gateway to Fiji, Fiji Horoscopes – Gateway to Fiji, Fiji News, Fiji eDirectory, Fiji Magic, Fiji Real Estate, Fiji Classifieds, Fiji Dating, Fiji Rugby, Fiji Football, Fiji Jobs, Fijian News, Fijian Music, Fiji Houses for Sale, Fiji Holida, URL: http://eymo.us/jokes/joke.php?catid=23&id=10075);
- *Get knotted!* 'an impolite way of telling someone who is annoying you to go away' / 'неввічливий спосіб сказати комусь, хто вас дратує, щоб він пішов геть' *If the bank ask for it to be produced, refer them to DVLA. (Or tell 'em to **get knotted!**)*

(Driving Licence Changes from 8th June 2015 – UK Camp Site Articles, URL: https://www.ukcampsite.co.uk/articles/view.asp?id=833);

- *Get lost!* 'something that you say when you are annoyed with someone or you want someone to go away' / 'щось, що ви говорите, коли роздратовані через когось чи хочете, щоб хтось пішов геть' *Anyway you was not there (seemingly), and have no right to stand in judgment with blinded hindsight. So* ***get lost!*** (Truman on Trial: The Prosecution, Opening Argument | History News Network, URL: http://hnn.us/articles/172.html);
- *Get out of my face!* 'something that you say in order to tell someone to stop annoying you' / 'щось, що ви говорите, аби сказати комусь припинити дратувати вас' *Later, he was accompanied on his way out by his fiancée, who hysterically screamed,* ***«Get out of my face!»*** (Security Guard Allegedly Attacks 68-Year-Old Man, Leaving Him in Coma, URL: https://www.ntd.com/security-guard-allegedy-allegedly-attacks-68-year-old-man-leaving-him-in-coma_370242.html);
- *Get stuffed!* 'something that you say when you are annoyed with someone or you want someone to go away' / 'щось, що ви говорите, коли вас хтось дратує або ви хочете, щоб хтось пішов геть' *Whilst the criminals may sometimes remain a few steps ahead, the businesses who implement a range of security measures, use appropriate monitoring and reporting tools and deploy effective incident response procedures are well placed to tell the criminals to* ***«Get Stuffed!»*** (Cybersecurity 2021 | Get Stuffed! Are You Prepared for a Credential-Stuffing Attack? | ICLG, URL: https://iclg.com/practice-areas/cybersecurity-laws-and-regulations/1-get-stuffed-are-you-prepared-for-a-credential-stuffing-attack);
- *Go fly a kite!* 'something that you say in order to tell someone who is annoying you to go away' / 'щось, що ви говорите, щоб сказати комусь, хто вас дратує, щоб він пішов геть' *By this time I had ten sessions with the chairs named and all the speakers selected, and he said,* ***«Go fly a kite»*** *and threw it in the wastebasket.* (Oral-History:Jack Balde – Engineering and Technology History Wiki, URL: https://ethw.org/Oral-History:Jack_Balde);
- *Go piss up a rope!* 'a very impolite way of telling someone to go away' / 'дуже неввічливий спосіб сказати комусь, щоб він пішов геть' *When it all falls down on his dumb ass for giving up on a beautiful family for a bunch of morons at a bar and a married woman. He can go piss up a rope!* (Who will you run to when it all falls down?, URL: http://www.answerbag.com/q_view/1432559);
- *Go to blazes!* 'a rude and angry way of telling someone to go away and that you do not care what happens to them' / 'грубий і гнівний спосіб сказати комусь, щоб він пішов геть, і що вам байдуже, що з ним станеться' *«Mr. Pennett can* ***go to blazes!****» I said to myself while I was blissfully ruminating in my bath before dinner.* (Memoirs of a Fox-Hunting Man by Siegfried Sassoon, from Project Gutenberg Canada, URL: http://gutenberg.ca/ebooks/sassoons-memoirsofafoxhuntingman/sassoons-memoirsofafoxhuntingman-00-h-dir/sassoons-memoirsofafoxhuntingman-00-h.html);
- *Go to hell!* 'an impolite way of telling someone what they do or say is not important to you' / 'неввічливий спосіб сказати комусь, що те, що він робить або

говорить, не є для вас важливим' *Hillary asked our advice last night and here's mine,* ***go to HELL!*** (44 – Clinton's Vice Presidential Campaign, URL: http://voices.washingtonpost.com/44/2008/06/clintons-vice-presidential-cam.html);

- *Go to the devil!* 'an impolite way of telling someone to go away because you are annoyed with them' / 'неввічливий спосіб сказати комусь, щоб він пішов геть, тому що він вас дратує' *After some threatening conversation about how much they owe and how little he cares about ruining the Bagnets, Smallweed takes the pipe Mr. George usually smokes on the payment days and crushes it, yelling, «I'll smash you. I'll crumble you. I'll powder you.* ***Go to the devil!»*** (Bleak House Chapter 34 | Shmoop, URL: https://www.shmoop.com/study-guides/literature/bleak-house/summary/chapter-34);
- *Good riddance (to bad rubbish)!* 'an impolite way of saying that you are pleased someone has left' / 'неввічливий спосіб сказати, що ви раді, що хтось пішов' *I know acts like that are standard behavior for heroic characters, and that the point of the series is to feature the transtion of these no-longer-villains into actual heroes, but I wouldn't have thought that Dingo was at the «revenge killing is bad and must be stopped» phase yet, particularly given his past as a mercenary--until the moment occured, I would have thought that his reaction would have been to think* ***«good riddance to bad rubbish».*** (Ask Greg Archives: Gargoyles: Station Eight, URL: https://www.s8.org/gargoyles/askgreg/archives.php?lid=493);
- *Gordon Bennett!* 'something that you say when you are surprised, shocked, or angry' / 'щось, що ви говорите, коли ви здивовані, шоковані або злі' ***Gordon Bennett!!*** *I knew, going in, that this wasn't going to be easy, but.. *sigh* It's taken about a day and half to get it to the point where it'll compile without «too» much whinging.* (AGAWFrame – Socoder, URL: https://www.socoder.net/?GotoPost=65600);
- *Has the cat got your tongue?* 'something that you say to someone when you are annoyed because they will not speak' / 'щось, що ви говорите комусь, коли роздратовані через те, що він не хоче говорити' *Eh Mary* ***has the cat got your tongue*** *or are you waiting for instructions from the Jervis shopping centre?* (Aislinn Education and Support Centre, URL: http://www.paddydoyle.com/aislinn-education-and-support-centre-7/);
- *Hell's bells!* 'something that you say when you are the very surprised or annoyed' / 'щось, що ви говорите, коли ви дуже здивовані або роздратовані' *She began searching the car interior and then exclaimed, «Oh,* ***hell's bells,*** *must have left my purse in the restaurant».* (Warren Pieces 1: The Biblio Files by Jonathan D. Scott; cover story short fiction spoof, URL: http://www.pikerpress.com/article.php?aID=3575);
- *I ask you!* 'something that you say in order to show your surprise or anger at something someone has done' / 'щось, що ви говорите, щоб показати своє здивування або гнів з приводу чогось, що хтось зробив' *If you're still around,* ***I ask you,*** *how did this happen, Sir?* (Captain John P. De Silva, URL: http://captainjohndesilva.blogspot.com/);
- *I could (just) spit!* 'something that you say when you are very angry, usually because of something someone has done' / 'щось, що ви говорите, коли ви дуже

злі, зазвичай через те, що хтось зробив' *The very thought of him harming that dear boy makes me so angry* ***I could spit.*** (hh3, URL: http://www.e-fic.com/athea/misc/hh3.html);

- *I don't need this!* 'something that you say when you are annoyed because something is causing you a lot of trouble' / 'щось, що ви говорите, коли ви роздратовані, тому що щось завдає вам багато клопоту' *He reacts with anger. «Look, I had an important meeting okay? Didn't you tell me we need a new car?* ***I don't need this****!»* (Principles of the Soul: #9 – Content vs. Context, URL: https://www.aish.com/sp/pg/48883502.html);
- *I'll give you what for!* 'something that you say when you are very angry with someone and intend to punish them' / 'щось, що ви говорите, коли ви дуже злі на когось і маєте намір покарати його' *«Hey, don't you diss my investigative skills, lady, or* ***I'll give you what for!****»* (URL: http://www.lcfanfic.com/stories/2000/html/fanzlit.html);
- *I'll wring your neck!* 'something that you say when you are very angry with someone' / 'щось, що ви говорите, коли дуже злі на когось' *But if you play me any tricks, and above all if you open your mouth, as sure as there's a God above me* ***I'll wring your neck.*** (The Thirty-Nine Steps by John Buchan | HWG Gutenberg, URL: http://www.hwg.org/opcenter/gutenberg/xhtmlfiles/39stp10xht.html);
- *It's (That's) just not cricket!* 'something that you say when you think something someone has said or done is not right or not fair' / 'щось, що ви говорите, коли вважаєте, що щось, що хтось сказав або зробив, є неправильним або несправедливим' *Personally I am not so sure about the football style transfers that have been added that allow players to change clubs mid seasons as* ***'it is just not cricket'****.* (International Cricket Captain 2 – Previews, URL: http://www.cricketgames.com/games/commercial/icc2/preview.htm);
- *Keep your shirt (hair) on!* 'a slightly impolite way of telling someone who is angry to try to be calm and patient' / 'дещо неввічливий спосіб сказати комусь, хто розсердився, щоб він намагався бути спокійним і терплячим' *Big Journal: There eleven-plus editors who receive hundreds of submissions every month; and therefore, you just have to* ***keep your shirt on,*** *get in line, and wait your turn.* (The Sub(mission): How to Hold Your Horses by Chelsey Clammer, URL: https://www.wow-womenonwriting.com/76-FE-TheSubmission-Patience.html);
- *Knock it off!* 'something that you say in order to tell someone to stop doing something that is annoying you' / 'щось, що ви говорите, щоб попросити когось припинити робити те, що вас дратує' *Well the little brother is still on the bottom bunk and yells «Hey can you guys* ***knock it off,*** *your getting mayonnaise all over me!»* (Fijilive – Gateway to Fiji, Fiji Horoscopes – Gateway to Fiji, Fiji News, Fiji eDirectory, Fiji Magic, Fiji Real Estate, Fiji Classifieds, Fiji Dating, Fiji Rugby, Fiji Football, Fiji Jobs, Fijian News, Fijian Music, Fiji Houses for Sale, Fiji Holida, URL: http://eymo.us/jokes/joke.php?catid=35&id=34062);
- *On yer bike!* 'very informal an impolite way of telling someone to go away' / 'дуже неформальний неввічливий спосіб сказати комусь, щоб він пішов геть'

*«**On yer bike!** Out, or I'll be the one who's throwing you out!» he shouts at Jackie.* (Episode updates – August 2008, http://www.corrie.net/updates/episode/2008/0808.html);

- *Pardon me for breathing / living!* 'something that you say when you are angry with someone because they are always criticizing you or getting annoyed with you' / 'щось, що ви говорите, коли злитеся на когось через те, що він постійно критикує вас або дратується через вас' *RICHARD: **Pardon me for breathing** … I write using the same words I use in my everyday language.* (Commonly Raised Objections – Proselytizing and Too Verbose, URL: http://www.actualfreedom.com.au/sundry/commonobjections/CRO12a.htm);
- *Put / stick that in your pipe and smoke it!* 'an impolite way of telling someone that they must accept what you have just said even if they do not like it' / 'неввічливий спосіб сказати комусь, що він повинен прийняти те, що ви щойно сказали, навіть якщо йому це не подобається' *Your Spanish ancestors are just as guilty of any atrocities against the native indians as any other white Europeans so **stick that in your pipe and smoke it!*** (CNN's Article on Immigrant Sailor Guilty of Using a Biased Source with a Political Agenda – Latina Lista: News from the Latinx perspective, URL: http://latinalista.com/palabrafinal/cnns_article_on_immigrant_sailor_guilty);
- *Put a sock in it!* 'an impolite way of telling someone to be quiet' / 'неввічливий спосіб попросити когось замовкнути' *P. S. could Patrick Vieira please **put a sock in it!** His whinging isn't helping our cause!* (Newsletter #1814 – MCIVTA, URL: http://mcivta.com/newsletter-1814/);
- *Read my lips!* 'a slightly impolite way of telling someone to listen to what you are saying' / 'дещо неввічливий спосіб попросити когось прислухатися до того, що ви говорите' *Otherwise, **read my lips:** the current system sustained will lead the world to a WWIII.* (Did the Bush Administration Take History into Account Before Attacking Iraq? What Woodward's Book Suggests | History News Network, URL: http://hnn.us/articles/31056.html);
- *Shove / Stick sth up your arse!* 'something that you say in order to tell someone in a very angry way that you do not want or need something they could give you' / 'щось, що ви говорите, щоб дуже сердито сказати комусь, що ви не хочете або не потребуєте чогось, що вони могли б вам дати' *If you even think of sending me a renewal form I will come down there and **stick it up your arse***. (Celtic Dairy Monday April 25: Apathy, Celtic and Resolution 12 – eTims, URL: http://etims.net/?p=9025);
- *Shut your face / gob / mouth / trap!* 'an impolite way of telling someone to stop talking' / 'неввічливий спосіб попросити когось припинити розмову' *"Falco, if you'd **shut your mouth** for a second I'd might mistake you for decent pilot».* (Tumbleweed: Tumbleweed:: FicWad: fresh-picked original and fan fiction, URL: https://ficwad.com/story/104522);
- *Sling your hook!* 'an impolite way of telling someone to go away' / 'неввічливий спосіб сказати комусь, щоб він пішов геть' *Equivalent to «**Sling your hook** out of the back-door» i.e., get away quickly.* (Slang – WikiMD's free health, diet & wellness encyclopedia, URL: http://www.wikimd.org/wiki/Slang);

- *Son of a bitch!* ‘something that you say in order to show that you are very angry or upset’ / ‘щось, що ви говорите, щоб показати, що ви дуже злі або засмучені’ ***«Son of a bitch!»*** *Thomas exploded, feeling his stomach twist with disappointment and sudden rage.* (URL: http://www.baen.com/Chapters/9781618249241/9781618249241___7.htm);
- *Take a hike / walk!* ‘an impolite way of telling someone to go away’ / ‘неввічливий спосіб сказати комусь, щоб він пішов геть’ *Why don’t you guys just* ***take a hike*** *and stop embarrising yourselves and betraying how phony and dishonest you are being on this topic.* (Does Ann Coulter Know What She's Talking About? | History News Network, URL: http://hnn.us/article/1554);
- *That’s all you need!* ‘something that you say to show your anger when something happens which will cause you problems when you already have other problems’ / ‘щось, що ви говорите, щоб показати свій гнів, коли щось трапляється, що створить вам проблеми, коли у вас вже є інші проблеми’ *Watch the vase, Tina warned. How winced, and diverted clear of the ornate Oriental vase and its stand. Yeah,* ***that's all we need,*** *was his wry comment.* (A Corruption of Vampires, URL: http://www.dcr.net/~stickmak/Transformation/FOXKID/corrupti.htm);
- *Up yours!* ‘an angry and impolite way of telling someone you do not care about their opinion’ / ‘гнівний і неввічливий спосіб сказати комусь, що вам байдужа його думка’ *After months of being hounded online by a small group of hardline Zionists, I decided yesterday to dedicate a Quenelle gesture to my abusers … My Quenelle is a massive* ***«Up yours!»*** (August 2015 -- INSTITUTE FOR HISTORICAL REVIEW, URL: http://ihr.org/archive/201508);
- *Use your loaf!* ‘if you tell someone to use their loaf, you are telling them in a slightly angry way that they should think more carefully about what they are doing’ / ‘якщо ви просите когось скористатися його хлібом, ви дещо сердито говорите йому, що йому слід ретельніше думати про те, що він робить’ *It all sounds totally bogus to me, so* ***use your loaf*** *man, and stay well away.* (EBay seller «mineralswater» / General Chatting / Forums – 4hv.org, URL: https://4hv.org/e107_plugins/forum/forum_viewtopic.php?id=95010);
- *Wash your mouth out!* ‘something that you say to someone who is younger than you when you are angry with them for swearing’ / ‘щось, що ви говорите комусь, хто молодший за вас, коли злитеся на нього за лайку’ *«I never taught you to use that kind of language», she said to him», and I have half a mind to* ***wash your mouth out*** *with soap».* (John McCain's 108-Year-Old Mother Dies | BPR, URL: https://www.bpr.org/post/john-mccains-108-year-old-mother-dies);
- *What / Why / Who etc. the blazes* ‘if you start a question with what / who / why etc. the blazes, you show that you are very surprised or angry about the thing you are asking about’ / ‘якщо ви починаєте питання зі слів що / хто / чому тощо, ви показуєте, що ви дуже здивовані або роздратовані тим, про що запитуєте’ *McCoy: «Dunsel?* ***Who the blazes*** *is Captain Dunsel? What does it mean, Jim? Spock? What does it mean?»* (Quotes List, http://www.ditl.org/quotes-list.php?Series=TOS&ListID=Lists);

- *What's biting sb?* 'something that you say in order to ask why someone is in a bad mood' / 'щось, що ви говорите, щоб запитати, чому у когось поганий настрій' *'And **what is biting you,** anyway? Are you disliking the Irish because of something which Dev repeats from Mister Sullivan?'* (URL: http://gutenberg.ca/ebooks/whiteth-godstoneandtheblackymor/whiteth-godstoneandtheblackymor-00-t.txt);
- *What's eating sb?* 'something that you ask when someone is angry and you want to know why' / 'щось, що ви запитуєте, коли хтось сердиться, і ви хочете знати, чому' *«Fine! You want to know so badly **what is eating** at **me**? I visited my mother on my walk and found that she is possessed. She gone, forever. Oh and I ran into Will on my way there and eventually told him to leave and not come back to protect him», I said irritated.* (Blue Moon – Part 15 – Mibba, URL: http://www.mibba.com/Stories/Read/355426/Blue-Moon/15/);
- *You (Well) may well ask!* 'something that you say when someone asks you about something which you think is strange, funny, or annoying' / 'щось, що ви говорите, коли хтось запитує вас про щось, що здається вам дивним, смішним або дратівливим' *'**You may well ask!** I'm sure I never heard such goings-on.'* (The Catherine-Wheel, by Patricia Wentworth, URL: http://gutenberg.ca/ebooks/wentworthp-catherinewheel/wentworthp-catherinewheel-00-h-dir/wentworthp-catherinewheel-00-h.html);
- *You'll never hear the end of it.* 'something that you say which means that someone will continue to talk about something they have achieved for a long time and in an annoying way' / 'щось, що ви говорите, що означає, що хтось продовжуватиме довго і настирливо розповідати про те, чого він досяг' *In the unlikely event they do show up for you, **you'll never hear the end of it.** Instead, you'll hear an endless rendition of how they saved you when you couldn't help yourself.* (11 Things You Absolutely Must Know about Toxic People, URL: https://psychcentral.com/lib/11-things-you-absolutely-must-know-about-toxic-people);

Інтерпретативний семантичний аналіз контекстів використання фразеологізованих речень на позначення фундаментальної емоції гніву в англійській мові показав, що найчастіше відповідні фразеологізми в комунікації використовуються з метою: вербального вираження емоції гніву, що репрезентовано через підвищення тону, різкі / агресивні висловлювання, сарказм, звинувачення чи інші емоційно насичені фрази; прояву інтенсивного гніву, що може виникати в мовця раптово й репрезентуватися через різкі слова, крики, жести, імпульсивні дії; опису непередбачуваних / агресивних вчинків, які спричинені неконтрольованим гнівом, часто без жодної рефлексії про потенційні наслідки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоконенко, Л. А. (2017). Українськомовна репрезентація міжособистісного конфлікту: автореф. дис. … д-ра філол. наук: 10.02.01. Київ.

2. Загнітко, А., Краснобаєва-Чорна, Ж. (2020). Емотивний профіль гніву в українській фразеології. *Przegląd Wschodnioeuropejski,* XI/2, 433–444.

3. Тесленко, В. (2015). Фразеологізовані речення як особливий тип синтаксичних одиниць. *Мовні і концептуальні картини світу, 51,* 550–555.

Гладких Ірина, *викладач,*
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

НАПИСАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ПРОМПТІВ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У наш час інтеграція цифрових технологій в освітній процес стає невід'ємною частиною нашого життя. Особливої актуальності під час вивчення німецької мови набуває використання інструментів штучного інтелекту (ШІ) з метою розвитку навичок писемного мовлення. Одним із ключових факторів ефективної взаємодії зі штучним інтелектом є правильне формулювання промптів, що сприяє розвитку комунікативної компетенції у студентів. Метою даного дослідження є аналіз структури ефективних промптів (запитів) та їх практичне застосування у навчальному процесі під час вивчення німецької мови.

Промпт – це текстове повідомлення або інструкція, яка надсилається ШІ з метою отримання відповіді. Це як добре сформульоване замовлення в ресторані: чим точніше і детальніше Ваше замовлення, тим вірогідніше Ви отримаєте те, що уявили собі. Якість отриманої відповіді напряму залежить від якості запиту.

Для написання ефективних запитів можемо запропонувати 8 основних кроків:

1) визначення мети;
2) формулювання початкових інструкцій;
3) визначення цільової аудиторії;
4) вибір стилю;
5) визначення формальних вимог;
6) додавання деталей;
7) вибір ролі для штучного інтелекту;
8) поступове уточнення / вдосконалення.

Перед тим, як створювати запит, переконайтесь, якої мети Ви хочете досягти. Що саме ШІ повинен для Вас зробити? Можливо написати креативний текст, створити презентацію чи запропонувати ідеї для нового проекту *(z. B. Ich möchte einen informativen Text zum Thema „Gesunde Ernährung" schreiben)*? Після того, як Ви чітко визначили мету, сформулюйте початкові інструкції для ШІ, які відображатимуть головну ідею *(z. B. Schreibe einen informativen Text zum Thema „Gesunde Ernährung").*

Наступним важливим кроком для створення ефективного промпту є визначення цільової аудиторії. Від того, хто саме читатиме цей текст (діти, дорослі, студенти, пенсіонери тощо), залежатиме підбір лексики, граматичних конструкцій, визначення стилю та змісту. Також на цьому етапі можна вказати рівень володіння німецькою для Вашої цільової аудиторії (A1–C2) *(z. B. Der Text soll für Studenten (Niveau A2) geeignet sein).*

На наступному етапі слід обрати стиль, напр., офіційно-діловий, науковий, художній, публіцистичний тощо. Чітке формулювання стилістичних очікувань дає змогу штучному інтелекту підібрати лексику та синтаксис, які найбільше підходять саме до обраного стилю. Якщо у Вас є приклад тексту у такому стилі, його варто додати. Це допоможе краще зрозуміти Ваші очікування *(z. B. Schreibe einen kurzen informativen Text zum Thema „Gesunde Ernährung" mit einfachen Worten / in Stichpunkten).* Після цього вкажіть бажаний обсяг (кількість речень, абзаців чи слів) та тип подачі інформації (текст, таблиця, діалог, розповідь) *(z. B. Der Text sollte etwa 60 Wörter sein / 15 Sätze)*. Можна також додати ключові слова *(Schlüsselwörter),* які необхідно інтегрувати у текст.

Ще одним важливим кроком під час створення ефективного запиту є визначення змістових орієнтирів. Доцільно одразу зазначити, чи існують певні факти, дані чи аргументи, які мають бути обов'язково включені до тексту? Або певні поняття, які штучний інтелект повинен використати або уникати під час створення тексту (через їхню складність, неточність чи невідповідність рівню цільової аудиторії). Ці деталі можуть допомогти ШІ направити його креативність у правильне русло.

Надання ШІ певної ролі (напр., науковця, вчителя іноземної мови, офіціанта, журналіста, психолога тощо) дозволяє йому адаптувати зміст тексту та стиль відповідно до поставленого завдання. Це допомагає уникнути загальних і поверхневих відповідей. Доречним є надавати роль ШІ під час ведення діалогів, наприклад, під час підготовки до усної частини іспиту *(„Verhalte dich wie mein/meine …"; Sei mein/meine …"; „Nimm die Rolle meines/meiner … ein"; „Stell dir vor, du bist …")*. Слід пам'ятати, що вказувати роль для ШІ необхідно на початку запита.

Навіть якщо Ви дотримуєтесь усіх цих вимог, Ви можете отримати не ту відповідь, на яку Ви очікували. І це нормально, бо штучний інтелект не є людиною, яка розуміє всі Ваші вказівки. Тому під час ведення діалогу зі штучним інтелектом Ви можете поступово робити уточнення з метою вдосконалення отриманої відповіді. Наприклад, якщо текст занадто довгий *(„Schreibe einen kürzeren Text")*; якщо використана фахова термінологія *(„Bitte vermeide Fachbegriffe")*; якщо не підходить стиль *(„Gestalte den Text formaler")* або якщо текст написаний для людей із більш високим рівнем володіння німецькою *(„Schreibe den Text in einfacherer Sprache/ mit einfachen Worten").*

Разом з основними кроками під час написання ефективного промпту існує велика кількість порад. Розглянемо декілька з них. Запит слід формувати чітко, детально, уникаючи важких конструкцій та багатозначних понять, а також слів, які можуть виражати сумнів *(„vielleicht, irgendwie, eigentlich, irgendwann usw.").* Запит повинен бути позитивним (замість *„Schreibe keinen langweiligen Text"* краще написати *„Schreibe einen spannenden Text").* За потреби створення довгого тексту або статті рекомендується виконувати завдання крок за кроком, окремими частинами.

Написання ефективних промптів може стати у нагоді під час вивчення німецької мови, а саме для вдосконалення навичок письма. Створення запитів –

це майже наука, яку ми у змозі засвоїти та доцільно використовувати у повсякденному житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікторова, Л. В., Кочарян, А. Б., Мамчур, К. В., Коротун, О. О. (2024). Застосування штучного інтелекту та чат-ботів під час вивчення іноземної мови. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті, 32*(2), 166–173.

2. Зубенко, О. В. (2023). Штучний інтелект і вивчення іноземної мови. *Закарпатські філологічні студії, 27*(2), 80–85.

Головінова Лілія, *здобувачка ОС «Магістр»*
Бобро Марія, *канд. філол. наук, доцент,*
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ УПЕВНЕНІСТЬ У ПІСНЯХ «FAIRLY LOCAL» І «TEAR IN MY HEART» АЛЬБОМУ «BLURRYFACE» ГУРТУ «TWENTY ONE PILOTS»

Вивчення концептів у мовленні є важливим аспектом сучасної лінгвістики, оскільки дозволяє розкрити когнітивні, емоційні та соціокультурні уявлення, що формують світогляд носіїв мови. Концепт як інформаційна структура свідомості узагальнює знання про об’єкт пізнання та виступає організованою одиницею пам’яті з вербальним або невербальним вираженням (Малгамова, 2023; Фоміна, 2010). У сучасних дослідженнях концепти розглядаються як базові одиниці мислення, що відображають фрагменти дійсності та формуються, зокрема через метафори, які структурують абстрактні поняття за допомогою конкретних образів. «Метафора <…> – це ментально-вербальний конструкт, призначений для характеризації й номінації якого-небудь об’єкта і створений на основі його аналогії або асоціативної подібності з іншим об’єктом, що вже має найменування, у процесі пізнавальної діяльності людини» (Кравцова, 2024, с. 91). Концепти тісно пов’язані з культурними нормами й відображають унікальний, зокрема й індивідуально-авторський, досвід світосприйняття (Малгамова, 2023; Совтіс, Волос, Сойко, 2023).

Пісенні тексти як форма художнього мовлення є цінним матеріалом для аналізу концептів, оскільки інтегрують лінгвістичні та музичні елементи, створюючи багатошарові значення через метафори, ритм і риму. Альбом «Blurryface» американського гурту «Twenty One Pilots», у піснях якого автори звертаються до тем внутрішніх конфліктів, самопізнання та боротьби з особистими страхами, надає багатий матеріал для вивчення індивідуально-авторського розуміння концепту ВПЕВНЕНІСТЬ. Вербалізація цього концепту в аналізованих музичних творах охоплює когнітивні, емоційні й моральні аспекти, пов’язані з вірою у власні сили, ухваленням рішень і здатністю до самотрансформації. Пропонована розвідка має на меті схарактеризувати авторську репрезента-

цію концепту ВПЕВНЕНІСТЬ шляхом аналізу його номінативного поля, що містить лексичні одиниці й метафоричні вирази, на матеріалі пісень «Fairly Local» і «Tear in My Heart» з альбому «Blurryface».

Концепти формуються через когнітивні процеси категоризації та узагальнення, а також під впливом культурного контексту, зокрема релігійних і соціальних цінностей (Малгамова, 2023). У пісенних текстах концепт актуалізується через номінації та метафори, які структурують абстрактні ідеї через конкретні образи, такі як боротьба, шлях чи енергія (Кравцова, 2023). Дослідження номінативного поля концепту передбачає аналіз мовних засобів, що його виражають, та когнітивну інтерпретацію (Остапчук, 2018). У контексті альбому «Blurryface» концепт УПЕВНЕНІСТЬ набуває особливого значення, оскільки тексти пісень альбому відображають боротьбу ліричного героя з внутрішніми сумнівами та прагнення до самоприйняття, що є актуальною темою в контексті сучасної масової культури.

Пісня «Fairly Local» розкриває концепт УПЕВНЕНІСТЬ через протистояння ліричного героя з його темним альтер-его – *Blurryface*, яке символізує страхи та сумніви щодо власної ідентифікації й місця в житті. У тексті пісні ідея упевненості проявляється як когнітивна ясність, рішучість у боротьбі за власну ідентичність і віра в можливість змін.

У рядках *I'm not evil to the core, what I shouldn't do I will fight I know who I truly am, I truly do have a chance* фраза *I know who I truly am* відображає когнітивну ясність і впевненість щодо власної ідентичності. Дієслово *know* у поєднанні з підсилювальним прислівником *truly* підкреслює переконаність героя у розумінні своєї сутності. Конструкція *I truly do have a chance* з емфатичним *do* акцентує на переконаності героя в можливості особистісної трансформації. Лексема *fight* репрезентує ідею упевненості через образ активного опору й протистояння руйнівним імпульсам *Blurryface.*

Рядок *I'll switch the beat to avoid yesterday's dance* номінує упевненість через модальне дієслово *will* і лексему *switch,* що вказують на тверду рішучість змінити звичні моделі поведінки. Метафора *yesterday's dance* символізує рутину, від якої герой свідомо відмовляється, що підкреслює його активну позицію.

Пісня «Tear in My Heart» розкриває концепт УПЕВНЕНІСТЬ у контексті романтичних стосунків, упевненість тут втілюється в поняттях емоційної сили, пристрасті та відповідальності. У тексті пісні упевненість репрезентовано як здатність приймати виклики кохання та рішуче діяти заради іншої людини, незважаючи на емоційні труднощі.

У рядках *She's the tear in my heart, I'm alive I'm on fire, take me higher* фраза *I'm alive* виражає упевненість ліричного героя у власній життєвій силі, що «живиться» коханням. Образ вогню в метафоричному виразі *I'm on fire* символізує потужну енергію та пристрасть, що додає пісні динамічності та емоційної насиченості. Вираз *take me higher* у наказовому способі демонструє активне прагнення до емоційного піднесення, що відображає упевненість у стосунках як готовність приймати біль і радість кохання як невід'ємну частину життя. Далі герой співає: *You fell asleep in my car, I drove the whole time But that's okay, I'll*

just avoid the holes so you sleep fine. Рядок *I drove the whole time* виражає упевненість у власній ролі захисника через завершену дію, що підкреслює відповідальність і стійкість героя у турботі про кохану жінку. Дієслово *will* з модальним значенням обіцянки / наполегливого прагнення *(I'll just avoid the holes)* репрезентує упевнене бажання і здатність долати труднощі, метафорично позначені лексемою *holes*. Ця метафора позначає життєві виклики як перешкоди на шляху, які герой свідомо долає заради комфорту іншої людини. У контексті аналізованої пісні упевненість героя втілюється в його емоційній мотивації та готовності й здатності приймати виклики заради коханої.

Отже, аналіз концепту ВПЕВНЕНІСТЬ, репрезентованого у піснях «Fairly Local» та «Tear in My Heart», дозволяє говорити про різнобічне сприйняття автором пісень відповідного явища. У пісні «Fairly Local» упевненість виражається через самопізнання *(know, truly)* і рішучість щодо змін *(will, fight)*, водночас у пісні «Tear in My Heart» втіленням упевненості постає емоційна енергія *(I'm alive, on fire)* та відповідальність за долю коханої людини *(drove, avoid the holes)*. Концепт вербалізовано лексичними одиницями та метафорами, що відображають боротьбу з труднощами розуміння себе та кохання. Перспективи дослідження вбачаємо в порівняльному аналізі втілення антонімічного концепту НЕВПЕВНЕНІСТЬ у творчості Twenty One Pilots.

ЛІТЕРАТУРА

1. Остапчук, Я. В. (2018). Функціонування концепту «розуміння» в українській мовній картині світу. *Молодий вчений,* 8, 84–88.

2. Кравцова, Ю. В. (2024). Метафора як засіб формування та репрезентації концепту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія,* 66, 90–93. DOI: 10.32782/2409-1154.2024.66.19.

3. Фоміна, О. В. (2010). Концепт як основне семантичне поняття когнітивної лінгвістики і як компонент фразеологізму. *Вісник Донецького інституту соціальної освіти. Філологія. Журналістика,* 6, 87–90.

4. Молгамова, Л. О. (2023). Алгоритм дослідження концепту: лінгвосинергетичний аспект. *Trends in the development of philological education in the era of digitalization: European and national contexts: Scientific monograph,* 441–466. Riga: «Baltija Publishing». DOI: 10.30525/978-9934-26-303-3-20.

5. Совтис, Н. М., Волос, Н., Сойко, М. (2023). Концепт «війна» в індивідуально-авторській картині світу Ліни Костенко. *Актуальні питання гуманітарних наук,* 60, т. 5, 82–87. DOI: 10.24919/2308-4863/60-5-15.

Horina Zhanna, *PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,*
South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky,
Odesa, Ukraine

ADVERTISING WORKSHOP ON LEARNING ENGLISH

Advertising text, as a training material, today is not so popular, despite the special attention of its aspects from Ukrainian linguistics (L. Khavkina, V. Zirka, A. Lyaschenko, N. Kutuza, T. Smirnova, O. Areshenkova, O. Zelinska, O. Bugayova, S. Guzenko). It is worth noting the linguistic and methodological advantages of advertising texts & positive aspects of implementation advertising discourse into the university curriculum of teaching English: a) The use of natural language, wide distribution and accessibility, conciseness, reliance on cultural realities, b) The advertising text is supported by visual images and audio sequences, which allows students to memorize the proposed material much faster; c) Advertising combines several types of information material, such as: language lexical units inherent in a particular culture, idioms and fixed word combinations, references to precedent phenomena (names, well known art works, significant dates, historical facts, etc.), which is appropriate to memorize both grammatical and lexical material at the same time. Based on this, we also propose to diversify the university language program by using advertising texts and slogans as exciting game elements when teaching English. In our opinion, the problem of the specific role and functions of mass culture in the modern era of postmodernity is connected with this, because the entertainment function is one of the fundamental ones for it. "The universality of mass culture is achieved by simplifying and appealing to basic instincts, to the needs of relaxation, rest and entertainment" (Горіна, 2019, с. 18).

Within the framework of the advertising workshop, you can use any phonetic, lexical, grammatical and stylistic games. As a rule, game phonetic drills are aimed at consolidating the learned sounds and word formation with correct theire pronunciation. The use of commercials video clip in phonetics allows us to hear the material being studied from the side of a native speaker. As an intonation game, the following can be used *"Kinder Surprise advert 2010 chocolate factory"* commercial (Kinder Surprise, 2010), in which the intonation of speech is quite saturated and allows studets to easily identify the type of offer. The formation of listening skills is facilitated by a sound game to search for certain sounds or intonations used in popular and easy-to-remember advertising slogans. As an example for a such game model, we can use the ringing slogan of one of the leading cosmetics companies "Pantene": *Introducing NEW Pantene Pro-V Miracle Rescue Collection. Forgive the way you treated your hair in the past and look towards the future. The Miracle Rescue Collection helps to repair signs of damage so that you can be ready for more!* Such relaxed work on the quality of their own pronunciation will allow students to listen attentively and fluently perceive the professional English speech of the interlocutor in the future.

The game advertising model – the presentation of advertising images of goods and services in symbolic and game form – significantly enriches the English vocabulary of students in the process of natural communication. As lexical material in a lexical game, we offer for viewing advertising videos posted on Youtube or on the other official websites of various brands. For example take the video clip *"Ask Nature"* of the "Nature Valley Canada*"* company, which produces snacks and bars. In this video, a little girl conducts a dialogue with a computer system: – *How old is the Earth? – The earth is 4,54 billion years old. – Do you know what the sun feels like on your face? – I'm not equipped to answer that. – It feels amazing*! (Nature Valley, 2018). Further, the dialogue is filled with adjectives, which is also very attractive for study. Brevity advertising video text and the simplicity of the vocabulary used does not bore student, but rather causes the desire to work with this advertisement more closely.

Considering grammatical norms in a grammatical or stylistic games, one should pay attention to the video texts or advertising posters with the studied grammatical material. An interesting grammar game is the search for errors or the search for articles, in case of working with them. In this game, it is possible to divide students into teams. The team that finds the desired material faster wins. For example, when studying the articles, you can pay attention to the video clip for chocolate spread "Nutella": *Add some wow to weekend breakfast with nutella. Nutella goes with pancakes sleeping in, with waffles and smiles, for recipes – just sayAlexa: enable* "*the nutella creation*" *skill* (Nutella, 2019). Also available as a grammar game for learning English can be an advertisement on the packaging, in which the advantages of the product are set out. For example, an advertisement for an electric dental Oral B brushes *The most awarded brush of 2020 + free crest whitening emulsions. Spring sale: save up $100!* presents frequently used advertising phrases, uses exclamatory sentence, degree of comparison of an adjective, plural and singular nouns, as well as zero and definite articles, which will also allow to delve into the grammar in more detail and, in addition, repeat the studied vocabulary.

REFERENCES

1. Горіна, Ж. Д. (2019). Трансформація масової культури в сучасних медіатекстах. *Вісник Одеського національного університету. Філологія.* Т. 24, 1(19),14–20. URL: http://philol-visnyk.onu.edu.ua/article/view/235481

2. Ask Alexa: Enable The "Nutella Creations" Skill (2019). URL: https://www.youtube.com/watch?v=Ity5gbwazvo

3. Kinder Surprise advert 2010 chocolate factory (2010). URL: https://www.youtube.com/watch?v=1pJFIz1Dvbs

4. Nature Valley. Ask Nature (2018). URL: https://www.youtube.com/watch?v=MmanKzJlsYo

Huliak Tetiana, *PhD in Philology, Associate Professor,*
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine

MULTILINGUALISM AND ITS IMPACT ON COGNITIVE FLEXIBILITY

In today's interconnected global society, multilingualism has emerged as a significant advantage across numerous domains. The increasing interconnectedness of populations worldwide has elevated language-switching capabilities from mere practical utility to cognitive enhancement. Individuals proficient in multiple languages frequently demonstrate superior adaptability and task-switching abilities. Within cognitive science, this phenomenon is termed cognitive flexibility – the capacity to shift between conceptual frameworks or process multiple concepts simultaneously. This fundamental skill underpins problem-solving capabilities, knowledge-acquisition processes, and adaptational responses to novel circumstances. This analysis examines the relationship between multilingual proficiency and cognitive flexibility, drawing on evidence from psychological research, linguistic studies, and cognitive science investigations.

Multilingualism, defined as the ability to use two or more languages with varying degrees of proficiency, has become increasingly common in today's globalized world. According to estimates, more than half of the world's population speaks more than one language (Grosjean, 2010). This phenomenon has sparked significant interest among cognitive science, linguistics, and neuroscience researchers regarding the potential impact of multilingualism on cognitive processes, particularly cognitive flexibility.

Multilingualism improves cognitive abilities, especially in tasks requiring thinking and decision-making. Research shows that multilinguals often do better than monolinguals in tasks that need mental control, like ignoring distractions, keeping track of information, switching between tasks, and processing data (Bialystok, Craik, & Luk, 2012). They also propose that managing multiple languages can strengthen cognitive control and improve brain function, resulting in enhanced "mental flexibility," which is the ability to adapt and process information effectively. Also, multilingual adults may solve logic puzzles more effectively than monolinguals, even considering factors like age, education, and language skills.

The neurobiological underpinnings of multilingualism engage an intricate network of cerebral regions responsible for linguistic processing and higher-order cognition. The prefrontal cortex, a neural hub for executive functioning, facilitates attentional control and task-switching capabilities – cognitive mechanisms fundamental to managing multiple linguistic systems. Within the frontal lobe, Broca's area is a critical centre for language production and syntactic processing, orchestrating the complex grammatical operations required across different languages. The anterior cingulate cortex functions as a sophisticated monitoring system, detecting potential conflicts between competing language representations and implementing inhibitory

mechanisms to resolve cross-linguistic interference. Supplementing these structures, the basal ganglia contribute to procedural language learning and automatic linguistic processing, while the inferior parietal lobule supports phonological working memory and semantic integration across languages.

This distributed neural architecture enables multilingual individuals to navigate seamlessly between linguistic systems, maintain communicative fluency in varying contexts, suppress non-target lexical activations, and process distinct phonological patterns simultaneously. Neuroimaging studies further reveal that multilingual experience promotes enhanced structural connectivity through increased white matter density and more robust neural pathways between language-critical regions. The remarkable neuroplasticity observed in multilingual brains extends beyond purely linguistic domains, potentially strengthening domain-general cognitive networks involved in attention, inhibitory control, and mental flexibility. This neural reconfiguration may explain the observed enhancement of cognitive reserve in multilingual populations and their increased resilience against age-related cognitive decline and neurodegenerative processes (Alisoy, 2024).

Moreover, Greve et al. (2024). found in their research that multilingual individuals activate language-related areas of the brain more and connect those areas more efficiently, especially those involved in attention and cognitive control. This flexibility helps multilingual switch tasks more easily, whether in language use or other cognitive activities. Regularly using different languages trains the brain to be more adaptable, which boosts overall cognitive performance.

Furthermore, one of the major long-term benefits of knowing multiple languages is its protective effect on cognitive aging. Researchers have shown that multilingualism helps delay issues like Alzheimer's disease. Using multiple languages exercises brain areas linked to language and cognitive skills, which boosts cognitive reserve. It means that multilingual individuals maintain better cognitive function as they grow older. This neuroprotective benefit emphasizes how multilingualism supports lifelong mental sharpness and flexibility. The connection between multilingualism and cognitive skills can differ depending on age, education, and language proficiency. For instance, the advantages of knowing multiple languages might be more significant for younger people and individuals with a higher educational background.

Language scholars Dewaele and Stavans (2014) corroborated previous research, indicating that multilingual proficiency correlates with enhanced cultural empathy and intellectual receptiveness despite potentially being accompanied by somewhat reduced emotional equilibrium. Their findings demonstrate that a facility with multiple languages enables individuals to develop deeper cross-cultural understanding and appreciation, expands their conceptual horizons, and fosters greater acceptance of diverse philosophical positions and cultural value systems. The multilingual experience cultivates a more nuanced perspective on human diversity, promoting intercultural sensitivity while simultaneously challenging individuals to navigate the complex emotional landscape accompanying multicultural engagement and linguistic code-switching.

At the same time, multilingualism has an impact on educational settings. Early exposure to multiple languages can boost children's cognitive flexibility, helping them think more flexibly and manage complex tasks. Bilingual or multilingual children often show better memory, attention, and problem-solving skills. Schools can support this by offering multilingual programs from a young age, using methods like immersive language environments and bilingual education. Research has shown that engaging in activities that involve switching languages can improve mental performance. Programs focused on problem-solving and critical thinking in multilingual settings can further enhance cognitive skills (Greve et al., 2024).

The profound interrelationship between multilingual capability and cognitive adaptability manifests significant ramifications across numerous domains of human experience and development. This analysis has investigated the multifaceted influence of multilingualism on cognitive flexibility, with particular emphasis on the potential enhancement of mental processing capacities. It bears noting, however, that the complex association between multilingual proficiency and cognitive functionality demonstrates considerable variability contingent upon demographic and experiential factors, including developmental stage, educational background, linguistic immersion depth, and relative fluency levels across languages.

The multilingual experience substantially reinforces fundamental cognitive mechanisms, including attentional control systems, mnemonic processing capabilities, and task-transitioning efficiencies. Beyond these specific cognitive domains, multilingualism fosters enhanced adaptive responsiveness to novel situations, contributes to sustained cognitive vitality throughout the aging process, and cultivates greater intercultural empathic understanding and intellectual receptiveness. Furthermore, individuals possessing multilingual competencies typically experience enduring neurological advantages, including potential postponement of age-related cognitive deterioration and increased resilience against neurodegenerative conditions such as Alzheimer's disease and related dementias.

Early exposure to multiple linguistic systems demonstrably enhances children's cognitive flexibility within educational contexts, promoting superior concentration abilities, memory consolidation processes, and creative ideation. The broader societal promotion of multilingualism yields multidimensional benefits at both individual and collective levels, encompassing heightened cognitive functioning, expanded cultural sensitivity and appreciation, and the development of more sophisticated and effective learning methodologies. These advantages extend beyond purely academic or professional spheres to enrich interpersonal relationships, community cohesion, and cross-cultural communication in our increasingly globalized world.

REFERENCES

1. Alisoy, H. (2024). Multilingualism and Cognitive Flexibility: Insights from Neuroscience and Linguistics. *Acta Globalis Humanitatis et Linguarum,* 1(1), 1–8. DOI: 10.69760/aghel.024047.

2. Bialystok, E., Craik, F. I., & Luk, G. (2012). Bilingualism: consequences for mind and brain. *Trends in Cognitive Sciences, 16*(4), 240–250. DOI: 10.1016/j.tics.2012.03.001.

3. Dewaele, J. M., & Stavans, A. (2014). The effect of immigration, acculturation and multicompetence on personality profiles of Israeli multilinguals. *International Journal of Bilingualism, 18*(3), 203–221. DOI: 10.1177/1367006912439941

4. Greve, W., Koch, M., Rasche, V., & Kersten, K. (2024). Extending the scope of the 'cognitive advantage' hypothesis: multilingual individuals show higher flexibility of goal adjustment. *Journal of Multilingual and Multicultural Development, 45*(4), 822–838. DOI: 10.1080/01434632.2021.1922420.

5. Grosjean, F. (2010). Bilingual: Life and reality. *Harvard University Press.* DOI: 10.4159/9780674056459.

Данцл Лариса, *кандидат філологічних наук, доцент*,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ГЕНДЕРНИХ КОНЦЕПТІВ У МІЖКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ

У пропонованому дослідженні метафора розглядається як універсальний когнітивний інструмент, що виконує функцію концептуалізації абстрактних і складних явищ через образність. Метафора дозволяє передавати культурні, соціальні та емоційні концепти, замінюючи одне слово іншим на основі подібності, а отже, посилюючи експресивність і зображувальність мовлення. Вона є типовим виразом образної мови, що широко функціонує як у літературному дискурсі, так і в повсякденному спілкуванні. Метафора формує структуру людського мислення і, відповідно, поведінки, мислення та пізнання світу, а отже є важливим засобом вербального моделювання реальності (Lakoff, 2021).

Гендерно марковані метафори слугують засобом відтворення уявлень про чоловіка та жінку в культурному просторі мови.

У роботі проаналізовано метафори на позначення образу жінки в німецькій та українській лінгвокультурах з метою виявлення спільних та відмінних рис, що відображаються у семантичному наповненні, їх конотативному забарвленні та культурно зумовленому сприйнятті жіночого образу в межах двох мовних картин світу.

Аналіз зазначених метафор на позначення образу жінки в порівнюваних мовах показав, що їх можна класифікувати за трьома формально-семантичними групами:

1. характер, напр.: *der Feger* 'енергійна, авантюрна [молода] жінка', *die Zankteufelin* 'сварлива жінка', *фея, змія;*

2. зовнішність, напр.: *die Sahneschnitte* 'дуже приваблива жінка', *die Dampfwalze* 'товста жінка', *кляча, писанка;*

3. поведінка, діяльність і соціальний статус, напр.: *die Sirene* 'спокуслива жінка', der Hosenanhaber 'людина, яка домінує в романтичних стосунках', *самиця, пава.*

У процесі аналізу практичного матеріалу було встановлено, що за кількісними параметрами розподіл метафор на семантичні групи в німецькій та укра-

їнській мовах майже збігається. В обох мовах переважають метафори на позначення характеру, друге місце посідають метафори на позначення зовнішності, і останню позицію займають метафори на позначення поведінки, діяльності або соціального статусу жінки. Щодо якісного наповнення зазначених формально-семантичних груп, то слід заначити, що одні й ті самі метафори можуть сприйматися або інтерпретуватися по-різному в різних культурних і навіть соціальних контекстах, оскільки метафори ґрунтуються на спільному культурному досвіді, символах і цінностях, що поділяються в суспільстві, напр.: у німецькій мові *die Perle* означає соціальний статус жінки, тоді як в українській мови *перлина* описує зовнішність.

У порівняльному аналізі виявлено, що у німецькій мові переважають метафори з негативною конотацією (зумовлено когнітивною схильністю до фіксації загрозливих або деструктивних ознак); в українській мові домінують метафори з позитивною конотацією, що відображає літературну традицію ідеалізації жіночого образу.

Отже, метафора виступає важливим засобом відтворення, інтерпретації та трансляції гендерних концептів у міжкультурному вимірі. Її аналіз сприяє глибшому розумінню не лише мовної, але й культурної специфіки гендерних стереотипів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lakoff, G., Johnson, M. (2021). Leben in Metaphern: Konstruktion und Gebrauch von Sprachbildern. 10. Aufl. Heidelberg: Carl-Auer-Systeme-Verlag.

Джеріх Олена, *старший викладач,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

СИНОНІМИ НОМІНАТИВНОГО ПОЛЯ КОНЦЕПТУ «TOD»

Феномен синонімії займає особливе положення в описі лексичного складу мови, оскільки синонімічні зв'язки між лексемами слугують очевидним свідченням її системної впорядкованості, а синонімічні парадигми можуть бути інтерпретовані як мікросистеми.

Коло питань, пов'язаних із синонімією, було предметом дослідження багатьох визначних мовознавців, серед яких, зокрема, М. П. Кочерган, Т. О. Мизин, Н. Ф. Пашковська.

Метою цього дослідження є лексикографічний аналіз синонімів, що репрезентують концепт TOD. Для досягнення цієї мети передбачається: дослідити синоніми ключового слова концепту TOD, сформувати синонімічні ряди та класифікувати їх на основі аналізу відповідних мовних одиниць. У роботі використано компонентний і дефініційний аналізи.

Предметом дослідження є синонімія як лінгвістичне явище, зокрема її прояв у німецькій мові під час репрезентації концепту TOD. Об'єктом дослідження

є лексичні одиниці німецької мови, що використовуються для позначення цього концепту.

На основі аналізу словників синонімів, серед лексичних одиниць, що позначають концепт TOD, виокремлюються три основні групи: ідеографічні, стилістичні та контекстуальні.

Смислові відмінності є визначальною рисою ідеографічних синонімів, які вказують на різний ступінь вираження певної ознаки або мають унікальну семантику. Ці синоніми утворюють системні відношення в мові (Мизин, 2020).

Серед ідеографічних синонімів концепту TOD можна виділити такі:

- *Massensterben* (масова загибель), на відміну від загального поняття Tod (смерть), вказує на смерть великої кількості істот одночасно, часто в межах певної популяції, виду або екосистеми на значній території.
- *Lebensende* (кінець життя) фокусується на завершальному етапі індивідуального існування людини, підкреслюючи процес наближення до смерті.
- *Todesfall* (випадок смерті) використовується для позначення окремого, конкретного випадку чиєїсь смерті. Це слово підкреслює одиничність події, на відміну від масової загибелі *(Massensterben).*
- *Aussterben* (вимирання) описує повне зникнення певного виду або групи організмів з планети.

Серед проаналізованих синонімів концепту «смерть» виділяють:

- Одиниці високого стилю, які характеризується урочистістю та часто використовується як евфемізми. До цієї групи належать такі слова як *das Ableben, Abschied, Hingang, Verscheiden, Abscheiden, der ewige Schlaf, Heimgang, Hinscheiden,* а також поетичні форми *Erblassen, Erbleichen.*
- Одиниці знижено-розмовного стилю, який охоплює синоніми з грубим або вульгарним забарвленням: *Abkratzen, Krepieren, Verrecken, Abgang.*

Отже, стилістичні синоніми до концепту «смерть» варіюються залежно від формальності ситуації спілкування та бажаного емоційного впливу.

Словникові дані щодо ідеографічних та стилістичних синонімів були доповнені контекстуальними синонімами з літературних творів XX та XXI століть.

У німецькомовному лінгвістичному середовищі контекстуальними синонімами до слова TOD є

- кінець: *«Aber selbst sein Tod war Weltanschauung ... er verpflichtet uns, bis zum letzten Mann zu kämpfen, um dieses schreckliche Ende nicht an uns selbst zu erleben»* (Konsalik, 1978);
- могила: *«Sie gleichen einander wie Haus und Grab, wie Leben und Tod»* (Ganghofer, 1915);
- сенс життя: *«Mir wird immer unklarer, ob der Sinn des Lebens wirklich der Tod ist, oder ob wir Menschen die ungeheuerste Versündigung am Leben begehen, wenn wir so sinnlos sterben»* (Köppen, 1930);
- доля: *«Das einzige Schicksal, das ich anerkenne, ist der Tod!»* (Konsalik, 1979);

- стіна: *«Die Wand war der eine Tod, die Verfolger waren der andere»* (Thürk, 1966);
- переслідувачі: *«Die Wand war der eine Tod, die Verfolger waren der andere»* (Thürk, 1966);
- дар Божий: *«Der Tod ist sicher auch eine Gabe Gottes»* (Remarque, 1956);
- вхід до вічного життя: *«Der Tod ist der Eingang zum ewigen Leben»* (Remarque, 1956).

Отже, проведене дослідження виявило складну та розгалужену систему синонімічних зв'язків навколо концепту TOD у німецькій мові, що відображає не лише різні семантичні нюанси, але й стилістичні та контекстуальні особливості вживання. У результаті застосування компонентного та дефініційного аналізів словникових статей було виявлено та класифіковано три основні групи синонімів до лексеми «смерть»: ідеографічні, стилістичні та контекстуальні. Кількісний аналіз дослідженого лексичного матеріалу виявив перевагу стилістичних синонімів серед засобів вираження концепту TOD. Натомість, найменшу кількість становлять ідеографічні синоніми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочерган, М. П. (2008). Вступ до мовознавства. Вид. 2. Київ: Видавничий центр «Академія».

2. Мизин, Т. О. (2020). Синоніми номінативного поля концепту PEOPLE. *The 5th International scientific and practical conference "The world of science and innovation" (December 9–11, 2020), 591*. Cognum Publishing House, London, United Kingdom.

3. Пашковська, Н. Ф. (2008). Синонімічний ряд як мовна мікросистема. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, 15, 158–165.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Ganghofer, L. (1915). Die stählerne Mauer. Reise zur deutschen Front 1915. Zweiter Teil. Wien: Verlag Ullstein & Co, Berlin.

2. Konsalik, H. G. (1979). Der Arzt von Stalingrad: Roman. München: Lichtenberg.

3. Konsalik, H. G. (1978). Die Rollbahn: Roman. München: Heyne.

4. Köppen, E. (1930). Heeresbericht. Hamburger Lesehefte.

5. Remarque, E. M. (1956). Der schwarze Obelisk: Geschichte einer verspäteten Jugend Kiepenheuer & Witsch.

6. Thürk, H. (1966). Die Stunde der toten Augen: Roman. Verlag Das Neue Berlin.

Дойчик Оксана, *канд. філол. наук, доцент,*
Головко Ірина, *здобувачка ОС «Магістр»,*
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

ІМПЛІКАТУРИ У КІНЕМАТОГРАФІЧНОМУ ДИСКУРСІ (на матеріалі фільму «Fight Club» (1999))

У кінематографічному дискурсі «Fight Club» (1999) режисера Девіда Фінчера мова стає не просто інструментом комунікації, а середовищем для глибокої лінгвістичної трансформації особистості. Діалоги між Оповідачем і Тайлером Дерденом розгортаються в межах постійної гри значень: як естетично впорядкований хаос, де кожна репліка – це акт деконструкції суб'єктності, руйнації традиційних концептів та виклик раціональному. А імплікатури, що їх пронизують, не лише наповнюють розмови двозначністю, але й слугують інструментом перетворення внутрішнього *Я* на сцену драматичної взаємодії між голосами, що претендують на владу.

У ключових сценах фільму імплікатури виявляються не тільки в межах звичних мовних конструкцій, а й виступають як самостійні рушії змін у психічній структурі персонажів. Один із найяскравіших моментів – конфронтація Оповідача з Тайлером, у якій межа між ними остаточно розчиняється. У цій сцені вибудовується багаторівневий дискурс, де слова стають відлунням внутрішнього психічного розпаду. Максими Г. П. Грайса – кількості, якості, релевантності та способу – не просто порушуються: вони методично демонтуються, створюючи імплікатури та стаючи символічними «жертвами» лінгвістичної анархії, якою Тайлер заражає наратив.

Зокрема момент, коли Оповідач намагається визначити природу свого спілкування з Тайлером: *«You're a projection? A personality disorder? A psychogenic fugue state?»* і отримує відповідь: *«Fuck that. You're my hallucination»* містить у собі складну імплікатуру, що виводить на поверхню кризу самосвідомості. Розмова не лише порушує максиму якості, а й ставить під сумнів саму природу суб'єктності: хто насправді є носієм влади в цій комунікації? Репліка *«You're my hallucination»* функціонує як діалогова імплікатура, що перевертає очікувану динаміку суб'єкт-об'єкт. За своєю суттю – це акт символічної інверсії влади, де проєкція починає диктувати умови реальності, а породжене привласнює того, хто його породив.

У теорії прагматики (Davis, 1991, 1998; Grice, 1975, 1981) цей діалог є блискучим зразком мовного акту, що руйнує стабільність референції, занурюючи реципієнта в простір семіотичного парадоксу. Наприклад, фраза Оповідача *«I was here first»* – це акт самоствердження, спроба апелювати до базової логіки хронологічного *Я,* до авторства власної тілесності. Імпліцитно він стверджує: якщо я з'явився першим, то маю більше прав на тілесну суб'єктність, але Тайлер у відповідь ставить риторичне запитання *«Who's done more with it?»,* яке реалізує імплікатуру, що апелює не до часу, а до ефективності. Слово *«more»* не конкретизується: більше чого? Дій? Досягнень? Травм? У цій невизначеності

народжується потужна імплікатура, яка не лише ставить під сумнів ефективність суб'єкта (Оповідача), а й фіксує втрату ним права на автономію та ставить під сумнів саме існування фіксованої особистості. Тайлер тут – мовний терорист, сублімація несвідомого, що здійснює вербальну експансію, нав'язує власний дискурс, перетворюючи головного героя на фонову тінь.

Використання мовних максим Г. П. Грайса в «Fight Club» набуває винятковості функціональності, адже кожне порушення створює глибший рівень інтерпретації. Зокрема в словах *«You couldn't even figure this out. It's been staring you in the face for months»* відсутня чіткість пояснення, проте Тайлер наголошує не тільки на інтелектуальній неспроможності Оповідача, а й на тому, що істина зовсім не прихована. Вона *«staring in the face»,* тобто гіперочевидна. Натомість присутня тривала напруга, що вимагає від героя самостійного розгадування правди, яка прихована за його сліпотою. Це порушення максими релевантності та кількості активує механізм ретроспективної імплікатури, адже глядач разом з Оповідачем змушений переглянути увесь попередній фрагмент наративу, усвідомивши, що істина була присутня завжди. Якщо ж вона була настільки явною, то мовчання головного героя не просто незнання, а саме витіснення. Тому мова в цьому випадку стає не засобом пізнання, а дзеркалом психічного заперечення. Імплікатура викриває фундаментальну невідповідність між реальністю і сприйняттям. Така стратегія створює ефект когнітивного шоку: момент, коли сенс відкривається у своєму гротескному вигляді, вимагаючи від адресата переосмислити всі попередні імплікатури, що перетворились в скасовані, і побудувати нову самосвідомість на уламках старої.

Оповідач намагається зрозуміти, що відбувається: *«This is all … it's not possible. Tyler … it's a joke, right?»,* й у цій миті мовлення стає засобом не просто вираження спантеличення чи подиву, а рефлексії над неможливістю утримати своє *Я* в рамках звичних категорій. Коли ж він повторює ім'я Тайлера, це виконує функцію лінгвістичної прив'язки до фігури, яку Оповідач ще намагається осмислити як зовнішню. Проте і самі питання, і повтори – прояв мовного розпаду. Репліка насичена екзистенційною імплікатурою: скажи мені, що це неправда, бо інакше моє *Я* зникне. Імплікатура цього запитання не є зверненням до Тайлера за роз'ясненням, а відчайдушною спробою не втратити контроль над своєю ідентичністю, що вже тріщить по швах. Цей крик – спроба реабілітації через звернення до мовного контракту, адже діалог – це спільна гра, яка передбачає двох учасників. Але Тайлер вже не партнер у грі. Відсутність пояснення стає вирішальним моментом, коли мова зупиняється, а самосвідомість розпадається. Імплікатура відповіді (якої не буде) полягає в тому, що Оповідача більше не існує як автономної одиниці.

Кульмінація сцени, тобто фізичне знепритомнення Оповідача, є не лише драматургічним кроком сценарію, а й символічним жестом, кінцевою тілесною імплікатурою – крах мовного та психологічного суверенітету. Його тіло падає, бо мова вже не належить йому; вона стала знаряддям Тайлера, вербальним механізмом деструкції минулого суб'єкта.

Отже, імплікатура в «Fight Club» виконує роль не лише прагматичного інструменту комунікації, а й засобу семіотичного вибуху, що розриває мовні й особистісні межі. Її стратегічне порушення кооперативного принципу Г. П. Грайса відкриває простір мовної гри, де суб'єкт уже не є стабільною одиницею, а фрагментованою частиною дискурсу. У розщепленому мовленні Оповідача й Тайлера імплікатура слугує дзеркалом психічного краху, де підказки, натяки та відхилення від прямого значення не приховують істину, а навпаки експонують її як відсутність центру та множинність голосів у єдиній психіці. Через імплікатуру фільм реалізує модель розмитого, роздвоєного, мовленнєво-конфліктного суб'єкта. І саме тому кожна розмова стає актом не комунікації, а деконструкції – зрушенням у бік мовної безодні, де *Я* розчиняється в резонансі сказаного й несказаного.

ЛІТЕРАТУРА

1. Davis, S. (1991). Pragmatics: A Reader. 305–316. Oxford: Oxford University Press.
2. Davis, W. (1998). Implicature: Intention, Convention, and Principle in the Failure of Gricean Theory. 631–641. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Grice, H. P., P. Cole, & J. Morgan (eds.) (1975). Logic and Conversation. *Syntax and semantics.* Vol. 3, 41–58. New York: Academic Press.
4. Grice, H. P. (1981). Presupposition and Conversational Implicature. P. Cole (eds.). 183–198. New York: Academic Press.

Дойчик Оксана, *канд. філол. наук, доцент,*
Жиколяк Софія, *здобувачка ОС «Бакалавр»,*
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

МІЛІТАРНІ МЕТАФОРИ В ІНАВГУРАЦІЙНІЙ ПРОМОВІ ДОНАЛЬДА ТРАМПА 2025 РОКУ

Художні засоби відіграють важливу роль не тільки в літературі, а й у політичних промовах. Особливо важливим та найбільш популярним художнім засобом вважається метафора.

Важливим є те, як словники розглядають поняття «метафора». Cambridge dictionary подає таке визначення: «Метафора – вираз, що часто зустрічається в літературі, який описує людину або об'єкт, посилаючись на щось, що, як вважається, має схожі характеристики з цією людиною або об'єктом» (Metaphor. Cambridge Dictionary).

Метафорою, у широкому розумінні, називають вживання слів у переносному значенні. І загалом, цей стилістичний засіб допомагає створювати нові значення. Метафора відображає здатність людини знаходити схожість між різними об'єктами та переносити назву чи функції з одного об'єкту на інший. Отже, логічні явища руйнуються, щоб створити інші.

У лінгвістиці існує багато різноманітних теорій та підходів щодо класифікації метафор. Пропонуємо зосередитися саме на класифікації Л. Одинецької

(Одинецька, 2017, с. 45–46), яка класифікує метафори відповідно до їхнього використання у ЗМІ. Важливо розглянути цю типологію, оскільки вона дотична до теми політичного дискурсу, особливо політичних промов:

1. Антропоморфна метафора, яка базується на сферах людського життя. Серед її різновидів – соціоморфна метафора, яка відображає світ через аналогії з соціальними аспектами життя, а також мілітарна метафора, яка трактує реальність як війну, і інші. Наприклад, *щорічні конфлікти в газових переговорах, заручниця парламентських торгів тощо*. Існують також кримінально-правові, релігійно-міфологічні, торгово-економічні, науково-освітні метафори, метафори суспільно-економічного устрою та родинності.

2. Природоморфна метафора, що виникає зі сфери природи. Містить зооморфні, фітоморфні та ландшафтні підвиди. Наприклад, *муркотять камерами, гніздитись у підсвідомості*.

3. Артефактна метафора, яка походить від предметів та поділяється на архітектурну та механічну. До них належить: *закласти фундамент стабільності, розпочати будівництво майбутнього.*

У контексті промов важливо розглянути саме поняття «політичного дискурсу». Варто зауважити, що в українських та зарубіжних дослідженнях не існує єдиного поняття «політичний дискурс». Наприклад, Н. Кондратенко, використовуючи комунікативно-дискурсивний підхід, визначає політичний дискурс як форму політичної комунікації, що реалізується через актуалізацію політичного тексту в процесі взаємодії між політичним суб'єктом (політиком, політичною силою, владою) та об'єктом (аудиторією, електоратом, виборцем) (Кондратенко, 2007, с. 12).

Важливо визначити і мету політичного дискурсу. Як феномен він розгортається для досягнення та збереження політичної влади. У праці Н. Шевчук «Особливості політичного дискурсу: зміст, функції, жанрове втілення» (Шевчук, 2013, с. 266) знаходимо такий підхід: основною метою прагнення адресанта висловити своє сприйняття реальності та переконати адресатів у його беззаперечній правильності. Мовець апелює фактами минулого, постійно наголошує на майбутніх подіях, тому вибір стилістичних засобів є дуже важливим.

Матеріалом нашої розвідки обрано інавгураційну промову Дональда Трампа 2025 року (The Inaugural Address of President Donald Trump, 2025), яка є особливо примітною тим, що відбувається зміна контексту. За тим, що саме говоритиме обраний Президент, стежили не тільки громадяни США, а й увесь світ. Важливими були його слова і для українських громадян та політиків. 2025 року Трамп знову очолює США, як президент, на тлі суперечливих виборів. Країна знову поляризована. Відчувається розкол у суспільстві між республіканцями та демократами.

Важливою ця інавгураційна промова є і в контексті України. Під час президентських дебатів, у вересні 2024 року, Трамп ухилився від прямої відповіді на запитання, чи в інтересах США перемога України. Дональд Трамп наголошував тільки на необхідності завершення конфлікту задля збереження життів. Варто нагадати, що раніше Трамп підтримував близькі стосунки у політичному

плані з путіним. Для нього неважливо, хто саме переможе у цій кровопролитній війні. Для нього війна – це конфлікт, який вимагає нереально багато ресурсів. І він хоче швидше закінчити війну тільки для того, щоб не вичерпувати військові та інші ресурси.

Хоча Дональд Трамп не говорить у цьому контексті про деякі речі прямо, але він приховує їх у різних стилістичних засобах, особливо метафорах. І це також цікавий предмет для дослідження.

В інавгураційній промові 2025 року мілітарні метафори починаються з наступної фрази обраного Президента: *«We will measure our success not only by the battles we win but also by the wars that we end»* (The Inaugural Address of President Donald Trump, 2025), у якій особливу увагу варто звернути на метафору *«the wars that we end».* Занурюючись у контекст, можемо проаналізувати її з двох аспектів: внутрішньої та зовнішньої політики. У першому випадку, в поєднанні з метафорою *«the battles we win»* Трамп переконує аудиторію в тому, що зможе вирішити не тільки дрібні проблеми в соціальному, економічному чи політичному плані, але і більш глобальному. Це може стосуватися і питання України. Розуміючи, що влада США відіграє не останню роль у повномасштабному вторгненні, він наголошує на тому, що зупинить цю війну. Тоді допомога Україні припиниться, як і образ «Зеленського-мученика», і всі дії влади будуть спрямовані тільки на внутрішню політику.

Говорячи про уряд у своїй промові, Трамп використовує метафору *«weaponization»: «The vicious, violent, and unfair weaponization of the Justice Department and our government will end».* Ця метафора вказує на те, що інституції, покликані служити правосуддю, перетворилися натомість на інструменти для нападу. В аудиторії метафора викликає почуття несправедливості і, разом з тим, надію, що і ця жорстокість буде знищена.

Важливими є слова Трампа *«The immense power of the state be weaponized to persecute political opponents»,* у якій метафора *«weaponized»* натякає знову на ситуацію України. Звичайно, політик нагадує громадянам про могутність США, особливо військову потужність, яку його попередник – Байден передавав Україні у вигляді зброї. Можемо проаналізувати, з яким посилом Трамп вимовив *«to persecute political opponents».* Для нього ця війна – боротьба амбіцій між лідерами двох держав. Варто наголосити на тому, що у своїй інавгураційній промові обраний Президент відкрито не згадує Україну чи росію, Зеленського чи путіна – він говорить про ситуацію «між рядків» і використовує метафори.

«We will not be conquered. We will not be intimidated. We will not be broken. And we will not fail» асоціюється тільки з битвою та нескореністю на полі бою. І у цій битві не можна програти, здатися чи зламатися. Політик нагадує про незламність США, як нації.

«Today, Jan. 20, 2025, is Liberation Day» – фраза, яка знову використовується для того, щоб підкріпити образ Трампа, як визволителя, до того ж, дуже впевненого та цілеспрямованого. Він наголошує на тому, що саме 20 січня – в день його інавгурації, Америка нарешті звільнилася. Метафора створює ефект розірвання кайданів, ніби раніше країна була пригноблена, а в цей прекрасний день

звільниться від страждань. Ця метафора – метафора перемоги. Не тільки самого Трампа, а США, як народу.

«So as we liberate our nation, we will lead it to new heights of victory and success» – вислів, у якому метафора *«liberate our nation»* описує внутрішню політику як військову кампанію за національну свободу та перемогу.

Отже, метафора є багатовимірним явищем, яке досліджується в межах різних наукових дисциплін, зокрема філософії, лінгвістики, психології та літературознавства. Незважаючи на давню історію вивчення, питання визначення та класифікації метафори залишаються дискусійними. Аналіз основних підходів до її трактування дозволяє глибше зрозуміти специфіку функціонування метафоричних виразів у різних мовних стилях, зокрема в політичному дискурсі.

У своїй промові 2025 року Трамп використовує мілітарні метафори частіше, ніж у 2017 році. Однозначно це пов'язано зі світовими подіями, зокрема, з повномасштабним вторгненням росії на територію України. Також Трамп неодноразово наголошує між рядків на допомозі Україні зі зброєю і використовує мілітарні метафори, щоб підсилити своє незадоволення діями попередньої влади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cambridge Dictionary. (n. d.). Metaphor | English meaning. URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/metaphor

2. Кондратенко, Н. В. (2007). Український політичний дискурс: текстуалізація реальності: монографія. Одеса: Чорномор'я.

3. Одинецька, Л. В. (2017). Роль метафори в засобах масової інформації. *Актуальні проблеми теорії соціальних комунікацій: збірник наукових праць,* VI, 44–48. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова.

4. Шевчук, Н. В. (2013). Особливості політичного дискурсу: зміст, функції, жанрове втілення. *Вісник ДАКККіМ. Політологія,* 1, 263–269. DOI: 10.32461/2226-3209.1.2013.137414.

5. The United States Government. (2025). The inaugural address. *The White House*. URL: https://www.whitehouse.gov/remarks/2025/01/the-inaugural-address/

Доманова Олена, *старший викладач,*
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

НАВЧАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Психологічні основи засвоєння іншомовної мовленнєвої діяльності виділені вітчизняними вченими в області психології і фізіології. Вони розглядають мову і мовлення крізь призму мовленнєвої діяльності людини, торкаючись особливостей психічних процесів спілкування. У процесі спілкування основним засобом передачі інформації є текст. Мовний потік охоплює такі психічні процеси як пам'ять, мислення, емоції. Так, наприклад, у мозку людини існує дві програми переробки інформації: образна і раціональна. У процесі мовленнєвої діяльності ці програми взаємодіють, породжують текст. Можна зробити висновок, що мовотворення слів і фраз зберігається в пам'яті і породжує як наочний

образ слова, так і зміст вислову в цілому. Стає зрозумілим, що слово і його форма не існують самі собою, а у взаємодії з інтелектуальним чинником. Аналіз психолінгвістичних характеристик мовної дії є універсальним як для рідних, так і для нерідних мов. Він дозволяє визначити роль і місце форм слів та мовних конструкцій під час породження й сприйняття тексту. Слід зазначити, що сприйняття і мовотворення на рідній і іноземній мовах має ряд особливостей:

– сприйняття і породження мови засноване на первинному синтезі, аналізі і вторинному синтезі;

– мовотворення орієнтоване на філологічний досвід студентів на матеріалі рідної мови під впливом інтерференції, самі того не помічаючи;

– інтерференція виявляється в суперечності між універсальним і специфічним, між схожістю і відмінністю. Це призводить до порушення зв'язків між одиницями мови. Негативний результат інтерференції виявляється на стадії самоконтролю.

Відмінності між мовотворенням на рідній і нерідній мовах полягає в тому, що система рідної мови засвоюється несвідомо, а нерідної – свідомо. Основу мовних дій на нерідній мові складає, на наш погляд, універсальна система В. Д. Аракіна, в якій він виділяє первинне наслідування, сприйняття і відтворення цілого сегмента мови. У структурі наслідування можна виділити 4 елементи:

– моторне сприяння, яке супроводжує будь-яке сприйняття;

– емоційне співпереживання;

– сприйняття згоди / незгоди;

– образ для наслідування.

Термінологічна лексика утворює певний пласт мови. Навчання термінологічної лексики студентів під час вивчення другої іноземної мови завжди підпорядковане не одній, а двом настановам;

а) викладач іноземної мови повинен володіти термінологічною лексикою так, щоб використовувати її у всіх видах мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання, письмо);

б) викладач повинен навчити студентів опановувати термінологічну лексику так, щоб в начальному процесі реалізувалося особистісно-орієнтоване навчання цього аспекту словникового складу другої іноземної мови.

Перша настанова визначає рівень мовної компетенції викладача іноземної мови. Друга визначає рівень професійної діяльності викладача іноземної мови.

Робота над словниковим складом другої іноземної мови, пошук раціональних шляхів і засобів його накопичення у ЗВО входять до змісту підготовки студентів з другої іноземної мови.

Дві названі настанови навчання студентів на практиці знайдуть свою реалізацію в мовній діяльності викладача на заняттях із другої іноземної мови.

Мовна діяльність викладача другої іноземної мови відрізняється своїм предметом від мовної діяльності гіда, перекладача та від мовної діяльності носія мови. Відмінність стосується не стільки рівня володіння мовою, скільки показників обсягу мовної компетенції, до змісту якої входить філологічний досвід і знання фахівця. До таких феноменів належить і обсяг словникового запасу ви-

кладача, і вміння й навички мовленнєвої діяльності, і виробництво, і використання стилістично маркованої лексики в мові. Певний обсяг словникового запасу і вміння використовувати слова мовоутворення викладач передає у формі знань, умінь і навичок своїм студентам.

Природно, що робота з термінологічною лексикою має загальні і специфічні риси, додаючись у предмет діяльності викладача-спеціаліста. Специфіка предмета діяльності викладача-фахівця зумовлена будовою навчального процесу і орієнтована на пізнавальну діяльність студентів.

Продукт діяльності викладача існує в груповому й індивідуальному вигляді. Це новий психолінгвістичний стан студентів. Зрештою, продукт діяльності викладача визначається суб'єктивним сприйняттям матеріалу й, у тому числі, мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, слухання, письмо).

Якщо в мовній діяльності студента правомірно виділяти особистісну орієнтацію, самоаналіз і самоконтроль словникового складу, то в професійній роботі викладача можна виділити інші компоненти: інформаційно-орієнтуючі, мотиваційно-стимулюючі і дидактико-комунікативні. Їх співвідношення залежить від установок викладача в навчальному процесі. Створення мотивів навчання і звернення до них досягається шляхом використання природних мовних ситуацій, використання спеціальних текстів, формування пізнавальних словникових завдань. Дії викладача визначені способами презентації навчального матеріалу, етапами і послідовністю роботи з ним. Ці дії обмежені програмою, підручниками, вправами.

Орієнтуючись на умови навчального процесу в навчальній групі, викладач другої іноземної мови розуміє труднощі засвоєння термінологічної лексики, додає необхідні вправи і завдання, щоб сформувати у студентів автоматизовані навички необхідних мовних дій.

Плануючи колективне, групове і індивідуальне розв'язання методичних задач на занятті, викладач натрапляє на суперечності різного плану. Наприклад, плануючи організацію роботи з термінологічною лексикою з другої іноземної мови, викладач передбачає різні вправи, що зачіпають різні види мовної діяльності студентів. У реальності в групі розвиток навичок завжди нерівномірний. Одні навички розвиваються швидше, ніж інші. Швидкість автоматизації навичок студентів різна. В арсенал викладача потрібно ввести коригуючі дії з навчальним матеріалом, технологія проведення яких базується на основних методичних уміннях: діагностика, корекція, навчання і контроль відповідно до вигляду мовної діяльності на занятті.

Аналіз і класифікація типових лексичних помилок в іноземній мові студентів є одними із засобів визначення якості володіння мовою і дозволяють вносити необхідні корективи до методики роботи над збагаченням словникового складу під час вивчення другої іноземної мови. Засвоєння термінологічної лексики іспанської мови, семантичних і структурних особливостей її словника має здійснюватися на базі вже вивчених мов. Це дозволить забезпечити продуктивне використання транспозиції і більш ґрунтовне оволодіння лінгвістичним матеріалом. Особливу увагу необхідно приділяти термінам – одиницям, що вияв-

ляють розбіжності в семантиці, морфологічній структурі способів вираження понять у різносистемних мовах. Навчання термінологічної лексики другої іноземної мови повинно здійснюватися в єдності і взаємозв'язку з іншими рівнями викладання мови. Це буде міцною лінгвістичною базою для поповнення активного, пасивного, потенційного словника студентів, які вивчають другу іноземну мову.

Однак сучасний студент часто сприймає процес навчання через тісний зв'язок з новітніми технологіями. Через обмежену кількість практичних занять з іспанської мови на факультетах процес навчання часто переміщується в площину самостійної роботи. Сучасні технології не завжди стають надійним помічником у процесі оволодіння професійно орієнтованою термінологією. Готуючись до заняття з іспанської мови та виконуючи завдання на переклад фахових текстів, майже кожен студент користується комп'ютерними перекладачами. Однак аналіз таких робіт ілюструє всі недоліки машинного перекладу, найпоширенішим з яких є невідповідність фаху або темі. Тому студенти під керівництвом викладача мають прийти до висновку, що незамінним помічником у роботі з науково-технічним текстом має стати не комп'ютерний перекладач, а термінологічний словник.

Ефективне засвоєння професійної лексики відбувається паралельно з вивченням фахових дисциплін та носить послідовний та системний характер. Регулярна робота над текстом професійного спрямування забезпечує оволодіння базовою терміносистемою певної галузі, а дистанційні засоби навчання та новітні інформаційні технології допомагають організувати цей процес на якісно новому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арсенюк, В. П. (1994). Українське термінознавство. Львів: Світ.
2. Баловнєва, О. О. (2004). Особливості перекладу англійської науково-технічної термінології. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка.
3. Вакуленко, М. О. (2009). Сучасні проблеми термінології та української наукової термінографії. Київ: ВПЦ «Київський університет».

Думченко Богдан, *здобувач ОС «Доктор філософії»,*
Змійова Ірина, *канд. філол. наук, доцент,*
Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»,
м. Харків, Україна

ЕТИМОЛОГІЧНИЙ ШАР ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ *ПОЛІТИК*

У сучасній лінгвістиці концепт ПОЛІТИК займає особливе місце, оскільки є ключовою одиницею когнітивного та культурного аналізу, що дозволяє дослідити зв'язок між мовною картиною світу та соціокультурними реаліями. Як відображення суспільної свідомості, цей концепт втілює уявлення про політичну владу, лідерство та соціальні процеси.

Важливою рисою концепту є його динамічність. Залежно від змін у суспільстві, науці, технологіях чи навіть у моді, концепт може змінювати свої значення або акцентувати інші риси. Це демонструє його гнучкість і здатність до адаптації у межах змінюваного культурного середовища. Етимологічний аналіз лексеми *політик* – імені концепту ПОЛІТИК – дозволяє простежити його трансформацію від первісного значення до сучасного семантичного наповнення.

Лексема *політик* походить від давньогрецького слова πολιτικός *(politikós)* – 'державний, громадський; той, хто займається державними справами', яке з'явилось у V ст. до н. е. У грецькій філософській традиції (зокрема у Арістотеля) слово починає позначати людину, що бере участь в управлінні державою. У I ст. до н. е. зафіксовано латинський термін *politicus* із таким же значенням. У пізньому середньовіччі та добі Нового часу (XV–XVIII ст.) з'являється значення 'особа, яка бере участь у політичній діяльності', що представлено словом *politique* у французькій мові і *Politiker* у німецькій. В англійській мові слово *politic* походить від середньоанглійського *politik*, яке було запозичене з давньофранцузького *politique* (OED). В українську мову слово *політик* запозичено з латинської мови, ймовірно, через польське посередництво (Сулима, 2012).

Отже, всі лексеми зі значенням 'політик' у різних мовах мають спільний грецький корінь *πόλις* (*pólis*) 'місто-держава', що дає можливість вважати грецьке слово *πολιτικός* (*politikós*) етимоном цього концепту.

Семантична еволюція концепту ПОЛІТИК: давньогрецький філософ Арістотель у своїй праці «Політика» використовував поняття *πολιτικός* для характеристики осіб, які займаються політичним життям, керуючи державою. Для Арістотеля політик це людина, яка є частиною державного об'єднання, створеного для забезпечення благополучного життя громадян. Людина як політична істота *(πολιτικὸν ζῷον – zoon politikon) відзначається* здатністю розрізняти добро і зло, справедливість і несправедливість, що є основою будь-якого об'єднання та держави. Арістотель також вважає, що істинний політик – це не лише керівник, а той, хто спрямовує державу на досягнення вищих моральних та соціальних цілей (Арістотель, 2000).

З прийняттям ідей грецької філософії у римському світі термін *політик* зазнав адаптації. У латині слово *politicus* почало означати не лише діяльність у сфері державного управління, а й пов'язані з цим якості: мудрість, стратегічне мислення та здатність досягати компромісів. Наприклад, у часи дуумвірату Валентиніана I і Валента II від імператорського дуумвірату вимагалися цілком утилітарні речі: відсутність розбіжностей, ухвалення рішень спільними зусиллями, повна координація зовнішньої та внутрішньої політики (Мельник, 2024, с. 5).

У середньовічній Європі концепт ПОЛІТИК набув теологічного відтінку, оскільки управління державою розглядалося як прояв божественного порядку. У ранньому сучасному періоді, із розвитком національних держав і появою праць Мак'явеллі, концепт еволюціонував у бік секуляризації. Політик почав асоціюватися з майстерністю маніпулювати обставинами, що стало основою для формування негативної конотації слова в деяких мовах і культурах.

У сучасному розумінні концепт ПОЛІТИК зберігає зв'язок із давньогрецькими уявленнями про активного громадянина, однак його семантика значно розширилася. Залежно від контексту, концепт може викликати як позитивні (лідерство, стратегічне мислення), так і негативні (популізм, корупція) асоціації. У медійному дискурсі, наприклад, поняття 'statesman' часто протиставляється 'politician', вказуючи на різницю між високими моральними принципами та прагматичним підходом до управління. Ще у 1870 році Джеймс Фрімен Кларк писав у роботі «Wanted, a Statesman!»: *A politician thinks of the next election. A statesman, of the next generation* (Політик думає про наступні вибори. Державний діяч – про наступне покоління) (Clarke, 1870).

Отже, етимологічний шар концепту ПОЛІТИК демонструє його еволюцію від символу активного громадянина до складного соціального явища, розуміння якого залежить від культурного, політичного та ідеологічного контексту. Етимологічний шар концепту входить до змістового мінімуму концепту ПОЛІТИК, представленого у словниковій дефініції, і зумовлює структуру семантичного простору, який задається іменем концепту, що вивчається.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістотель (2000). Політика. О. Кислюк (пер.). Київ: Основи. URL: http://litopys.org.ua/aristotle/arist.htm

2. Мельник, В. М. (2024). Конституювання східної і західної частин Римської імперії в 364 році: теоретичні підстави та наслідки імператорського дуумвірату Валентиніана і Валента. Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. *Juris Europensis Scientia,* 1, 3–10. DOI 10.32782/chern.v1.2024.1.

3. Сулима, Р. (2012). Етимологічний словник української мови: в 7 т. О. С. Мельничук (ред.). Т. 5, 1983–2012. Київ: Наукова думка.

4. Clarke, J. F. (1870). Wanted, a Statesman! *Old and New magazine.* URL: https://libquotes.com/james-freeman-clarke/quote/lbv8b5h

5. OED. Online Etymology Dictionary. URL: https://www.etymonline.com/

Животова Валерія, *асистент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ФУНКЦІОНУВАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕРМІНІВ КОСМЕТОЛОГІЇ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Вступні зауваження. У сучасному світі косметологія та естетична медицина швидко розвиваються, що зумовлює активне використання термінології у фахових текстах, масмедіа, соціальних мережах і популярній літературі. Німецькомовні терміни у сфері косметології поширюються як серед фахових кіл, так і серед широкої аудиторії, часто змінюючи своє значення або форму під впливом популяризації.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення функціонування німецькомовних термінів косметології поза вузькофаховим середовищем.

Мета дослідження – проаналізувати особливості вживання німецькомовних косметологічних термінів у ЗМІ.

Об'єкт дослідження – німецькомовні терміни косметології.

Предмет дослідження – способи адаптації та функціонування німецькомовних термінів у неакадемічному дискурсі.

Матеріалом дослідження слугують терміни з онлайн-публікацій німецькомовних глянцевих журналів (Vogue Deutschland, Cosmopolitan Deutschland, Elle.de).

Теоретичні засади дослідження. У сучасній лінгвістиці термін визначається як слово або словосполучення, яке точно й однозначно визначає чітко окреслене спеціальне поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо, його співвідношення з іншими поняттями в межах спеціальної сфери (Высоцкая, 2012, с. 47).

Як зазначає І. С. Грицай, засоби масової інформації – це важлива складова частина нашого суспільства й нашого життя, оскільки вони є найважливішими засобами передачі інформації. Під поняттям ЗМІ розуміють технічні засоби, які інформують, освічують і розважають масову публіку (Грицай, 2012, с. 1).

С. М. Матвієнків пише, що завданням ЗМІ є доступним чином передавати або популяризувати інформацію про досягнення науки, технічні новинки, а також про суспільні й економічні проблеми. Через розмаїття такої інформації ці функції реалізуються за допомогою запозичень у різних підсистемах і фахових мовах. Основною ознакою публіцистичного стилю є його експресивність. Експресивність виникає в першу чергу завдяки оцінним висловлюванням, які виражаються у виборі лексики (наприклад, якісно-оцінні вирази як прикметники, найвищі ступені порівняння, метафоризація, фразеологізація, а також використання певних синтаксичних структур) (Matvienkiv, 2017, с. 3).

У книзі «Discourse and Power» (2008) Тюн А. ван Дейк аналізує, як через дискурсивні практики ЗМІ передаються, адаптуються й навіть змінюються спеціалізовані знання, щоб вони стали доступними широкому загалу (Van Dijk, 2017). Ван Дейк у своїх працях показує, що мова в медіа – це не просто передача фактів, а активна побудова реальності і вплив на те, як аудиторія сприймає знання.

Моніка Ратерт аналізує, як у німецькомовних ЗМІ відбувається варіативність термінів – вони можуть: залишатися у фаховій формі, адаптуватися через спрощення і пояснення, або набувати нових стилістичних функцій. Вона стверджує, що терміни, які проникають у популярні медіа, часто модифікуються шляхом спрощення або стилістичної адаптації для нефахової аудиторії (Grewendorf & Rathert, 2009).

Результати дослідження. Проведене дослідження дозволяє виділити такі основні тенденції: 1) спрощення термінів, коли складні німецькі терміни *(Faltenunterspritzung, Hautverjüngungstherapie)* у масмедіа часто замінюються скороченими чи рекламно привабливими формами *(Faltenbehandlung, Verjüngung)*; 2) метафоризація, коли терміни набувають образного забарвлення *(Falten glätten, Haut erfrischen)*, що робить їх доступнішими для нефахової аудиторії; 3) вико-

ристовуються позитивні епітети для підсилення ефекту *(wundersame Verjüngung, magische Hautpflege)*; 4) використання англіцизмів *(Anti-Aging, Skinbooster, Glow-Effekt)*.

Висновки. Німецькомовні терміни косметології у масмедіа та популярній культурі зазнають істотних змін: спрощуються, образно переосмислюються, адаптуються до потреб нефахової аудиторії. Такий процес сприяє поширенню фахової лексики у ширших соціальних прошарках, однак супроводжується певною втратою точності термінологічного змісту. У перспективі важливим є подальший моніторинг змін у німецькомовному медійному просторі під впливом глобалізаційних тенденцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Высоцкая, Т. Н. (2012). Термин как основная единица метаязыка терминологического исследования. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство,* Т. 20, вип. 18, 47–52.

2. Грицай, І. С. (2012). Мовні особливості сучасних засобів масової інформації. *Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції «Language, Education and Career», 12–13 жовтня.* Севастополь. URL: Рибест. http://xn--e1aajfpcds8ay4h. com. ua/files/image/konf (Vol. 209).

3. Matvienkiv, S. M. (2017). Регіональні ЗМІ як інструмент формування локальної ідентичності. *Політичне життя,* 4, 83–86.

4. Van Dijk, T. A. (2017). Discourse and power. Bloomsbury Publishing.

5. Grewendorf, G., & Rathert, M. (2009). Language and law: New applications of formal linguistics. *Formal linguistics and law,* 1–22.

Загнітко Анатолій, *доктор філол. наук,*
професор, чл.-кор. НАН України,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

СИНТАКСИЧНА ТЕОРІЯ ЕЛІПСИСУ

0. Усталеним є розгляд еліпсису та відповідних реченнєвих утворень із ним у межах неповного речення з опертям на відсутність формального вираження одного з визначальних компонентів реченнєвої будови. У цьому разі термін ʻнеповне реченняʼ є досить придатним, оскільки позначає будь-який вияв реченнєвої структури з відсутнім обов'язковим компонентом. В українській лінгвістиці термін ʻнеповне реченняʼ є досить поширеним і, по суті, безальтернативним, але його тлумачення протягом декількох періодів зміни лінгвопарадигмальних основ зазнавало істотного коригування, варіювання, модифікації та ін. – від максимального розширення до не зовсім мотивованого звуження. Уже в межах самої множини неповних речень існують певні розбіжності у виділенні різновидів таких похідних утворень, порівн., наприклад: *Дякую!; Вітаю!; Бувай!; Прощавай!* – потрактування як слів-речень; *Працюють; Відпочивають; Приїдеш; Світає* – як односкладних; *«Я вишиваю» → **«Покажи»;*** «*Я працюю*» → ***«У кого?»,*** де ***«Покажи», «У кого?»*** – як неповних. Водночас існує погляд, за

яким усі неповні речення протиставлені еліптичним, оскільки в перших постає досить відчутною структурна і / чи семантична неповнота, а для других – така неповнота не відчувається.

1. Неповнота речення – двоскладного й односкладного – співвідносна з умовами його реалізації. У кваліфікаціях неповного речення зазвичай як підґрунтя використовують когнітивний аспект, оскільки усе, що не знаходить формального вираження (Степан Смаль-Стоцький, Теодор Ґартнер, Михайло Дячан), є домислюваним і зрозумілим із тієї комунікативно-когнітивної ситуації (Іван Нечуй-Левицький, Євген Тимченко), у межах якої знаходить вияв відповідна реченнєва структура. У віртуально-системному вимірі і двоскладне, й односкладне речення мають відповідні інваріантні структури, в яких оптимально виражені усі структурно і / чи семантично необхідні компоненти. Водночас необхідно розуміти, яку інваріантну структуру, наприклад, двоскладного речення потрібно вважати оптимальною, адже такою може поставати структурна схема у вузькому розумінні на зразок N_1V_f, але таке потрактування неповноти завжди матиме за основу формально-граматичне розуміння реченнєвої структури, чи вважати підґрунтям таку структурну схему з обов'язковими семантичними розширювачами → об'єктним (*Дівчина вишиває* ***рушник***), локативним (*Діти розташувалися* ***на березі***), адресатним (*Школярі подарували вчительці квіти*): N_1V_f N_{ob}, N_1V_f N_{loc}, N_1V_f N_{adr}. Якщо мати за основу обов'язковість та регулярність темпоральної та локативної прив'язаності, виражених у реченнєвій структурі, тоді будь-яке речення без таких компонентів поставатиме неповним.

3. Цілком мотивованим постає розмежування: 1) структурно повних, але семантично неповних; 2) структурно й семантично неповних; 3) семантично повних, але структурно неповних, до цього, цілком очевидно, потрібно додати питання семантико-прагматичної та функційно-комунікативної неповноти. Чи не найбільш значущою особливістю неповних речень є та, що вони не становлять окремого ані структурного, ані семантичного, ані функційного, ані прагматичного класу в синтаксичній системі. Водночас вони здебільшого можуть характеризуватися ситуативним усталенням і унаслідженим закріпленням: ***Сьогодні у нас свято*** (О. Ульяненко); *Раз прихожу я з школи додому, а у нас – гості* (С. Васильченко); *– Приготувати зброю! Здається,* ***у нас гості****. – Повернувся назад до пілота: – Підберись якомога ближче до Твердині, а тоді на повній швидкості прошмигни з північного боку, щоб я оглянув усю терасу* (М. Кідрук).

4. Потрактування неповного речення з відповідним його термінним упорядкуванням у німецькій мові має певну традицію, здебільшого виокремлення таких утворень із належним обґрунтуванням пов'язують з іменами Карла Беккера, Германа Пауля та ін. Досить поширеним і певною мірою усталеним щодо таких похідних є термін 'еліпс' або 'еліптичне речення' *(Ellipse, elliptischer Satz)*. Для Г. Пауля еліпс «полягає в тому, що речення обривається, не закінчене, часто трапляється в діалогійній мові. Декілька таких обірваних речень стали традиційними, пор. погрози, як *warte, ich will dich! daß dich! dich soll doch gleich!»* (Paul, 1886. s. 123; 1955, s. 378). У сучасній українській лінгвістиці обірваними вважають такі реченнєві похідні, повноцінний вияв яких унеможлив-

лений комунікативною ситуацією: *Уже й час літній настав, спека стоїть нестерпна, а тут в холодочку ми сидимо і згадуємо, а* ***ви…*** (В. Підмогильний). Натомість В. Юнг витлумачував еліпс як особливу «мовну економію на синтаксичному рівні, тобто відсутність зайвих для розуміння членів речення, оскільки вони маються на увазі в самій ситуації» (цит. за (Rybszleger, 2006, s. 15)) та відповідно «вичитувані» з неї, тому що, на переконання К. Е. Хейдолфа, «в скорочених реченнях такого зразка завжди зберігається член речення, котрий постає ремою в повному реченні» (цит. за (Rybszleger, 2006, s. 16)). Істотним у цьому разі постає використання термінного словосполучення ʻскорочене реченняʼ. Запропоноване трактування є підставою для зарахування еліпсованих утворень до повних речень, адже вони передають той самий зміст, що й повні у відповідних ситуативних і прагматичних умовах, порівн.: *На боротьбу з повінню* (Голос України, 2001.14.05); *Мудрість у крилатих словах* (День, 2011.28.08); *Чорнобривці – під мікроскопом* (Сільські вісті, 2001.14.09). Інколи ж дослідники до цієї групи зараховують номінативні односкладні речення, які структурно й семантично є повними: *«****Чарівний смичок Богдана*** (Культура і життя, 2011); *На боротьбу зі стихією* (Голос України, 2016); *Мудрість у вишиванці* (День, 2011); *Першоцвіти – під прицілом* (Вінниччина, 2012); ***Плакат юної художниці*** (Культура і життя, 2017); ***Солодкий подарунок*** (Столиця, 2016); ***Кубкові вершини футбольної Європи*** (Культура і життя, 2018)» (виділення наше – А. З.) (Вакуленко, Сепрга, 2020, с. 250), у чому чітко простежується непослідовно врахування диференційних синтаксичної односкладності, з одного боку, та неповноти речення – функційної, структурної, семантичної та ін., з другого боку.

З урахуванням комунікативно-функційного підходу еліпс можна характеризувати як ситуативно й прагматично зумовлену мовленнєву поведінку індивіда, що відповідно відображається в контекстних фрагментах та повноцінно реалізується у формальних структурах згорнутого чи скороченого зразка. Ситуативна й прагматична мотивованість скорочення ґрунтована на усвідомленні й розумінні адресантом наявності тієї сукупності знань, яка в цьому разі постає змінною величиною та забезпечує розуміння не вербалізованих компонентів, але вмонтованих у саму ситуацію спілкування. Така відсутність реченнєвих компонентів не стає на перешкоді для адекватного сприйняття інформації адресатом, не викликає руйнування належних кроків фатичної функції. Останнє стає підставою для тлумачення еліпсів як самостійних, регулярних, завершених синтаксичних форм, які не потребують свого доповнення й постають цілком достатніми для спілкування, пор. термінні варіанти на зразок ʻкомпактні структуриʼ *(kompakte Strukturen),* ʻвисловлення, що дорівнюють самостійному реченню' *(satzwertige Äußerungen),* ʻречення-еквіваленти' / ʻеквіваленти речення' *(Satzäquivalente)* (Gansel, Jürgens, 2009, p.187). Як свідчать спостереження, у мовленнєвій комунікації найчастотнішою постає елімінація лівобічного актанта (у традиційній граматиці – підмета), який у межах системно-структурного підходу інколи витлумачують як аналітичну синтаксичну морфему (Загнітко, 2011, с. 587) і який постає семантично надлишковим, оскільки він повторює значення форми першої особи дієслова: – *От іду, бува, десь отак, де ще ніколи не був*

(В. Шкляр), а його наявність постає мотивованою лише комунікативними завданнями наголошення: – *Зробимо все, що можна, батьку.* ***Я*** *й зараз іду до Степана* (В. Шкляр). Елімінація може охоплювати й особово-дієслівну форму: *Той, виспавшись удень, допитує, одсилає до камери, через якийсь час знову викликає, допитує, одсилає.* ***І так до ранку*** (М. Сиротюк); *Rechtlich zweifelhaft, dennoch kalkuliert* (Spiegel. 30.05.2020) 'Юридично є сумнівним, але досить виважене'.

Поширеною постає елімінація присудка в особово-дієслівній формі, а зміст усього речення постає в комунікації зрозумілим і достатнім для адресата: *Mehrheit der EU-Bürger optimistisch für die Zukunft.* 'Переважна більшість мешканців ЄС оптимістично сприймають майбутнє' (Spiegel. 28.05.2020). Інколи може елімінуватися лише певна частина дієслова-присудка, здебільшого допоміжний компонент, що виражає особову, часову, способу семантику: *Отже, я чимось стривожений, у якийсь спосіб навіть розладнаний, коли починаю зраджувати свої звички* (В. Шкляр) *Unionsabgeordnete für Erhöhung des Rundfunkbeitrags – auch wegen Corona* (Welt від 29.05.2020) 'Депутати Бундестагу за підвищення плати за мовлення – також через коронавірус'. Цілком можлива елімінація окремого компонента присудка, зазвичай дієслівної зв'язки, та лівобічного актанта – підмета: – *Unglücklich im Job – Soll ich den Beruf wechseln?* (Spiegel.06.2020) 'Незадоволення на роботі – чи варто мені змінити кар'єру?'. У цьому разі актуальним постає питання відмежування еліпсованих речень і / чи речень еліпсів від реченнєвих конструктів з нульовим присудком, показником якого в односкладному чи двоскладному реченні є обставина місця, виражена прислівником локативно-обставинної семантики чи його аналогом – іменниково-прийменниковою конструкцією: ***На дворі буревій,*** */ у корчмі портовій / на столі джину збан. / З чортом грає в карти / (це не жарти, це не жарти)молодий капітан.* (Б.-І. Антонич), а також від речень із нульовою дієсловомзв'язкою: *Море, дівчина та джин – єдиний лік на смерть* (Б.-І. Антонич),

У сучасній теорії синтаксису досить актуальним є питання встановлення вичерпної множини неповних речень із диференціюванням з-поміж них власненеповних, еліптичних, парцельованих та ін., з одного боку, а також тих структур, що функційно наближені до них і в умовах комунікації відіграють особливу роль – обірваних, перерваних, речень із замовчуванням і т. ін., з другого. До цього потрібно додати дослідження функційної частоти різних типів еліпсованості в односкладних і двоскладних реченнях, їх співвідносність з відповідними типами ситуативно-прагматичної умотивованості, встановлення їх частоти в різних текстових корпусах, що стане надійним підґрунтям для розгляду таких утворень у різносистемних мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вакуленко, Г. М., Серга, Н. М. (2020). Еліптичні речення в ролі заголовків газетних статей. *Література та культура Полісся.* № 98. Серія «Філологічні науки», 14, 249–256. URL: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1736/1/23.pdf (дата звернення: 02.04.2025).

2. Загнітко, А. П. (2011). Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: «ВКФ «БАО». URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0009510 (дата звернення: 02.04.2025).

3. Загнітко, А. (2018). Мовний простір граматики. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ». URL: https://science.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/6/2019/02/Zagnitko_Gramatika_2018_ISBN.pdf (дата звернення: 02.04.2025).

4. Поповић, Љ. (2012). Контрастивна граматика српског и украјинског језика: таксис и евиденцијалност. Белград: САНУ.

5. Gansel, Ch., Jürgens, F. (2009). Textlinguistik und Textgrammatik. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. URL: https://www.utb.de/doi/book/10.36198/9783838532653 (дата звернення: 02.04.2025).

6. Paul, H. (1886). Prinzipien der Sprachgeschichte. Zweite Auflage. Halle: Max Niemeyer. URL: http://surl.li/amgbrs (дата звернення: 02.04.2025).

7. Paul, H. (1955). Deutsche Grammatik. Band IV. 2. Auflage. Halle (Saale): VEB Max Niemeyer Verlag. URL: https://i.twirpx.link/file/2201660/ (дата звернення: 02.04.2025).

8. Rybszleger, P. (2009). Elliptische Konstruktionen im gesprochenen Deutsch in der Talk-Show als Textsorte Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Poznań. URL: https://repozytorium.amu.edu.pl/items/49f2210c-fa12-453e-9b5e-5b9df985e7a0 (дата звернення: 02.04.2025).

Закурдаєва Ольга, *старший викладач,*
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ В НАВЧАННІ ГОВОРІННЮ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИКЛАДАННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В КНР

У сучасному глобалізованому світі китайська мова набуває все більшої популярності серед іноземних студентів. Згідно з дослідженнями, близько 1,8 мільярда людей активно вивчають другу або додаткову мову, і китайська мова посідає значне місце серед них (HolonIQ, 2023). Особливо важливим є розвиток навичок говоріння на початковому етапі навчання, оскільки це сприяє ефективному спілкуванню та інтеграції в мовне середовище. В умовах освітніх реформ у КНР та швидкого розвитку цифрових ресурсів зростає потреба у вдосконаленні методики викладання, орієнтованої на розвиток усного мовлення.

Комунікативний підхід у навчанні.

Сучасні навчальні програми китайської мови дедалі частіше орієнтовані на досягнення комунікативної компетентності. Комунікативний підхід ґрунтується на принципі, що мова вивчається для спілкування, а не лише для аналізу граматики. Це означає, що основною метою занять є навчити студента ефективно висловлювати свої думки, задавати питання, реагувати на репліки співрозмовника. Заняття часто включають симуляції повсякденних ситуацій, наприклад: знайомство, замовлення їжі в кафе, купівля квитків, спілкування з викладачем тощо. Такий підхід не тільки мотивує студентів, але й сприяє закріпленню лексико-граматичних структур у природному мовному контексті.

Водночас ефективність цього підходу підтверджується дослідженнями китайських та закордонних методистів, які підкреслюють важливість інтерактивної взаємодії під час навчання. Наприклад, Fan (2020) наголошує, що саме у

процесі живого діалогу активізується мовна діяльність студентів, підвищується інтерес до вивчення мови.

Використання цифрових технологій.

Не менш важливою тенденцією є активне впровадження цифрових технологій у процес навчання. Китайські університети та мовні центри широко застосовують інтерактивні платформи, мобільні додатки, програми з розпізнаванням голосу, віртуальні середовища для мовного занурення. Онлайн-курси дають змогу студентам займатися у зручний для них час, отримувати миттєвий зворотний зв'язок та аналізувати власні помилки. Наприклад, популярна платформа HelloChinese дозволяє тренувати вимову, автоматично оцінюючи правильність тону та інтонації.

Завдяки дистанційним технологіям також стало можливим об'єднання студентів із різних країн у спільні навчальні проєкти. Це сприяє розвитку міжкультурної комунікації та підвищує мотивацію. HolonIQ (2023) зазначає, що використання EdTech у сфері китайської як іноземної мови зростає щороку, і очікується, що ринок цих послуг подвоїться протягом наступних п'яти років.

Інтеграція культурного контексту.

Успішне опанування іноземної мови неможливе без розуміння культури носіїв. Китайська культура, з її унікальними цінностями, символікою та специфікою мовного етикету, відіграє надзвичайно важливу роль у навчальному процесі. Студентам пропонують теми, пов'язані з традиційними святами, етикетом, гастрономічними звичаями, філософією, що дозволяє їм глибше зрозуміти значення висловів, ідіом та прислів'їв. Наприклад, обговорення свята Весни (春节) дозволяє пояснити походження багатьох мовних кліше та форм звертання.

Культурна адаптація також сприяє подоланню психологічного бар'єру, зменшує ризик міжкультурного непорозуміння. Методики CLIL (Content and Language Integrated Learning) стали популярними серед китайських викладачів, оскільки вони дозволяють інтегрувати мовне навчання із змістовним вивченням культурологічних тем (British Council, 2022).

Індивідуалізація навчання.

В умовах мультикультурного складу аудиторій викладачі стикаються з потребою адаптувати матеріали до індивідуальних потреб студентів. Це передбачає врахування рівня попередньої підготовки, стилю навчання, темпу засвоєння інформації, інтересів та мотивацій кожного учня. Індивідуальні плани, гнучке оцінювання, додаткові консультації сприяють підвищенню ефективності навчання.

Згідно з даними дослідження, опублікованого в журналі PMC (2024), студенти з країн Центральної Азії активно застосовують соціальні стратегії навчання, зокрема групову роботу, обговорення у парах, використання мовних чатів. Також важливо стимулювати афективні стратегії – розвиток упевненості у власних мовних можливостях, зменшення тривожності під час усного виступу.

Сучасні платформи підтримують персоналізоване навчання завдяки адаптивним алгоритмам, які враховують помилки, стиль відповіді та інтереси учня. Отже, цифрова індивідуалізація стає важливим елементом методики.

Навчання говорінню на початковому етапі викладання китайської мови як іноземної в КНР проходить крізь призму сучасних методичних підходів та технологій. Серед ключових тенденцій – впровадження комунікативної методики, активне використання цифрових ресурсів, інтеграція культурного компонента та індивідуалізація навчального процесу. Усі ці чинники сприяють підвищенню ефективності мовної підготовки, формуванню цілісної комунікативної компетентності та адаптації студентів до умов сучасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Fan, F. (2020). How I create fun and effective Mandarin Chinese lessons. British Council. URL: https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/how-create-fun-effective-mandarin-chinese-lessons
2. HolonIQ. (2023). Chinese Language Learning: A $7.4B market powered by over 6 million learners. URL: https://www.holoniq.com/notes/chinese-language-learning-a-7-4b-market-powered-by-over-6-million-learners-set-to-double-in-the-next-five-years
3. PMC. (2024). On Chinese learning strategies of learners from Central Asian countries. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11112486/
4. ResearchGate. (2023). Motivational Factors in Chinese Language Learning: A Study of Foreign Language Learners. URL: https://www.researchgate.net/publication/374198440_Motivational_Factors_in_Chinese_Language_Learning_A_Study_of_Foreign_Language_Learners
5. British Council. (2022). Building key skills in Chinese Mandarin. URL: https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/building-key-skills-chinese-mandarin

Запухляк Ірина, *канд. філол. наук,*
Бойван Олеся, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Сучасний освітній процес неможливо уявити без використання цифрових технологій. Особливо це стосується викладання іноземних мов, зокрема англійської, яка потребує активної комунікації, візуалізації інформації та гнучкої організації навчального середовища. Ідеї комп'ютерного навчання почали впроваджуватися з часу розвитку нових ІТ. Інтеграція Інтернету та мобільного зв'язку забезпечує постійну онлайн-присутність користувача. У цих умовах Інтернет-сервіси стали найпотужнішим інструментом викладання та навчання, привертаючи увагу дослідників (Erben, T., Ban, R., & Castaneda, M. 2008). Цифрові платформи дають змогу зробити навчання більш інтерактивним, креативним і ефективним. Мін Пун, зокрема, у своїй статті вказав такі позитивні моменти процесу іншомовної підготовки за допомогою цифрових технологій:

1) мотивує учнів / студентів вивчати англійську мову;
2) розвиває комунікативну компетентність учнів / студентів;
3) розширює знання учнів / студентів про культуру англійської мови;
4) поліпшує ефективність навчання;

5) поліпшує взаємодію не лише між викладачем і студентами, а й між усіма учасниками вибраного навчального середовища;

6) надає можливості для викладання англійської мови поза аудиторіями.

Однак науковець також зауважує, що надмірне та неправильне використання інформаційних технологій викладачами може призвести до оманливої симуляції навчального процесу (Pun, 2014, с. 32–33).

Мін Пун зазначає, що, як правило, про недоліки використання інформаційних технологій у процесі вивчення іноземної мови говорять викладачі середнього та старшого віку. Серед найбільш частих називають:

1) вірогідність відволікання студентів та відходження від основної теми занять;

2) неправильне або ж неефективне використання інформаційних навчальних технологій;

3) несвідоме надмірне використання технологій студентами;

4) певний розрив між методами навчання – традиційними та сучасними (Pun, 2014).

Завдяки міжнародному проекту DIGIFled, який здійснюється за фінансування Європейської Ради, викладачі Донецького національного університету імені Василя Стуса мають змогу ознайомитися з сучасними цифровими платформами та розширити їх викоростання під час проведення навчальних занять. Особливості застосування на заняттях певних цифрових платформ вивчення англійської як іноземної мови, що викладаються у межах зазначеного проекту, вже були предметом певних розвідок (Стрюк, & Запухляк, 2024).

У пропонованій доповіді надаються можливі завдання використання чотирьох інструментів: «Miro», «Genially», «Padlet» і «Trello» для навчання англійської мови як іноземної.

Сучасна освітня практика неможлива без інтеграції цифрових технологій, які змінюють підходи до навчання, роблячи його більш гнучким, інтерактивним та практикоорієнтованим. Це особливо важливо для викладання англійської мови як іноземної, де успішне оволодіння мовою значною мірою залежить від створення умов для активної комунікації, креативного мислення та самостійної роботи. У цьому контексті важливу роль відіграють згадані вище цифрові платформи, які відкривають широкі можливості для ефективної організації навчального процесу.

Однією з таких платформ є «Miro» – інтерактивна дошка для спільної роботи. Завдяки можливостям колективного редагування та візуалізації інформації, Miro дозволяє створювати розгалужені лексичні мапи, проводити мозкові штурми, організовувати рольові ігри та інтерактивні обговорення. Наприклад, під час вивчення лексики теми «Law and Order» студенти можуть у режимі реального часу заповнювати загальну мапу асоціацій, створювати діалоги для рольових ігор чи складати спільні історії, використовуючи нові слова. Іншим способом застосування платформи «Miro» під час вивчення цієї теми є класифікація запропонованих лексичних одиниць на позначення злочинів за певними категоріями. Так перевіряється розуміння вказаного лексичного матеріалу та можливість виконання систематизації отриманих знань.

Ще одним варіантом використання платформи «Miro» може слугувати лексична гра, за якої студентам надається можливість перевірки фонових знань. Наприклад, на початку опрацювання теми Gender Inequality студенти поділяються на команди та обговорюють, чи запропоновані твердження є правдивими, чи хибними. Обговорення дозволяється лише англійською мовою і викладач може оцінити лексичну компетенцію студентів та здатність чітко та логічно висловлювати власні думки. Вибір речень можна доручити або лише лідерам команд, або дозволити ухвалювати рішення колективно, зміцнюючи взаємодію між учасниками команд. Мета команд набрати більшу кількість балів, визначивши правильність, чи неправильність твердження. Наприклад: «In 1961 the National Health Service made the contraceptive pill available to any married woman who requested it. Until then, women had to rely on men for contraception». Коли команда висловлює своє припущення, викладач натискає на гіперпокликання, що перенаправляє на певну сторінку в мережі Інтернет, яка містить підтвердження, або заперечення припущення. Так студенти дізнаються правильну відповідь та мають змогу прочитати додаткову інформацію і обговорити її.

Ще одним ефективним інструментом є «Genially» – платформа для створення інтерактивних презентацій, вікторин, ігор та віртуальних екскурсій. Викладачі можуть створювати завдання у форматі квестів, які допомагають закріпити граматичний або лексичний матеріал. Завдяки візуальній привабливості та гейміфікації нові теми стають доступнішими і наявність яскравих, привабливих завдань мотивує студентів до самостійного опрацювання теми. Як і платформа «Miro», «Genially» дозволяє створювати мапу асоціацій та певні опитування. Якщо викладач дає змогу тим, хто отримав покликання редагувати презентацію чи мапу асоціацій, такий вид роботи можна застосовувати для мозкових штурмів, або для систематизації вивченого матеріалу.

«Padlet» – ще одна універсальна платформа, яка дозволяє створювати віртуальні стіни для обміну інформацією. Вона може використовуватися задля рефлексії, обговорень, спільної роботи над проєктами. Наприклад, після вивчення аспекту «Домашнє читання» студенти можуть завантажувати на Padlet свої відеорецензії, коментарі та обговорювати улюблені книги з одногрупниками. Це створює автентичне мовне середовище і стимулює студентів до написання зв'язних текстів англійською мовою. До того ж учні можуть оцінити власне мовлення та отримати відгук від одногрупників. Також студенти мають змогу створювати власні проєкти, застосовуючи можливість візуальної презентації та ілюстрації власних ідей. Таке творче завдання може застосовуватися під час вивчення тем «Flora and Fauna» та «Fission Trends».

Ще однією корисною платформою є «Trello» – зручний інструмент для планування групових завдань і організації навчальних проєктів. Робота з Trello сприяє розвитку навичок командної співпраці, тайм-менеджменту та структурного мислення. Наприклад, студенти можуть використовувати Trello для планування доповідей, підготовки командних презентацій або підготовки до дебатів. Викладач може створити дошку з завданнями для різних груп, додати дедлайни та контролювати прогрес виконання завдань у режимі реального часу.

Водночас автор дошки може встановлювати відповідальних за виконання певних завдань. Використання стікерів різного кольору допомагає структурувати завдання та встановлювати пріоритетність виконання завдань. Такий вид роботи може дозволити викладачу делегувати певну роботу студентам, або, навпаки, формувати авторитет певного учня, призначаючи його відповідальним за командну роботу.

Отже, використання таких цифрових платформ, як «Miro», «Genially», «Padlet» і «Trello», дозволяє викладачеві модернізувати навчальний процес, зробити його більш цікавим, адаптивним і результативним. Цифрові платформи стимулюють студентів не тільки до активного використання англійської мови у спілкуванні, але й до формування навичок самостійної роботи, критичного мислення, планування й аналізу. Завдяки інтерактивності, візуальної привабливості й можливостей для командної взаємодії ці інструменти сприяють ефективному засвоєнню матеріалу й підтримують мотивацію студентів на високому рівні.

Систематичне впровадження цифрових платформ у навчальний процес англійської мови відповідає сучасним освітнім стандартам і дає змогу готувати студентів до реальних комунікативних ситуацій у багатомовному й технологічно розвиненому світі. Подальше дослідження методичних підходів до використання «Miro», «Genially», «Padlet» і «Trello» має великий потенціал для вдосконалення якості викладання англійської мови як іноземної у сучасних закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стрюк, Н. В., & Запухляк, І. М. (2024). Цифровізація викладання іноземних мов та міжкультурна комунікація. *Міжнародна науково-практична конференція «Відновлення України у повоєнні часи: виклики, стратегічні пріоритети, ресурсне забезпечення, потенціал майбутнього розвитку»*, 445–447.

2. Erben, T., Ban, R., & Castaneda, M. (2008). Teaching English Language Learners Through Technology. New York: Routledge.

3. Pun, M. (2014). The Use of Multimedia Technology in English Language Teaching: a Global Perspective. Crossingthe Border: *Crossing the Border: International Journal of Interdisciplinary Studies, 1*(1), 29–38.

Змійова Ірина, *канд. філол. наук, доцент,*
Паненко Інна, *старший викладач,*
Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»,
м. Харків, Україна

ЦИФРОВА ЕПОХА ПЕРЕКЛАДУ: ВІД ТРАДИЦІЙНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА ДО ЛІНГВІСТИЧНОГО КОНСУЛЬТАНТА

Помітний стрибок у розвитку цифрових технологій останніми роками докорінно змінив професійне середовище перекладачів. Ми спостерігаємо, як в епоху, коли автоматизовані системи дедалі активніше впливають на темпи й обсяги перекладацької діяльності, сама сутність професії перекладача залиша-

ється не менш значущою, хоча й набуває нових функціональних аспектів та підходів до вирішення професійних завдань з огляду на сучасні технологічні виклики. Безсумнівно, людський внесок залишається незамінним для досягнення високої якості перекладу, збереження стилістичної цілісності та забезпечення смислової адекватності тексту.

Аналіз сучасного перекладацького середовища виявив, що фахівці з перекладу все частіше інтегрують у свою роботу такі технологічні інструменти, як CAT-системи, різноманітні платформи машинного перекладу та моделі штучного інтелекту (Красуля, Турчина, 2020, с. 109). Застосування цих інноваційних засобів дозволяє суттєво прискорити процес перекладу через автоматизацію рутинних завдань, залучення перекладацької пам'яті для підтримки термінологічної та стилістичної узгодженості, а також забезпечення ефективної локалізації текстів для різноманітних цільових аудиторій.

У сфері письмового перекладу особливої популярності набули автоматизовані сист+еми перекладу – CAT-інструменти. Ми неодноразово пересвідчувалися, що основна мета таких програм, як Trados, SmartCAT чи MemoQ, полягає в оптимізації часових витрат під час перекладу документації завдяки інтеграції машинного перекладу, автоматичному використанню готових фрагментів із перекладацької пам'яті, роботі з термінологічними базами, контролю якості перекладу та застосуванню інших автоматизованих функцій. Такі системи також надають можливості управління термінами, перевірки правопису й граматики, роботи з термінологічними базами даних і текстовими індексаторами.

Варто зазначити, що попри значну оптимізацію процесу письмового перекладу, CAT-системи не спроможні повністю замінити перекладача. Навіть у процесі роботи з текстами офіційно-ділового чи технічного характеру необхідним залишається постредагування, яке здійснюється людиною. На підставі власного досвіду викладання можемо стверджувати, що основні труднощі використання CAT-систем пов'язані з потребою додаткового навчання перекладачів, а також із технічними аспектами встановлення та експлуатації програмного забезпечення. Водночас, як свідчать наші спостереження, сучасні студенти-перекладачі демонструють значно вищу здатність до опанування таких технологій, чому сприяє спеціалізована підготовка у відповідних закладах вищої освіти.

Штучний інтелект (ШІ) кардинально трансформує перекладацьку галузь, відкриваючи нові горизонти для професійної діяльності, покращуючи продуктивність та оптимізуючи робочі процеси. Сучасні голосові перекладачі застосовують технології розпізнавання мовлення, що забезпечує миттєвий переклад у режимі реального часу. Водночас, CAT-інструменти також активно інтегрують можливості ШІ для підвищення ефективності роботи перекладачів шляхом надання варіантів перекладу, оптимізації робочих процесів та автоматизації рутинних завдань.

Серед ключових переваг використання штучного інтелекту варто відзначити здатність опрацьовувати значні обсяги текстової інформації у стислі терміни, що суттєво прискорює процес перекладу та сприяє зниженню фінансових витрат через зменшення потреби у великій кількості перекладачів. Важливим

чинником є також покращена узгодженість перекладів завдяки використанню пам'яті перекладів та термінологічних баз, що гарантує сталість термінології.

Незважаючи на очевидні переваги, застосування штучного інтелекту у сфері перекладу має певні обмеження. Найсуттєвішою проблемою залишається нездатність машинних систем досягти глибинного розуміння контексту та культурних особливостей. Це призводить до неточностей у перекладі ідіом, метафор та специфічних мовних конструкцій. До того ж якість автоматичного перекладу все ще поступається результатам роботи професійних перекладачів, особливо коли йдеться про фахові тексти, що вимагають глибокого аналізу та культурної адаптації. Не менш важливим аспектом є питання конфіденційності, оскільки використання онлайнових інструментів може становити загрозу безпеці даних, коли йдеться про комерційно або юридично значущу інформацію.

Зміни, що відбуваються у перекладацькій сфері під впливом штучного інтелекту, істотно впливають на діяльність фахівців. Професія поступово видозмінюється: замість безпосереднього виконання перекладу все більше уваги приділяється редагуванню та постредагуванню машинного перекладу, що вимагає від перекладачів оновлених компетенцій. У найближчому майбутньому ймовірне виникнення нових спеціалізацій, зокрема лінгвістичних консультантів та фахівців з локалізації систем ШІ, що свідчить про еволюцію підходів до перекладацької діяльності.

Системи машинного перекладу, такі як Google Translate, DeepL та Microsoft Translator, посідають вагоме місце у сучасній перекладацькій практиці, забезпечуючи швидкий та автоматизований переклад текстів різної складності. Завдяки застосуванню передових алгоритмів, зокрема нейронних мереж, якість машинного перекладу поступово підвищується, що сприяє його активному використанню у сфері міжнародної комунікації, бізнесу та наукових досліджень.

Однією з основних переваг систем машинного перекладу є їхня швидкодія. Вони здатні перекладати значні обсяги тексту практично миттєво, що є надзвичайно важливим для оперативного опрацювання інформації, особливо у випадках, коли потрібно отримати загальне розуміння змісту документа. Google Translate, одна з найвідоміших систем машинного перекладу, спочатку базувалася на статистичному методі, що давало доволі низьку якість перекладу. Натомість сьогодні Google використовує більш досконалий «нейронний» метод, що забезпечує суттєво вищу якість перекладу, і залишається водночас безкоштовним ресурсом. Варто зазначити, що використання машинного перекладу дозволяє знизити витрати на перекладацькі послуги, оскільки для первинного опрацювання тексту не потрібно залучати професійного перекладача.

Такі системи також підтримують широкий діапазон мов і мають інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, що робить їх доступними для широкого кола користувачів. DeepL, наприклад, демонструє вищу якість перекладу порівняно з іншими системами завдяки використанню глибинних нейронних мереж та адаптивних алгоритмів. Ця система відзначається кращою здатністю зберігати контекст, що зменшує кількість грубих помилок, характерних для статистичних моделей перекладу.

Попри значний поступ у розвитку машинного перекладу, його недоліки залишаються очевидними. Найсуттєвішою проблемою є неточність у відтворенні контексту, що особливо помітно в складних текстах – юридичних, медичних або художніх. Машинний переклад не завжди спроможний адекватно інтерпретувати багатозначні слова, ідіоматичні вирази або культурно-специфічні елементи, що може призводити до викривлення або втрати змісту.

Перекладачі стикаються з потребою не лише редагувати текст, але й удосконалювати його для досягнення адекватності перекладу. Інструменти автоматизації перекладу можуть значно полегшити роботу фахівців, проте людський внесок залишається незамінним для забезпечення якості перекладених текстів.

Розглядаючи питання, чи можуть системи машинного перекладу повністю витіснити людську працю, варто зазначити, що на сучасному етапі розвитку технологій, це видається малоймовірним. Незважаючи на вагомий прогрес у сфері нейронного машинного перекладу, машини не володіють здатністю до глибинного осмислення контексту, логічного мислення та творчої адаптації тексту відповідно до особливостей цільової аудиторії. Майбутнє перекладу та локалізації полягає не в заміщенні людини штучним інтелектом, а в розумному поєднанні можливостей ШІ для оптимізації робочих процесів із людською експертизою, яка забезпечує точність, культурну автентичність та емоційний зв'язок (Шнелл, 2025).

Для справжнього ефективного спілкування з різноманітною аудиторією необхідний саме людський внесок – не просто будь-який, а нюансований досвід сучасних лінгвістів: професіоналів, які органічно поєднують знання предметної галузі, вільне володіння мовою, культурну чутливість, технічні навички та творче мислення. Саме ця унікальна комбінація компетентностей гарантує, що створений за допомогою штучного інтелекту контент є не лише швидким і функціональним, але й стилістично довершеним, контекстуально доречним та емоційно виваженим. Штучний інтелект здатен прискорювати процес, але змістовне наповнення тексту забезпечують фахівці-люди (Шнелл, 2025).

Отже, найефективнішим підходом у сучасній перекладацькій практиці є інтеграція можливостей машинного перекладу з професійним редагуванням, що дозволяє отримати якісний результат, підтримуючи оптимальний баланс між швидкістю, точністю та стилістичною відповідністю. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні нових компетентностей перекладачів, необхідних для ефективної роботи з системами штучного інтелекту та розробці методичних рекомендацій щодо оптимізації навчання майбутніх перекладачів в умовах цифрової трансформації галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Красуля, А., Турчина, М. (2020). Використання інструментів штучного інтелекту: порівняльний аналіз систем автоматизованого перекладу. *Львівський філологічний часопис,* № 8, 108–113. DOI: 10.32447/2663-340X-2020-8.17.

2. Шнелл, М. (2025). ШІ та майбутнє перекладу: нова ера співпраці людини та ШІ. *Unite.AI.* URL: https://unite.ai/uk/ai-and-the-future-of-translation-a-new-era-of-human-ai-collaboration/

Ігнатенко Дарина, *канд. філол. наук,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

КОРПУСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕМНИХ КОНСТРУКЦІЙ У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Корпусне дослідження мов у контексті сучасної лінгвістичної парадигми є вкрай актуальним і відкриває багато перспектив як з погляду створення лексикографічних видань нового типу, так і щодо вдосконалення методики викладання мов. Вживання слова або певної мовної конструкції в різних контекстах (що і фіксується в мовних корпусах) дозволяє вивчити особливості її сполучуваності, частотність вживання та ін. Особливу роль у зіставних дослідженнях відіграють паралельні корпуси мов, які дають змогу дібрати матеріал із конкретними способами перекладу певних слів чи конструкцій.

Досить часто у конкретних комунікативних ситуаціях мовець не лише комбінує окремі слова, а й оперує певними сталими конструкціями, які утворюються за певними моделями. Важливою складовою багатьох мов є т. зв. синтаксичні фразеологізми (Г. Ситар) або фраземні конструкції (C. Mellado Blanco), або ідіоматичні конструкції (Ch. Fillmore), типові граматико-стилістичні конструкції (R. Finkbeiner). Фраземні конструкції (далі – ФК) мають складну семантико-синтаксичну природу. Їх дослідження і активний опис пов'язані з ідеями конструктивної граматики наприкінці XX ст. ФК є певними шаблонами ідіоматичних словосполучень, що складаються із фіксованих лексичних елементів («якорів», найчастіше – службові слова) та порожніх позицій із нефіксованими елементами (найчастіше – повнозначні слова), які заповнюються у певному контексті. Варто зауважити, що у ФК саме поєднання їх номінативної функції з прагматичною певною мірою обмежує або звужує діапазон замінності лексичних елементів, тобто, незважаючи на гіпотетичну відкритість лексичного наповнення, їх варіативність усе ж обмежується мовним ужитком (Ďurčo, 2024, p. 19). Пропонована наукова розвідка здійснюється в межах проєкту «A Multilingual Repository of Phraseme Constructions in Central and Eastern European Languages» («Багатомовний репозиторій фраземних конструкцій у мовах Центральної та Східної Європи»), за фінансової підтримки COST – European Cooperation in Science and Technology (COST Action CA22115). Основне завдання, яке полягає перед дослідниками цього проєкту – створити багатомовне (понад 10 мов Центральної та Східної Європи) сховище фраземних конструкцій, яке може стати надзвичайно корисним і унікальним інструментом для тих, хто вивчає мови, або працює з ними у якості викладача чи перекладача. У межах зазначеного проєкту досліджуються ФК німецької мови і на основі даних електронних як паралельних, так і одномовних корпусів визначаються еквіваленти ФК у понад десяти слов'янських мовах, зокрема і в українській.

Базовим корпусом для дослідження особливостей вживання німецьких ФК та способів їх перекладу українською був паралельний німецько-український та

українсько-німецький корпус ParaRook || DE-UK – UK-DE. Як зазначають розробники, тексти для корпусу були зібрані вручну з публічних бібліотек в Інтернеті (джерела зазначені в метаданих), більшість українських текстів узято з ГРАК (Shvedova, Lukashevskyi, 2024, с. 17). Також варто зауважити, що переклади з німецької на українську іноді здійснювалися не безпосередньо між двома мовами, а через посередництво російського перекладу, тому укладачі корпусу намагалися зменшити кількість таких текстів у корпусі, оскільки вплив проміжної мови в них часто дуже помітний (Shvedova, Lukashevskyi, 2024, с. 16).

Важливість використання паралельного корпусу для зіставного вивчення ФК визначається тим, що паралельний корпус не тільки надає різноманітніший, порівняно зі словником, вибір варіантів перекладу в контексті, але й дає змогу досліджувати явища, які не мають усталеного перекладу, тому його дані можна використовувати для вивчення лакунарності та нееквівалентних мовних моделей (Shvedova, Lukashevskyi, 2024, с. 17–18).

Пошук у паралельному корпусі ParaRook здійснюється за допомогою NoSketch Engine. Однак через те, що цей корпус не є надто великим і робота над його розширенням триває, до дослідження залучалися і дані корпусу української мови ГРАК, а також корпус німецької мови, укладений за допомогою програмного забезпечення для керування корпусами текстів і їх аналізу Sketch Engine. Найчастіше пошуковий запит формується за допомогою CQL (Corpus Query Language) – спеціальної мови запитів, яка використовується в Sketch Engine для пошуку складних граматичних або лексичних моделей. Однак також застосовується пошук за фразою, особливо у випадках, коли ФК є фіксованою або містить змінні лексичні компоненти наприкінці, наприклад, *so was von, durch und durch, noch lange nicht X*.

Безперечною перевагою використання даних паралельних корпусів мов є те, що одна і та сама конструкція вживається в різних контекстах, тому, з одного боку, ми може визначити можливі прагматичні відтінки цієї конструкції і одразу порівняти, чи є вони еквівалентними в обох зіставлюваних мовах (зокрема, в німецькій та українській). Наприклад, ФК *du und dein X,* яка може виражати роздратування, глузування, насмішку, недостатню повагу мовця до певного об’єкта або іншого суб’єкта, була виявлена у різних контекстах із різними відтінками значення, які не завжди збігаються в українському перекладі і не завжди передаються еквіваленткою українською ФК.

1. *Franziska und die Frau saßen einander gegenüber; der Wind auf der Terrasse bewegte die Schaukelstühle. Franziska: «Die Verkäuferin und ihr Säugling! Und* ***du und dein Kind!*** *Und morgen ist wieder Schule! Eigentlich beklemmen mich Kinder»* (Peter Handke, Die linkshändige Frau, 1976) – *Франціска з жінкою сиділи одна навпроти одної; вітер розхитував на терасі крісла-гойдалки. Франціска: «Продавщиця зі своїм немовлям!* ***Ти зі своїм хлопчиною!*** *А завтра знову школа! Ох і набридли ж мені ці діти»* (Üb. Олекса Логвиненко, 1980). У цьому контексті українська ФК є повним еквівалентом німецької. В українській мові замість називного відмінка використовується орудний із прийменником з/із/зі.

2. *«Der Schneidereit war immer auf deiner Seite». Holt stand am an dem Fenster, er schob die Hände in die Hosentaschen. «Ihr seid seltsam,* ***du und dein Schneidereit»*** (Dieter Noll, Die Abenteuer des Werner Holt. Roman einer Heimkehr. II 1963). *«Шнайдерайт завжди був на твоєму боці». Гольт стояв біля вікна, засунувши руки в кишені штанів. «Дивні ви люди,* ***ти і Шнайдерайт***» (Üb. Яків Прилипко, 1965). У цьому випадку український переклад відповідає значенню німецького оригіналу – він також передає іронію, роздратування, глузування, однак не містить ФК.

3. *«Warum ich zurückgegangen bin? Aus Besoffenheit, mein Lieber, aus Trotz». «****Du mit deinen noblen Meinungen!*** *Geh in ein Kasino, schau sie dir an, wie sie weiterspielen, wenn sie verlieren, immer weitersetzen»* (Max Frisch, Stiller, 1954). *«Чому я повернувся? З п'яної голови, голубе. З упертості». «****Ох, ті твої шляхетні погляди!*** *Піди в казино, поглянь, як там поводяться, коли програють, як весь час ставлять далі»* (Üb. Євген Попович, 1968). Український переклад містить ФК, організовану за моделлю *(Ох) (уж/вже) Pron* $_{demonstrativ}$ *Pron* $_{possesiv}$ N_{nom}*!*. Українська ФК має іншу синтаксичну структуру, але передає подібне значення до німецької ФК *du und dein X* – емоційне ставлення, оцінку або реакцію на ситуацію.

Досить складними для пошуку виявляються ФК, у яких у якості фіксованого елемента використовується повнозначні лексеми, а заповнювач слоту її дублює, наприклад, у розмовному варіанті німецької мови працівники різного віку вживають вислів *mein Chef-Chef* у значенні «не мій безпосередній керівник, а керівник на вищому рівні ієрархії або провідна особа всього підприємства». Модель цієї конструкції буде такою *X-X* і виражатиме справжній, типовий зразок об'єктів певного класу. Найчастіше для заповнення відкритих позицій використовуються повнозначні слова, зокрема іменники (словосполучення або композити вживатися не можуть). В українській мові також наявна подібна модель, наприклад, у реченні *Вікторія – справжня* ***«дівчинка-дівчинка»*** *і вона вважає, що Кейт чарівна* (ГРАК). ФК ***дівчинка-дівчинка*** позначає типову дівчину, хоча й часто типове уявлення про певні характерні особливості якихось понять чи об'єктів (зокрема й дівчину), формується у певній мовній спільноті під дією стереотипних уявлень.

Для пошуку подібної ФК у паралельному корпусі ParaRook використовувався пошуковий запит 1:[upos="N.*"][word="\-"]2:[upos="N.*"]&1.lemma=2.lemma. Пошук дав 56 результатів, жоден із яких не відповідав значенню ФК. Тому за пошуковим запитом 1:[tag="N.*"][word="\-"]2:[tag="N.*"]&1.lemma=2.lemma було здійснено пошук у корпусі німецької мови (на базі Sketch Engine). Цей пошук дав 60,916 збігів. Звісно, проаналізувати в ручному режимі таку велику кількість результатів досить складно, тому було застосовано фільтр за частиномовною належністю повторюваних елементів.

Далі було відібрано повторювані іменники, завантажено їх у файл Excel, який дав змогу відфільтрувати приклади з ФК, які містять повторення, що виражають «справжність» або «типовість» певних об'єктів. Далі ці одиниці за допомогою простого фразового пошуку перевірялися в паралельному та одномовно-

му німецькому корпусі. Це дало змогу виявити приклади в німецькій мові, які в українській можна перекласти повним еквівалентом, або за допомогою прикметника «справжній», наприклад: *Auch Lannochs Prinzessin Eila habe ich schnell lieb gewonnen. Sie ist kein typisches* ***Mädchen-Mädchen,*** *sonst hat richtig Mumm und war mir auf der Stelle sympathisch* – Принцесу Ейлу з Ланноха я теж швидко полюбила. Вона зовсім не типова **«дівчинка-дівчинка»,** а ще має справжню відвагу і вона одразу викликала в мене симпатію; *In Berlin gibt es ein markenloses Bier, das schlicht mit «Bier» etikettiert ist. Möchte man dies in einer Kneipe bestellen, sagt man, man hätte gern ein* ***Bier-Bier.*** *Genauso geht es mit* ***Jazz-Jazz****. – У Берліні є пиво без бренду, яке просто має етикетку з написом «пиво». Якщо хочеш замовити його в барі, треба говорити, що хотілося б* ***справжнього пива.*** *Те саме стосується і* ***справжнього джазу.***

Отже, корпусні дані відкривають для дослідника надзвичайні можливості у зіставному вивченні мовних одиниць різних рівнів. Подібні порівняльні дослідження також дають надзвичайно багатий матеріал для практичного застосування, зокрема для вдосконалення методики вивчення іноземних мов. Варто зауважити, що спеціальні програми штучного інтелекту, які часто використовуються для автоматичного перекладу поки що не навчилися розрізняти складні семантико-граматичні структури, подібні розглядуваним у цій розвідці ФК, тому необхідність їх вивчення, корегування і опису є беззаперечною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ďurčo, P. (2024). Phrasemkonstruktionen. Klassifikation und Methodik der Extraktion von Daten aus Korpora. *Synsemantika in Phrasemkonstruktionen im Deutschen und in anderen Sprachen.* Logos Verlag, 13–30.

2. Mellado Blanco, C. (2023). From Idioms to phrasem Constructions and vice versa. Constructions in Spanish. John Benjamins Publishing Company, 103–128.

3. Shvedova, M., Lukashevskyi, A. (2024). Creating Parallel Corpora for Ukrainian: A German-Ukrainian Parallel Corpus (ParaRook||DE-UK). In Proceedings of the Third Ukrainian Natural Language Processing Workshop. Torino, Italia. ELRA and ICCL, 2024.

4. ParaRook||DE-UK. Паралельний німецько-український та українсько-німецький корпус. URL: https://uacorpus.org/Kyiv/ua/pararook

Kalinichenko Vira, *PhD in Linguistics, Associate Professor*,
Polikarpova Yuliia, *PhD in Linguistics, Associate Professor*,
Vasyl' Stus Donetsk National University
Vinnytsia, Ukraine

ACADEMIC INTEGRITY ROLE IN THE FUTURE ENGLISH TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Introduction. Academic ethics is one of the educational process fundamental values, ensuring the education quality, the education institutions' reputation, and the deep professional competencies development regarding the higher education students' and future English teachers in particular. Academic integrity contributes to forming ethical values, preventing plagiarism, making higher education students be prepared for professional challenges and increasing their competitiveness in the modern teacher labor market.

Review of recent publications. Analyzing the effectiveness of implementing the academic integrity principles is a relevant topic for numerous domestic scholars arousing undeniable interest both in the theoretical and practical areas. The issue under consideration has been thoroughly examined by Ye. Sulima, S. Dienizhna, A. Zhurylo, S. Palamar, M. Naumenko, P. Savchuk, L. Potapiuk, K. Herasymiuk, Z. Stezhko, N. Shalimova, I. Androschuk, L. Hromyk, I. Nasminchuk, I. Briukhovetska, L. Kushnir, O. Hryshchenko, D. Hryshchenko, K. Chukalov, I. Miroshnychenko, and oth. However, despite multiple theoretical studies and recommendations, the issues regarding the academic integrity role in the professional development of modern specialists deserve special attention when focusing upon educational reforms in particular; they do not yet have a clear solution and remain both multifaceted and complex.

Objective of the paper. The paper aims at studying the academic integrity role in the professional development of higher education students for their being able to successfully interact and perform in modern teacher labour market conditions meeting the modern requirements.

Results of the research. Nowadays adhering to the academic honesty principles is the issue focused upon by numerous secondary and higher education institutions, government bodies as well as the society in general. This is due to the understanding that academic ethics is viewed as the education quality and professional development basis. Thus, Ukraine's Law Article 42 «On Education» is fundamental for the formation and support of academic integrity in education institutions [About education. Law of Ukraine dated September 5, 2017, № 2145-VIII. Current edition dated 06/27/2024. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text]. It defines clear principles and rules that should be followed by the education process participants, thereby ensuring the education quality, trust in its results, and ethical standards in research activity. Moreover, Ukraine's Ministry of Education and Science have designed *Methodological Recommendations for Higher Education Institutions to Support the Academic Integrity Principles*, which aim to help administrations, teachers, and higher education students implement ethical standards

in the education process [Methodological recommendations for higher education institutions to support the academic integrity principles. Letter of Ukraine's Ministry of Education and Culture, dated October 23, 2018, № 1 / 9-650. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#n211]. These regulatory initiatives implementation plays a key role in education institutions creating an appropriate environment where academic integrity becomes the education process integral part. It will also help establish clear rules and standards that ensure transparency, honesty, and accountability in education institutions fostering the formation of responsible and ethically aware professionals being ready for modern labour market challenges.

Table 1

Key professional competencies characteristics formed with careful adherence to the academic integrity principles *

№	Competency	Competency characteristics	Competence significance
1	Analytical skills	Ability to carefully analyze data, facts, and information from various sources	Honesty and transparency in research help develop analytical skills
2	Analytical and critical thinking	Ability to critically evaluate information, identify relationships between ideas, analyze data and conclusions	Academic integrity principles promote critical thinking; accurate data use helps develop analytical skills
3	Troubleshooting	Ability to identify problems, find their causes and develop effective solutions	Honesty and analytical thinking help identify the root causes of problems and seek sound solutions
4	Ethical leadership	Ability to lead and motivate others while adhering to high ethical standards	Being responsible for one's actions and respecting others; contribute to trust and respect development among colleagues and subordinates
5	Ethical skills	Understanding and adhering to ethical norms and professional activity standards	Responsibility and fairness help shape ethical behavior being important for any profession
6	Innovativeness	Ability to generate new ideas, apply a creative approach to problem solving	Honesty and transparency contribute to the objective assessment of existing knowledge and stimulate developing new, original ideas
7	Intellectual curiosity	Ability to constantly seek new knowledge and skills	Adhering to honesty and respect principles for other people's ideas promotes curiosity
8	Communication skills	Ability to communicate clearly and effectively both orally and in writing	Transparency and fairness in presenting information develop the ability to correctly formulate and convey ideas
9	Interpersonal skills	Ability to work effectively with others, interact with colleagues, work in a team, resolve conflicts, and maintain productive working relationships	Respect for others helps to form positive and productive relationships in professional environment, and fairness helps to develop cooperation and teamwork skills
10	Research skills	Ability to carry out qualitative and quantitative research, interpret results, and draw conclusions	The academic integrity principles ensure the high quality of research work and its results reliability

№	Competency	Competency characteristics	Competence significance
11	Cooperation skills	Ability to work effectively in team, interact with colleagues, teachers and higher education students	Respect and fair treatment of others contribute to developing effective collaboration skills
12	Scientific ethics and responsibility	Understanding ethical norms and standards in scientific activity, responsibility for one's actions and results	Consistent adherence to academic integrity principles promotes high ethical standards and responsibility
13	Time management	Ability to effectively plan and manage one's time and tasks	Maintaining academic integrity requires discipline and responsibility, which helps develop self-organization skills
14	Independence and initiative	Ability to work independently, take initiative and find solutions	Responsibility for one's work and constant adherence to academic integrity principles stimulate developing independence and initiative

* The table was compiled by the authors according to sources [1], [2], [3], [4], [5].

Adhering to the academic integrity principles not only enhances teaching and research quality, but also contributes to the important professional competencies development, as listed in *Table 1;* they are important for any profession and necessary for a successful career. These principles are the foundation of ethical behavior in professional life. Specialists in the teaching field who have learned to follow these principles carefully during their training usually demonstrate high ethical responsibility in their professional activities. Ethical norms violation in professional activities can lead to serious negative consequences, such as legal sanctions, lost reputation, and disrespect.

Academic integrity and the use of artificial intelligence (AI) systems are interrelated aspects regarding the modern higher education conditions. Digital technologies have become an integral part of the modern educational process, providing new opportunities for learning and teaching [7]. AI tools, such as automated assessment systems and adaptive learning platforms, significantly increase the learning efficiency and contribute to the educational process personalization. AI as well supports and ensures academic integrity, providing powerful tools for plagiarism detection, automated grading, and adaptive learning. However, along with the positive aspects, there are also risks and challenges associated with using AI ethically in the educational process.

Conclusion. In today's globalized and highly competitive teacher labour market, graduates who have received their education in compliance with the academic integrity principles not only have deep professional potential, but are also better prepared for ethical challenges and able to work effectively in various professional environments. *The prospect for further research* is seen in substantiating the methodology for assessing academic integrity and its impact on graduates' employment and their successful professional activities in the field of teaching English in schools, vocational and technical institutions, as well as higher education institutions in Ukraine and abroad.

REFERENCES

1. Palamar, S., Naumenko, M. (2022). Realizatsiia pryntsypiv akademichnoi dobrochesnosti yak diievyi instrument zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity. [Implementation of the academic integrity principles as an effective tool for ensuring the higher education quality]. *Educational discourse*, 3–4 (38–39), 76–92. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/366236908_ Realizacia_principiv_akademicnoi_ dobrocesnosti_ak_dievij_instrument_zabezpecenna_akosti_visoi_ osviti (Last accessed: 2024, August 02) [in Ukrainian].

2. Savchuk, P. P., Potapiuk, L. M. (2018). Profesiine stanovlennia studentiv tekhnichnoho universytetu shliakhom poshyrennia akademichnoi dobrochesnosti. [Technical university students' professional development through the academic integrity promotion]. *Bulletin of Alfred Nobel University.* «*Pedagogy and Psychology» series. Pedagogical sciences,* 2(16), 266–272. URL: https://ped-psy.duan.edu.ua/images/PDF/2018/2/41.pdf (Last accessed: 2024, August 05) [in Ukrainian].

3. Herasymiuk, K. Kh. (2020). Formuvannia spetsializovanykh kompetentnostei fakhivtsiv publichnoho upravlinnia cherez pryzmu pryntsypu dobrochesnosti. [Formation of public administration specialists' specialized competencies through the academic integrity principle prism]. *Economy, management and administration,* 4(90), 195–198. URL: http://ema.ztu.edu.ua/article/view/ 193083 (Last accessed: 2024, August 05) [in Ukrainian].

4. Stezhko, Z. V., Shalimova, N. S., Androschuk, I. I. (2022). Akademichna dobrochesnist' u vyshchii osviti: proiavy ta motyvatsiini chynnyky. [Academic integrity in higher education: manifestations and motivational factors]. *Scientific Bulletin of K. D. Ushynskyi South Ukrainian National Pedagogical University, 3*(140), 7–15. URL: http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/ 16093/1/Stezhko%20 Zoya%202022.pdf (Last accessed: 2024, August 05) [in Ukrainian].

5. Miroshnychenko, I. S., Kalinichenko, V. I. (2024). Akademichna dobrochesnist yak fundamentalna skladova profesiinoho stanovlennia suchasnykh fakhivtsiv [Academic integrity as a fundamental component of the modern specialists' professional development]. *Naukovyi visnyk Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka «Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky»,* 216, 230–237. Kropyvnytskyi.

Кіпень Володимир, *здобувач ОС «Доктор філософії»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ЗОВНІШНЯ КОМУНІКАЦІЯ ЯК АТРИБУТ ДИСКУРСУ ПРОДАКТ-МЕНЕДЖМЕНТУ

У сфері продакт-менеджменту комунікації належить визначна роль. Фахівці відзначають, що навички спілкування є одними з найважливіших для продакт-менеджера. Поняття продакт-дискурс (дискурс у продакт-менеджменті) охоплює сукупність мовних практик і повідомлень, які використовують для обговорення та розвитку продукту, зокрема, у взаємодії з користувачами. Такий дискурс належить до професійного спілкування і має цільовий характер: через мову реалізуються певні соціальні дії – інформування, переконування, обговорення проблем, вибачення тощо.

Зовнішня комунікація продакт-менеджера – це спілкування з аудиторією поза межами команди розробки, передусім із користувачами. Її роль важко переоцінити: за рахунок прозорого та послідовного спілкування із зовнішніми аудиторіями формується позитивний образ продукту, підвищується довіра та лояльність користувачів. Іншими словами, ефективна зовнішня комунікація зміцнює

стосунки з користувачами та сприяє довгостроковому успіху продукту. Продакт-менеджер через комунікацію не лише доносить цінність продукту, але й отримує важливий зворотний зв'язок для його вдосконалення.

Зовнішня комунікація у продакт-менеджменті охоплює різні стратегії – від проактивної (наприклад, регулярне інформування про оновлення чи плани розвитку) до реактивної (оперативне реагування на відгуки, скарги, інциденти). Важливою є стратегія прозорості: відкрито повідомляти як про успіхи (нові функції, покращення), так і про проблеми (збої, затримки) – адже користувачі очікують від брендів чесності й повної інформації. Тактики реалізації цих стратегій спрямовані на встановлення єдиного тону спілкування з аудиторією, персоналізацію повідомлень під різні сегменти користувачів та вибір оптимальних каналів для кожного типу інформації. Наприклад, оголошуючи значущі зміни, варто заздалегідь спланувати інформаційну кампанію (лист розсилки, пост у соцмережах, повідомлення в інтерфейсі), щоб підготувати користувачів і пояснити користь оновлень. Дослідження підтверджують, що навіть корисне оновлення можуть сприймати негативно, якщо про нього неправильно повідомити: зрештою, саме спосіб комунікації визначає, чи зросте залученість користувачів, чи навпаки – втратиться інтерес. Тому продакт-менеджеру важливо завчасно продумати план комунікації: що, коли і як повідомляти, аби мінімізувати нерозуміння й негатив.

Також комунікація продакт-менеджера охоплює різні типи повідомлень: інформаційні (анонси, новини), пояснювальні (довідки, FAQ), переконувальні (маркетингові звернення), регулятивні (правила користування, політики) та інші. Кожне з них реалізує певні *мовленнєві акти* – цілеспрямовані дії через мовлення. У продакт-дискурсі найпоширеніші такі мовленнєві акти:

– констативні (інформативні) – надання інформації, констатація фактів про продукт, наприклад: *Ми раді повідомити про запуск нової функції, що дозволяє…;*

– директивні – спонукання користувача до дії, як-от: *Будь ласка, оновіть додаток до останньої версії для продовження роботи;*

– комісивні – зобов'язання з боку компанії або обіцянки, наприклад: *Ми гарантуємо, що розглянемо ваш відгук і виправимо проблему в найближчому оновленні;*

– експресивні – вираження емоцій, ставлення до ситуації, як-от: *Просимо вибачення за незручності, що виникли… Дякуємо за ваше терпіння;*

– декларативні – офіційні оголошення, які змінюють статус чогось, наприклад: *З 1 липня набувають чинності нові умови користування сервісом.*

Продакт-менеджер повинен опановувати доречне застосування мовленнєвих актів. Наприклад, у відповідях на скарги користувачів у службі підтримки чи соцмережах важливо поєднувати експресивний акт (вибачення, співчуття) з комісивним (обіцянка розв'язати проблему). Дослідження доводять, що ретельно дібраний тон відповіді на скаргу – фактично комбінація відповідних мовленнєвих актів – здатен викликати позитивні емоції навіть у невдоволеного клі-

єнта. Наприклад, відповідь *«Нам дуже шкода, що Ви зіткнулися з цією проблемою. Наша команда вже працює над її розв'язанням та надасть виправлений варіант протягом доби»* – водночас містить і вибачення, і зобов'язання, що разом заспокоює користувача та відновлює його довіру.

Стиль і стратегія спілкування продакт-менеджера безпосередньо впливають на досвід користувачів, їхню довіру до продукту і, зрештою, на бізнес-показники. Ефективна комунікація підвищує лояльність: користувачі, які регулярно отримують корисну інформацію, відчувають свою залученість і значущість для компанії. Навпаки, брак інформації або неуважне ставлення до звернень може призвести до розчарування й відтоку аудиторії. Коли користувач добре поінформований, він швидше сприймає та освоює нові функції продукту, менше плутається – а отже, рідше звертається до підтримки й більш задоволений роботою продукту. Завдяки цьому зменшуються бар'єри в користуванні, і продукт є більш ціннісним для клієнта.

Добре налагоджена комунікація також сприяє формуванню спільноти адвокатів бренду. Лояльні користувачі, які відчувають увагу з боку продакт-менеджера (через відповіді на відгуки, врахування їхніх пропозицій), частіше рекомендують продукт іншим. За даними опитувань, цілеспрямована робота над комунікацією з клієнтами – один із чинників, що стимулює появу позитивного сарафанного радіо та зростання кількості нових користувачів. У такий спосіб зовнішня комунікація стає продовженням маркетингової стратегії продукту.

Варто зазначити, що негативна комунікація (чи то різкий тон у відповіді, чи то відсутність реакції на скаргу) може швидко підірвати довіру. У добу соцмереж один невдалий публічний діалог здатен спричинити репутаційну кризу. Тому продакт-менеджер мусить володіти навичками кризової комунікації: вміти вибачитися, пояснити ситуацію та запропонувати рішення, перш ніж негатив поширюється. З іншого боку, відкрите й людяне спілкування, навіть у складних ситуаціях (наприклад, повідомлення про витік інформації з вибаченнями та з чітким планом дій), зміцнює репутацію компанії як відповідальної.

Отже, вибудовуючи стратегію зовнішньої комунікації, продакт-менеджер фактично керує очікуваннями й настроями користувачів. Вдале поєднання тактик – регулярне інформування, уважне слухання клієнтів, персоналізовані звернення, коректна робота з негативом – прямо впливає на ефективність продукту на ринку. Продукт, навколо якого сформовано інформовану та лояльну спільноту, має кращі показники утримання користувачів, вищий рівень залученості до нових функцій і сильнішу позицію перед конкурентам. Зовнішня комунікація стає стратегічним інструментом продакт-менеджера в досягненні бізнес-цілей продукту.

Підсумуємо: зовнішня комунікація – це невід'ємний складник продакт-менеджменту, що потребує не меншої уваги, ніж розробка функцій чи аналіз метрик. Грамотно вибудуваний продакт-дискурс сприяє знаходженню спільної мови з користувачами продукту: донесення до них бачення й цінності продукту, отримання їхньої довіри та підтримки. Стратегічний підхід до комунікації передбачає розуміння аудиторії, планування повідомлень і вибір оптимальних ка-

налів. Тактики реалізації – від тонкощів мовних формул до дизайну інформаційних розсилок – мають бути узгоджені з загальною метою: побудувати довготривалі, взаємовигідні стосунки між продуктом і його користувачами.

Зовнішня комунікація в продакт-менеджменті – це стратегічний інструмент, що впливає на сприйняття продукту, поведінку користувачів і репутацію компанії. Правильно вибудована комунікація здатна перетворити користувачів на партнерів розвитку продукту: інформовані й задоволені, вони не тільки довіряють продукту, але й активно сприяють його вдосконаленню своїми відгуками та рекомендаціями. Отже, інвестування часу й зусиль у тактики і стратегії зовнішньої комунікації повністю себе виправдовують, забезпечуючи продукту лояльну аудиторію та стале зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Argyris, Y. A., Monu, K., Kim, Y., Zhou, Y., Wang, Z., & Yin, Z. (2021). Using speech acts to elicit positive emotions for complainants on social media. *Journal of Interactive Marketing,* 55, 67–8. URL: hrcc.cas.msu.edu

2. Берлінський, Ю. В. (2021). Лінгвістичні відмінності професійного та непрофесійного дискурсу. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки,* 1, 21–26. DOI: 10.26661/2414-9594-2021-1-3.

3. Mihindukulasuriya, H. (2024, October 17). Understanding External Communication: Types, Strategies, and Best Practices. *Creately.*

4. How to Effectively Communicate Product Updates With Users. (2024). *Subpage,* January 17.

5. «Sorry» Is Not Enough. Harvard Business Review (2018). *Harvard Business Review,* Jan–Feb 2018, Issue, 28–29.

Кіщенко Алла, *канд. філол. наук,*
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна,
Боєва Евеліна, *канд. філол. наук, доцент,*
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
м. Одеса, Україна

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА КОЛІРНОГО ОФОРМЛЕННЯ РЕКЛАМИ В ЛІНГВОДИДАКТИЧНОМУ РОЗГЛЯДІ

Концептуальною ідеєю навчання і вивчення нерідної мови, заснованих на реалізації принципу діалогу культур, є усвідомлення того, що звернення до артефактів і реалій лінгвокультури, що вивчається, порівняно з рідною, дозволяє глибше зануритися в ціннісні константи незнайомої лінгвокультури, правильніше збагнути, а головне відчути її особливості, відстежити очевидні й незримі на перший погляд закономірності та нюанси (Б. Ажнюк, Є. Бартмінський, П. Гриценко, В. Жайворонок, В. Кононенко, М. Коул, Е. Мейєр, О. Потапенко, Н. Руснак, Е. Сепір, С. Скрібнер, С. Тер-Мінасова, Е. Холл та ін.). Саме через

мову здійснюється трансляція культурно значущої інформації від покоління до покоління та її збереження.

Сучасна реклама, як відомо, є невід'ємним складником національної культури, «однією з найяскравіших ілюстрацій взаємоперетину мови і культури», що, на думку Ж. Горіної й А. Гадомської, сприяє мовленнєво-культурній адаптації, яка має на меті «накопичення іномовним студентом фоново-культурологічних знань, розвиток мовно-мовленнєвих умінь і навичок, необхідних для ефективної взаємодії з представниками відповідної лінгвокультурної спільноти» (Горіна, Гадомська 2014, с. 52). Утім, змістом аналізу національно-культурної самобутності рекламних повідомлень є пошук актуальної, лінгвопрагматичної інформації про сучасну культуру, яка зазнала трансформації (особливо через такі реалії сьогодення, як глобалізація й цифровізація), проте зберігає певною мірою традиційні риси національної.

У цій публікації на прикладі соціальної реклами розглянемо національно-культурну специфіку такого важливого елемента рекламного повідомлення, як колірне оформлення креолізованого тексту. Науковцями доведено, що креолізований (мультимодальний, полікодовий, багатоканальний, гібридний) текст є специфічним культурно-мовним продуктом, закодованим у символах певної лінгвокультурної спільноти, декодування якого представниками іншого мовленнєво-культурного середовища сприяє накопиченню інформації мовного, ментального, лінгвокраїнознавчого змісту (Л. Антонів, О. Анісімова, З. Бакум, Т. Безугла, М. Ворошилова, А. Гадомська, С. Гузенко, В. Дороз, Квон Сун Ман, Д. Мазурик, Ю. Сорокін, Є. Тарасов, Цзен Фаньжун, Г. Швець та ін.). Частина дослідників уважає, що рекламні тексти, не створені з навчальними цілями, якнайкраще підходять до роботи на просунутому рівні вивчення іноземної мови. Значний масив сучасних рекламних текстів, дійсно, містить складні для сприйняття поняття чужинної культури, але водночас завдяки тому, що сьогодні існує величезна різноманітність видів реклами, можливо виокремити більш методично доречні приклади і для всіх рівнів мови нижче за С1.

Відомо, що кожен колір характеризується по-різному залежно від емоційного впливу, який він здійснює на глядача, залежно від того, які образи й асоціації він викликає, яке місце він посідає в тій чи тій культурі, як взаємодіє з іншими кольорами в одній палітрі тощо. «Переживання, зумовлені сприйманням кольору, можуть проникати глибоко в мозкові центри і визначати емоційне й духовне сприйняття», – зауважує авторитетний дослідник кольору в мистецтві Й. Іттен (Іттен, 2022, с. 51). Історично в кожній національній культурі сформувалася власна система психоемоційних відтінків значень, як наприклад, червоний колір асоціюється із активністю, енергією, пристрастю, солодкістю; жовтий – із теплом, сонцем, рухом, тому здатен приборкати зайві емоції; зелений – із природою й екологією, розслабленням, здоров'ям; білий – із чистотою, молодістю; синій – свіжість, прохолода, мрійливість; чорний або сірий кольори налаштовують на меланхолію, депресію, самотність й ізоляцію; коричневий асоціюється з почуттям власної гідності, надійністю, практичністю, стабільністю, добротністю тощо. Рекламний текст, розміщений на кольоровому тлі, ефектив-

ніший, ніж на білому, адже погляд спочатку фокусується на кольоровій рекламі, а потім на чорно-білій, до того ж червоний, жовтогарячий і білий кольори збільшують вигляд предметів, а синій і зелений, навпаки, зменшують (Пастуро, 2020).

Зокрема в українській національно-мовній картині світу червоний колір відображає важливі культурні конотації. Свого часу дослідниця семантичної структури назв кольорів у сучасній українській мові О. Дзівак відзначала, що українська народна культура здавна пов'язувала цей колір зі святковими й радісними емоціями, розвагами й веселощами, урочистостями (Дзівак, 1975, с. 23–31]. І дотепер в українській лінгвокультурі червоний колір традиційно має повагу, але разом з тим він покликаний не стільки надавати естетичного задоволення, скільки привертати увагу, закликаючи до рішучих дій. Завдяки експериментальним дослідженням із психофізіології й нейропсихології кольорosприймання доведено, що саме в рекламному дискурсі червоний колір, як жоден інший, налаштовує на рішучість, здатен привернути до себе увагу і викликати сильне бажання до дії. Гасло цього кольору – «нехай виживе найсильніший» – фокусує увагу на таких позитивних рисах, як: лідерство, першість, завзятість, воля, боротьба за свої права, творчість, динамічність, наполегливість, енергійність, успіх (Arnheim, 2004, p. 313–344), однак, на думку фахівців, не варто ним зловживати у сфері реклами розваг, оскільки він є надто збудливим і доволі агресивним. Прокоментуємо нижче на прикладах.

Як відомо, зображення невеличкої червоної стрічки є символом всесвітнього руху боротьби проти СНІДу, що, до прикладу, мало місце в контексті міжнародної ініціативи від компанії L'Oreal, до якої долучилися найкращі перукарі світу (рис. 1, 2). Червона стрічка також здавна традиційно була найпомітнішим аксесуаром українських дівчат й використовувалась і як самостійна прикраса для волосся, і як частина дівочого віночка, адже цей колір стійко асоціюється зі стиглими ягодами калини, яка є найяскравішим символом України. Тому на рекламному плакаті (рис. 1) символічність червоної стрічки має ще й культурологічний характер. Слогани *«Вплети червону стрічку надії»* і *«Відкрий свої очі»,* а також дрібні приписи до них подані на тлі *червоного як акцентної фарби. Червона стрічка торкається й волосся, зображеної* на плакаті жінки, і контурів перукарських ножиць, і луна-фрази *«Перукарі проти СНІДу»,* що так само розміщені біля червоної стрічки з напівжирним червоним шрифтом. Словосполучення *«стрічка надії»* привертає увагу до важливої соціальної проблеми і водночас дає надію людству подолати цю страшну хворобу, а пропозиція з дієсловом у формі наказового способу *«вплети червону стрічку»* або *«відкрий свої очі»* водночас натякає і на перукарську справу, і на участь у цій благодійній ініціативі. Отож, погоджуємося з висновками Ж. Горіної, що «візуальна метафора вже сама по собі – яскравий художній рекламний образ, образ-аналогія, часом образ-загадка, що пов'язується з рекламованим об'єктом – привернення уваги до тої чи тої соціальної проблеми – за допомогою слогану» (Горіна, 2022, с. 21).

Рис. 1. L'Oreal

Рис. 2. L'Oreal

Рис. 3. МНС (нині – ДСНС) України

Ще один зразок колірного оформлення соціальної реклами від служби порятунку МНС України 101 – постер серії «*Відпочивай безпечно*» зі слоганом *«На воді залишайся тверезим!»* (рис. 3). Виразний і водночас лаконічний символ миттєво акумулює ключову інформацію щодо безпечного відпочинку – зображення контурів червоної людської фігурки, шия якої зав'язана мотузкою із величезною пляшкою від алкогольного напою. Бульбашки, які йдуть від рота фігурки, свідчать про те, що зображена людина захлинається під водою, оскільки порожня пляшка тягне прив'язану до неї людину на дно, примушує її тонути. Слова слогану, зображені червоною драбинкою зі шрифтом різної величини, збільшуються з кожним подальшим рядком, де прикметник *«тверезим»* є найбільшим за розміром. Зазначимо, що червона фарба активно використовується в

колірному оформленні не лише соціальної, а й комерційної реклами (показує відсоток знижки й дати, особливо в період святкових чи акційних пропозицій), як тло або акцентний колір літер і цифр. Хоча звичніша дизайнерська практика, коли на червоному тлі колір літер буде жовтим або білим, оскільки «контрастне кольорове сполучення підвищує ефективність візуального сприйняття інформації» (Arnheim, 2004, p. 78).

Розглянуті приклади національно-культурної специфіки колірного оформлення соціальної реклами в українській лінгвокультурі яскраво свідчать про збереження традиційних рис навіть у такій глобалізованій сфері, як сучасна реклама. Не випадково досі важливу роль як у виборі колірних рішень у вітчизняному дизайні, так і рекламному бізнесі відіграють культурні традиції. Хоча за нашими спостереженнями, в умовах глобалізації національно-культурна специфіка символіки будь-якого кольору і червоного зокрема нівелюється, зменшується ступінь її значущості, оскільки асоціативні культурні зв'язки стають дифузними, рухливими. Тим не менш запровадження лінгвокультурологічного коментаря щодо вивчення рекламних текстів в аудиторії іншомовних комунікантів дозволяє відстежити особливості української лінгвокультури, виокремити її культурні цінності й традиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горіна, Ж. Д., & Гадомська, А. А. (2014). Мовленнєво-культурна адаптація іноземних студентів шляхом аналізу креолізованих текстів української реклами. *Наука і освіта,* 10, 51–54. http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/6710

2. Горіна, Ж. Д. Візуальна метафора в дискурсі соціальної реклами. У Н. Кондратенко (Ред.), *Прикладна лінгвістика на Півдні України: здобутки і перспективи. Колективна монографія*, 15–22. Вінниця: ТВОРИ. http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/18293

3. Дзівак, О. М. (1975). Про систему назв кольорів у сучасній українській мові. *Українське мовознавство,* 3, 23–31.

4. Іттен, Й. (2022). Мистецтво кольору: суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва. Київ: ArtHuss.

5. Пастуро, М. (2020). Кольори наших споминів. Київ: Ніка-Центр.

6. Arnheim, R. (2004). Art and Visual Perception. Berkeley, Los Angeles, London: University of CA Press.

Коваленко Валентина, *канд. філол. наук, доцент,*
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕМОТИВНОСТІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Впродовж останніх десятиліть намітилася тенденція до детального, різнобічного вивчення особливостей художнього тексту. Значний інтерес викликає категорія емотивності, її онтологічна сутність та мовні засоби реалізації.

Дослідження емотивності художнього тексту спирається на низку основних характеристик цієї категорії: емотивний фон, емотивна тональність, емотивне забарвлення, емотивна спрямованість, емотивна модальність, емотивні інтенції тексту та інші.

Емотивна тональність у тексті художньої літератури формується за допомогою тональних емоцій оповідача. Художній твір характеризується багатосуб'єктивністю, яка є основою емотивної сітки текстів художнього стилю. Накладення різноманітних емоцій зумовлює особливості емотивного забарвлення художніх текстів. Відображення емотивних компонентів тексту здійснюється завдяки системі емотивних засобів, а також за допомогою текстових засобів передачі емоційної інформації. Сукупність всіх засобів емотивності в тексті, їх відбір та компоновка утворюють емотивне забарвлення тексту. Отже, під емотивним забарвленням розуміють набір мовних та текстових засобів, які використовуються автором для передачі емоційного змісту.

Емотивність на мовному рівні має семантичну природу і входить до структури значення слова у формі найменшого смислового компонента – емотивної семи. Текстовий рівень емотивності охоплює різнорівневі компоненти: 1) вербальні: емотивна лексика та сталі, здебільшого фразеологічні вирази, комплекс емотивних конструкцій; 2) невербальні: емоційна ситуація, яка включає низку емоційних текстових компонентів.

Емотивна семантика може бути представлена в денотативному значенні слова та утворювати його зміст. Така емотивна семантика характерна для слів-афективів. Емотивна конотація формується емотивними семами, що знаходяться за межами логіко-предметної частини семантики слова. Емотивні семи пов'язані з певними ядерними семами або асоціюються з ними. Емотивна семантика може бути представлена також як потенційний варіант у значенні лексичної одиниці. Тобто це внутрішня реалізація емотивності. Зовні емоції проявляються у міміці, жестах, поведінці та мовленні і сприймаються як індикатори тих чи інших емоцій.

Одним із найбільш універсальних та поширених способів вираження емоцій є їх вербалізація у мовленні. Мовлення ніяких емоцій не містить, тому що емоція – феномен психічний, а текст може містити лише опис емоцій. У тексті вербалізуються не всі, а лише деякі емоції з емоційної сфери автора. Вербалізація емоцій можлива двома способами:

1) номінації емоційних станів як фактів. Так, наприклад, у разі вживання слова „der Zorn" або „der Ärger" мовець лише називає / описує емоційний стан як факт;

2) вираження емоційних станів за допомогою експресії. Так, коли вживається вираз „vor Glück strahlen" (сяяти від щастя), то в цьому випадку передається ще й почуття / ставлення до поняття, що позначається.

Відмінність цих двох способів вербалізації емоцій полягає у тому, що у першому випадку емоція – це не почуття, а лише логічна думка про нього. Лексика, що називає емоції, має асоціативно-емотивний характер, бо вона, не висловлюючи емоції, асоціативно відсилає свідомість того, хто говорить, до сфери емоцій. У другому випадку йдеться про безпосередню демонстрацію емоцій у мові, що супроводжується внутрішнім та зовнішнім переживанням.

У якості прикладу можна навести слова у німецькій мові, які не лише називають поняття, але й відображають ставлення мовця до них. Наприклад, у ви-

разі „der weichherzige Mann“, який означає м'якосерда, добродушна людина, прикметник „weich“ лише в поєднанні зі словом „das Herz“ набуває відповідного емотивного значення. А в словосполученні „weicher Sessel“ – м'яке крісло, прикметник „weich“ не має емоційного забарвлення. У першому прикладі міститься характеристика людини та позитивне ставлення автора до неї. У другому випадку надається лише опис предмета без вираження відношення автора. Отже, найперше словосполучення можна назвати емоційно забарвленим.

З огляду на це, емоційну лексику часто називають оцінною або емоційно-оцінною. Проте слід зазначити, що емоційні слова можуть і не містити оцінки. Наприклад, вигуки нічого не оцінюють. І навпаки – слова, в яких оцінка є суттю їхнього лексичного значення, можуть не мати емоційного забарвлення (erfolgreich, wenig, gut), бо оцінка у їх значенні є не емоційною, а логічною.

Отже, з метою досягнення ефективності та переконливості, автор синтезує в тексті різні мовні та мовленнєві механізми експресивності, використовуючи як емотивні, так і нейтральні слова та вирази.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчук, Т. І. (2016). Лексичні засоби вираження емотивного значення в сучасній німецькій мові. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 5, 285–290.

2. Заболотна, Тетяна (2023). Роль вербальних і невербальних засобів вираження емоцій у художньому тексті. *Теоретична і дидактична філологія*, 36, 154–163.

3. Die Macht der Sprache: Wie Worte Gedanken und Gefühle prägen (2023). URL: https://www.bonn-institute.org/news/psychologie-im-journalismus-2 (дата звернення: 01.5.2025).

Ковтун Оксана, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

КАТЕГОРІЯ ДЕТЕРМІНОВАНОСТИ ІМЕННИКА ЯК ЧИННИК МОДЕЛЮВАННЯ ЗНАЧЕННЯ ОЦІНКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Морфологія оцінки належить до актуальних напрямів сучасного мовознавства, що розвивається в межах лінгвоаксіології (Т. Космеда й О. Халіман). Потребують дескрипції особливості вербалізації граматичного значення оцінки в різних мовах, що проєктується на виокремлення *контрастивної граматики оцінки* із залученням до порівняння фактів української і англійської мов. Зазначене зумовлює актуальність цієї розвідки.

Мета наукової студії – схарактеризувати категорію детермінованості іменника як маркера моделювання значення оцінки в англійській мові.

Нагадаймо, що в англійській мові іменник нерозривно пов'язаний з артиклем і не вживається без нього (в українській мові артиклі відсутні). *Категорія детерміновости (означеності / неозначеності)* в українській мові не належить до граматичних, оскільки реалізується на лексичному й синтаксичному

рівнях мови (Koval et al., 2022, p. 112). Її розглядали в наукових розвідках, присвячених вивченню лексико-семантичного поля означеності / неозначеності (О. Безпояско, І. Вихованець, К. Городенська, І. Дудко, Г. Завистовська, Л. Курчиков, В. Шехтер). Але в українській мові ця категорія має не суто граматичну, а лексико-граматичну сутність.

Категорію детермінованости в англійській мові потрактовують як морфологійну категорію іменника, що утворюється за допомогою приєднання до субстантива в препозиції нульового й неозначеного *a / an* (неозначеність) й означеного – *the* (означеність) артиклів (див. про це: Abbott, 2004; Hawkins, 1991).

У теорії граматики англійської мови виокремлено два підходи до визначення статусу артикля: (1) група + *іменник* – аналітична форма: згідно із цим підходом використання (а) означеного, (б) неозначеного та (в) нульового артиклів викристалізовується для позначення граматичної *категорії детермінованости* іменника (означености / неозначености), яка виражається за допомогою нульового та неозначеного артиклів *a / an* (неозначеність) й означеного – *the* (означеність). Сумніви науковців викликає питання, чи можна конструкцію *артикль + іменник* уважати аналітичною, аналогійно до форми *допоміжне дієслово + інфінітив,* що є аналітичною формою дієслова. Відповідно до зазначеного, злічувані іменники матимуть всього три форми, дві з яких аналітичні, а незлічувані – дві форми (просту й аналітичну), порівн.: англ. *table – a table – the table*, англ. *cheese – the cheese* (див. про це: Abbott, 2004; Hawkins, 1991); (2) конструкцію *артикль + іменник* розглядають як дві словоформи, що утворюють сполучення слів: у цьому разі не йдеться про *нульовий артикль,* а *категорія детермінованости* характерна саме для артикля: її вважають класифікаційною (див.: Hawkins, 1991; Koval et al., 2022).

Порушення граматичних норм уживання артикля з іменниками на позначення власних назв людей приводить до появи різних прагматичних значень, зокрема й оцінних (див. про це: Berezowski, 2021; Vartiainen, 2013).

Неозначений артикль a, ужитий перед власною назвою, може (1) вказувати на належність до певного роду, сім'ї, наголошуючи на певних родових рисах характеру (часто негативних), поведінки, порівн.: англ. *I'm a Marlow by birth, and we are a hot-blooded family* (K. Follett / досл. укр. *Я – вроджений Марлоу, а ми гарячої крові/);* англ. *Henry VIII was a Tudor* (https://cutt.ly/IeX56CWI / досл. укр. *Генрі VIII був з Тюдорів/);* англ. *«A Forsyte», replied young Jolyon, «is not an uncommon animal. There are hundreds among the members of this Club. Hundreds out there in the streets; you meet them wherever you go!»* (J. Galsworthy / досл. укр. *«Форсайт, – відповів молодий Джоліон, – це не така вже й рідкісна істота. Їх сотні серед членів цього клубу. Сотні там, на вулицях; ви зустрічаєте їх, куди б не пішли!»/),* а також може (2) утворювати граматичну метонімію (Berezowski, 2021, p. 8), що презентує оцінку характеру і вчинків власника імені чи прізвища, моделюючи оцінні смисли (переважно негативні), порівн.: англ. *The importance of peace is evident in all three classics mentioned above. For instance, Haas and Deutsch point out that one is only studying voluntary integration and not the integration of Europe under a Napoleon or a Hitler* (O. Waever / досл. укр. *Важ-*

ливість миру очевидна у всіх трьох згаданих вище класичних роботах. Наприклад, Гаас і Дойч наголошують, що йдеться лише про вивчення добровільної інтеграції, а не про інтеграцію Європи під владою Наполеона чи Гітлера/); англ. *In every era we can find an Alexander the Great or a Napoleon* (https://cutt.ly/IeX6fHmj / досл. укр. *У кожному епосі ми можемо знайти свого Олександра Великого чи Наполеона/),* сприяє (3) омовленню семантики неозначеності – 'якийсь, невідомий, незнайомий', породжуючи водночас негативні конотації та зменшуючи значимість людини, про яку йдеться, моделюючи прагматику приниження, порівн.: англ. *It was owned at that time by a Mr. Schwartz* (https://cutt.ly/EeX6zkGq / досл. укр. *Ним володів у той час якийсь містер Шварц/);* англ. *And taken up a Mrs Simpson, a woman with two husbands living!* (https://cutt.ly/oeX6x0hz / досл. укр. *І він зійшовся з якоюсь місіс Сімпсон – жінкою, яка має два живих чоловіки!/).*

Означений артикль the у препозиції до імені особи стає потужним виражальним засобом, що вказує на її негативні або позитивні якості, порівн.: англ. *The Sam Smith I know would never agree with that* (https://cutt.ly/4eCqFHn3 / досл. укр. *Сем Сміт, якого я знаю, ніколи б із цим не погодився*/ – увага сфокусована на відповідній поведінці, невластивій цій людині); англ. *She knew his other side. Not the David everyone talked about, not the self-confident one; but a reserved, thoughtful, gentle David who spent his evenings lost in his books…* (M. Penk / досл. укр. *Вона знала його іншу суть. Не того Девіда, про якого всі говорили, не того самовпевненого, а стриманого, задумливого, ніжного Девіда, який проводив вечори, занурений у книги*/ – використання означеного й неозначеного артиклів з іменем тієї ж людини наголошує на протилежних рисах характеру особи).

Інші випадки порушення граматичних норм уживання артиклів із власними іменами не моделюють значення оцінки.

Дослідження підтверджує, що в англійській мові артикль належить до морфологійних маркерів категорії детермінованости, яка реалізується через актуалізацію означеного, неозначеного й нульового артиклів.

Уживання артиклів дає змогу моделювати прагматичні значення, зокрема в процесі їх поєднання з власними назвами ***неозначений артикль*** може (1) маркувати родову належність, (2) конструювати граматичну метонімію, (3) знижувати значущість особи, а ***означений*** – (1) здатний вербалізувати індивідуальні характеристики та (2) моделювати контрастні образи.

Отже, артикль у сучасній англійській мові виконує не лише граматичну, але й оцінювальну функцію, що підтверджується його варіативністю в дискурсі. Морфологійна категорія детермінованости як чинник формування оцінних значень – специфічна риса англійської мови, не притаманна мові українській.

ЛІТЕРАТУРА

1. Abbott, B. (2004). Definiteness and indefiniteness. L. R. Horn & G. Ward (Eds.). *The handbook of pragmatics,* 122–149. Oxford: Blackwell.

2. Berezowski, L. (2021). Strange bedfellows: Non-metonymic English proper names and the indefinite article. *Finnish Journal of Linguistics,* 34, 7–37.

3. Hawkins, J. A. (1991). On (in)definite articles: Implicatures and (un)grammaticality prediction. *Journal of Linguistics,* 27, 405–442.

4. Koval, N., Ocheretna, O., & Koliasa, O. (2022). Представлення категорії означеності / неозначеності в теорії та практиці. *Львівський філологічний часопис,* 9, 111–117.

5. Vartiainen, T. (2013). Subjectivity, indefiniteness and semantic change. *English Language and Linguistics,* 17(1), 157–179.

Колбіна Тетяна, *д-р педагог. наук, професор,*
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

Тексти, що відображають певний фрагмент реальної дійсності, відтворюють разом із цим особливості національної культури. Вони є важливим засобом комунікації людей, своєрідним «каналом» передачі соціального досвіду. На основі текстів людина може «спілкуватися» з представниками інших культур і таким способом пізнавати їхні особливості. Іншомовний текст передає «картину світу» народу, його культурні особливості. Адресат здатен осягнути смисл іншомовного тексту, якщо він засвоїв культурно-мовний код, пов'язаний із менталітетом і національним характером іншого народу.

Останнім часом переклад трактується як вид мовного посередництва, в процесі якого зміст іншомовного тексту (оригіналу) передається на іншу мову шляхом створення інформаційно й комунікативно рівноцінного тексту. Згідно такої позиції, переклад розглядається науковцями як процес міжкультурної комунікації, спрямований на створення на основі вихідного тексту вторинного, який замінює його в новому мовному і культурному середовищі (М. Іваницька, W. Koller, H. G. Hönig, P. Kussmaul). Тож переклад доцільно розглядати у зв'язку з поняттям культури, як процес міжкультурної комунікації, спрямований на створення на основі вихідного тексту вторинного, що замінює його в новому мовному і культурному середовищі.

Для адекватного перекладу (інтерпретації) іншомовних текстів й осягнення їх смислу студентам необхідно на достатньому рівні володіти іноземною мовою (кодом для «дешифровки»), а також вільно орієнтуватися в національно-культурних особливостях іншої культури й специфічних поняттях сфери професійної діяльності.

Розуміння людиною тексту й осягнення його смислу здійснюється на основі інтерпретації (лат. interpretatio – посередництво, витлумачення, роз'яснення смислу), що є свого роду процедурою пізнавальної діяльності, яка спрямована на осягнення смислу тексту на основі свого життєвого досвіду.

У процесі інтерпретації тексту завжди постає проблема множинності значень. Суб'єкту пізнавальної діяльності потрібно постійно аналізувати різні варіанти словосполучень або мовних ситуацій, щоб правильно здійснити вибір між спорідненими значеннями слова. Ці обставини надають право дослідникам

розуміти інтерпретаційну діяльність як «розшифровку» «чужих» культурних кодів, перетворення їх у свої (H. Witte, 2017, S.24). Отже, суб'єкта інтерпретаційної діяльності можна назвати своєрідним коментатором, який не тільки намагається передати основний смисл тексту, а й відтворити своє відчуття комунікативної ситуації й пов'язані з нею емоції.

У процесі інтерпретації особистість розширює свій досвід: вона не тільки засвоює нові знання стосовно об'єкта пізнання, а й набуває певного емоційно-ціннісного ставлення до соціально-культурного фрагмента реального життя. У процесі інтерпретації відбувається не просто актуалізація авторського тексту, а й створення його нової «версії» згідно із системою особистісних цінностей перекладача, у результаті засвоєння нового знання з цього тексту розширюється його культурний досвід. Умовою правильної інтерпретації тексту іншої культури є розуміння його історичного і соціокультурного контексту.

На ступінь точності інтерпретації іншомовних текстів впливає рівень сформованості міжкультурної компетентності, насамперед, її лінгвістичного компонента. Рівень мовленнєвої компетентності віддзеркалює глибину осягнення соціокультурної реальності іншого народу. Змістовний аналіз тексту передбачає також наявність у студентів знань щодо логічної побудови тексту, процедур виявлення його смислу.

Засвоєння студентами процедур перекладацької діяльності, вироблення у них стратегії інтерпретації текстів різних жанрів (спеціальних фахових, науково-популярних, публіцистичних), є найважливішими завданнями викладача у формуванні перекладацької компетентності майбутніх фахівців.

Студенти мають усвідомити, що процес перекладацької діяльності має чітко структуровану схему, яка допомагає перекладачеві отримати максимально повну інформацію з вихідного тексту і належним чином донести її до свідомості реципієнта. Для розуміння тексту і його адекватного перекладу важливо усвідомити значення нелінгвістичних факторів, а також засвоїти правила, стратегії, схеми оброблення інформації.

Одним із методів перекладацького аналізу тексту є модель Х. Норд (Chr. Nord), на основі якої можна визначити зовнішні (екстралінгвістичні) та внутрішні (лінгвістичні, змістовні, структурні) елементи дискурсу. До зовнішніх факторів текстового аналізу належать: автор (відправник / адресант тексту); мета створення тексту; адресат тексту; місце та час написання тексту; підстава для створення тексту (зв'язок із певними подіями); функції тексту (передача наукової інформації, реклами тощо).

Аналіз внутрішніх елементів тексту охоплює розгляд таких факторів: тематика тексту; його зміст; наявність у читачів тексту, за припущенням автора, фонових знань з обговорюваної проблеми; структура тексту (макроструктура всього тексту і мікроструктура окремих його сегментів); невербальні елементи, які характеризують зовнішню форму тексту (наявність рисунків, поділ на абзаци, колонки тощо); лексика (нейтральна лексика або терміни, їх співвідношення у тексті, частота використання різних частин мови тощо); синтаксис (до-

вжина і складність речень, їх види); супрасегментні засоби (виділення курсивом або розрідження тексту, використання вставних слів, тире, лапок тощо).

У процесі перекладу тексту з метою реконструкції його первинного замислу завжди постає проблема множинності значень мовних одиниць, пошуку відповідників фахової термінології, перекладу складних граматичних конструкцій тощо. Тож студент є суб'єктом пізнавальної діяльності, який має постійно аналізувати всі аспекти кожного речення тексту (лексичні, граматичні, стилістичні).

Формуванню у студентів перекладацької компетентності сприяє засвоєння універсального механізму інтерпретації, систематизація перекладацьких проблем після аналізу кожного прочитаного тексту, їх ознайомлення з особливостями основних функціонально-мовленнєвих стилів та найважливішими теоретичними питаннями сучасної лінгвістичної теорії перекладу.

Зважаючи на те, що перекладацька діяльність виходить за рамки власне мови, і включає аналіз культурного і комунікативного контексту, студентів необхідно навчати перекладати «комунікативно» і розглядати текст у широкому контексті культури. Переклад має відтворювати соціокультурні, мовно-стилістичні й навіть графічні особливості вихідного тексту, тільки тоді він може виконати своє основне призначення – передати повідомлення адресату. Результат перекладацької діяльності визначається «впливом, який перекладач здійснює своїм перекладом» на адресата.

Формуванню у студентів перекладацької міжкультурної компетентності сприятиме засвоєння універсального механізму інтерпретації, систематизація перекладацьких проблем після аналізу кожного прочитаного тексту, а також їх ознайомлення з особливостями функціонально-мовленнєвих стилів і основними теоретичними питаннями сучасної лінгвістичної теорії перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іваницька, М. (2023). Міжкультурна компетентність перекладача у дзеркалі сучасних міжнародних контактів. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки,* 202, 44–53. URL: https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/8

2. Hönig, H. G., Kussmaul, P. (1996). Strategie der Übersetzung: ein Lehr- und Arbeitsbuch. Tübingen: Narr.

3. Koller, W. (2001). Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg; Wiesbaden: Quelle und Mezer.

4. Nord, Chr. (2009). Textanalyse und Übersetzen: theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse. Heidelberg: Groos.

5. Witte, Heidrun (2017): Blickwechsel. Interkulturelle Wahrnehmung im translatorischen Handeln. TransÜD – Arbeiten zur Theorie und Praxis des Übersetzens und Dolmetschens 86. Berlin: Frank & Timme GmbH Verlag für wissenschaftliche Literatur.

Колібек Анастасія, *здобувачка ОС «Магістр»,*
Зелінська Марія, *канд. філол. наук, доцент,*
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Україна

ФОРМУВАННЯ ФОНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ НОСОВИХ ГОЛОСНИХ)

Питання місця і ролі фонетики (формування фонологічної компетентності) у процесі навчання польської мови як другої чи іноземної неодноразово були предметом науково-методичних розвідок. На сучасні тенденції розвитку польської фонетики і труднощі у засвоєнні польської орфоепічної норми носіями української мови звертає увагу А. Кравчук (Кравчук, 2011, с. 141–172; Кравчук & Ковалевський, 2017, с. 224–237). А. Моленда та А. Творек висвітлюють різні погляди на проблему не лише аналізу, але й дидактики польських носових звуків (Molenda & Tworek, 2025, p. 419–431). Автори розглядають ці звуки як самостійні фонеми, підкреслюючи цим важливість їх дослідження.

Із фонологічної перспективи польські носові *ą, ę* є об'єктом тривалих дискусій щодо їхнього статусу в системі вокалізму. Вони можуть мати синхронну або асинхронну вимову. У найновіших дослідженнях переважає трактування цих носових як поєднання двох звуків (асинхронна вимова): ę [ẽ̯ĭ̯] || [ẽĭ̯] та ą [õ̯ŭ̯] || [õĭ̯] (Ostaszewska & Tambor, 2012, p. 60–61), саме тому в сучасній науковій літературі *ą* та *ę* дедалі частіше окреслюються як «носові голосні» або т. зв. носові голосні. Деякі дослідники розглядають їх як алофони або як результат дифтонгоїдної артикуляції, однак зростає кількість аргументів на користь визнання їх повноцінними фонемами. Одним із ключових доказів є їхня морфонологічна функція: носові голосні беруть участь у формуванні граматичних опозицій, наприклад у відмінюванні дієслів: *gotuję* (1 ос. одн.) / *gotuje* (3 ос. одн.), де відсутність або наявність назалізації має дистинктивне значення. Така функціональна навантаженість прирівнює їх до інших голосних польської мови.

Польські носові *ą, ę* вирізняються значною артикуляційною та акустичною варіативністю, їхня вимова залежить від позиції в слові і фонетичного оточення. Водночас важливо пам'ятати, що акустика є вторинною щодо артикуляції й не завжди адекватно її відображає, оскільки саме акустичні характеристики виступають безпосереднім стимулом, який викликає в слухача певні аудитивні враження. Отже, самі фонетичні варіанти залежать від аудиторної перцепції, просодії, а також індивідуальних і регіональних особливостей. Фонетичний аналіз дозволяє конкретизувати, якими саме є носові голосні в реальному мовленні і чи їхня реалізація відповідає орфоепічній нормі.

Соціофонетична перспектива вказує на тісний зв'язок між вимовою носових голосних та соціолінгвістичними чинниками, такими як регіон, соціальний статус мовця, стиль мовлення, комунікативна ситуація тощо. У науковій літературі звертається увага на те, що носові голосні можуть виконувати функцію стилістичного або ідентифікаційного маркера. Водночас варто враховувати і

перцептивну сторону – реакцію слухача, який може позитивно або негативно оцінювати надмірну чи недостатню назалізацію, що формує певні стереотипи та очікування. Це свідчить про те, що носові голосні мають не лише лінгвістичну, а й соціальну функцію.

У межах типологічного аналізу польські носові голосні набувають особливого значення як рідкісний елемент у системі вокалізму слов'янських мов. Дослідники підкреслюють, що відповідні фонологічні або морфонологічні опозиції, які у польській реалізуються через носові голосні (наприклад, *męka / mąka*), в інших мовах можуть передаватися за допомогою інших засобів – тривалості, дифтонгізації чи наголосу.

З дидактичної точки зору носові *ą, ę* можуть спричиняти неабиякі труднощі у викладанні польської мови як іноземної. Варіювання вимови залежно від ситуації або стилю мовлення часто не знаходить належного відображення у підручниках. Дидактична перспектива, отже, вимагає більш гнучкого, контекстуального підходу до навчання фонетики, з урахуванням реальної вимови, соціолінгвістичних змін і прийнятності в різних контекстах.

На вимову польських голосних носових звуків впливає їх позиція у слові. М. Мацьолек і Й. Тамбор (Tambor & Maciołek, 2018) розрізняють такі варіанти реалізації цих звуків:

перед щілинними приголосними [s], [š], [ś], [z], [ž], [ź], [f], [v], [χ] *ą* та *ę* вимовляються як назальні дифтонги, однак для спрощення опису можна вважати їх близькими до синхронічної вимови [õ] та [ẽ]: *gąska* [gõska], *gęś* [gẽś];

перед задньоязиковими приголосними [k], [g] *ą* та *ę* вимовляються як [oŋ] та [eŋ]: *kąkol* [koŋkol], *męka* [meŋka];

перед середньоязиковими постпалатальними приголосними [ḱ], [ǵ] *ą* та *ę* вимовляються як [oŋ′] та [eŋ′]: *łąki* [u̯oŋ′ḱi], *drągi* [droŋ′ǵi];

перед середньоязиковими приголосними [ć], [ʑ] *ą* та *ę* вимовляються як [oń] та [eń]: *błądzić* [bu̯ońʑić], *narzędzia* [naʒeńʑa];

перед альвеолярними приголосними [ṭ], [ḍ], [č], [ʒ́] – як [oṇ] та [eṇ]: *rączka* [roṇčka], *ręczyć* [reṇčyć];

перед зубними приголосними [t], [d], [c], [ʒ] *ą* та *ę* вимовляються як [on] та [en]: *błąd* [bu̯ont], *błędny* [bu̯endny];

перед губними приголосними [p], [p′], [b], [b′] – як [om] та [em]: *ząb* [zomp], *zęby* [zemby];

у кінці слова *ą* вимовляється з носовим резонансом [õ], у той час як *ę* може вимовлятися як чисте [e] або ж з незначним резонансом: *matką* [matkõ], *matkę* [matke] / [matkẽ];

чи не єдиний випадок, коли *ą* та *ę* вимовляються без носового резонансу, якщо вони стоять перед [u̯] та [l]: *wziął* [vźou̯], *stanęli* [stanel′i].

З наведених правил вимови носових звуків можна зробити висновок, що *ę* в кінці слова або перед [l] та [u̯], як правило, втрачає свій носовий резонанс. Надмірна назалізація суперечить орфоепічній нормі.

З огляду на те, що носові звуки в українській мові відсутні, вони можуть спричиняти деякі труднощі для українців, які вивчають польську мову. А. Крав-

чук на основі проведеного аналізу польського мовлення українців на фонетичному рівні робить висновок, що, беручи до уваги близькість української і польської фонетичних систем, помилки (чи відхилення від орфоепічної норми) не спричиняють, як правило, непорозумінь у комунікації з поляками. Інтерференція української мови, на думку мовознавиці, може проявлятися у вимові голосних [о], [у], приголосних [l], [u̯] та [č], а також носових голосних, насамперед у кінці слова (Кравчук, 2011, с. 143; Кравчук & Ковалевський, 2017, с. 224–230).

Не виключаємо факту, що причиною труднощів у засвоєнні правил вимови *ą* та *ę* може бути саме значна варіативність реалізації носових звуків, яка зумовлена їхньою позицією в слові, типом наступного приголосного, стилістичним регістром мовлення та індивідуальними артикуляційними навичками мовців. Це створює додаткові перешкоди, здебільшого лише на початковому етапі вивчення мови, для україномовних осіб, які не мають інтуїтивного чуття до зміни звучання одного й того ж графічного елемента залежно від контексту.

Це означає, що засвоєння правил вимови носових голосних вимагає від учня / студента не лише запам'ятовування винятків, а й формування навичок мовної інтуїції та слухового розрізнення. У ситуації, коли одна літера має декілька звукових реалізацій, існує ризик надмірної правильності або, навпаки, надмірного спрощення. Саме тому важливо навчати не лише правильної вимови, а й розуміння «фонетичної гнучкості».

Проте варто підкреслити, що комунікативний підхід до навчання іноземних мов пріоритетним визначає формування іншомовної комунікативної компетентності учнів / студентів, яку розуміють як здатність ефективного спілкування в різноманітних комунікативних ситуаціях. Саме успішність комунікації в ролі адресата й адресанта свідчить про компетентність (втім і фонологічну компетентність) носія мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравчук, А. (2011). Лексикологія і культура польської мови: у 2 т. Т. 2: Культура мови. Київ: Фірма «ІНКОС».

2. Кравчук, А. & Ковалевський, Є. (2017). Методика викладання польської мови. Мова і культура в полоністичній дидактиці в Україні. Київ: Фірма «ІНКОС».

3. Molenda, A. & Tworek, A. (2025). Czy trzeba badać polskie samogłoski nosowe? *Linguistische Treffen in Wrocław, 26*(2), 419–431.

4. Ostaszewska, D. & Tambor, J. (2012). Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego. Warszawa: PWN.

5. Tambor, J. & Maciołek, M. (2018). Głoski polskie: przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego. Katowice: Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome.

Котвицька Людмила, *магістр мистецтв,*
Український Вільний Університет,
м. Мюнхен, Німеччина,
Тимчук Володимир, *канд. техн. наук, ст. викладач,*
Національна академія сухопутних військ імені гетьмана
Петра Сагайдачного,
м. Львів, Україна

ВІДТВОРЕННЯ ФРАГМЕНТОВАНОГО ВІРШОВАНОГО МІЛІТАРНОГО ТЕКСТУ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ. ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ (на матеріалі поезії Артура Павленка «Три»)

Проблематика даної наукової розвідки – це відтворення засобами німецької мови мілітарної поезії автора, ознаками індивідуальною стилю котрого є внутрішня цілісність тексту попри фрагментованість слова. Відтворення поезії засобами іноземної мови передбачає, окрім наявности у перекладача базових компетенцій – як-от досконале володіння мовами оригіналу та перекладу, знання типологічних особливостей текстів, а також ряду інших – поетичного хисту, певних психічних характеристик, на основі яких уможливлюється ототожнення досвідів автора та перекладача як умова досягнення адекватности перекладу поетичного тексту. За герменевтичним законом В. фон Гумбольдта і О. Потебні розуміння іншого відбувається на підставі розуміння самого себе, позаяк люди мають спільну психічну природу й закони духовної діяльності (Селіванова, 2008, с. 527): «Людина розуміє іншу людину не таким способом, що передає їй знаки предметів, а так, що торкається тієї ж ланки ланцюга чуттєвих уявлень і понять, торкається тієї ж клавіші свого духовного інструмента» (Потебня, 1985, с. 112.

Мілітарний дискурс у сучасному вкраїнському літературному процесі актуалізує потребу перегляду підходів до стилістичного аналізу текстів, ураховуючи їх відмінності у військових та невійськових авторів. Питання нового канону поезії, її інтерпретація, дослідження жанрів, стильової специфіки, що формують мілітарний дискурс у поезії, досліджують учені Т. Пастух, Н. Гаврилюк, Т. Урись, Г. Клименко (Синьоок), М. Стецик, А. Стецик та інші.

Творчість поетів-військових і цивільних відрізняється типом художнього відтворення дійсности – поглядом на війну зсередини і ззовні. У військових – це белетризація досвіду, в них більше натуралізму епізодів війни, з яких складається життя тих, хто перебуває в безпосередній її гущі, різкість, але точність і глибина у висловлюваннях, їх семантична експресія (Урись, 2023, с. 246). Тим паче, для перекладу зростає вагомість питання про ступінь відтворення в тексті перекладу усіх типів значень лексичної одиниці оригіналу, відтак і питання про важливість відтворення мовою перекладу не лише семантичних, а й прагматичних і внутрішньолінгвістичних значень.

Складність поетичного перекладу полягає у збереженні в мові перекладу форми та змісту. Нехтування формою заради передачі змісту чи зміна змісту задля збереження форми тексту оригіналу – явище досить поширене. Часто поетичний переклад передає зміст концептуально, втрачаючи суттєве у поезії – її

здатність впливати на емоційному рівні. Тому перед перекладачем поетичного твору постає завдання створити переклад, що зможе передати також і настрій тексту оригіналу, а це становить певні складнощі, оскільки водночас необхідно зберегти і зміст, і форму тексту оригіналу. Пошук лексичного еквіваленту в мові перекладу часто є складним, оскільки в семантичному обсязі слів, що належать до різних мов, є відмінності. «Слова та фрази тексту перекладу мають бути розподілені так, щоб мати відповідність до тексту оригіналу задля збереження поділу й з'єднання, установлених оригіналом. У процесі заміни тексту оригіналу мовою перекладу важливо зберегти певний інваріант задля визначення міри еквівалентності тексту перекладу. Текст перекладу поетичного твору є відмінним від оригіналу через використання перекладачем прийому інтерпретації, а також через етнокультурну специфіку самого перекладача. У поетичному творі індивідуально-авторська картина світу отримує в тексті перекладу відображений характер, вона більш суб'єктивна й несе риси мовно-етнокультурної особистості її творця» (Агєєва-Каркашадзе, 2021).

Джерельною базою даного дослідження є німецький вектор проєкту підполковника Збройних Сил України, поета і перекладача Володимира Тимчука «In principio erat Verbum. Україна: Поезія війни (24.II.–3.VI.2022)». Застосувавши метод паралельної довільної вибірки, ми дійшли висновку, що для текстів цивільних авторів найхарактернішими є наскрізна метафоризація, сугестія (навіювання, додаткові смислові натяки, передчування) або рефлексія (самоаналіз, відображення станів, переживань). Тексти військових поетів позначені полісемією, просторово-часовою фіксацією, сугестією, рефлексією, поєднанням сугестії з рефлексією, фрагментацією мовних одиниць.

Об'єктом дослідження є поезія воїна – сл. пам'яти Артура Павленка «Три», творчість якого, за означенням літературознавиці Надії Гаврилюк, належить до експериментальної поезії, а властива авторові манера віршування, для якої є характерними принципи поступової редукції, втрати звуків у слові, фрагментації, використання взаємоперехідних та взаємозаперечних символів, перемикання регістрів (Гаврилюк, 2024) між голосівками, що відтак перемикають увагу і настроєву тональність та висвітлення на основі альтернативних прочитань тексту різних граней дійсности, оприявнюють унікальну літературну постать сучасного авангардиста.

До війни, здобувши освіту в Київському політехнічному інституті за напрямком «Комп'ютерні науки», митець працював фахівцем з інформаційних технологій, а також з дітьми та молоддю, був керівником гуртка робототехніки центру позашкільної освіти у рідному Фастові. З перших днів повномасштабного вторгнення – доброволець у складі Територіальної оборони, згодом – солдат Збройних Сил України. 14 жовтня 2023 року, виконуючи бойове завдання на Запоріжжі поблизу села Роботине, Артур загинув. Посмертно, цього ж року видана збірка поезій Воїна «Мрії».

Предметом даної наукової розвідки є прагматичний аспект відтворення поезії «Три» Артура Павленка засобами німецької мови – на основі інтерпретації тексту та закодованих у ньому знаків.

В історії лігвістики текст як знак розглядали вчені Я. Петефі, Л. Єльмслев, підкреслюючи таким способом вагомість прагматичного аспекту, – як інтерпретатор сприяє співвідношенню тексту зі світом, та яким чином відбувається розуміння одного з об'єктів світу як знака. Л. Єльмслев запропонував трактувати текст як суперзнак, не обмежуючи знаки лише словами та морфемами. Знак як такий функціонує завдяки контексту, формується контекстом, його значення та смисл визначається контекстом. В абсолютній ізоляції жоден знак не має якогось значення; будь-яке знакове значення виникає в контексті, що становить ситуаційний або експліцитний контекст (Hjelmslev, 1974). Окремі знаки, які важко визначаються ізольовано, отримують смисл і додаткові відтінки в комбінаціях знаків, тобто в контексті. Знак може мислитися не лише у зв'язку з тим, що він означає, але й у зв'язку з тим, який смисл може бути приписаний цьому знаку. Щоб відбувся знак, потрібен смисл як суто інтелектуальний об'єкт соціально-культурного походження (Михайлюк, 2020, с. 55).

Складність перекладу аналізованої поезії полягає у необхідності виявлення глибинного позатекстового значення вже на етапі декодування інформації (рис. 1) та, з метою досягнення адекватности перекладу, у збереженні форми тексту оригіналу (наведено в таблиці 2), оскільки вона сама є ключем до розуміння ідеального, авторською сублімацією, одним зі знаків загальної структури тексту, з допомогою якої адресант (автор) попри візуальну фрагментарність тексту досягає його внутрішньої цілісности, відтак реалізуючи естетичну функцію літературного твору, комунікуючи з адресатом (читачем).

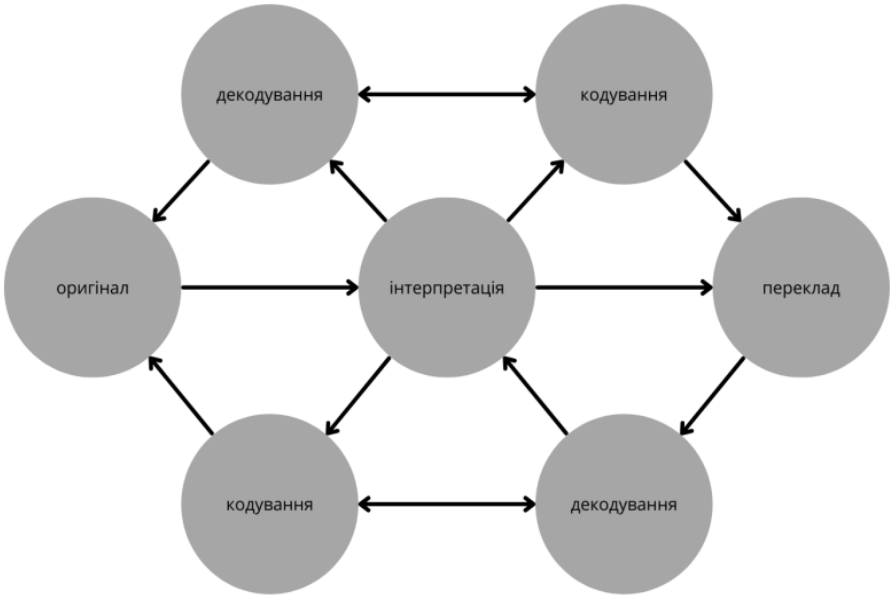

Рис. 1. Схема етапів перекладу поезії

Перебуваючи в умовах руйнування фізичного світу, автор віднаходить сховок у слові, яке у його творі теж розсипається на елементи, а проте, у такому вигляді утворює знак, символ, сховок, оберіг. Фрагментовані слова, голосівки, шумівки, знак м'якшення, дефіс набувають естетичних функцій, множинних значень, переосмислюються, синтезуються ідеєю митця в єдину образну систему. На дотекстовому етапі, інтерпретуючи закодовану у тексті оригіналу інфор-

мацію (рис. 1), адресант (перекладач) виявляє, що форма поезії теж є знаком, невід'ємною складовою цілісного, утворюючи графічно кириличну літеру «В». Реалізуючи тему й ідею твору, автор максимально зосереджує у ньому суб'єктивну реакцію на об'єктивний світ. Знак перетворюється у нього в органічну частину образу. Поет, підпорядковуючи знак образу, перетворює його в частину естетичного цілого. Отже, контекст знаків, контекст закодованих художніх образів і контекст ідей оприявнюють природу літературного твору і становлять діалектичну єдність.

Конотативне значення літери «В» у поезії воїна для адресата – носія мови оригіналу – це, безумовно, «воля». Буквені елементи цього слова використовуються у стилізованих зображеннях Тризуба – символа волі, незламности українського народу, єдности поколінь.

Сприйняття тексту як супернзнаку, декодування інформації, її інтерпретація, наступне кодування (рис. 1) – ці акти діяльности перекладача передують відтворенню тексту оригіналу мовою перекладу. У межах цього взаємопідрядного процесу «декодування – кодування – переклад» перекладач щоразу змінює та поєднує функції адресата та адресанта. На етапі кодування перед ним постає непросте завдання передачі прагматичних смислів поезії, серед яких ключовим у Артура Павленка є знак, у межах якого він творить інші позамежові смисли. Смисли, що накладаючись один на одного, утворюють цілісність, інтерпретуються суб'єктивно, залежно від точок перетину досвідів адресанта та адресата, психологічного, культурного коду. Посередником між ними є перекладач, який має максимально зберегти цілісність тексту оригіналу, зашифровані у ньому відповідності описуваного світу (реального), уявлення автора про світ, його емоції (ідеального) та мовні форми, обрані для позначення світу знакового. Тому важливим рішенням перекладача є збереження форми поезії без тлумачення для іноземного адресата символу через різні графеми («воля» – нім. *Freiheit*), оскільки він і сам є у певний момент роботи з текстом адресатом і має залишити саме той простір для інтерпретації, який залишив автор оригіналу. Форма у цьому випадку, знак, закодований у формі твору, сам є інваріантом, необхідним для збереження у мові перекладу. Такою інтерпретацією, наприклад, стало виявлення іншомовним читачем у формі поезії три елементи слов'янського оберегу, що у поєднанні нагадують літеру «В» (латинкою). «Беркана» (нім. *Berkano*) у слов'янській міфології – архетип Матері-Землі, Берегині, символізує цикл життя, смерті та відродження, енергію матері, захист, материнське лоно.

Інтерпретація тексту поезії у рамках даного дослідження виконувалась двома адресатами: цивільним перекладачем, поетом і військовим. Вона ілюструє тезу про відтінки у сприйнятті, суб'єктивні фактори та є місточком для досягнення адекватности перекладу аналізованого тексту. Далі наводимо інтерпретацію поезії цивільним перекладачем: «Три» – назва твору Артура Павленка – це символ Триєдности. Його поезія – це поезія-звертання до Бога, поезія-молитва. Триєдність прослідковується у тексті вірша: він структурний, тришаровий, трирівневий, уміщує три фрейми: 1) земля (сховок, прихисток, материнська енергія, материнське лоно); 2) простір (місце, де відбувається жахна вій-

на); 3) небо. Причому перше (земля) співвідноситься у реципієнта з минулим, друге (простір) – з нинішнім, а третє (небо) – з майбутнім. Ці три екзистенційні ідеї – минуле, теперішнє, майбутнє – становлять незворотну умову зміни станів у матеріальному світі, онтологічно утворюють фізичний час – загальну форму буття, що виражає тривалість процесів взаємодії та послідовність зміни його станів. Анізотропність у поезії полягає у наявності у ній координати простору-часу, вздовж якої автор прокладає лінії фізичних тіл, – на тонкій, прозорій лінії «нині», що розділяє минуле від майбутнього, розриваються артснаряди й міни. Відчутний мінорний акорд, три ноти: «до-ля-мі». Наявні три центральних символи: 1) *вна* – «війна», «вона»; 2) *жаєш* – «жах», «жаль», «жити» (*єш* як звертання до 2-ї ос. однини (до Господа) – *жах, знаєш?;* 3) *то- дів- ись-* є закликом, звертанням до Бога, і разом з тим – потягом до земного, непрожитого, втраченого: *дів* – «дівчина», «дивитися», «диво», «дивуватися»; *кох* – «кохати». Проглядаються три символи кольорових слів: 1) «місяць» (синій, голубий); 2) «охра» (жовтий); 3) «сірий» (сіризна, сірі, жахні будні людини у війні).

Паралельно продемонструємо художню інтерпретацію аналізованої поезії військовим поетом Володимиром Тимчуком у таблиці (таблиця 1).

Таблиця 1

Інтерпретація поезії Артура Павленка «Три» (Володимир Тимчук)

Артур Павленко *Три* вна жаєш -то -ді в -ись с'кохa всіріз' т -ечі м'я дай днисяць недоліг влалин в й -х- руйнеба прої заляття в без печ	*(Артур Павленко.Три)* війна – ти вважаєш: багато (часу вже на ній) і варто їх сказати годі вдома на тебе (мене) чекають колись і було, і буде – згадав наше кохання і хочу тебе ще побачити (втечі від нього вже не буде), за це і молюся однією молитвою, як і за те, щоб вижити: «Ім'я Твоє… Дай…» …нам днесь!» – розсипалося це слово – бо – недоліт (артснаряду чи міни), тому пощастило, бо воїн не встиг заритися в окоп (недоліг), і десь поруч вибухало так сильно, що, здавалося, руйнується небо зброї все одно кого знищувати це якесь закляття, з якого не вибратися безпечність тут зникла *Інтерпретація – Володимир Тимчук* *18.11.2024*

Відтворення поезії німецькою мовою відбувалося на основі першої інтерпретації. Ознайомлення з другою, що хронологічно відбулася дещо пізніше, надає можливість перекладачеві проаналізувати свою роботу та, врахувавши прагматичні аспекти мілітарного дискурсу в поезії на основі суб'єктивного сприйняття ідеальної сутности тексту іншим поетом, воїном, оцінити прагматичні потенції перекладного тексту та, відповідно, рівень адекватности перекладу.

Таблиця 2

Переклад поезії «Три» Артура Павленка німецькою (Людмила Котвицька)

Артур Павленко	*Artur Pavlenko*
Три	*Drei*
вна жаєш -то -ді	krg (e)st -da -nn
в	in die
-ись с'кохa всіріз' т -ечі м'я дай	-oeh lieb tegrau´n -ame gib
днисcяць недоліг влалин в	heutmond neschlief neflucht in
й -х- руйнеба	die -o- ckerhimmels
прої заляття в	vorm erstarren drin
без печ	ver schon´
	Übersetzung – Liudmyla Kotvytska, 13.11.2024

Така синергія окреслює ще й орієнтири подальших наукових пошуків, а саме – дослідження адекватности перекладу фрагментованого мовлення мілітарного поетичного тексту шляхом зіставлення рецепції перекладу з вихідними інтерпретаціями оригіналу.

Експериментaлізм поезії Артура Павленка, її структуралізм ілюструють певне розмежування семантики та прагматики та їх взаємовиражальність. На етапі первинного сприйняття тексту, а відтак кодування його засобами мови перекладу перекладач відчуває, як працює прагматика без семантики, відтак їх співзалежність. Позаяк, психологізм, притаманний поезії Артура Павленка, виражальна сила художнього твору досягається автором гнучкістю і багатством конструктивної форми, що здатна викликати у реципієнта поліфонію змісту, розмаїття вражень і переживань. Перекладачеві необхідно вловити той момент духовного переплетення прагматики та семантики і зберегти його у мові перекладу. Декодуючи тришарову сферу тексту оригіналу (рис. 1): реальну його форму (описувані предмети, явища, процеси реальної дійсности), ідеальну (уяв-

лення автора про описуване, емоції, стани) та знаково-мовну (форми тексту, обрані автором, виходячи з цього уявлення про семіотичну та естетичну їх значущість), він є послідовно інтерпретатором (декодує текст), транслятором (відтворює текст засобами іншої мови), компілятором (перетворює початковий текст на семантично еквівалентний іншою мовою) та, зрештою, конвертером (перетворює один код в інший), оскільки слово оригіналу як матеріал і як предметна форма образу, органічна частина самого образу семантично початково закодоване.

Водночас зміни чи втрати інформації, які можуть виникнути у процесі перетворення тексту, слід розглядати як наслідок впливу суб'єктивних факторів, що вкотре підкреслює актуальність лінгвістичних досліджень щодо співвідношення семантичних і прагматичних чинників для перекладознавства, причому останні, впізнаючись, переживаючись адресатом комунікативного акту, актуалізують питання відтворення ідеальної сутности висловлювання засобами іншої мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова, О. (2008). Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К.

2. Потебня, О. (1985). Естетика і поетика: збірник: Київ: Мистецтво.

3. Урись, Т. (2023). Дискурс війни у сучасній українській поезії. *Вісник науки та освіти, 5*(11), 246–257.

4. Агєєва-Каркашадзе, В. О. (2021). Поетичний переклад як форма інтерпретації тексту. *Нова філологія,* 82, 9–14. URL: https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-82-1.

5. Гаврилюк, Н. (2024). Поезія полеглих: Артур Павленко. *Збруч.* URL: https://zbruc.eu/node/118419 (дата перегляду: 30.03.2025, 13:52).

6. Hjelmslev, L. (1974). Deutsche Ausgabe Prolegomena zu einer Sprachtheorie. Hueber, München.

7. Михайлюк, О. (2020). Знак – текст – інформація (відмінності, спорідненість, взаємообумовленість). *Філософія та політологія в контексті сучасної культури, 12*(2), 53–60.

8. Erll, Astrid., & Gymnich, Marion. (2015). Interkulturelle Kompetenzen. Stuttgard: Klett-Verlag.

Кришталь Світлана, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ АНГЛІЙСЬКИХ КОНВЕРТОВАНИХ МЕТАФОР

У цих тезах узагальнюються результати розвідок автора, у яких на матеріалі різних лексико-тематичних груп англійських іменників описуються процеси конверсії іменників у метафоричні дієслова (Кришталь, 2025). Наприклад, іменник на позначення тварин *squirrel* (білка) переходить в метафоричне дієслово *to squirrel* із двома значеннями: 1) *hide money or something of value in a safe place;* 2) *move in an inquisitive and restless manner* (сховати гроші або щось

цінне в надійному, безпечному місці; пересуватися в такій манері, яка свідчить про невгамовність, нетерплячість та цікавість). Іменник із групи назв меблів та предметів інтер'єру *carpet* (килим), переходячи в дієслово *to carpet,* розвиває таке метафоричне значення: *cover with a thick, soft layer of something* (покривати щось товстим, м'яким шаром) (MacMillan, 2010).

Явище, яке ілюструють наведені приклади, відоме як метафорична конверсія. Вона означає перехід іменника в дієслово із одночасним розвитком у похідного вербатива метафоричного значення. Попри широку увагу лінгвістів до метафори, явище метафоричної конверсії залишається недостатньо дослідженим як із точки зору його універсальних характеристик та ролі у словотворі англійської мови, так і у зіставному аспекті, на матеріалі англійської мови та мови, яка представляє інший структурний тип. Це умотивовує **актуальність** цієї розвідки. За **мету** в ній ставиться дослідити способи передачі значень англійських метафорично-конверсійних дієслів під час перекладу українською мовою.

Англійські метафоричні дієслова, утворені способом конверсії, та їхні українські еквіваленти досліджено на **матеріалі** 8 лексико-тематичних груп іменників-основ для дієслівної конверсії, яка супроводжується розвитком метафоричного значення. Ці 8 груп іменників включають назви тварин, хворобливих станів, погодних явищ, частин тіла людини, кухонного приладдя, побутових інструментів, меблів та предметів інтер'єру, музичних інструментів. Усього було проаналізовано 450 іменників та 182 метафоричних дієслова, що утворюються на їх основі.

Проведений аналіз ілюструє, наскільки тісно метафоричне словотворення (попри всю універсальність складових цього процесу) пов'язане із структурними особливостями мови (Bauer, 1983). Метафорична конверсія є словотвірним механізмом, який об'єднує два потужних напрями розвитку нових лексичних значень в англійській мові – метафоричний та конверсійний. Вона є втіленням характерних рис англійського словотвору й структурних аналогів в українській мові не має.

Вибір перекладацького еквіваленту зумовлений рядом факторів, що утворюють специфіку семантики метафоричних конвертованих дієслів, а саме, вони не тільки називають дію, і ще й надають інформацію про її характер та спосіб, тобто відповідають водночас на два запитання – «Що робити?» і «Як робити?». Окрім здатності передавати нюанси означуваної дії, метафоричні дієслова містять у своїй семантиці її емоційну характеристику, інакше кажучи фіксують ставлення мовця до суб'єкта, який цю дію виконує. Причому, що більша роль асоціацій у процесі метафоричного перенесення, то більша присутність оцінки у семантиці метафоричного дієслова.

Очевидно, що за відсутності в українській мові аналогічного структурного утворення, ці функції (опису та емоційно-логічної характеристики дії) мають виконувати одиниці інших структурних рівнів, а саме:

1) неметафоричні дієслова, що є результатом афіксального словотворення: *to badger* (від *badger* – борсук) – випрошувати, *to fog* (від *fog* – туман) – заплутувати, *to belly* (від *belly* – живіт) – надиматися, надуватися, роздиматися (на-

приклад, про вітрила), *to bottle* (від *bottle* – пляшка) – придушувати, *to corkscrew* (від *corkscrew* – штопор) – протискуватися, *to drill* (від *drill* – свердел) – втлумачувати, *to wrench* (від *wrench* – гайковий ключ) – перекручувати, спотворювати (теорію або бачення), *to fiddle* (від *fiddle* – скрипка) – непокоїтися, соватися;

2) стилістично забарвлені лексичні одиниці розмовного, просторічного класу лексики: *to ferret (від ferret* – тхір) – порсатися, винюхувати (секрет), *to rabbit (від rabbit – кролик)* – базікати, теревенити, *to hog* (від *hog* – кабан) – заграбастати, зажерти, *to badger* (від *badger* – борсук) – канючити, циганити, *to limp* (від *limp*– кульгавість) – шкандибати, *to thumb* – (від *thumb* – великий палець руки) – заялозити, забруднити, *to hammer* (від *hammer* – молоток) – грюкати, *to saw* (від *saw* – пилка) – пілікати;

3) порівняльні звороти: *to monkey* (від *monkey* – мавпа) – поводитися як йолоп, як мавпочки, *to hare* (від *hare* – заєць) – бігати з дуже великою швидкістю, чкурнув як заєць, *to crab* (від *crab* – краб) – пересуватися боком, як краб, *to breeze* (від *breeze* – легкий вітерець, бриз) – пурхати, як метелик, *to corkscrew* (від *corkscrew* – штопор) – рухатися, як по спіралі, *to sheet* (від *sheet* – простирадло) – покривати будь-що як простирадлом, *to accordion* (від *accordion* – акордеон) – сплющити щось, наче акордеон (наприклад, в результаті аварії), *to flurry* (від *flurry* – шквал) – мотатися як муха в окропі;

4) словосполучення, основне слово якого називає дію, а залежне – описує її, що по суті є відтворенням англійської дефініції метафоричного дієслова: *to hawk* (від *hawk* – яструб) – прочистити горло голосно, *to wolf* (від *wolf* – вовк) – їсти жадібно, швидко, *to fish* (від *fish* – риба) – шукати навпомацки, *to limp* (від *limp* – кульгавість) – пересуватися із важкістю, *to ladle* (від *ladle* – черпак) – роздавати щедро, *to sieve* (від *sieve* – сито) – вивчати детально, *to rake* (від *rake* – граблі) – шукати старанно, ритися, *to frame* (від *frame* – рама) – звинувачувати несправедливо;

5) українські метафоричні дієслова із аналогічним значенням й подібним або іншим метафоричним образом: *to fish* (від *fish* – риба) – зловити (тобто дістати щось із води), *to hog* (від *hog* – кабан) – захопити, окупувати (наприклад, окупувати ванну кімнату), *to itch* (від *itch* – свербіж) – відчувати непереборне бажання щось зробити, аж руки сверблять, чешуться / засвербіли, зачесалися, *to bruise* (від *bruise* – синець) – *bruised peaches* – пом’яті персики, *to thunder* (від *thunder* – грім) – гриміти (говорити гучно, різко, гнівно), *to mirror* (від *mirror* – дзеркало) – віддзеркалювати (про події), *to frost* (від *frost* – мороз) – заморозити (наприклад, почуття), *to drum* (від *drum* – барабан) – барабанити (про дощ) або нетерпляче барабанити пальцями по столу, *to trumpet* (від *trumpet* – труба) – сурмити, трубити.

Отже, слова постійно перебувають у процесі переосмислення, що є відображенням безупинного пошуку людським мисленням асоціацій і ситуативних зв’язків між словами. Здатність англійських іменників переходити у метафоричні дієслова є потужним механізмом розвитку у слів додаткових значень та їх семантичного збагачення. Українськими перекладацькими еквівалентами метафоричних дієслів із ускладненою семантикою є одиниці на різних структурних і

лексичних рівнях української мови. Лексичне значення англійських конвертованих дієслів відтворюється за допомогою українських афіксів (як лексико-семантичних, так і лексико-граматичних), словосполучень, порівняльних конструкцій, метафоричних еквівалентів та слів розмовного стилю мовлення із чітко вираженою конотацією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кришталь, С. М. (2025). Переклад англійських конвертованих метафоричних дієслів українською мовою. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, *36*(1), 303–309. DOI: 10.32782/2710-4656/2025.1.1/49.

2. Bauer, L. (1983). English word-formation. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9781139165846.

3. MacMillan (2010). English Dictionary for Advanced Learners. Second Edition. Michael Rundell (ed.).

Dinesh Kumar, *Associate Professor of English,*
Dyal Singh College,
Karnal, India

THE SCOPE OF LITERARY STUDIES IN 21ST CENTURY: A CRITICAL OVERVIEW

In the age of globalization when certain advancements in the field of English literature and linguistics are gaining momentum, the field of literary studies is also not unaffected by the current changes. The new horizons in the field of literary studies are expanding beyond the conventional textual analysis because of the growing expansion in various arenas-digital tools, interdisciplinary approaches with more and more concentration of contemporary issues. Among these issues can be encompassed globalization, cultural diversity and globalization besides re-evaluating the scope of literature in a digital world.

in the present scenario, the main focus of the literary studies is on diverse areas comprising digital literary studies, interdisciplinary approaches, globalization and trans-cultural studies, Contemporary Literary Theory, The Role of Literature in a Digital World, Focus on 21st-Century Literature, Literacy Education in the 21st Century and Translation Studies. The amalgamation of digital tools and platforms fosters new forms of literary analysis comprising big data analysis, computational criticism, and the study of digital and online literary communities.

The present time has tremendously encouraged literary studies to interact with other domains-history, media studies and cultural studies which led to more holistic understanding of English literature and its cultural context. Moreover, as nowadays, the people are globally linked and the migration has resulted in focusing on literary aspects reflecting different cultures and experiences that has upgraded trans-cultural and comparativism. At this moment, with the sprout of new theoretical perspectives and reflection are continuously shaping the field with an exploration of some new

emerging aspects-power, identity, manifestation, identity and the dominant role played by English literature in moulding socio-political realities.

Besides, one of the key features of literary studies is also to analyse the lasting effect of digital technologies on English literature that comprise growth of new genres, reading practices and forms of publication. In literary studies, the main focus is on the current literary aspects which throw ample light on the themes and concerns relevant to the contemporary period-social justice, digital platforms and climate changes.

Literary studies also play a significant and vital role in imparting literacy education in the contemporary period. Various literary skills are developed by literary studies including communication, digital fluency, and critical thinking are considered among the pre-requisite in exploring the complexities of the modern day world.

In the contemporary literary studies, the role of translation studies cannot be underestimated and overlooked. In the present globalised world, the translation studies are gaining wider significance. The field of translation studies helps in illustrating the scope of translation as an intercultural activity and the challenges that present day readers are facing regarding the meaning and experience during translation across languages and cultures.

REFERENCES

1. Baxter, John (1997). Aristotle's Poetics: Translated and with a Commentary by George Whalley. Montreal: McGill-Queen's University Press.

2. Van. Gelder, G. J. H. (1982). Beyond the Line: Classical Arabic Literary Critics on the Coherence and Unity of the Poem. Leiden: Brill Publishers, 1–2.

3. Davis, Theo (2007). Formalism, Experience, and the Making of American Literature in the Nineteenth Century. New York: Cambridge University Press, 69–70.

4. Murray, Stuart (2009). The Library: An Illustrated History. New York: Skyhorse, 132–133.

Lazebna Nataliia, *Dr. habil., Associate Professor*,
Julius-Maximilian University of Würzburg,
Würzburg, Germany

AS CLEAR AS AI: NAVIGATING AMBIGUITY IN DIGITAL DISCOURSE

Does communication with an AI feel as intuitive and effortless as conversing with a friend? A positive answer to this question is the objective driving the development of AI systems, including chatbots, virtual agents, animated conversational agents, robots and other AI-driven communicative entities, which aim to replicate the intricacies of human speech. Achieving this level of interaction requires a robust understanding of operational linguistics, the precise application of programming techniques, and the AI's ability to provide prompt, effective responses (Bou-Franch et al., 2018; Lazebna, 2021).

Central to this seamless communication is the dynamic interplay between "Machine (AI)" and "Human", which mirrors natural human conversation by alter-

nating roles of sender and recipient, client and agent in a harmonious and natural way. The potential of digital discourse in managing human-machine speech exchange is significant, relying on the harmonious use of compositional and architectonic-speech forms, speech acts, and discursive acts, all guided by principles of cooperation and politeness. Emphasizing unbiased and ethical communication ensures these interactions are fair and respectful, promoting an inclusive technological environment.

Research question: "What are the impacts of unbiased AI on the quality and fairness of communication within digital discourse across various platforms and contexts?"

Research methods The research is conducted within the cognitive-communicative paradigm of linguistics and employs a comprehensive array of specific linguistic methods: interdisciplinary, descriptive, semiotic analysis, linguo-cognitive, discourse-textual, functional-communicative, pragma-semantic and others related techniques and methods.

Further exploration of unbiased speech forms in the communication between humans and AI are considered. The **empirical material** (processed so far in: Lazebna, 2021. Linguistic and Semiotics of English-Language Digital Discourse. – Habil. thesis, Zaporizhzhia National University, Ukraine, 508 pp.) is obtained from Github.com – scripts and responses of AI chatbots Alice, Eliza, Mitsuku, Rose, dialogues 'Human ↔ Machine' of the Cleverbot chatbot (total number – 21,000 replies, selected from 594 digitized pages) represents preliminary analysis of selected speech patterns, although ethical aspect thereof was only predetermined (p. 329–337).

This research offers tactics and strategies to avoid syntactic, semantic, and pragmatic types of ambiguity in the communication between a human being and AI. This will serve as a basis for further communicative strategies developed for unbiased AI through digital dialogue. The extension of the existing scope of the linguistic purification strategies is offered as another step on the way to the AI-driven communication bias refinement. Current strategies such as an active representation of a request (classification, elaboration, research, treatment); characteristics of a request / subject (attitude, consideration, discussion, reason, sense, availability, complexity, feature, order, reaction); description of a request (brief description, explanation, presentation); means of information transfer (order, details, etc) have already been offered in this research as a potential framework for further unbiased linguistic strategies development.

In the realm of natural communication, the advanced digital discourse model offered in this project employs well-established speech forms such as monologues, dialogues, and polylogues, alongside the classical "quartet" of illocutionary acts: declarations, directives, commissives, and expressives. These acts form the foundation of multimodal interactions between humans and machines (AI), expanding further into nuanced discursive acts such as offeratives, conformatives, accusatives, apologetives, and didactives. As such, a discursive act, a sophisticated speech unit with either overt or covert effects, combines a series of speech acts linked by a common goal into a cohesive speech block. Within this block, different illocutionary

forces interplay, each carrying varied primary and secondary pragmatic meanings (Prykhodko, 2010).

The importance of discursive acts in ensuring unbiased dialogue with AI cannot be overstated. Discursive acts facilitate a more ethical and inclusive communication environment by acknowledging the subtleties and complexities inherent in human language. They enable AI to engage in meaningful and respectful interactions, free from stereotypes and biases. This focus on discursive acts promotes fairness and equality, ensuring that AI systems respect the diversity of human expression and contribute to a more equitable technological landscape.

Communicative maxims (following P. Grice and G. Leech) serve as prerequisites for unbiased communication between humans and AI, where the latter respects the life of humans, remains an unprejudiced and reputable interlocutor, who follows norms of speech etiquette, and issues of privacy thus transforming AI from digitalized helper / informer into a sound interlocutor for the humans. Following P. Grice and G. Leech and the linguistic politeness of communication, through a set of maxims of tactful communication, manner, appreciation, modesty, agreement, quantity and quality, further exploration of an unbiased AI through digital dialogue is developed.

Communication with an AI with a flavor of an intuitive talk to a friend, can exist. “AI in need is a friend indeed”, where chatbots, virtual agents, or any other AI-driven human-like agents will play a promising role on the global technological canvas of the modern existence. To facilitate the process of AI as a friend, not as a foe, there is a need for a deep understanding of linguistics, advanced programming techniques, and a strong ethical framework. The extension of the machine’s role landscape from our helpers, and informers to thoughtful interlocutors, and ethical, respectful advisors. Freed from biases, prejudices, and stereotypes, AI would contribute to a more inclusive postdigital landscape.

This research will contribute to the development of an unbiased AI through digital dialogue. The communicative interaction between AI (chatbots / machines / robots / other AI-driven entities) will be analysed in terms of introductory framing, special linguo-semiotic triggers and templates, as well as techniques for eliminating ambiguity. A harmonious use of the compositional and architectonic-speech forms, communicative acts, and the tactical-strategic potential of cooperative, polite, and unbiased communication, among other aspects, will also be developed in the research.

This study represents a wide horizon of further research foci and exploration. It will be devoted to refining ethical guidelines for AI, enhancing its ability to navigate complex social and cultural nuances with a focus on linguistic aspects thereof Additionally, the research will advance linguistic models to manage more sophisticated and dynamic conversations, which could significantly improve human-AI interactions. By continuously refining these aspects, we can push the boundaries of AI's potential to foster a more equitable and empathetic society.

REFERENCES

1. Bou-Franch, P., & Blitvich, P. G. C. (Eds.). (2018). Analyzing digital discourse: New insights and future directions. Springer.

2. Gee, J. P. (2014). Unified discourse analysis: Language, reality, virtual worlds, and video games. New York: Routledge.

3. Hossain, M. (2021). The Application of Grice Maxims in Conversation: A Pragmatic Study, 3, 32–40. DOI: 10.32996/jeltal.2021.3.10.4.

4. Lazebna, N. (2021). English Language as Mediator of Human-Machine Communication: monograph. Mysore, India: PhDians along with Ambishpere; Academic and Medical Publishers, Royal Book Publishing.

5. Prykhodko, A. N. (2010). Operational linguistics of discourse and the logic of using appropriate programming elements. Cognition & Discourse, Issue 01. URL: https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/issue-01-2010/%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D0%B0-%D0%BD

Ласькова Вероніка, *здобувачка ОС «Магістр»,*
Соловей Олег, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ХРОНОТОПУ В РОМАНІСТИЦІ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Творчість Сергія Жадана посідає особливе місце в сучасній українській літературі, адже його твори не лише відображають актуальні соціально-політичні процеси, але й глибоко осмислюють їх, використовуючи для цього різноманітні художні засоби, а сам автор по праву вважається одним із найкращих письменників сучасної України. Одним із ключових аспектів його романістики є специфічне використання хронотопу, тобто взаємозв'язку часу і простору, що формує унікальний художній світ.

Проблема дослідження хронотопу в романах Жадана полягає в тому, що його твори відзначаються складною, фрагментарною структурою, де час і простір часто не просто переплітаються, а створюють багатошаровість сенсів, нерідко прихованих. Цей аспект вимагає детального аналізу, щоб розкрити, як саме хронотоп відображає соціально-історичний контекст, зокрема події на сході України, які стали однією з центральних тем у творчості письменника.

Актуальність розгляду цієї проблеми зумовлена кількома факторами. По-перше, метою застосування таких прийомів є відображення сучасних реалій. Відомо, що романи Жадана є важливим джерелом для розуміння сучасних соціально-політичних процесів в Україні. Аналіз хронотопу дозволяє виявити, як письменник відображає ці процеси, які часові та просторові маркери він використовує для створення відчуття реальності.

По-друге, хронотоп у романах Жадана має свої специфічні риси, які відрізняють його від традиційного розуміння цього поняття. Дослідження цих особливостей дозволяє розширити наше розуміння хронотопу як літературної категорії.

По-третє, варто згадати та дослідити і безумовний вплив на читача, адже такий своєрідний хронотоп у досліджених романах створює особливу атмосферу, яка впливає на сприйняття тексту читачем. Аналіз цього впливу дозволяє зрозуміти, як письменник формує емоційний зв'язок з читачем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження творчості Сергія Жадана активно розвивається, і аналіз хронотопу в його романах є одним із важливих напрямів. Останні дослідження дозволяють виявити різноманітні підходи до вивчення цього аспекту його творчості. Для обґрунтування актуальності розгляду цієї проблеми можна звернутися до досліджень, які вже проводилися в цій галузі. Наприклад, у статті О. Гонюк «Хронотоп міста в романі С. Жадана «Інтернат»» (Гонюк, 2020, с. 64) аналізується, як хронотоп міста відображає психологічний стан героїв та соціальну напругу в суспільстві.

Також, у статті О. Р. Кухар «Хронотоп дороги в романі С. Жадана «Інтернат»» (Кухар, 2018, с. 44–45) досліджується символічне значення дороги як простору, де перетинаються різні часові та соціальні пласти.

Тамара Гундорова у своїй праці «Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн» (Гундорова, 2005, с. 57–59) досліджує, як постмодерністські тенденції впливають на формування хронотопу в сучасній українській літературі, зокрема в романах Сергія Жадана.

Варто звернути увагу на роботи, які аналізують хронотоп у контексті постмодернізму та постколоніалізму. Наприклад, у дослідженнях, присвячених роману «Ворошиловград», автори часто звертають увагу на фрагментарність часу та простору, що є характерною рисою постмодерністської літератури. Також у роботах, присвячених «Інтернату», дослідники аналізують, як хронотоп відображає травматичний досвід війни та його вплив на ідентичність героїв.

Ці дослідження показують, що хронотоп у романах Жадана є складним і багатогранним явищем, яке потребує подальшого вивчення. Аналіз хронотопу дозволяє не лише розкрити художні особливості творів письменника, але й глибше зрозуміти соціально-історичний контекст, у якому вони були створені.

Метою цієї наукової статті є комплексний аналіз особливостей хронотопу в романістиці Сергія Жадана. Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання:

1. *Визначити основні характеристики хронотопу в романах Жадана.*

Це завдання передбачає детальний аналіз часопросторової організації романів «Ворошиловград» та «Інтернат», а також інших творів письменника. Шляхом виконання цього завдання необхідно виявити, які часові та просторові маркери використовує Жадан для створення художнього світу, як вони взаємодіють між собою, які символічні значення вони несуть. Важливо дослідити, як хронотоп відображає особливості світосприйняття героїв, їхні психологічні стани, їхні стосунки з навколишнім світом.

2. *Проаналізувати вплив соціально-історичного контексту на хронотоп творів.*

Це завдання передбачає дослідження, як події на сході України, а також інші соціально-політичні процеси, відображені в романах Жадана, впливають на часопросторову організацію творів. Необхідно виявити, як хронотоп відображає травматичний досвід війни, як він впливає на формування ідентичності героїв, як він відображає соціальну напругу в суспільстві. Важливо дослідити,

як хронотоп відображає історичну пам'ять, як він пов'язаний із фольклорними мотивами та образами.

3. *Розкрити роль хронотопу у формуванні художнього світу письменника.*

Це завдання передбачає дослідження, як хронотоп впливає на створення атмосфери романів Жадана, як він формує емоційний зв'язок з читачем, як він впливає на сприйняття тексту. Важливо дослідити, як хронотоп впливає на структуру романів, на розвиток сюжету, на розкриття образів героїв.

Виконання цих завдань дозволить досягти мети дослідження та розкрити особливості хронотопу в романістиці Сергія Жадана.

У романістиці Сергія Жадана хронотоп відіграє ключову роль у створенні багатовимірного художнього світу, який відображає складність та суперечливість сучасної української реальності. Особливістю його творів є тісний зв'язок часу і простору з соціально-політичним контекстом, зокрема з подіями на сході України.

У романах «Ворошиловград» та «Інтернат» хронотоп стає не лише фоном, а й активним учасником подій. Він відображає реалії життя в умовах війни, де час втрачає свою лінійність, а простір стає фрагментованим та небезпечним.

1. *Хронотоп міста:*

Місто в романах Жадана є складним та багатошаровим простором, який відображає психологічний стан героїв та соціальну напругу в суспільстві. Як зазначає О. Гонюк у своїй статті «Хронотоп міста в романі С. Жадана «Інтернат»» (Гонюк, 2020, с. 65), місто в цьому романі не є просто фоном, а активним учасником подій, який впливає на долі персонажів. Вона стверджує, що хронотоп міста є відображенням травматичного досвіду війни, що руйнує звичний порядок життя.

Міський простір у романах Жадана часто є символічним. Він відображає не лише фізичні, але й духовні зміни, що відбуваються в суспільстві. Наприклад, у романі «Ворошиловград» місто стає символом втраченого минулого, а в «Інтернаті» – символом руйнування та хаосу.

2. *Хронотоп дороги:*

Дорога в романах Жадана є не лише фізичним шляхом, але й метафорою духовного пошуку та змін. Як зазначає О. Р. Кухар у своїй статті «Хронотоп дороги в романі С. Жадана «Інтернат»» (Кухар, 2018, с. 44), хронотоп дороги дозволяє героям зустрічати різні історичні епохи та соціальні групи, що розширює їхнє розуміння світу.

Дорога в романах Жадана часто є небезпечною та непередбачуваною. Вона відображає невизначеність та нестабільність сучасного світу. Наприклад, у романі «Ворошиловград» дорога стає символом пошуку ідентичності, а в «Інтернаті» – символом виживання.

3. *Хронотоп часу:*

Час у романах Жадана є нелінійним та фрагментованим. Він відображає травматичний досвід війни, що руйнує звичний порядок життя. Час у його творах часто є циклічним, що підкреслює повторюваність історичних подій.

Час у творах Жадана також є символічним. Він відображає не лише історичні, але й особисті зміни, що відбуваються з героями. Наприклад, у романі «Ворошиловград» час стає символом втраченого минулого, а в «Інтернаті» – символом надії на майбутнє.

Додатково, дослідження Л. Голоюх «Мовні знаки субкультури міста в романах Сергія Жадана» (Голоюх, 2021, с. 87) розкриває, як мовні знаки субкультури міста, зокрема лексичні та текстові складники, відображають хронотоп міста в романах Жадана. Автор досліджує, як місто в романах Жадана функціонує як лінгвокультурний та авторський феномен.

У результаті проведеного дослідження було виявлено, що хронотоп у романістиці Сергія Жадана є складним та багатогранним явищем, яке відіграє ключову роль у формуванні художнього світу письменника. Аналіз хронотопу дозволив розкрити особливості відображення соціально-історичного контексту, зокрема подій на сході України.

Метою даної статті було проаналізувати особливості хронотопу в романістиці Сергія Жадана. Для досягнення цієї мети було визначено основні характеристики хронотопу в романах Жадана: нелінійність та фрагментарність часу, символічність простору, циклічність історичних подій. Окрім цього, було проаналізовано вплив соціально-історичного контексту на хронотоп творів: відображення травматичного досвіду війни, пошук ідентичності, трансформація особистості. Також шляхом дослідження було розкрито роль хронотопу у формуванні художнього світу письменника: створення атмосфери невизначеності та нестабільності, відображення психологічного стану героїв, формування емоційного зв’язку з читачем.

Дослідження показало, що хронотоп у романах Жадана не є статичним, а динамічним явищем, яке постійно змінюється та розвивається. Він відображає складність та суперечливість сучасної української реальності, де минуле переплітається з теперішнім, а майбутнє залишається невизначеним.

Також перспективним є дослідження еволюції хронотопу в творчості Сергія Жадана, від ранніх романів до останніх.

Варто зауважити, що дослідження хронотопу в романістиці Сергія Жадана є важливим для розуміння не лише його творчості, але й сучасного літературного процесу в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гонюк, О. (2020). Хронотоп міста в романі С. Жадана «Інтернат». *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 1*(28), 62–66.

2. Кухар, О. (2018). Хронотоп дороги в романі С. Жадана «Інтернат». Українська література в просторі культури і цивілізації: збірник наукових праць студентів. Відповід. ред. Н. В. Горбач; ред.-упоряд. В. М. Ніколаєнко. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 44–45.

3. Гундорова, Т. (2005). Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Український науковий ін-т Гарвардського ун-ту, Інститут критики. Київ: Критика.

4. Голоюх, Л. (2021). Мовні знаки субкультури міста в романах Сергія Жадана. *Культура слова,* 94, 86–95.

Лобанов Євген, *старший викладач*,
Григошкіна Ярослава, *канд. філол. наук, доцент*,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

АВТОМАТИЗАЦІЯ Й ОПТИМІЗАЦІЯ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ ЗА ДОПОМОГОЮ ДОДАТКА OMEGAT

Для автоматизованого перекладу вже розроблене програмне забезпечення, яке потрібно встановлювати чи яке можна використовувати у хмарному режимі, не встановлюючи на локальний комп'ютер.

Автоматизація перекладацького процесу – один із сучасних напрямів наукових досліджень, що швидко розвивається: лише за 2024 та початок 2025 року було опубліковано більше 18 тисяч наукових студій. Наприклад, визначено, як великі мовні моделі (LLM), зокрема GPT-3.5, можуть підвищити якість машинного перекладу в режимі реального часу за допомогою few-shot навчання в контексті, особливо для мов із високою ресурсністю. Автори виявили, що таке адаптивне використання моделей здатне перевершити традиційні системи перекладу, а також покращити в поєднанні з нечіткими збігами для мов із обмеженою підтримкою (Moslem, Y., 2023). В іншій праці презентовано результати спільного завдання з машинного перекладу в межах конференції WMT 2024, під час якої за допомогою нового протоколу Error Span Annotations професійні лінгвісти оцінили переклади, створені як класичними системами, так і великими мовними моделями (Kocmi, T., 2024). В іншому дослідженні запропоновано метод Language-Specific Fine-Tuning with Low-rank adaptation (LSFTL), який покращує якість машинного перекладу для малоресурсних мов шляхом вибіркового налаштування трансформерних моделей, що забезпечують зростання COMET-оцінок на 1–3 пункти та ефективність навіть у менших моделях (Liang, X., 2025).

Інструменти для автоматизованого перекладу дозволяють прискорити процес перекладу, значно оптимізуючи час, необхідний для пошуку еквівалентності; автоматично показують збіги сегментів (речень) в оригінальному та тексті, що перекладається; надають багато можливостей уніфікації перекладу та підвищення його якості; дозволяють інтегрувати машинний переклад, створюючи широкі можливості для його редагування; надають нагоду працювати командою (одночасно працюють декілька перекладачів); зберігають усі переклади в форматі пам'яті перекладів, яку потім можна використовувати для інших перекладів, копіювати, ділитись та інше.

Серед найбільш розповсюджених додатків можна виділити такі: *Trados, MemoQ, Deja Vue, OmegaT, MateCate, SmartCat* та інші. Вони мають подібну архітектуру, більш-менш подібний функціонал, різний доступ – відкритий / платний (від повністю безкоштовних, безкоштовних на обмежений період з обмеженням функціоналу – до платних із різними тарифами). Зазвичай ці інструменти мають перехресний формат перекладацької пам'яті, що дозволяє створену в одному додатку пам'ять використовувати в іншому.

Об'єктом пропонованої студії є програми автоматизованого перекладу, **предметом** – програмне забезпечення OmegaT. **Мета** цієї розвідки – виявити способи оптимізації автоматизованого перекладу в програмному забезпеченні OmegaT. Для цього необхідно розв'язати зазначені завдання: узагальнити відомості про можливості оптимізації наявних перекладів, додавши їх до пам'яті перекладів, які можна буде використовувати для багатьох проєктів перекладу.

OmegaT характеризується базовим функціоналом, необхідним для автоматизованого перекладу, її можна застосовувати для початкового навчання роботи з CAT інструментами (англ. Computer-Aided Translation, CAT – переклад текстів із використанням комп'ютерних технологій).

Під час встановлення OmegaT можна обрати мову інтерфейсу (українська наявна), проте в цій роботі будемо використовувати англійську (OmegaT, 2025).

Переваги OmegaT полягають у тому, що це – повністю безкоштовне програмне забезпечення, доступне на офіційному сайті розробника, його можна встановлювати на комп'ютери з операційними системами Microsoft Windows, Linus, IOS. Програмне забезпечення дозволяє працювати з більшістю основних файлових форматів, воно невибагливе до ресурсів системи і працює без збоїв (Як керувати пам'яттю…, 2025).

До недоліків додатку можна віднести нереалізовану функцію експорту пам'яті перекладу (інформація за останньою версією – 6.0.1).

Якщо виникає необхідність додати переклади, які вже зроблено, до пам'яті перекладу, доцільно скористатися функцією Align files (Вирівнювання файлів), яка присутня в OmegaT. До речі, це – базова функція для багатьох CAT інструментів, послідовність користування не відрізняється.

Задля реалізації цієї функції необхідно в головному меню OmegaT обрати вкладку *Tools,* а потім *Align Files.* У вікні, що з'явилося, потрібно вказати шлях до файлу оригіналу і файлу перекладу, використовуючи кнопку *Browse* і натиснути *ok.* У віконці, що з'явилося, можна задати параметри і правила вирівнювання файлів, подивитись обсяг файлів у кількості слів чи знаках, обрати варіант відображення: з тегами чи без, виділеними числівниками чи без та інше. Натискаємо *ok.*

У наступному вікні ми перевіряємо якість вирівнювання, переглядаючи збіг сегментів (речень) оригіналу та перекладу. Тут маємо п'ять опцій взаємодії: підняти обраний сегмент угору, спустити обраний сегмент униз, об'єднати обрані сегменти (*Merge*), розділити сегмент на обрані частини (*Split*).

До речі, вважається доцільним перевірити перед цим вихідні файли на збіг кількості речень (оригінал-переклад). Ті частини, що не збігаються, краще видалити і після додати вручну, це збереже час. Вирівнювання файлів працює на рівні сегментів (тобто контекст не враховується, тому будь-яку частину тексту можна видалити).

Після перевірки якості вирівнювання, натискаємо кнопку *ok* і зберігаємо пам'ять перекладу (формат *tmx*).

Як вже було зазначено, в додатку OmegaT функція працювати з однією пам'яттю перекладів не реалізована. Для кожного окремого перекладу додаток

створює окрему пам'ять. Це іноді незручно. Вирішити цю проблему можна двома способами: перший – робити всі переклади в одному проєкті, поступово додаючи до нього потрібні файли. Але це часто може бути недоцільно та викликати плутанину. Другий спосіб – експортувати пам'ять перекладу (ця опція присутня).

Розглянемо другий спосіб із покроковою послідовністю. У нас уже є проєкт, у якому ми завершили переклад, і нам потрібно експортувати пам'ять перекладу. Задля експорту натискаємо комбінацію клавіш *ctrl + d.*

Стандартно OmegaT створює в зазначеній теці проєкту однаковий набір тек (dictionary / словник, glossary / глосарій, omegat / головна тека проєкту, source / тека файлу оригіналу, target / тека файлу перекладу, tm / тека пам'яті перекладу). Після натискання комбінації клавіш ctrl + d у кореневому каталозі теки проєкту з'являються три нових файли: назва проєкту *level1.tmx,* назва проєкту *level2.tmx* та назва проєкту *omegat.tmx.* Файл *level1.tmx* містить пам'ять перекладів без тегів, файл *level2.tmx* містить пам'ять перекладу з тегами (форматування вихідного файлу).

Для того, щоб використовувати одну пам'ять перекладів для наступного проєкту, нам потрібно створити новий проєкт – запускаємо додаток та натискаємо *ctrl+shift+n* або у вкладці *Project* обираємо *New.* Додаємо до проєкту файли, які потрібно перекласти. Потім натискаємо вкладку *Project,* обираємо *Properties* і натискаємо шлях *(Browse)* до теки з пам'яттю перекладів *(Translation memories folder).* Тут можна вказати шлях до теки проєкту, де ми зробили експорт пам'яті перекладів (файли *level1.tmx, level2.tmx, omegat.tmx*), або створити окрему теку, куди постійно копіювати пам'яті перекладів, що експортовано, та надати в цьому проєкті шлях до неї.

OmegaT не має обмежень щодо кількості у пам'яті перекладів, які використовуються в одному проєкті. У загальну теку також можна додавати *tmx* файли, які були отримані завдяки процесу *Align Files* / Вирівнювання файлів.

Отже, безкоштовне програмне забезпечення OmegaT дозволяє перекладати за допомогою автоматизованої системи перекладу. Додаток має базові функції просунутих CAT інструментів, що дозволяє опановувати основні навички автоматизованого перекладу. За допомогою OmegaT можна створювати повноцінні пам'яті перекладів, які можна використовувати в інших CAT інструментах. Робота в OmegaT значно покращує якість перекладу, дає можливість контролювати уніфікацію перекладу, також дозволяє зберегти час, коли перекладаються стандартні файли з повторами речень, словосполучень, термінів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Як керувати пам'яттю перекладів в OmegaT (2025). URL: https://www-linuxfor-translators-org.translate.goog/omegat/managing_tms.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=rq#:~:text=Hitting%20Ctrl%2Dd%20in%20OmegaT,translation%20memory%20of%20the%20project

2. Kocmi, T., Avramidis, E., Bawden, R., Bojar, O., Dvorkovich, A., Federmann, C., Fishel, M., Freitag, M., Gowda, T., Grundkiewicz, R., Haddow, B., Karpinska, M., Koehn, P., Marie, B., Monz, C., Murray, K., Nagata, M., Popel, M., Popovic, M., Shmatova, M., Steingrímsson, S., &

Zouhar, V. (2024). Findings of the WMT24 General Machine Translation Shared Task: The LLM Era Is Here but MT Is Not Solved Yet. *Conference on Machine Translation.* DOI:10.18653/v1/2024.wmt-1.1.

3. Liang, X., Jasmina Khaw, Y., Liew, S. Y., Tan, T. P., & Qin, D. (2025). Toward Low-Resource Languages Machine Translation: A Language-Specific Fine-Tuning With LoRA for Specialized Large Language Models. IEEE Access, 13, 46616-46626. DOI:10.1109/ACCESS.2025.3549795.

4. Moslem, Y., Haque, R., & Way, A. (2023). Adaptive Machine Translation with Large Language Models. DOI:10.48550/arXiv.2301.13294.

5. OmegaT (2025). URL: https://omegat.org

Луценко Павло, *асистент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ВПЛИВ НІМЕЦЬКОЇ НА СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ

Мови слов'янської групи належать до балто-слов'янської гілки, яка в свою чергу входить до індоєвропейської мовної сім'ї. Основою цієї групи були діалекти праслов'янської мови, якими користувалися слов'янські народи. Лінгвісти поділяють групу слов'янських мов за екстралінгвістичними ознаками на три підгрупи:

- західні (польська, словацька, чеська);
- східні (білоруська, російська, українська);
- південні:
  - західні діалекти (сербохорватська, словенська);
  - східні діалекти (болгарська, македонська).

Взаємодія німецької мови зі слов'янськими мовами – це складний процес, який тривав протягом багатьох століть і мав помітний вплив на розвиток мовних систем, особливо на лексичному рівні. Будучи однією з провідних європейських мов у культурному, науковому та економічному аспектах, німецька мова впливала на слов'янські мови через різні шляхи мовної взаємодії: безпосередні контакти, колонізацію, торговельні зв'язки та культурний обмін.

Контекст взаємодії німецької мови зі слов'янськими мовами змінювався залежно від регіону. Наприклад, мови Західної та Центральної Європи, такі як польська, чеська і словацька, мали тривалі контакти з німецькомовними регіонами через близькість до таких держав, як Пруссія й Австрія.

Ці контакти сприяли не лише запозиченню слів, а й передачі мовних структур і синтаксичних конструкцій. Особливо інтенсивною була взаємодія в торгівлі, правовій системі, а також у церковному та адміністративному середовищі, де німецька мова часто виступала як одна з основних культурно-адміністративних мов.

Одним із ключових наслідків мовної взаємодії стало запозичення німецьких слів у слов'янські мови. Наприклад, польська мова збагатилася лексемами, пов'язаними з ремеслами та управлінням містом, тоді як у чеській з'явилося бага-

то термінів у галузях науки й техніки. В українській мові аналогічні тенденції простежуються в адміністративній, військовій та торговельній сферах.

Окрім лексичних запозичень, взаємодія проявлялася у синтаксичних змінах. Наприклад, складнопідрядні конструкції в деяких слов'янських мовах частково виникли під впливом німецької мовної традиції. Такі конструкції характерні для юридичних текстів, створених під впливом німецької правничої документації.

Розглянемо взаємодію польської мови з німецькою. Хоча на польську мову значно впливали латинські та романські мови, беззаперечним був внесок германських мов, а саме німецької, у становлення польської. Серед видів германізмів у польській мові слід виділити:

- лексичні (наприклад, п. *burmistrz* від н. *Bürgermeister* 'бургомістр'; п. *rycerz* від н. *Ritter* 'лицар', п. *szpalta* від н. *Spalte* 'шпальта');
- фразеологічні (п. *Jak panu idzie?* від н. *Wie geht es Ihnen?* 'Як у вас справи');
- синтаксичні (наприклад, п. *szukam za butami* – н. *Ich suche nach Schuhe* 'Я шукаю взуття').

Польська з чеською були посередниками багатьох мовних контактів та запозичень, серед яких, особливо виділяються терміни християнської термінології:

п. *biskup,* стч. *biskup* – н. *Bischof* 'єпископ';
п. *kapłan,* ч. *kaplan* – н. *Kaplan* 'священник, жрець';
п. *klasztor,* ч. *klášter* – двн. *klōsta* 'монастир';
п. *kościół,* стч. *kostel* – двн. *kastel* 'церква';
п. *msza,* стч. *mšě* – двн. *missa* 'меса';
п. *proboszcz,* стч. *probošt* – свн. *probost* 'парафіяльний священник, пастор';
п. *żegnać* – свн. *segenen* 'прощатися'.

Якщо ж розглядати вище згадану чеську мову, то слід зазначити, що в ній багато німецьких запозичень, в основному через географічне положення та культурну і політичну близькість Чехії та Німеччини. Головним чином німецька мова взаємодіяла з чеською через німецькі діалекти прикордонних територій (Баварія, Саксонія, Австрія, Прусська Сілезія). Ще до чеського національного відродження тогочасна чеська містила такі слова:

стч. *hantuch,* – н. *Handtuch* 'рушник';
ч *šorc* – н. *Schürze* 'фартух';
стч. *hausknecht* – н. *Hausknecht* 'домашня прислуга';
стч. *forman* – свн. *vuorman,* н. *Fuhrmann* 'кучер'.

Сучасна чеська мова все ще насичена германізмами, не зважаючи на те, що у різні часи проводились спроби пуризму, тобто «очищення» чеської мови від запозичень, зокрема німецькомовних. Здебільшого германізми зустрічаються у побутовій повсякденній мові:

ч. *hřbitov* – н. *Friedhof* 'кладовище';
ч. *halda* – н. *Halde* 'запас, купа';
ч. pudl – н. *Pudel* 'пудель';

ч. *pumpa* – н. *Pumpe* ‘насос’;
ч. *brýle* – н. *Brille* ‘окуляри’;
ч. *knoflík* – н. *Knöpfel* ‘ґудзик’;
ч. flétna – н. *Flöte* ‘флейта’;
ч. krám – свн. *Kram* ‘речі / мотлох’;
ч. luft – н. *Luft* ‘повітря’;
ч. frajer – н. *Freier* ‘класний / крутий хлопець; чувак’ (1).

Окремий інтерес представляє взаємодія німецької мови з південнослов’янськими мовами, такими як сербська, хорватська і словенська. Незважаючи на віддаленість цих мов від німецькомовних регіонів, історичні контакти через торгівлю та військові кампанії забезпечили мовні запозичення. Німецькі запозичення в цих мовах часто стосувалися військової лексики, ремісничих термінів і адміністративних понять, які відігравали важливу роль у розвитку культурних та економічних зв’язків.

Століттями надзвичайна кількість німецьких запозичень потрапляла в слов’янські мови (до прикладу словник іноземних слів польської мови нараховує близько 3 тис. слів німецькомовного походження (2)). Звичайно, німецька мова була не лише джерелом для запозичень, а й посередником інших джерел. Таку ж роль мала чеська, що й не дивно, адже ці дві країни безпосередньо межують з Німеччиною, наче міст, який поєднує німецьку з іншими слов’янськими мовами.

Отже, аналіз взаємодії німецької та інших слов’янських мов демонструє складний і багатоступеневий процес мовних запозичень. Вплив німецької мови не обмежується лише лексикою, але охоплює також синтаксис, фразеологію та семантику. Це є важливим свідченням тісних культурних і мовних контактів між німецькомовними та слов’янськими народами, що відбувалися впродовж століть і надалі формують мовні системи сучасних слов’янських мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kloboukov, P. (2014). Němčina vs. čeština a germanismy. URL: https://web.archive.org/web/20140427010425/http://www.nemecketexty.cz/2014/04/nemcina-vs-cestina-a-germanismus/
2. Słownik języka polskiego. PWN. URL: http://sjp.pwn.pl/slowniki/germanizm.html
3. Duličenko, A. D. (1994). Kleinschriftsprachen in der slawischen Sprachenwelt. *Zeitschrift für Slawistik,* Bd. 39.
4. Browne, Wayles; Ivanov, V. (2019). Slavic languages. *Britannica.* https://www.britannica.com/topic/Slavic-languages.

Марковська Ульяна, *здобувачка ОС «Магістр»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛІТОТИ В ТЕКСТІ РОМАНУ МЕДЛІН МІЛЛЕР «ЦИРЦЕЯ»

Пропонована наукова розвідка присвячена стилістичному прийому літоти в романі Медлін Міллер «Цирцея». Як відомо, літоти вважаються одними із найважливіших стилістичних прийомів у літературі та мові загалом. Будучи формою образної мови, літота є засобом вираження позитивної характеристики, використовуючи слова, які описують поняття, риси або ж образи, що можуть містити негативне забарвлення. Цей троп полягає у навмисному применшенні або пом'якшенні ознак, масштабів, сили чи значущості певного об'єкта чи явища з метою посилення емоційного впливу, підкреслення авторського ставлення або ж створення іронічного ефекту.

У сучасній філології можна знайти різні визначеня терміну «літота» і всі вони різняться. А. П. Загнітко у «Словнику сучасної лінгвістики» тлумачить літоту як стилістичний прийом, що є різновидом метонімії та протилежністю гіперболи, який базується на художньому применшенні розміру, сили, значення зображуваного об'єкта чи явища. Проте інше визначення літоти пояснює її, як образне применшення певної оцінки, пом'якшення якогось твердження, яке полягає у використанні заперечення замість прямого висловлення певного поняття (Загнітко, 2012, с. 158). Такий підхід дозволяє дещо змінити твердження або виразити думку м'якше, роблячи її менш різкою та більш нейтральною: *«справжній професіонал – не без досвіду, добре – не погано»*. Цей стилістичний прийом виражається у різних словесних структурах, таких як порівняння *«сама ще така, як вузлик»,* метафора *«хата на курячих ніжках»,* епітет *«хлопчик-мізинчик»,* і часто пов'язаний з особливостями літератури конкретної країни, а також з ідіомами, які мають фольклорне походження *«з макове зернятко», «як кіт наплакав».* Літота допомагає емоційно підкреслити якусь характеристику та може мати певний смисловий підтекст.

Алан Круз у своїй праці не розділяє применшення (understatement), мейозис та літоту, тому можна знайти єдине визначення для усього «применшення – фігура мови, в якій кількість, інтенсивність або серйозність чогось є меншою, ніж насправді, з ціллю досягнути певного емоційного ефекту» (Cruse, 2006, p. 186). Це визначення виключає випадки, коли є намір дезінформувати, як, наприклад, у випадку з цифрами втрат під час війни. «Ефект може полягати в тому, щоб применшити значення чогось зі скромності, наприклад, якщо всесвітньо відомий вчений говорить, що він *"made a small contribution to knowledge"*». Частіше за все літота виступатиме як форма іронії, коли на меті є підкреслити важливість або акцентувати увагу на протилежне (Cruse, 2006, p. 186).

В. В. Ґрещук у «Навчальному словнику стилістичних термінів» наводить таке визначення терміну «літота»: літота є різновидом мейозису, в якому можна прослідкувати пом'якшення категоричності оцінки через заперечення проти-

лежного поняття, часто за допомогою антонімів: непоганий – хороший; нелегко – важко (Ґрещук, 2023, с. 38). У своїй комунікативній функції літота послаблює позитивні якості, роблячи судження стосовно предмета чи явища делікатними та іронічними. Мейозис, у свою чергу, троп, який навмисно применшує що-небудь: нічого, нічогенько, пристойно, гріх скаржитися – добре. Мейозис та літота нерідко ототожнюються (Ґрещук, 2023, с. 39).

У художній прозі літота, як і інші тропи, є важливим інструментом авторського самовираження. Вона допомагає зробити текст більш образним, емоційно насиченим та багатозначним. Автори використовують літоту не лише як засіб прикрашання мови, а й як спосіб передачі свого ставлення до подій, персонажів або явищ. Літота – це стилістичний прийом, який полягає в навмисному применшенні сили, значення або масштабів чогось задля досягнення художнього ефекту. Завдяки применшенню автор може сказати більше, ніж здається на перший погляд (Cruse, 2006, p. 187). Отже, літота в художній прозі – це не просто стилістичний засіб, а спосіб передати глибокі емоції та смисли.

Роман «Цирцея» Медлін Міллер – це феміністичне міфологічне фентезі, яке відбувається у давньогрецькому світі, та донесене до читача через жіночий погляд Цирцеї. Як і будь-який інший літературний твір, його можна вивчати за допомогою різноманітних стилістичних засобів, у тому числі і за допомогою літот. Літота тут відіграє провідну роль у вираженні емоцій, створенні образів та формуванні загального неповторного враження від твору. Стилістичний прийом використовується з особливою майстерністю, щоб підкреслити та поглибити різні аспекти розповіді, особливо міфологічну природу історії.

Використання літот допомагає Медлін Міллер передати гумористичний ефект. Як-от у реченні: *“I give her nothing but blows, yet see how she runs to my whistle!”* (Miller, 2018)*, «Я шмагаю її і шмагаю, але погляньте, як вона прибігає на кожен мій посвист»* (О. Гладкий, пер., 2023). В оригінальному англійському реченні Міллер використовує літоту через вираз “*nothing but blows”,* що дослівно перекладається як *«нічого, крім побоїв».* Така структура створює ефект знецінення, що посилює іронічний контраст між жорстоким ставленням до персонажа та його відданою поведінкою. В українському перекладі замість літоти застосовано повтор: *«шмагаю її і шмагаю»,* що виконує подібну стилістичну функцію, однак форма літоти через заперечення не збережена. Тобто маємо справу з модуляцією, де змінюється формальна структура, але передається той самий емоційно-смисловий ефект.

“I was not fool enough to try to humiliate him in front of anyone” (Miller, 2018)*, «Я була не настільки дурною, аби намагатися принизити його перед кимось»* (О. Гладкий, пер., 2023) – применшення *“not fool enough” – «не настільки дурною»* формальна структура літоти збережена в перекладі через заперечення негативної якості. Тут авторка показує самоіронію через використання применшення, Цирцея визнає що не є ідеально мудрою, але й не такою дурною, аби припуститись помилки.

Літоти також використовуються для передачі контрасту між могутніми богами та простими смертними. *“Not much to look at, are they? (people)”* (Miller,

2018), *«Немає на що дивитися, чи не так?»* (О. Гладкий, пер., 2023). Тут мінімізуються навички та фізична краса людей, зображуючи їх незначними в очах богів. Переклад точно передає сенс і стиль висловлювання.

"The power of healing another's flesh belonged only to the greatest gods, not to such as me" (Miller, 2018), *«Сила зцілювати чужу плоть належала лише найбільшим богам, а не таким, як я»* (О. Гладкий, пер., 2023). *"Not to such as me" – «а не таким, як я»* – типовий приклад літоти, де Цирцея применшує свої вміння благословити сіті рибалок та вміння виліковувати, тому що ще не розкрила масштаби та суть своїх здібностей.

Проблеми, конфлікти та війни не є новинкою у міфологічних світах, і іноді авторка використовує літоту аби применшити важливість певних подій. *"But there was no wound she could give me that I had not already given myself"* (Miller, 2018), *«Та вона не могла завдати рани, якої я б доти не завдала собі сама»* (О. Гладкий, пер., 2023). У цьому вислові Цирцея заявляє, що жодне поранення, яке може бути завдано їй, не буде серйознішим, ніж ті, які вона вже завдала собі. Це використання літоти применшує серйозність або значення будь-яких потенційних труднощів або проблем для героїні. У перекладі цей ефект збережено, хоча емоційна інтонація м'якша.

Завдяки художньому засобу применшення, Медлін Міллер також описує світ богів та людей та підкреслює певні аспекти світів або характерів персонажів. *"It could bear no scar, no festering wound. It would never wear the faintest print of age"* (Miller, 2018), *«На ній ніколи не буде шраму чи гнійної рани. Ніколи не буде ані найменшого знаку старіння»* (О. Гладкий, пер., 2023). Тут літота використовується для підкреслення ідеї про недоторканність та безсмертя богів на противагу звичайних людей. *"Never wear the faintest print"* – «ані найменшого знаку старіння» – прекрасна передача літотичного характеру висловлення.

"Not far from here – less than a day's journey by mortal ship" (Miller, 2018), *«Тут недалеко – менше одного дня подорожі на кораблі смертних»* (О. Гладкий, пер., 2023). Літота *"not far" – «тут недалеко»* вказує на те, що відстань незначна для звичайних людей, але для богів це довго. Це підкреслює різницю між світами та перебігом часу у них.

Під час перекладу на українську більшість літот збережено адекватно і стилістично точно, окрім випадку з модуляцією у першому прикладі.

Отже, можна побачити, що Медлін Міллер вплітає художній засіб применшення у свою оповідь різними способами. Задля збагачення описів, применшення проблем, які можуть спіткати персонажів у міфологічному світі, також аби показати різницю між божествами та смертними. І, звичайно, для гумору. Літота є чудовим художнім засобом, який може збагатити художній текст та зробити його унікальнішим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загнітко, А. (2012). Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк: ДонНУ.
2. Ґрещук, В. В. (укл.). (2023). Стилістика української мови. Короткий словник термінів. Івано-Франківськ: НАІР.

3. Cruse, A. (2006). A glossary of semantics and pragmatics. Edinburgh University Press.
4. Miller, M. (2018). Circe. Bloomsbury Publishing.
5. Міллер, М. (2023). Цирцея (О. Гладкий, пер.). Харків: Віват. (Оригінальна робота опублікована у 2018 р.)

Михальчук Світлана, *канд. політ. наук, доцент,*
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

ПЕРЕКЛАД ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ В АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

У процесі міжкультурної комунікації переклад ідіоматичних виразів посідає особливе місце, оскільки ідіоми є носіями національного колориту, специфічного способу мислення, історичної пам'яті та колективної уяви народу. Вони вбудовані у структуру мови й культури настільки глибоко, що їхнє буквальне значення часто не збігається з реальним смислом, який формується через метафору, асоціацію або культурну алюзію. Саме тому ідіоми нерідко становлять складність навіть для досвідчених перекладачів, особливо у випадку перекладу між мовами, що належать до різних мовних груп або культурних традицій. Англійська та французька мови, попри належність до індоєвропейської мовної сім'ї, відрізняються як у своїх ідіоматичних системах, так і в способах вираження емоцій, образності та мовної гри.

Проблема рівнозначного перекладу ідіом завжди була актуальною, тому що наявна певна асиметричність у співвідношенні значень складових ідіоми та значення самого вислову, і тому інколи складно зберегти специфіку ідіоми з етномаркованим компонентом, перекладаючи її на іншу мову (Зубенко, 2022, с. 173).

Термін ідіома походить від давньогрецького слова «ídiōma», що означає особливість, своєрідність. Виділяються два основні погляди на ідіоматичні одиниці – так звані «широкий підхід» та «вузький підхід». Згідно з останнім, ідіомами вважається лише такі «стійкі словосполуки, семантика яких не виводиться зі значень її складників, а інтегрована ними формально; виникає внаслідок утрати мотиваційних відношень» (Селіванова, 2006, с. 173).

Ідіоматичні вирази є важливою частиною будь-якої мови, відображаючи її культурну специфіку, історичні реалії та національний менталітет. У перекладі між англійською та французькою мовами ідіоми становлять значну складність через свою образність, нелітеральність і часто непрозоре значення. Невдалий переклад ідіоми може призвести до втрати смислу, стилістичних відтінків або до комунікативного провалу. Прикладом неправильного перекладу може слугувати: *spill the beans* перекласти як *renverser les haricots* – неправильний переклад, бо у французькій мові така ідіома не існує; *it's not my cup of tea – Ce n'est pas mon truc* (а не *Ce n'est pas ma tasse de thé,* що було б незрозумілим французькому читачу).

Ідіоматичні вирази можна класифікувати за різними критеріями. Залежно від ступеня зв'язаності значення з формою, вирізняють: повністю ідіоматичні вирази – їх значення неможливо вивести зі значення окремих компонентів: *to kick the bucket – casser sa pipe* (померти); напівідіоматичні вирази – деякі елементи зберігають первинне значення, проте цілісний зміст усе ж є метафоричним: *to break the ice – briser la glace* (почати розмову, розрядити обстановку); прозорі фразеологізми – майже дослівно перекладаються і зберігають значення, подібне до компонентів: *to see the light – voir la lumière* (осягнути істину).

Для досягнення максимальної адекватності під час перекладу ідіоматичних виразів перекладач повинен вміти скористатися різними видами перекладу:

Еквівалент, тобто наявний в мові перекладу адекватний фразеологічний зворот, що співпадає за змістом і за образною основою з ідіомою вихідної мови. Цей метод вважається найоптимальнішим, якщо відповідник існує: *to kill two birds with one stone – faire d'une pierre deux coups; the straw that broke the camel's back – la goutte d'eau qui fait déborder le vase.*

Аналог, тобто такий стійкий зворот, який за значенням адекватний ідіомі вихідної мови, але образно повністю або частково відрізняється: *When pigs fly – quand les poules auront des dents; to have other fish to fry – avoir d'autres chats à fouetter.*

Описовий переклад – передача сенсу звороту вільним словосполученням: *to pull someone's leg – faire une blague à quelqu'un*; *a dark horse – une personne dont on ne connaît pas les capacités ou les intentions*.

Калькування – застосовується в тих випадках, коли перекладач хоче виділити образну основу фразеологізму, або коли зворот вихідної мови не може бути представлений за допомогою інших видів перекладу: *to open a Pandora's box – ouvrir la boîte de Pandore; the lion's share – la part du lion.*

Комбінований переклад. У тих випадках, коли французький аналог не повністю передає значення англійського фразеологізму або ж має інший специфічний колорит місця і часу, дається калькований переклад, а потім йде описовий переклад та французький аналог для порівняння: *to bite the bullet – mordre la balle* (калькований образ, незвичний для французької) – *accepter une situation difficile ou douloureuse sans se plaindre* (пояснення змісту) – *prendre son mal en patience / serrer les dents* (французькі аналоги) (Селіванова, 2006).

Англійські ідіоми часто ґрунтуються на культурних реаліях (наприклад, спортивних термінах, біблійних образах), тоді як французькі – на історичних або побутових аллюзіях:

– *to cross the Rubicon.* Це історичний вислів, пов'язаний із Юлієм Цезарем, який перейшов річку Рубікон, порушивши римський закон, що фактично стало оголошенням війни. Значення цієї ідіоми це «прийняти незворотне рішення». Французьким відповідником буде *«franchir le Rubicon»* (калька, ця ідіома також існує у французькій мові, але менш уживана в повсякденному мовленні).

– t*o throw in the towel.* Цей вислів походить з боксерської термінології, коли секундант викидає рушник у ринг, визнаючи поразку. Значення цього ідіоматичного звороту: «здатися, припинити спроби». Французький аналог: *jeter*

l'éponge (буквально: викинути губку) – повний аналог із використанням іншого предмета побуту, але зі спільним спортивним походженням.

– a *good Samaritan.* Походження цієї ідіоми це біблійна притча про милосердного самарянина, значення якої – людина, яка безкорисливо допомагає іншим. Французький варіант: *un bon Samaritain* – калькований і загальновживаний біблійний образ.

– *c'est la Bérézina.* Походження цієї французької ідіоми це битва на Березині (1812), коли армія Наполеона зазнала катастрофічних втрат. Значення цього виразу – «повний провал, катастрофа». Проте в англійському перекладі: *It's a disaster / a fiasco* – відсутній культурний еквівалент; перекладається нейтральним описом, без історичного відтінку.

Отже, переклад ідіоматичних виразів в англо-французькому перекладі є однією з найскладніших і водночас найцікавіших сфер перекладацької діяльності, оскільки ідіоми не лише виражають конкретні значення, а й втілюють національні уявлення, культурні архетипи, історичний досвід та мовну гру. Успішний переклад ідіом вимагає від перекладача не тільки високого рівня володіння мовами, але й глибокого розуміння культурного контексту обох мов. Вибір перекладацької стратегії – чи то використання еквівалента, аналогії, калькування, описового чи комбінованого перекладу – має бути зумовлений прагненням максимально передати значення, стилістичну забарвленість та прагматичний ефект ідіоми. Водночас важливо враховувати не лише лексичну структуру, але й очікування цільової аудиторії, їхні культурні знання та мовні звички.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зубенко, О. В. (2022). Переклад ідіоматичних виразів: теоретичні аспекти. *Закарпатські філологічні студії: збірник наукових праць. Ужгородський національний університет, 21*(2), 172–177. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика. DOI: 10.32782/tps2663-4880/2022.21.2.35.

2. Селіванова, О. О. (2006). Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006.

3. Cambridge Dictionary – English Idioms. URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/ (дата звернення: 25.04.2025).

4. The Free Dictionary – Idioms. URL: https://idioms.thefreedictionary.com/ (дата звернення: 22.04.2025).

5. Expressio.fr – Idiomes et expressions. URL: https://www.expressio.fr/ (дата звернення: 25.04.2025).

Мицан Дарія, *канд. філол. наук, доцент,*
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ)

Сьогодні, як ніколи, повстало питання щодо вивчення та розширення лексики, пов'язаної з безпекою та охороною. Воєнні дії, які тривають на території України уже більше як 10 років, спонукають до активної співпраці з іншими країнами, зокрема сусідніми. Нагальною стала потреба у дво- або і більше мовних словниках, які б нотували таку термінологію. Вивчення оборонної термінології в українській та польській мові може бути корисним із кількох причин:

1. Покращення міжнародного співробітництва – Україна та Польща мають тісні оборонні зв'язки, які охоплюють спільні військові навчання, обмін інформацією та досвідом. Розуміння термінології сприяє більш ефективній комунікації між українськими та польськими військовими структурами.

2. Підвищення професійної мобільності – українські військові та перекладачі, які володіють обома мовами, стають більш конкурентоспроможними.

3. Підготовка фахівців у сфері безпеки та оборони – володіння термінологією допомагає готувати професіоналів, які можуть працювати в умовах оборонних місій, миротворчих операцій чи спільної боротьби з агресором.

4. Зміцнення знань з НАТО і міжнародних стандартів – Польща є членом НАТО, і її оборонна термінологія тісно пов'язана зі стандартами Альянсу. Вивчення цих термінів полегшує інтеграцію українських фахівців у міжнародні структури, де також активно застосовуються терміни польського та англомовного походження.

Дослідженням термінології безпеки в Україні займаються як окремі науковці, так і спеціалізовані академічні та державні установи. Наведемо деякі з провідних українських інституцій у цій сфері:

– Національний університет оборони України – спеціалізується на питаннях військової справи та безпеки, охоплюючи термінологічні питання. Викладачі й дослідники цього університету активно займаються формуванням української термінології у галузі безпеки;

– Інститут проблем національної безпеки при РНБО України – займається дослідженнями в галузі національної безпеки, що включає створення та стандартизацію термінології безпеки;

– Національна академія Служби безпеки України – дослідження, в контексті національної безпеки, антитерористичної діяльності та інформаційної безпеки.

Варто згадати окремих дослідників В. Горбуліна (Горбулін, 2016) і М. Колесникову (Колесникова, 2020), які зробили свій значний внесок у розвиток даної термінології.

У сусідній з нами Польщі термінологія з питань безпеки та оборони досліджується у Варшавському та Ягеллонському університетах – ці університети мають дослідницькі центри з питань безпеки та оборони. Академія військового мистецтва (Akademia Sztuki Wojennej**)** – займається дослідженнями та розробкою термінів, пов'язаних із військовою справою та безпекою, і має спеціальні програми, присвячені стандартизації цієї термінології. Центр досліджень східної Європи (Ośrodek Studiów Wschodnich, OSW) – досліджує питання міжнародної безпеки, зокрема з акцентом на співпрацю між Польщею та Україною у сфері безпеки.

Серед польських дослідників можна виокремити Я. Павловського (Pawłowski, 2017) і С. Залевського (Zalewski, 2017).

Наведемо у двох досліджуваних мовах кілька прикладів вживання термінів, які широко використовуються у сфері національної та міжнародної безпеки, кібербезпеки, кризового менеджменту, а також у медіа та дослідницьких матеріалах щодо безпеки та захисту: *kontrola dostępu – контроль доступу, zabezpieczenie infrastruktury krytycznej – захист критичної інфраструктури, utrzymanie porządku publicznego – забезпечення громадського порядку, analiza ryzyka – аналіз ризику, plan ewakuacyjny – евакуаційний план, incydent bezpieczeństwa – інцидент безпеки, służby wywiadowcze – розвідувальні служби.*

Щодо військової термінології, то для українців стали, на жаль, дуже частими у використанні у повсякденному житті терміни і поняття *тероризм – terroryzm, мобілізація – mobilizacja, гібридна війна – wojna hybrydowa, зброя масового ураження – broń masowego rażenia, протиповітряна оборона – obrona powietrzna, військова операція – operacja militarna* та інші.

Як бачимо, потреба у двомовних словниках із вибраної галузі є досить нагальною. Поява і розвиток нових слів і понять дають сильний поштовх для створення нових лексикографічних праць з військовою та оборонною термінологією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбулін, В. П. (2016). Тези до другої річниці російської агресії проти України. *Ukraine Crisis Media Center,* 18 лютого. https://uacrisis.org/uk/40347-gorbulin-tezy

2. Колесникова, М. О. (2020). Військова термінологія: стан, проблеми та перспективи досліджень. *Мовознавство,* 5, 23–33.

3. Pawłowski, J. (2017). Podstawy bezpieczeństwa narodowego (państwa). Podręcznik akademicki.[Red. Naukowa], Wyd. Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa, 11 c.

4. Zalewski, S. (2017). Bezpieczeństwo polityczne państwa,[w] J. Pawłowski (red), Podstawy bezpieczeństwa narodowego (państwa), 345–372. Warszawa.

Мороз Владислав, *здобувач ОС «Доктор філософії»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ КОПІРАЙТЕРСЬКИХ ТЕКСТІВ: ФУНКЦІЙНО-ДИСКУРСИВНИЙ АСПЕКТ

За останні двадцять років діяльність з написання текстів у рамах комерційного замовлення, відома під терміном «копірайтинг», поширилася на території слов'янських країн практично повсюдно. На ранніх етапах розвитку цієї діяльності нею займалися здебільшого фрілансери й агентства, що спеціалізуються у сфері PR і реклами. У наші дні посада «копірайтер» офіційно включається у штатний розклад профільних підрозділів організацій та фірм. Якщо піарник створює піар-об'єкти, а рекламіст – рекламні продукти, то справедливо говорити і про таке явище, як «копірайтерський текст», оскільки основним завданням копірайтера є написання текстових матеріалів, що слугують для виконання тих чи інших комерційних цілей (продаж, презентація продукту / послуги / організації, а також створення / просування іміджу).

Копірайтерський текст – це вербальний або вербально-візуальний (креолізований) текст, який розповсюджується в публічному просторі за допомогою ЗМІ, прямої доставки, інтернет-розсилки, по корпоративних каналах, ініційований суб'єктом PR або реклами, що містить рекламну або PR-інформацію, призначений певній групі цільової громадськості або цільової аудиторії, що служить цілям реалізації товару / послуги або формуванню іміджу товару / послуги, корпорації, публічної персони, що володіє прихованим (рідше уявним) авторством (Smith, 2020); це комунікативна одиниця, що функціонує у просторі маркетингових комунікацій та служить цілям ефективного впливу на цільову аудиторію й володіє системою релевантних вербальних та невербальних засобів його посилення / оптимізації (Ухова, 2020); це вербальна або вербально-візуальна (креолізована) форма просувального тексту, зафіксованого на матеріальному носії (Жиліна, 2021).

Копірайтерський текст – ***об'єкт копірайтингу***. ***Об'єкт рерайтингу*** – який завгодно текст (журналістський, рекламний, PR-текст).

Предмет копірайтингу – способи підвищення ефективності копірайтерського тексту. ***Предмет рерайтингу*** – способи створення нового контенту на основі запозиченого.

Текст копірайтера спрямований на виконання завдань замовника, надання людині послуги, він працює з цінностями й інформацією в першу чергу. Саме тому в копірайтингу важливі знання психології й маркетингу, аналітичний склад розуму й уміння працювати з даними. Текст – лише інструмент, що дозволяє виконати завдання й спрямувати аудиторію до бажання витратити гроші на те, що «рекламує» копірайтерський текст. Цінність – головний мотиватор, завдяки якому виникає відповідне бажання.

Копірайтерські тексти виконують два основні ***завдання:***

1. Пасивне приваблювання аудиторії з пошукових систем, що досягається за допомогою пошукової оптимізації тексту й LSI-адаптації.

2. Закрити аудиторію на цільову дію, тобто спонукати її купити рекламований продукт / послугу / пропозицію / інформацію.

Серед інших виконуваних завдань: донести до споживача нову інформацію про продукт / послугу / організацію / компанію / сервіс тощо; посприяти просуванню в пошукових системах; уперше презентувати продукцію замовнику; посприяти зміцненню іміджу продукту / послуги / організації / компанії / сервісу тощо; розвіяти неправильні уявлення про продукт / послугу / організацію / компанію / сервіс тощо.

Найбільш загальною ***класифікацією*** сучасних копірайтерських текстів є запропонована Олександром Назайкіним (Назайкін, 2022):

! рекламні тексти (просування товару / послуги);

! продавчі тексти (очевидні комерційні пропозиції);

! іміджеві тексти (позиціонування товару / послуги / фірми);

! презентаційні тексти (анонсування виходу новинки на ринок);

! інформуючі тексти (інформаційні статті, анонси, новини про діяльність компанії, прес-релізи та інші прес-матеріали);

! веб-орієнтовані тексти (тексти для створення контенту сайтів);

! SEO-тексти (тексти, що підлаштовуються під пошукові запити в мережі Інтернет);

! SMM-тексти (тексти, орієнтовані на розміщення в соціальних медіа).

Текст № 1. Головна сторінка сайту

Основні завдання головної сторінки сайту – дати людині зрозуміти, куди вона потрапила, яку цінність може отримати на сайті, й направити її далі – на внутрішні розділи сайту / сторінки товарів (послуг). Тобто, головна сторінка сайту виконує, як мінімум, три функції: скеровуючу, зацікавлюючу й закриваючу. Якщо сайт багатосторінковий, основна функція – скеровуюча, якщо односторінковий, то основна функція – закриття на заявку чи продаж. Головна сторінка також розділяє аудиторію на сегменти (цільові групи) й направляє кожен із них на відповідну сторінку з прицільною пропозицією, паралельно справляючи необхідне позитивне враження.

Приклад: https://www.salutem.ua/uk/

Текст № 2. Сторінка «Про компанію»

Цю сторінку користувач відкриває у двох випадках: 1) на етапі вибору, коли відкриває кілька сайтів й намагається звузити коло пошуку, дізнаючись більше про компанію / організацію / сервіс; 2) коли вже визначився і прагне отримати більше аргументів, що доводять правильність його вибору. Основна цінність сторінки «Про компанію» – надання аргументів, необхідних для ухвалення рішення. Іншими словами, ця сторінка продає ідею того, що працювати необхідно саме з цією компанією, й доступно пояснює, чому саме. До того ж вона має викликати в аудиторії довіру й інколи закривати на цільову дію.

Приклад: http://grosh.ua/company/about/

Текст № 3. Посадкові (продуктові) сторінки

Ці сторінки називаються посадковими, бо виступають у ролі кінцевого пункту для аудиторії. На них люди «приходять» як напряму з контекстної реклами, так і з інших сторінок – головної, блогерської тощо. По-іншому ці сторінки називають також продуктовими, лендінгами або Landing Page. За виглядом і форматом вони можуть бути єдиною сторінкою на сайті (односторінковий сайт) або входити у склад багатосторінкового сайту. Щодо контекстної реклами перший варіант кращий, адже навігація інколи знижує конверсію (перехід аудиторії на наступний етап – купівлю товару / послуги / інформації). Результат роботи посадкової сторінки прив'язаний до цільової дії, вибір якої залежить від завдання, від замовника тексту: замовлення товару / послуги; заявка на консультацію / аудит; купівля товару; отримання зразка / пробника; запит комерційної пропозиції / ціни; реєстрація на сайті; підписка на розсилку; отримання безкоштовної книги / курсу; виклик спеціаліста; бронування місця; отримання доступу; введення телефонного номера для зворотнього виклика; зв'язок через онлайн-чат тощо. Найчастіше посадкові сторінки створюються під контекстну рекламу або рекламу в соцмережах. Тим не менш, їх також можна оптимізувати під пошукові системи, щоб вони приваблювали безкоштовний трафік.

Приклад: https://prostor.ua/ua/product/maslo-gliss-kur-ukhazhivaushchiy-eliksir-dlya-vsekh-tipov-volos-75-ml/

Текст № 4. Службові сторінки

Залежно від сайту є різні службові сторінки: «Доставка», «Оплата», «Категорія товару», «Політика конфіденційності», «Контакти» тощо. Ці сторінки доносять до користувача необхідну інформацію.

Приклад: https://novaposhta.ua/

Текст № 5. Статті

Статті приваблюють аудиторію з пошукових систем, «підігрівають», викликають початкову довіру й згодом переводять її на наступний етап. Пишеться цей різновид текстів з інформаційною / пізнавальною метою, найчастіше – для медичних, юридичних, економічних, наукових тощо інтернет-ресурсів.

Приклад: https://ukrainer.net/thread/mystecztvo/

ЛІТЕРАТУРА

1. Жиліна, А. М. (2021). Вербально-візуальні тексти: структура та функції. Львів: Видавництво «Світ».

2. Назайкін, О. О. (2022). Практика копірайтингу: основні принципи та методи. Одеса: Видавництво «Астро-принт».

3. Ухова, Л. П. (2020). Копірайтинг: мистецтво створення текстів, що продають. Харків: Видавництво «Ранок».

4. Smith, J. (2020). The Evolution of Copywriting Models in Digital Marketing. *Journal of Digital Marketing, 8*(4), 110–125.

Нестеренко Тетяна, *канд. філол. наук, доцент,*
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна

ВПЛИВ ДЕПАЛАТАЛІЗАЦІЇ НА РОЗБУДОВУ ФОНЕТИКО-ФОНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ І ПОЛЬСЬКОЇ МОВ

Після припинення дії закону палаталізації однією з тенденцій історичного розвитку української та польської мов стала депалаталізація. Початки депалаталізації виявили себе ще у праіндоєвропейську епоху; показовою в цьому плані є депалаталізація k’, g’: мови центральні (satem-група) зазнали подальшої асиміляції k’, g’, натомість у мовах периферійних (kentun-група) ці приголосні депалаталізувалися (Лучик, 2013, с. 30). Польські лінгвісти зазначають, що «в історії польської мови одним з базових питань, пов’язаних з дописьменною добою польської мови, є проблема лехітських диспалаталізацій у позиції перед твердими передньоязиковими приголосними» (Długosz-Kurczabowa, K., Dubisz, S., 2016, с. 30).

Закон палаталізації, яким позначено розвиток спільнослов’янського консонантизму, не дозволив депалаталізації експансувати в діалектах праслов’янської мови. Натомість упродовж усієї праслов’янської епохи відбувалися активні палаталізаційні процеси, вони отримали своє продовження в постпраслов’янський період і тривали в лехітських і протоукраїнських діалектах аж до занепаду зредукованих, часу коли постали самостійні українська та польська мови.

У подальшому занепад слабких зредукованих, послаблення складового сингармонізму, перебудова фонетико-фонологічної системи активізували протилежний палаталізації процес – депалаталізацію. Оскільки в цей період українська і польська мови поставали самостійно, то «процес втрати м’якості значною мірою залежав як від успадкованої з попередньої епохи системи палатальних фонем, так і від низки інших фонетичних процесів, які вплинули на характеристику палатальність – непалатальність» (Нестеренко, 2014, с. 92).

Перебіг процесу втрати м’якості, який розпочався в XI ст., значною мірою залежав як від успадкованої українською і польською мовами з попередньої епохи системи палатальних фонем, так і від низки супутніх фонетичних процесів.

Процес депалаталізації в діалектах української мови характеризується тягліcтю. Розпочавшись в XI ст., у час занепаду зредукованих, він добігає кінця в XV ст.

Серед головних причин – занепад слабкого зредукованого ь, диференціація /і/ та /у/ (укр. и), ствердіння приголосних перед [е] (Жовтобрюх, 1980, с. 90).

Депалаталізації зазнали губні приголосні, передньоязикові (у деяких позиціях), звук [р], а також шиплячі: *ножь > ніж, ж'ена > жона, ш'ести > шести; ж'іті > жити; курч'ä > курча.* Це спричинило важливі фонологічні наслідки, серед яких: поява мікросистеми постійно твердих (губні, шиплячі, задньоязикові, глотковий /г/); виникнення фонемних опозицій «твердий – м’який» /д/ – /д'/,

/т/ – /т'/, /з/ – /з'/, /с/ – /с'/, /н/ – /н'/, /р/ – /р'/, а також /ц/ – /ц'/, /дз/ – /дз'/; зміни в сполучуваності фонем.

Депалаталізація приголосних, нашарувавшись на процеси палаталізації, вплинула на формування українського консонантизму, у складі якого 32 одиниці, 22 з яких – тверді фонеми і лише 10 є м'якими. Водночас склалися фонемні опозиції за ознакою палатальність–непалатальність /д/ – /д'/, /т/ – /т'/, /з/ – /з'/, /с/ – /с'/, /н/ – /н'/, /р/ – /р'/. /т/ – /т'/, /з/ – /з'/, /с/ – /с'/, /н/ – /н'/, /р/ – /р'/, а також /ц/ – /ц'/, /дз/ – /дз'/; виникли нові морфонологічні чергування, змінилися умови сполучуваності окремих фонем та їхнє функційне навантаження; намітилася діалектна диференціація української мови. До XV ст. система фонем української мови переважно була сформована. Майже в незміненому вигляді вона засвоєна сучасною українською мовою.

Наслідки депалаталізацій також вплинули на остаточне оформлення шестичленної системи українського вокалізму і навіть на морфологічні особливості іменників із фіналлю на губний, шиплячий на -р. Процеси депалаталізації значною мірою сприяли діалектній диференціації української мови.

Початкові депалаталізаційні процеси в старопольській мові (кін. X–кін. XV ст.) за часом та причинами увідповіднюються з українськими, водночас польські депалаталізації характеризуються більшою тривалістю та інтенсивністю.

У польщизні визначають кілька фаз депалаталізації. Перша фаза пов'язана із занепадом зредукованого /ь/ та неакцентованого /і/ (у формах дійсного способу), коли пом'якшений приголосний опинився в позиції перед іншим твердим приголосним і зазнав регресивної асиміляції за твердістю: ṕ > p, б́ > b, ḿ > m, ́v > v, ť > t, ď > d, ś > s, ź > z, ń > n, ŕ > r. Наприклад, ṕ > p *(*хłорьса > хłоṕса > хłорса);* б́ > b *(*grebimy > gřebб́my > gřebmy);* ḿ > m *(*тьgła > ḿьgła > тьgła).*

Друга фаза депалаталізацій завершилася в XVI ст. й охопила м'які приголосні, успадковані з праслов'янської мови, які свого часу постали після закінчення процесів м'якшення під впливом *dj, *tj: с' > с *(*ovotjь > ovoc'ь > ovoc);* ʒ' > ʒ *(*medja > ḿeʒ'a > ḿeʒa).* Депалаталізація також зачепила приголосні /ž/, /š/, /č/, /ǯ/', що виникли внаслідок йотації та перехідного пом'якшення перед голосними переднього ряду: ž́ > ž *(*grožǫ > ст.пол. grožę);* š́ > š *(*duša > ст.пол. duša);* č́ > č *(*čásъ > čas);* ǯ́ > ǯ *(*možǯ'ek > móžǯek).* Водночас спостерігаємо ствердіння й зміну артикуляції ŕ > ř' > ř > ž/š: **moŕe > moř'e > moře > može; *řeka > ř'eka > řeka > žeka.* Втрата м'якості ŕ мусила збігтися в часі з депалаталізацією інших передньоязикових зубних приголосних ž́, š́, č́, ǯ', ć, ʒ'. Остаточне їхнє ствердіння датується серединою XVI ст.

Третій етап депалаталізації охоплює новопольський період. Важливим кроком була переоцінка опозиції /l'/: /ɬ/, яка спочатку базувалася на розрізненні палатальний–непалатальний. Палатальний /l'/ ствердів, уподібнившись до європейського [l] (XVII ст.), а пізніше [ɬ] перетворився на w [u̯] і злився з [u̯] іншомовного походження (остаточно в середині XX ст.).

Спостерігається втрата м'якості губних приголосних у живому мовленні. Наприклад, у Варшаві вже на початку XIX ст. переважала тверда вимова, напр., *paw: pa[f], goląb: gołą[p]* замість попереднього *pa[f'], gołą[p']*. Тож у ново-

польський період добігла свого кінця депалаталізація губних у позиції кінця слова: ṕ > p *(*kurpь > kurṕ > kurp);* b́ > b *(*gołǫbь > gołǫb́ > gołǫb);* ḿ > m *(*damь > daḿ > dam);* v́ > v *(*novь > nov́ > nov).*

Від питомих депалаталізацій відрізняють ствердіння під впливом інших мов та депалаталізації в запозичених словах. Так, під впливом чеської мови відбувається ствердіння перед e: *serce* (замість *śerce*); *vesele, vesoły* (замість *véśele, v́esoły*) тощо. В останні десятиліття функціонування новопольської мови в запозичених словах відбувається також ствердіння задньоязикових приголосних перед /e/ (напр., *geografia*).

Депалаталізація досі є живим процесом у польській мові. Палатальність ще трапляється в польській мові, але в контексті фонетично вмотивованої фонології вже немає потреби говорити про категорійний характер цього явища. Розпад палатальності має зв'язок з процесами депалаталізації, відходом від генетично успадкованої фонотактики в бік західноєвропейської, нав'язаної активізацією цивілізаційних контактів із Заходом.

Отже, фонологізація м'якості в історії української і польської мов – складний і багатоступеневий процес кількісних і якісних змін у системі консонантизму, що характеризується тяглістю й має зв'язок з депалаталізацією, яка відіграла вирішальну роль в остаточному оформленні систем українського і польського консонантизму. У підсумку постали унікальні системи консонантизму кожної з мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жовтобрюх, М. А., Волох, О. Т., Самійленко, С. П., Слинько, І. І. (1980). Історична граматика української мови. Київ: Вища школа.

2. Лучик, В. В. (2013). Вступ до слов'янської філології. 2-ге вид., випр., доп. Київ: ВЦ «Академія».

3. Нестеренко, Т. А. (2024). Еволюція палатальності крізь призму історичних звукозмін (на матеріалі української і польської мов): кваліфікаційна робота магістра: 035.033 Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська; Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький. URL: https://elar.khmnu.edu.ua/items/9358fe1b-969d-4807-b8a1-b3b729509dba

4. Długosz-Kurczabowa, K., Dubisz, S. (2016). Historyczna gramatyka jezyka polskiego. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

Nykyporets Svitlana, *senior lecturer,*
Vinnytsia National Technical University,
Vinnytsia, Ukraine

EXPERIMENTAL RESEARCH ON LANGUAGE PROCESSING IN VIRTUAL REALITY: A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR FUTURE COGNITIVE INVESTIGATION

In recent years, Virtual Reality (VR) technologies have rapidly expanded beyond their initial domains of gaming and entertainment, finding applications in diverse fields such as engineering design, medical training, and psychological therapy. Within the realm of linguistics and language pedagogy, however, VR remains relatively underexplored despite its potential to immerse learners in authentic communicative situations. By offering simulated environments that closely mirror real-world contexts, VR can create meaningful language-learning experiences and offer researchers unprecedented tools for investigating the cognitive mechanisms underpinning language processing.

As a linguist teaching English at a technical university in Ukraine, I have observed how traditional instructional approaches can sometimes fail to engage learners with highly analytical mindsets. Technical students often thrive on problem-solving and interactive tasks, suggesting that VR-based learning activities could resonate more powerfully with their learning styles than conventional methods. Moreover, Ukraine's growing integration into international research and educational networks underscores the need for innovative language-training methodologies capable of enhancing both learners' linguistic competence and intercultural communication skills.

From a research perspective, VR opens new avenues for investigating how factors like immersion, sensory input, and interactive feedback impact cognitive processes involved in language comprehension and production. While existing psycholinguistic theories emphasize how context and environment shape linguistic behaviour, VR allows for the precise manipulation of these variables in controlled yet realistic conditions. It thus presents an exciting opportunity to deepen our understanding of language processing mechanisms and inform the design of more effective, evidence-based pedagogical tools.

This article outlines a conceptual framework for an experimental study on language processing in VR, focusing on Ukrainian technical students learning English as a foreign language. In the sections that follow, I will review the theoretical underpinnings of VR-enhanced language research, propose a research design tailored to the academic and technological realities of a technical university in Ukraine, and discuss the potential implications of this approach for both cognitive linguistics and second language instruction.

Virtual Reality (VR) technologies have opened new possibilities for exploring the complex interplay between cognitive processes and language use. Although VR is widely employed in engineering, design, and gaming, its potential for psycholinguistic research – especially regarding language comprehension and production –

remains underexplored. As a linguist teaching a foreign language at a technical university in Ukraine, I propose an experimental framework to investigate how immersive virtual settings might influence learners' linguistic performance and cognitive processing.

Research Questions

1. How does immersive VR affect the speed and accuracy of language comprehension tasks compared to traditional settings?

2. Which cognitive and emotional factors (e. g., heightened engagement, reduced anxiety) potentially mediate the relationship between VR immersion and language performance?

3. How might learners' linguistic output (e. g., lexical diversity, syntactic complexity) differ in VR-based tasks vs. standard classroom tasks?

Psycholinguistic models of language comprehension emphasize the roles of working memory, attentional control, and semantic integration. Integrating VR adds environmental and affective dimensions, potentially reshaping learners' cognitive load and motivation. Sociocultural approaches highlight context-dependent language use, suggesting VR can simulate realistic communicative settings to enhance authentic interactions.

Akay & Kessler's 2024 experimental study in "Language Learning & Technology" underscores (Akay, 2024) the potential impact of VR-based tasks on adult second-language learners' lexical and syntactic development. Meanwhile, Palamar, Brovko & Semerikov reveal (Palamar, 2023) how immersion fosters cognitive engagement in VR environments but highlight a gap in domain-specific language tasks. Slater's seminal work (Slater, 2016) on "place illusion" further lays the foundation for examining how presence in a virtual environment might reshape language comprehension processes. While these studies collectively demonstrate VR's promise for language education, they often overlook the cultural and contextual factors specific to learners in non-Western, technology-driven settings. The present article addresses these omissions by integrating discipline-specific content and contextual variables into a comprehensive framework for VR-based language instruction in Ukrainian technical universities.

The core of this study centres on a series of immersive VR modules designed to replicate authentic professional scenarios for engineering students learning English as a foreign language. For instance, one module places participants in a simulated laboratory where they must follow precise instructions – delivered in English – to assemble virtual mechanical components. Another example involves collaborative tasks in which students, embodied as avatars, negotiate technical specifications for a mock project, thereby exercising both linguistic and subject-specific skills. The VR environment is further enriched (Nykyporets, 2024) with contextual clues, such as on-screen schematics and real-time feedback on performance, to promote active learning and language retention. During each session, researchers collect data on comprehension accuracy, task completion times, lexical diversity, and syntactic complexity of spoken or written output. This multifaceted approach not only fosters

practical language use but also reveals how immersion and interactivity might shape learners' cognitive load and motivation.

Table 1

First results of VR-based vs. traditional language learning tasks

Measure	Unit of measurement	VR group (mean)	Control group (mean)	Possible interpretation
Reaction time	Seconds (time to complete tasks)	45.3	38.7	Slight delay in VR may indicate higher cognitive load but also deeper engagement
Accuracy	Percentage of correct responses (%)	86.5 %	80.2 %	VR setting appears to foster greater comprehension accuracy overall
Lexical diversity (Type-Token Ratio)	Ratio (TTR)	0.58	0.52	Learners in VR tend to use a richer vocabulary
Syntactic complexity	Mean number of words per sentence	12.4	10.1	Complex VR scenarios potentially encourage more elaborate language structures
Motivation score (self-report)	Likert scale (1–5)	4.3	3.7	VR immersion seems to boost learners' enthusiasm and perceived relevance

The findings of this preliminary investigation suggest that integrating VR into foreign language instruction for technical students can significantly enhance learner engagement and deepen their comprehension of course content. Although the study primarily offers conceptual insights rather than definitive empirical results, it provides a promising framework for exploring how immersive environments influence linguistic performance and cognitive processes. By simulating realistic industry scenarios, VR-based tasks have the potential to bridge the gap between academic knowledge and professional application, fostering (Kot, 24) both technical competence and communicative fluency. These observations open avenues for more extensive longitudinal research that could examine individual learner differences, the role of cultural context, and the impact of varying levels of immersion. Moving forward, further exploration in this direction might combine VR technologies with advanced analytics – such as eye-tracking and psychophysiological measures – to generate deeper, data-driven understandings of language processing in immersive virtual domains. These techniques can offer real-time insights into how learners allocate visual attention and respond emotionally to specific language tasks. Furthermore, multi-modal data integration could illuminate the complex interplay between cognitive load, affective states, and linguistic performance in VR-based learning environments.

This study proposes an innovative framework for teaching technical university students a foreign language through Virtual Reality. By recreating authentic engineering or scientific tasks in immersive simulations, learners can connect classroom theory to practical, real-world problem-solving. Preliminary observations suggest that VR modules can stimulate motivation and increase linguistic complexity,

as measured by richer vocabulary and more sophisticated syntactic choices. The interactive nature of VR may also facilitate immediate feedback loops, allowing learners to correct errors in real time. Comparative data between VR-based instruction and traditional classrooms will help elucidate the cognitive factors at play.

In addition, the study draws attention to the vital role of context in language acquisition, showing how discipline-specific themes can create deeper engagement. Enhanced immersion could further reduce anxiety and promote collaboration among peers, especially when participants assume avatar identities. Despite these promising indicators, more extensive empirical research is necessary to confirm the long-term benefits and address potential technical constraints such as VR sickness. Future investigations might incorporate larger cohorts, diverse language skill levels, and advanced monitoring technologies like eye-tracking or electroencephalography (EEG). Ultimately, this research can inform more adaptive, context-sensitive approaches to language education within technical disciplines.

REFERENCES

1. Akay, M., & Kessler, M. (2024). The impact of virtual reality (VR) pedagogy on L2 English learners' oral communication and pragmatic competence. *Language Learning & Technology,* 28(1), 1–11. URL: https://hdl.handle.net/10125/73568. (accessed 28.03.2025).

2. Kot, S. O., & Nykyporets, S. S. (2024). Utilization of artificial intelligence in enhancing English language proficiency in tertiary education. *Science and education in the third millennium: Information technology, education, law, psychology, social sphere, management* (Chap. 10, 250–274). Institute of Public Administration Affairs. https://doi.org/10.5281/zenodo.11279390.

3. Nykyporets, S. S., Kot, S. O., Boiko, Y. V., Melnyk, M. B., & Chopliak, V. V. (2024). Advanced integration of virtual information environments (VIEs) in contemporary educational methodologies. *Society and National Interests. Series «Education/Pedagogy»,* 4(4), 139–154. https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-139-154.

4. Palamar, S. P., Brovko, K. and Semerikov, S. O. (2023). Enhancing Foreign Language Learning in Ukraine: Immersive Technologies as Catalysts for Cognitive Interest and Achievement. *Selected Papers of the X International Scientific Conference «Information Technology and Implementation»* (IT&I-2023). Conference Proceedings. Kyiv, Ukraine, November 20–21, 69–81. URL: https://ceur-ws.org/Vol-3624/Paper_7.pdf (accessed 28.03.2025).

5. Slater, M., & Sanchez-Vives, M. V. (2016). Enhancing our lives with immersive virtual reality. *Frontiers in Robotics and AI,* 3, Article 74. https://doi.org/10.3389/frobt.2016.00074.

Nykyporets Svitlana, *senior lecturer,*
Ibrahimova Liudmyla, *senior lecturer,*
Kriutchenko Olena, *lecturer,*
Vinnytsia National Technical University,
Vinnytsia, Ukraine

THE USE OF NEURO-LINGUISTIC PROGRAMMING (NLP) IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING: INVESTIGATING THE IMPACT OF NLP TECHNIQUES ON VOCABULARY AND GRAMMAR ACQUISITION

Learning a foreign language is never a one-size-fits-all process, especially in technical universities where students often prioritize engineering or science subjects over language studies. Many learners struggle to engage with vocabulary and grammar that appear disconnected from their primary fields of interest. Limited contact hours and high cognitive demands of technical curricula further complicate the acquisition of a foreign language. Against this backdrop, educators face the urgent need to find methods that not only enhance language proficiency but also make learning more appealing and efficient.

One promising approach lies in the use of Neuro-Linguistic Programming (NLP) – a set of psychological techniques designed to improve communication, personal development, and learning outcomes. NLP offers practical tools for engaging different learning styles, increasing motivation, and helping students process and retain new language material more effectively. By focusing on how students think and feel while learning, NLP encourages a more personalized, mindful, and confident approach to language acquisition.

This study explores the integration of NLP techniques into English as a Foreign Language (EFL) instruction at a Ukrainian technical university. Specifically, it investigates the extent to which these techniques can facilitate vocabulary retention and improve grammatical competence among engineering students. The ultimate goal is to provide evidence-based recommendations for foreign language instructors working in technical higher education.

Foreign language instruction in technical universities in Ukraine is frequently characterized by limited classroom hours, low learner motivation, and challenges in applying abstract language rules in practical contexts. In response, educators are seeking innovative, interdisciplinary approaches to enhance the effectiveness of instruction. One such approach is Neuro-Linguistic Programming (NLP), a psychological method that explores the relationship between neurological processes, language, and behaviour.

The present study investigates the role of NLP techniques in improving vocabulary retention and grammatical competence among engineering students. The research aims to provide practical recommendations for integrating NLP-based strategies into foreign language curricula in technical higher education.

Neuro-Linguistic Programming (NLP) was developed in the 1970s by Richard Bandler and John Grinder. It is based on the premise that individuals can change their thoughts and behaviours to achieve specific outcomes by modelling successful

behaviours and using structured communication techniques (Bandler & Grinder, 1975).

In the context of language learning, NLP is associated with several key concepts:

a) representational systems (visual, auditory, kinaesthetic) that influence learning preferences;

b) anchoring, a technique for associating emotional states with learning content;

c) modelling, imitating successful language users to internalize effective patterns;

d) reframing, which involves changing a learner's perspective on mistakes and challenges.

Previous studies (e. g., Bolitho, 2011; Yaghoubi & Razavipour, 2020) suggest that NLP can positively affect language learners' motivation, confidence, and retention of material.

The study was conducted over the course of one academic semester and involved 48 fourth-year engineering students enrolled in an English for Specific Purposes (ESP) course. Students were divided into two groups: the experimental group received instruction supplemented with NLP techniques, while the control group followed the traditional curriculum.

NLP techniques employed included:

a) visualization of word meanings and grammar structures (e. g., mental movies);

b) use of positive affirmations to overcome fear of speaking;

c) anchoring confidence through consistent rituals (e. g., breathing techniques before presentations);

d) reframing errors as opportunities for growth.

Student performance was measured through vocabulary and grammar tests administered before and after the intervention. Additionally, learner feedback was gathered through questionnaires and short interviews.

The application of NLP techniques in the experimental group led to observable improvements not only in test results but also in students' classroom behaviour, motivation, and confidence. Below are three real-life examples that illustrate how specific NLP strategies contributed to vocabulary and grammar acquisition:

Example 1. Visualization for vocabulary retention

During a unit on technical equipment, students were introduced to terms like *hydraulic press*, *thermal conductivity*, and *voltage regulator*. Instead of rote memorization, students were guided through a visualization exercise where they mentally "walked" through a factory and imagined each item in use, describing its function in English. One student reported that this method "made the words stick in my head like scenes from a movie." After this session, vocabulary test results for that unit improved by 32 % compared to the control group.

Example 2. Anchoring confidence before speaking tasks

Public speaking in English was a major source of anxiety for many learners. To address this, students were taught a simple anchoring technique: taking a deep breath

and lightly pressing two fingers together while recalling a successful communication experience (even in their native language). Over time, this physical anchor became associated with calm and focus. When students later delivered short technical presentations, their fluency and composure noticeably improved. In post-task reflections, one student noted, "I used to shake and forget words, but now I can start with a clear head."

Example 3. Reframing grammar mistakes as growth opportunities

In traditional grammar instruction, students often view errors as failures. Using NLP reframing techniques, the instructor encouraged students to treat mistakes as signals of learning in progress. For instance, after one student incorrectly said *"He can to fix it,"* the teacher responded: "That's a good start – you've identified the modal verb. Let's refine it together." This supportive environment reduced fear of correction and encouraged experimentation. Over the semester, error rates in written tasks decreased by 28 % in the experimental group.

These examples demonstrate that NLP techniques not only improved test performance but also helped shift students' mindsets toward a more constructive and engaged approach to language learning. The combination of cognitive strategies (like visualization), emotional regulation (through anchoring), and attitude adjustment (via reframing) created a holistic learning experience that was particularly effective for technical university students with diverse learning preferences.

Furthermore, these techniques required minimal additional resources, making them practical for integration into existing ESP curricula. The improvement in learner outcomes – both measurable and subjective – supports the hypothesis that NLP methods can be a valuable supplement to traditional foreign language instruction in STEM education contexts.

Quantitative data revealed that the experimental group showed a 25 % greater improvement in vocabulary test scores and a 30 % increase in grammar accuracy compared to the control group. Qualitative feedback highlighted increased learner engagement, reduced anxiety, and greater willingness to participate in class activities.

Students reported that visualization techniques helped them remember complex technical terms, while anchoring rituals reduced stress during oral tasks. The reframing of mistakes as part of the learning process created a more supportive classroom environment. These results align with previous findings (Grinder & Bandler, 1982; Thorne, 2003), confirming the potential of NLP to enhance foreign language acquisition.

However, the study also revealed limitations, such as the time required to train teachers in NLP methods and the need for individualized approaches based on student learning styles.

The application of NLP techniques in foreign language teaching offers a promising toolset for educators in technical universities. By aligning instruction with students' cognitive and emotional patterns, NLP facilitates deeper learning and improved retention of vocabulary and grammar. While more longitudinal research is needed, initial findings suggest that NLP can significantly enrich the EFL classroom experience.

Educators are encouraged to explore NLP-based strategies and adapt them to their specific teaching contexts, especially in STEM-focused institutions where language learning is often marginalized.

REFERENCES

1. Nykyporets, S. S., Herasymenko, N. V., & Chopliak, V. V. (2023). Cognitive strategies impacting the structural composition of translated technical and scientific texts: An analysis of translation methodologies. *In Topical issues of translation of specialized texts: Scientific monograph,* 130–154. Baltija Publishing. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-394-1-7.

2. Bandler, R., & Grinder, J. (1975). The Structure of Magic I: A Book about Language and Therapy. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.

3. Grinder, J., & Bandler, R. (1982). Reframing: Neuro-Linguistic Programming and the Transformation of Meaning. Moab, UT: Real People Press.

4. Thorne, T. (2003). Mastering NLP. London: Hodder & Stoughton.

5. Bolitho, R. (2011). NLP in language teaching. *ELT Journal,* 65(3), 309–311.

6. Yaghoubi, A., & Razavipour, K. (2020). The Impact of NLP Techniques on Learner Motivation in EFL Contexts. *Journal of Applied Linguistics and Language Research,* 7(4), 1–15.

Оленяк Мар'яна, *д-р філол. наук, доцент*,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

АКАДЕМІЧНЕ САМОСТВЕРДЖЕННЯ ЧЕРЕЗ ДИСТАНЦІЮВАННЯ

У сучасних гуманітарних науках нерідко спостерігається спільна тенденція: схильність сучасних дослідників стверджувати власну новизну шляхом критики класиків, часто ґрунтую чись на зміні термінології та методологічних рамок, а не на реальних концептуальних розбіжностях. У межах мовознавства це особливо помітно у теоріях метафори та в теоріях перекладу, де сучасники часто оголошують себе першовідкривачами ідей, які насправді були добре усвідомлені ще у давнину.

Так, у межах теорії метафори сучасна когнітивна лінгвістика (Lakoff & Johnson, 1980, p. 190–193) стверджує, що метафора – це не просто стилістична прикраса, а фундаментальний механізм людського мислення. Автори запровадили поняття *концептуальної метафори* – способу осмислювати одну сферу досвіду через іншу (наприклад, *TIME IS MONEY).* Водночас дослідники критикують класиків, зокрема Аристотеля, за те, що той нібито сприймав метафору лише як троп, не усвідомлюючи її когнітивної природи.

Проте уважне прочитання давньогрецьких і римських мислителів свідчить про інше. Аристотель у *Риториці* і *Поетиці* визначав метафору як «уміння бачити подібність у різному», тобто як спосіб прояснення нового через відоме. Це фактично те саме, що сучасне *когнітивне мапування.*

Є й дослідники, які віддають належне мислителю (Swiggers, 1984; Ricoeur, 1996; Kirby, 1997; Novokhatko, 2017), вони простежують вплив ідей Аристотеля на сучасні когнітивні теорії метафори. Зокрема, П. Свіґґерс (Swiggers, 1984) відзначає наявність «вражаюче сучасних» елементів у трактуванні метафорич-

них процесів Аристотелем, де поєднуються лінгвістичні, когнітивні та культурні підходи до аналізу. Дж. Кірбі (Kirby, 1997: 518) вказує, що критичне або навіть різке ставлення до концепцій Стагирита часто зумовлене модними тенденціями та тим фактом, що Аристотель вже не може брати участі в полеміці.

Безпідставна критика стосується не лише Аристотеля. Квінтиліан, наприклад, у *Institutio Oratoria* теж підкреслював пізнавальну функцію метафори і називав її «фігурою мислення» стверджуючи, що її використовують несвідомо навіть неписьменні або п'яні. Відмінність полягає лише в тому, що класики описували ці явища в межах термінології тогочасної риторики, тоді як сучасники – у категоріях когнітивної науки.

Аналогічна ситуація спостерігається і в перекладознавстві. Переважна більшість сучасних праць з перекладу подають свої концепції як радикальний відхід від начебто «застарілого буквального перекладу» класиків. Однак принцип смислової адекватності був сформульований ще в античності. Цицерон у *De optimo genere oratorum* писав, що перекладач має передавати «силу і вагу думки», а не окремі слова. Святий Ієронім прямо заявляв: *«non verbum e verbo, sed sensum exprimere de sensu»* – передавати не слово в слово, а смисл у смисл.

Ці ідеї розвинув і Беда Преподобний, який теж наголошував на важливості передачі сенсу, а не механічного перенесення слів. Особливо цінні в цьому контексті слова короля Альфреда Великого (IX ст.), який активно перекладав латинські тексти на давньоанглійську мову. У передмові до свого перекладу *«Пастирського правила»* Григорія Великого він зазначав: *«Я переклав цю книгу… іноді слово в слово, іноді смисл в смисл, як я вважав найдоцільнішим для передачі змісту».* Ці слова Альфреда яскраво демонструють усвідомлення гнучкого підходу до перекладу задовго до появи сучасних термінів на кшталт *dynamic equivalence.* Він чітко бачив, що перекладач має право варіювати стратегії залежно від тексту і ситуації.

Отже, як у теорії метафори, так і в теорії перекладу, ми маємо справу з явищем, коли сучасники – часто несвідомо – подають старі ідеї як нові, змінюючи лише терміни і методологічні рамки.

Тенденція до спрощеного перечитування класиків ще більше підсилюється сучасними формальними вимогами до «строку придатності» наукових робіт, який часто обмежується 5 роками. В Україні академічна політика вимагає посилатися переважно на джерела останніх п'яти років (вимога, якої, до речі, немає в журналах Scopus), і це мимоволі створює враження, ніби лише найновіші праці мають наукову цінність, а старі – втратили актуальність. Такий підхід фактично орієнтований більше на кількісні показники оновлення джерельної бази, ніж на глибинну якість наукового аналізу. Він є цілком обґрунтованим у науках, пов'язаних, скажімо, із технологіями, де актуальність даних дійсно критично важлива. Але в гуманітарних дисциплінах (особливо в мовознавстві, перекладознавстві, філософії, історії, літературознавстві) знання часто є кумулятивними, і класичні ідеї залишаються релевантними навіть протягом століть. Тому механічне перенесення такого критерію на всі галузі призводить до знецінення фундаментальних праць і до надмірної гонитви за «новизною», яка не завжди є іс-

тинною інновацією. Це стимулює дослідників шукати або наголошувати на «новизні», навіть там, де вона сумнівна, і недооцінювати ідеї, які мають тривалу історію розвитку. У такій ситуації класики часто опиняються або на периферії дискурсу, або стають об'єктом некоректної критики задля підкреслення актуальності власних підходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kirby, J. T. (1997). Aristotle on metaphor. *American Journal of Philology,* 118(4), 517–554.

2. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). Metaphors we live by. University of Chicago Press.

3. Novokhatko, A. (2017). The linguistic treatment of metaphor in Quintilian. *Pallas, 103*, 311–318.

4. Ricoeur, P. (1996). Between rhetoric and poetics. A. Rorty (Ed.). *Essays on Aristotle's rhetoric,* 324–384. University of California Press.

5. Swiggers, P. (1984). Cognitive aspects of Aristotle's theory of metaphor. *Glotta,* 62(1/2), 40–45.

Островська Карина, *викладач,*
Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ЛЕКСИКУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У цифрову епоху соціальні мережі перетворилися на потужні платформи, які суттєво впливають на використання та розвиток мов. Як лінгва франка, англійська мова посідає передове місце в цифровому комунікаційному ландшафті. Поява соціальних мереж не лише посилила її глобальне поширення, але й прискорила еволюцію її лексичної системи. Від перших днів інтернет-чатів до сучасної епохи TikTok, Instagram та X спосіб нашого спілкування онлайн змінив граматику, синтаксис і навіть призначення самої мови.

Плинність мови в соціальних мережах дозволяє користувачам творчо гратися з граматикою та синтаксисом, особливо в культурі, де увага короткочасна. Обмежений простір для символів у X, візуальний сторітелінг в Instagram та короткий формат відео в TikTok заохочують користувачів бути винахідливими. Вдало розміщена гіфка або мем можуть підсилити жарт, передати сарказм або викликати соціальний коментар набагато швидше, ніж довге пояснення.

Наприклад, вірусні тренди в TikTok часто включають нові сленгові слова або фрази, які інкапсулюють цілі ідеї або емоції в декількох складах. Фрази на кшталт «No cap» (що означає «Я не брешу») або «It's giving…» (що використовується для опису вібрації або почуття) ілюструють, як користувачі винаходять короткі шляхи для спілкування з чуттям. Ці творчі вирази часто перетинають кордони платформ, стаючи широко визнаними і прийнятими навіть людьми, які не знаються на соціальних мережах (García, 2024).

Зміни в граматиці та синтаксисі відбулися в спілкуванні в соціальних мережах внаслідок обмеження кількості символів і необхідності лаконічності. На

користь неформального та розмовного стилів письма часто ігноруються традиційні стандарти пунктуації та структури речень (Crystal, 2011). Постійно висловлюються занепокоєння щодо того, як це вплине на лінгвістичні стандарти. З появою мемів і візуальних зображень візуальний аспект соціальних мереж породив новий метод комунікації. Зокрема, зросла популярність використання мемів як засобу вираження гумору, сарказму та культурних алюзій. Меми є прикладом того, як соціальні медіа створили нові мовні засоби вираження, оскільки вони часто спираються на інтертекстуальність і спільні культурні знання (Jebaselvi, Evangaline, 2023, p. 42).

До типових прикладів, що ілюструють, як меми породжують нові мовні вирази і значною мірою покладаються на інтертекстуальність та колективні культурні знання є відомі «This is fine» та «No one: / Absolutely no one: / Me:».

«This is fine» походить із вебкоміксу *Gunshow.* У коміксі зображено собаку, який сидить у палаючій кімнаті й каже: *«This is fine»,* демонструючи іронічну байдужість або заперечення очевидної загрози. Цей фрагмент вийшов за межі початкового контексту і трансформувався у стійкий мовний вираз, що слугує для іронічного коментування складних або кризових ситуацій у житті чи суспільстві.

«No one: / Absolutely no one: / Me:» функціонує, як форма цифрової автокомунікації. Його структура моделює уявну розмову, у якій дві перші репліки створюють умови повної відсутності стимулу, а третя – підкреслює спонтанну або нав'язливу поведінку мовця. Наприклад: цей мем не лише відображає особливості комунікативної поведінки у цифрову епоху, а й сприяє виникненню нових мовних патернів, що характеризуються нестандартною синтаксичною організацією, іронією та прагненням до самоіронічного самовираження. Обидва приклади свідчать про здатність соціальних мереж створювати мовні інновації, що швидко поширюються та закріплюються у повсякденному спілкуванні, формуючи унікальний пласт цифрового соціолекту.

Вплив соціальних мереж на лексику сучасної англійської мови є глибоким і постійним. Такі платформи, як X, Instagram, TikTok та інші, не лише прискорили поширення неологізмів, акронімів та сленгу, але й трансформували спосіб функціонування мови у повсякденному спілкуванні. Соціальні мережі діють як каталізатори лінгвістичної творчості, заохочуючи швидке впровадження експресивної, гумористичної та контекстно-залежної лексики.

Меми, культура хештегів та вірусні тренди ілюструють, як онлайн-спільноти генерують та обмінюються новими мовними формами, що ґрунтуються на інтертекстуальності та спільних культурних референціях. Ці елементи не лише збагачують мову, але й кидають виклик традиційним уявленням про мовну стабільність і стандартизацію. Більше того, англійська мова, завдяки своєму глобальному статусу та високому ступеню гнучкості, стала як джерелом, так і реципієнтом цих цифрових інновацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Crystal, D. (2011). Internet Linguistics: A Student Guide. London: Routledge. DOI : 10.4324/9780203830901.

2. García, G. T. (2024). Understanding the Impact of Social Media on Grammar and Syntax: A Comprehensive Analysis. English Language and Literature. URL: https://www.linkedin.com/pulse/understanding-impact-social-media-grammar-vcvyf

3. Jebaselvi, C., Evangeline, A. (2023). The Impact of Social Media on The Evolution of Language and Communication Trends. *Shanlax International Journal of English*, 12(1), 41–44.

Пасєка Андрій, *здобувач ОС «Доктор філософії»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

МЕТОДИ, МЕТОДИКИ ТА ПРИЙОМИ СТУДІЮВАННЯ СУЧАСНОЇ УРОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИКАХ І МОДЕЛЯХ

Рівень розвитку будь-якої науки визначуваний за ступенем сформованості об’єкта цієї науки та окреслення її предметного поля, а також методів роботи з досліджуваним матеріалом, що знаходить своє відбиття в теоріях цієї науки. Оскільки термінознавство є наукою зі своїм об’єктом і предметом, то логічно буде з’ясувати питання про методи й методики роботи з таким мовним матеріалом, як термін.

Методи та методики роботи з термінологією частково досліджували А. Багмут, М. Вакуленко та О. Вакуленко, Л. Васенко, В. Іващенко, Т. Кияк, І. Кочан, О. Кримець, Г. Мацюк, Н. Овчаренко, Т. Панько, Н. Подольська, І. Процик, О. Радченко, О. Селіванова, Н. Цимбал та ін. Проте на кожному етапі розвитку науки актуальними стають інші методи й методики роботи з мовним матеріалом.

Тут маємо згадати, що традиційна загальнонаукова методологія охоплює:

– методи теоретичного рівня дослідження (дедукція, індукція, аналогія, системний метод та ін.);

– методи, використовувані як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях (аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, формалізація тощо);

– методи емпіричного дослідження (експеримент, спостереження, порівняння тощо).

Зауважимо, що усі названі методи використовуються на будь-якому етапі розвитку науки, проте вони не є єдино правильними й повсюдно застосовними. Спробуємо це довести на прикладі термінознавства.

Від самого початку термінологію намагалися вибудувати з опертям на панівні методи того часу. Якщо згадати, що початок виокремлення термінології із загального лінгвістичного масиву припадає на період панування класичної логіки, то не дивним видається застосування методів логічного аналізу як основи для методики дослідження термінології (Дж. Мур, Б. Рассел, Г. Фреге та ін.). Такий підхід спричинив одноманітність описової частини різних термінологій

і суто формальний підхід до термінів. Тут зауважимо, що мета була абсолютно достойною з позицій формальної логіки – презентувати терміни як елементи наукової мови, що можуть позбутися такого недоліку природної мови, як двозначність, а отже, зможуть точно передати наукову істину. Такі методичні настанови народились у роботах представників Віденського наукового гуртка О. Нейрата, Р. Карнапа, К. Геделя, Х. Рейхенбаха.

Проте через деякий час пропоновані цими дослідниками принципи й методи вивчення спрощених об'єктів за допомогою уніфікованих наукових одиниць – термінів, видалися неактуальними, оскільки предмет термінознавства став розмиватися й зникати як такий. Використовуючи метод логічного опису (й дедукцію, індукцію, аналогію), термінологія зіткнулася з протиріччями самого терміна як елемента не лише наукової мови, але й мови звичайної, природної. Отже, формальний шлях вивчення термінів було відктнуто і часом, і наукою.

На наступному етапі термінознавство опинилось у складній ситуації, коли вивчення термінів перестало спиратися на засади формальної логіки, а нові засади не були запропоновані. Тут були актуалізовані дослідження, що стали ґрунтом, на який спиратимуться мовознавці декілька наступних десятиліть. Тож у лінгвістиці початку – середини ХХ століття переважали описовий метод (роботи Г. Шухардта, Р. Мерінгера, Ф. де Соссюра та ін.), метод дистрибутивного аналізу (Л. Блумфілд, З. Харріс), метод компонентного аналізу (Ф де Соссюр, Л. Єльмслев та ін.), метод семантичного поля (О. Потебня, Р. Мейер, Й. Трір та ін.), метод контекстуального аналізу (Дж. Ферс та ін.).

Кінець ХХ століття знову спричинив кризу в термінознавстві, адже запропоновані методи не дали бажаних результатів для розуміння природи терміна як явища живої мови. У 90-х роках ХХ століття в зарубіжній лінгвістиці з'являються нові віяння: для аналізу термінології запропоновано використати методи комунікативно-функційного аналізу – конверсаційний аналіз, родоначальниками якого вважають Х. Сакса, Е. Щеглоффа, Г. Джефферсона, та дискурс-аналіз. Х. Сакс акцентував увагу на тому, що «розмови є стрижнем для соціального світу, адже більшість процесів у світі здійснюється через посередництво усних розмов: соціалізація дитини, набуття мови та пізнання нею світу» (Sacks, 1992). Конверсаційний аналіз являє собою сукупність процедур емпіричного дослідження інтеракцій діалогічного усного розмовного мовлення. Загалом він ґрунтується на розробленій у 1967 році соціологом Х. Гарфінкелем теорії способів та прийомів організації повсякденної діяльності членами певної соціокультурної спільноти, а також на соціологічній концепції І. Гоффмана та теорії мовної гри Л. Вітгенштейна.

У другій половині ХХ ст. у лінгвістиці чітко окреслюються наукові пошуки, які відображають розуміння науковцями необхідності дослідження мовленнєвої діяльності людини з урахуванням соціального, психічного, психологічного, культурного контексту, іншими словами – складних відношень між мовою і світом. Такі принципи абсолютно відповідають і пошукам вітчизняних термінознавців, які намагаються підступитися до терміна на абсолютно інших засадах,

ніж раніше (Жаботинская, 2003; Зозуля, 2013; Іващенко, 2004). Тож наприкінці XX століття оформлюється новий для термінології метод – дискурс-аналіз.

«У дискурс-аналізі можуть використовуватися такі традиційні підходи: конверсаційний аналіз та наративний аналіз для визначення зв'язку «мікроподії» з більш об'ємними дискурсами і продемонструвати, як наративи конструюють соціальний досвід; етнографічні методи для з'ясування взаємодії дискурсів у конкретних практиках; контент-аналіз як інтерпретативна форма дослідження для виявлення зв'язку змісту тексту з більш широкими дискурсними контекстами» (Алексенко, 2020).

На початку XXI століття відбувається зміна наукової парадигми, що спричиняє появу нових методів дослідження мовного матеріалу загалом і термінів урології зокрема. У рамах нового підходу мову розуміють як найважливішу когнітивну здатність людини, здатність, що є пов'язаною з особливостями людського мислення й діяльності.

У когнітивному вивченні термінів і терміносистем основним постає визнання центральної ролі людини у процесах пізнання й мовленнєвої діяльності. Людину як спостерігача й носія певного життєвого досвіду і знань вважають формувачем значень мовних одиниць, діячем, що обирає ті чи інші мовні засоби для інтерпретації того чи іншого професійного об'єкта чи ситуації (Попович, 2003).

Серед методів когнітивного аналізу називають концептуальний аналіз та метод фреймового моделювання.

Метою когнітивних досліджень є побудова через системний опис концептів певної мови за допомогою лінгвістичних засобів інтегральної картини процесів мовлення, мислення та інтелектуальної поведінки людини, тобто концептуальних картин або моделей світу. Тому концепти є ніби ідеальними одиницями свідомості, що становлять частину загальної концептуальної моделі світу людини чи нації.

Концептуальний аналіз найменувань може мати різну форму: можна вивчити концепти та судження, що стоять за звичайною конкретною лексикою; можна здійснити концептуальний аналіз ключових слів епохи; можна, користуючись методикою фреймової семантики, спробувати вивчити, які структури знань стоять за тими чи іншими класами слів.

У сучасній лінгвістиці апробовані такі методики аналізу концептів:

- методика ключових слів. На матеріалі текстів, що презентують вживання ключового слова (імені концепту), досліджується лексична сполучуваність даної мовної одиниці. На основі проведеного дослідження проводиться аналіз слів, з якими сполучується концепт і встановлюються важливі риси відповідного концепту;
- аналіз словникових дефініцій ключового слова. Із тлумачень якомога більшої кількості словників робиться вибірка всіх потенційних характеристик концепту;
- вивчення багатозначності слова у процесі його розвитку. Основна увага приділяється черговості появи нових рис і значень концепту, що визначають цей розвиток;

- аналіз паремій передбачає дослідження і прислів'їв та приказок, що містять ключове слово, і тих, що містять оцінку концепту (навіть якщо останні не містять компонента імені концепту);
- контрастивний аналіз еквівалентних за прямим значенням лексем різних мов дозволяє виявити національно-культурну специфіку концепту;
- опис концепту як набору певних ознак, необхідних для включення їх у певний клас;
- виділення індивідуальних авторських концептів шляхом аналізу текстів художніх творів.

Вважаємо, що у процесі роботи з урологічною термінологією доцільно використати методику ключових слів, аналіз словникових дефініцій, контрастивний аналіз та опис концепту.

Фреймова методика представлення знань зародилася в надрах комп'ютерної лінгвістики. Її поява була пов'язана з необхідністю забезпечення систем штучного інтелекту засобами самостійного аналізу інформації. Фреймова модель представлення знань була запропонована М. Мінським у 1979 р. як структура знань для сприйняття просторових сцен.

За М. Мінським, у вигляді фрейма можна здійснювати подання типових ситуацій (відвідування ресторану, поїздка у транспорті чи реклама, тобто будь-яка типова дія чи комплекс дій, які присутні у свідомості носія мови). Проте метод фреймового моделювання використовується не лише для репрезентації будь-якої ситуації, тобто прагматичного контексту висловлювання, але й для представлення самого висловлювання як мовленнєвої чи текстової реалізації цієї ситуації, особливо ж, якщо воно побудоване відповідно до певних конвенціональних норм. На нашу думку, метод фреймового моделювання може бути успішно застосований для вивчення урологічних термінів, адже термін являє собою конвенційну мовну одиницю, що презентує ту чи іншу професійну ситуацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаботинская, С. А. (2004). Концептуальный анализ языка: фреймовые сети. *Мова: науково-теоретичний часопис з мовознавства*, 9 (Проблеми прикладної лінгвістики), 81–92. Одеса: Астропринт.

2. Зозуля, М. О. (2013). Фреймове моделювання у дослідженні концептуальної метафори в романах У. Голдінга. *Наукові записки національного ун-ту «Острозька академія». Сер.: Філологічна,* 34, 76–79.

3. Іващенко, В. (2004). Компоненти змістової структури концепту як одиниці етнокультури. *Українська мова*, 4, 18–28.

4. Алексенко, С. Ф. (2020). Конкретно-наукові методи лінгвістичних досліджень: методичні рекомендації для студентів 1 курсу магістратури факультету іноземної та слов'янської філології. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. С. 31.

5. Попович, М. В. (2003). Поняття «дискурс» у метафоричному та логіко-лінгвістичному розумінні. *Філософська думка*, 1, 27–36.

6. Sacks, H. (1992). Lectures on Conversation. Vol. 1, 2.Oxford.

Патріарх Вікторія, *здобувачка ОС «Доктор філософії»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ПРИЙОМИ ПОЕТИКИ ОНІМІВ У РОМАНІ ЕРНЕСТА ГЕМІНҐВЕЯ «FOR WHOM THE BELL TOLLS»

Предметом зацікавлення поетики онімів художнього тексту є участь власних імен у розгортанні тексту і сюжетотворенні. Поетоніми постають значущими елементами літературного твору, які взаємодіють із часопростором, впливають на ідейний і тематичний задум твору, формують цілісність тексту та ін. Персонажна система, мовна характеристика дійових осіб, парадигма іменувань відображають авторську картину світу через прийоми і засоби вибору, специфіки вживання, розвитку оніма в контексті твору.

Об'єктом дослідження є власні імена (ВІ) роману Ернеста Гемінґвея «For Whom the Bell Tolls».

Предметом дослідження є засоби і прийоми поетики онімів у романі Ернеста Гемінґвея «For Whom the Bell Tolls».

Метою роботи є виявлення і потрактування прийомів і засобів поетики власних імен у романі «For Whom the Bell Tolls», спрямоване на адекватну інтерпретацію художнього тексту.

У поетонімології беззаперечним стало твердження, що поетонім зрідка виконує лише одну функцію, його роль у тексті значно ширша, ніж формування хронотопу, зображувальна характеристика ліричного героя тощо. До того ж образотвірне і текстотвірне призначення поетоніма залежить «від зв'язків і відношень з іншими номінативними одиницями тексту, найближчого контекстного оточення, позиції в строфі тощо. Естетико-художній вплив імені на текст (і навпаки) пов'язаний із репутацією історико-культурного імені, його наявним семантичним потенціалом, належністю до статусу реального або вигаданого імені <…>» (Кравченко, 2021, с. 23–24).

Всі поетоніми роману Ернеста Гемінґвея «For Whom the Bell Tolls» беруть безпосередню участь у розвитку подій або стають поштовхом до розгорнення сюжету, отже, виконують насамперед текстотвірну й сюжетотвірну функції. Образотвірні потенції ВІ історико-культурного походження (імена письменників, художників, композиторів, біблійні антропоніми, назви художніх творів та ін.) знаходять відображення в колі читання, зацікавлень, обізнаності дійових осіб. На поетику цілісного тексту працюють такі засоби і прийоми:

1) вибір головним героєм Робертом Джорданом наукової літератури для відображення кола читання у минулому: *Emil Burns;* «*Handbook of Marxism».* Пор.: *«I have read the* ***Handbook of Marxism*** *that* ***Emil Burns*** *edited. That is all».* (Hemigway, p. 133);

2) оцінювання головним героєм особистості / творчості письменників-попередників: *Ford, Borrow.* Пор.: *«There had been such good books written by* ***Borrow*** *and* ***Ford*** *and the rest that he had been able to add very little»* (Hemigway, p. 135); *Lope de Vega.* Пор.: «*Kashkin had said he should meet Karkov because*

Karkov wanted to know Americans and because he was the greatest lover of ***Lope de Vega*** *in the world and thought «Fuente Ovejuna» was the greatest play ever written»* (Hemigway, p. 126);

3) планування Робертом Джорданом спільного майбутнього з коханою Марією: *the Marx Brothers.* Пор.: «*Three days could be a long time. He'd take her to see* ***the Marx Brothers*** *at the Opera. That had been running for three months now and would certainly be good for three months more. She'd like* ***the Marx Brothers*** *at the Opera, he thought. She'd like that very much*» (Hemigway, p. 126);

4) конструювання ірреального простору мрій і сновидінь головного героя як своєрідне відсторонення від подій війни: ***Garbo, Harlow.*** Пор.: *«He could remember* ***Garbo*** *still, and* ***Harlow.*** *Yes,* ***Harlow*** *many times. <…> She was just lovely to hold and kind and lovely and like the old days with* ***Jack Gilbert*** *and it was as true as though it happened and he loved her much more than* ***Harlow*** *though* ***Garbo*** *was only there once while* ***Harlow*** *– maybe this was like those dreams»* (Hemigway, p. 76);

5) актуалізація справжньої або бажаної подібності дійових осіб із біблійними або літературними персонажами, відомими акторами тощо: *Tarzan.* Пор.: *«The other side now, viejo," he shouted up to Anselmo and climbed across through the trestling, like a bloody* ***Tarzan*** *in a rolled steel forest, he thought <…>»* (Hemigway, p. 232);

6) формування кола обізнаності головних і другорядних персонажів із міфологією, релігійними текстами: *Judas Iscariot.* Пор.: *«Thy predecessor the famous* ***Judas Iscariot*** *hanged himself, Pilar said»* (Hemigway, p. 209); *Onan.* Пор.: *«Who was it cast his seed upon the ground in the Bible?* ***Onan.*** *How did* ***Onan*** *turn out? he thought. I don't remember ever hearing any more about* ***Onan»*** [(Hemigway, p. 184); *Peter, Paul.* Пор.*: «Neither of* ***Peter*** *nor of* ***Paul*** *nor of any of the other saints nor apostles. Nor of their bands. Sling thy rifle over thy shoulder and use thy hands to come through the wire»* [(Hemigway, p. 200).

Поетика роману Ернеста Гемінґвея «For Whom the Bell Tolls» вибудовується на органічному поєднанні сюжетотвірних і стилістичних засобів, які забезпечують глибоке розкриття внутрішнього світу персонажів та ідейного задуму твору. Поетоніми, запозичені з історико-культурного контексту, – від посилань на філософські праці до імен із біблійної та художньої традиції – виконують важливу функцію змістового насичення, виявляють інтелектуальне тло героїв, їхній світогляд, емоційні стани й життєві орієнтири. Такі елементи поетики не лише збагачують художню тканину твору, але й сприяють глибшому розумінню історико-культурного контексту, з опертям на який розгортаються події роману. Прийоми поетики виступають засобом не тільки естетичного, а й ідеологічного впливу, актуалізуючи універсальні теми війни, любові, жертовності та людської гідності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравченко, Е. О. (2021). Історико-культурні імена у поезії Василя Стуса: зміст, роль, призначення. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія Б. Філологія. Журналістика,* 32(71), 6, 22–28. DOI: 10.32838/2710-4656/2021.6-2/05.

2. Hemingway, E. For Whom the Bell Tolls. (2025, April 17). URL: https://content.ikon.mn/banners/2015/4/9/1468/Hemingwey-for-whom-the-bell-24grammata.compdf.pdf [in English].

Пилипак Валерія, *канд.філол. наук,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

АРҐУМЕНТАТИВНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРОЛОГІЧНА ОЗНАКА АНАЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

На початку XXI ст. в умовах ведення інформаційних, конвенційних і гібридних воєн у сучасному світі, у контексті важливості протидії дезінформації, виявлення і спростування російських інформаційно-психологічних операцій та фейків у світовій демократичній спільноті поступово виникає розуміння важливості донесення правдивої, заснованої на стійкій аргументації та правді, об'єктивної інформації. У зв'язку з цими обставинами у масмедійній сфері зростає частка контенту аналітичного характеру. Зумовлює розвиток сучасного аналітичного дискурсу і така його характеристика, як сугестивність – можливість впливу на формування громадської думки в національних суспільствах чи загальних світових наративів, переконань та навіть дій сучасної людини як політичного виборця, носія демократичних цінностей тощо.

Комунікативно-когнітивний аспект аналізу мовленнєвих процесів є одним з провідних у лінгвістичних дослідженнях останніх десятиліть (Ф. С. Бацевич, О. О. Селіванова, Е. Бенвеніст, Т. ван Дейк). Актуальними стають дослідження, присвячені розгляду мови і мовленнєвих процесів як інструменту впливу на свідомість та дії людини та спільнот.

Вагомою частиною контенту сучасних засобів масової інформації (електронних та друкованих), соцмереж, блогів, дослідницьких політичних, економічних центрів, громадських організацій тощо є аналітичний дискурс. Аналітика як сукупність усних та писемних різножанрових текстів панує та динамічно розвивається в журналістиці, економіці, політиці, громадській діяльності, а з 2022 року яскраво виявляється у контексті повномасштабної війни в Україні з її впливом на всі світові процеси. Це зумовлює наявність аналітичного аспекту в текстах і закордонних, і українських журналістів, експертів, блогерів, громадських діячів. Особливо показовими у зв'язку з дослідженням аналітичної складової є тексти журналістів інтернет-видань Texty.org, «Української правди», зокрема П. Казаріна, а також В. Портникова, В. Пекаря, Т. Трощинської та інших.

Різноманітність аналітичних жанрів на сьогодні: *аналітичних статей, звітів, записок, інформаційних бюлетенів, рейтингів, брифів, «дорожніх карт», планів дій, моніторингів, стратегічних документів, постів в соцмережах, відео в фейсбуці чи ютюбі* тощо – цілком дозволяє говорити про формування аналітичного дискурсу в межах ширшого масмедійного контенту. Адже, за Ф. С. Бацевичем, «дискурс – це сукупність мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів пов'язаних з пізнанням, осмисленням і презентацією світу мовцем і осмисленням мовної картини світу адресанта слухачем (адресатом)» (Бацевич, 2004, с. 138).

Осмисленням природи аналітики, вивченням структури та специфіки написання аналітичних текстів на сьогодні займаються журналісти, політологи, соціологи: Е. Янг, Л. Куінн (Янг, Куінн, 2003), О. Довженко (Довженко, 2018), С. Рахманін (Аналітика, 2019), К. Заремба (Заремба, 2021).

Лінгвістичний підхід у дослідженнях аналітичного дискурсу представлений у розгляді особливостей композиції аналітичних текстів (Кришталюк, 2011; Григораш, 2013), спробі порівняльної характеристики наукових академічних жанрів та аналітичних жанрів соціально-політичної сфери (Федець, 2019), висвітленні типології жанрів аналітичних документів (Пилипак, 2024).

Серед специфічних характеристик текстів аналітичних жанрів визначаємо основними такі: 1) писемна чи усна форми; 2) інтенціональність (осмислення і намір адресанта); 3) проблемність (постановка в основі розгляду актуальної важливої проблеми); 4) аргументативність (переконування, з'ясування, обговорення); 5) об'єктивність (в аспекті висвітлення фактів); 6) авторська оцінка, подання рекомендацій вирішення проблеми.

Отже, «аналітичний документ – це орієнтований на проблему і керований цінностями комунікаційний інструмент», метою якого є «надати вичерпну й переконливу аргументацію для обґрунтування рекомендацій» щодо вироблення й ухвалення рішень (владними органами, суспільством тощо – *В. П.*) (Янґ, Куінн, 2003).

Аргументативність як характерологічна особливість аналітичного тексту є базовою і пріоритетною щодо інформативності, а також зумовлює й ефективність сугестивного компоненту. Адже від вдало обраних і втілених аргументативних стратегії і тактики в аналітичному тексті залежить його вплив на свідомість і дії адресата (читача чи слухача). Дослідниця комунікативних стратегій та тактик комунікаційного впливу С. Гузенко в своєму дослідженні виокремлює аргументи в аналітичних жанрах українських ЗМІ, спрямовані на раціональний вплив та емоційну сферу (Гузенко, 2014).

Аргументація в акті комунікації, як відомо, полягає у формулюванні тези (у випадку аналітичного тексту – проблеми, щодо якої ведеться обговорення з подальшим викладом рекомендацій її вирішення) і підтвердження її доказами (аргументами).

Аргументація – це міркування, за допомогою яких адресат намагається висловити обґрунтованість тези, ідеї, проблеми. Це центральний елемент, на якому обертається решта змісту.

Критеріями вдалого аргументу є 1) сила, або незаперечність, щоб унеможливити контраргументацію та відкидання подальшого змісту тексту; 2) логічність, щоб уникнути суперечливості; 3) переконливість, метою якої є вплив на адресата; 4) красномовність, що обумовлена мовним оформленням за принципами риторики.

Цікавим є питання використання в сучасних аналітичних текстах різних видів аргументів відповідно до комунікативно-прагматичної мети адресанта, що реалізується через комунікативні стратегії і тактики (Гузенко, 2014, с. 97).

Ще Аристотель визначив 3 групи арґументів: 1) до логосу (статистичні дані, науково-технічні відомості, наукові концепції тощо) – апеляція до інтелекту; найсильніші аргументи; 2) до етосу (традиція, норми життя; експертна думка); 3) до пафосу (до гідності, до жалю, до емоцій тощо).

Конкретизувавши типи арґументів за Аристотелем, можна визначити їх типи в проаналізованих нами аналітичних текстах (жанри аналітичних статей та аналітичних досліджень) за джерелом походження: 1) за авторитетом (експерт, спеціаліст в сфері дослідження, практик); 2) за аналогією; здійснюється шляхом перенесення з інших випадків, подібних до аналізованого в тексті; 3) за окремими випадками (індуктивний арґумент) як генерація аргументів за шаблонами, що спостерігаються в окремих випадках; 4) за прикладом – розробляється на власному досвіді автора або досвіді близьких людей; 5) дедуктивний арґумент – випливає з передумов, тобто арґумент виводиться з одного або декількох узагальнень; 6) причинний аргумент – в основі лежить причиново-наслідковий зв'язок; 7) за узагальненням – узагальнюється на менші змістові одиниці.

В аналітичних статтях аргументація здійснюється в такому компоненті їх структури, як детальний аналіз ситуації / проблеми. Ця структурна частина аналітичного тексту, як правило, поділена на окремі фрагменти з підзаголовками, які позначають окремі аспекти аналізу. Щодо аргументів, що наводяться, то важливо включати різні види, однак переважно це раціональні, об'єктивні факти (до логосу) та експертні думки, засновані на традиціях, нормах тощо (до етосу).

Наприклад, як раціональний сильний арґумент часто є представлений досвід інших країн / держав у відповідній темі / проблемі. Зазвичай він оформлюється або окремими текстовим фрагментом із окремим підзаголовком і подається ближче до завершення тексту, або стає фрагментом висновків рекомендаційного характеру *(Середній рівень життя у країнах Західної Європи становить …. Натомість в Україні він значно… Пов'язують це здебільшого…).*

Один із найбільш популярних і відповідних аналітичній статті (бо йдеться про апелювання до аргументів до логосу) – називання статистики за темою / проблемою *(Останні статистичні дослідження, проведені тим-то в межах такого-то дослідження вказують, що відсоток українців, які сумують за радянським минулим, стрімко падає: із …% у 2020 році до …% у 2023).*

Найпопулярнішим арґументом аналітичного дискурсу є коментарі експертів (до етосу). Найбільш авторитетний вигляд мають статті з кількома експертними думками, тобто представлені думки кількох експертів, що займають різні соціальні ролі, тобто є компетентними в різних аспектах проблеми, що розглядається. Наприклад, стаття про небезпеку корупційних скандалів під час форсованого вступу України в Євросоюз містить коментарі політика, який займається питанням вступу або входить в антикорупційний комітет Верховної Ради; представника від ЄС, політолога, міжнародного юриста тощо; стаття про психологічну реабілітацію й ресоціалізацію наших військових включає коментарі від представника профільного міністерства, громадської організації, яка опікується військовими і проводить тренінги, психологинею, яка займається реабілітацією

тривалий час та / або має науковий ступінь із психології чи іншої суміжної галузі науки тощо.

Аргументи до пафосу (емоцій, жалю тощо) в аналітичних текстах традиційно донедавна не були нормою в публіцистичному чи новинному дискурсі, до якого належить переважна кількість аналітичних жанрів. Наприклад, використання індивідуального досвіду чи особистої історії традиційно не може бути елементом аналітичної проблемної статті. Проте аргументи, спрямовані на емоційний вплив, стають усе частіше застосовуваними в аналітичних текстах (особливо авторських блогах, відео, постах) в контексті сучасної воєнної агресії Росії в Україні. Останній аспект уважаємо перспективним і актуальним щодо подальших досліджень сучасних аналітичних текстів в українських електронних мас-медіа.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітика (2018). Аналітика – це захопливо. 10 порад від Сергія Рахманіна. *Medium.* URL: https://surl.lu/kzkhec

2. Бацевич, Ф. (2004). Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія».

3. Григораш, С. (2013). Змістова композиція аналітичних документів. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія,* 1, 21–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2013_1_6

4. Гузенко, С. (2014). Аргументація у дискурсі українських мас-медіа (на прикладі аналітичних жанрів). *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство),* 130, 96–99. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19561/1/Kyrovograd.pdf#page=96

5. Довженко, О. (2018). Як написати аналітичний текст. *MediaLab.* URL: https://media-lab.online/news/analitics/

6. Зарембо, К. (2021). Писати аналітику може кожен: мистецтво переконливого тексту. Київ: «Віхола».

7. Кришталюк, Г. (2011). Композиція англомовних газетних аналітичних текстів: лінгвокогнітивний аспект. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки,* 27, 163–167. Кам'янець-Подільський. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npkpnu_fil_2011_27_39.pdf

8. Пилипак, В. (2024). Сучасний аналітичний текст та його структура. *«Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов»:* тези Міжнародної наукової конференції (м. Вінниця, 21–22 червня 2024 р.), 229–231. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса.

9. Янг, Е., Куінн, Л. (2003). Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики: Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній та Східній Європі. Київ: К.І.С.

10. Федець, І. (2019). Аналітичні тексти: просто про складне. *Slideshare.* URL: https://www.slideshare.net/Irkeyshn/ss-133194759

Письменна Інна, *старший викладач,*
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ АНГЛІЦИЗМІВ НА СУЧАСНУ НІМЕЦЬКУ МОВУ

Згідно зі словником лінгвістичних термінів, англіцизми (англізми) – це слова запозичені з англійської мови. Англіцизми займають значну частину в сучасній німецькій мові. Англійська мова збагатила німецьку багатьма новими поняттями, а також синонімами. Вживання англіцизмів останнім часом стало показником обізнанності, сучасності, слідування світовим трендам.

Перші англійські запозичення з'явились в німецькій мові ще в XV столітті, але значний приплив англіцизмів відбувся після Другої світової війни. В останні два десятиріччя спостерігається справжній бум англо-американських запозичень у німецькій мові, що зумовлено глобалізацією світу. Англіцизми масово проникають у німецьку мову та викликають захоплення, перш за все, у молоді. З одного боку, вони є маркерами молодого покоління, з іншого – англійські слова з'являються у різноманітних професійних галузях. Це стосується науки, спорту, транспорту, туризму, телекомунікацій, IT-технологій, що викликає певне занепокоєння у багатьох німців, насамперед, старшого покоління. У Німеччині навіть з'явилось так зване «Товариство німецької мови» (VDS), яке займається виключно вивченням англіцизмів і заміною їх споконвічно німецькими словами. Натомість німецький науковець Йорг Кіліан у своїй статті *«Sprachexperte sieht in Anglizismen keine Gefahr»* стверджує, що використання англіцизмів не повинно турбувати німців, тому що їхня частка в німецькій мові становить відносно невеликий відсоток від загального словникового запасу. Професора турбують лише неправильні переклади англіцизмів.

Розглянемо основні причини використання англіцизмів у німецькій мові. Насамперед – це потреба у найменуванні нового явища чи предмета: *der Computer, das Display, das Internet.* Інша причина: можливість зекономити час та зробити слово коротшим: *das Team – die Mannschaft* (команда), *das Ticket – die Fahrkarte* (квиток). Англіцизмам також віддають перевагу, бо вони у людей постійно на слуху і їх легше запам'ятати. І звісно, використання англізицмів може додати більше статусу мовцю, дати можливість виділитися та продемонструвати свою обізнаність. Останнє більше стосується саме молодого покоління, за допомогою якого, як зазначалося вище, англіцизми і стали частиною звичайного німецького лексикону.

Через надмірне використання англіцизмів у німецькій мові виникло таке поняття як Denglish. Denglish – це скорочення від словосполучення «Deutsch» (німецька) та «English» (англійська). Воно вказує на явище, коли в усному мовленні або письмі німці використовують англійські слова, вирази або фрази.

На думку філологів існують п'ять видів Denglish:

1. Прямі запозичення (споконвічно англійські слова): *der Job, der Laptor, der Trash, der Deal.*

2. Адаптовані запозичення (розрізняють іменники і дієслова): *der Digitalmarkt – digital market, der Supermarkt – super market; testen – to test, scanen – to scan, leasen – to leas.*

3. Складні слова (змішування англійських і німецьких слів): *die Hotelbar – англ. hotel, bar; der Bakenshop – нім. Baken, англ. shop; die digitale Tageszeitung – англ. digitale, нім. die Tageszeitung.*

4. Псевдоангліцизми: наприклад *Twen* – двадцятирічний юнак від англ. *twenty.*

5. Калькування або часткове калькування: *der Nachtklub* (нічний клуб) – від англ. *night club, die Luftwaffe* (військово-повітряні сили) – від англ. *air force* (дослівний переклад з німецької мови повітряна зброя).

Зробивши ретельний аналіз запозичень, вчені переконались, що найчастіше з англійської мови запозичуються іменники. У свою чергу, запозичені іменники поділяються на: 1) споконвічно англійські слова, котрі легко увійшли в німецьку мову завдяки тому, що німецька і англійська мови мають багато спільного, бо належать до однієї групи германських мов *(der Report, der Shop, der Sound, der Truck)* та 2) складні іменники, котрі можуть складатись із англійських і німецьких слів *(Büro-Worker, Abend-Look, Bussines-Mode, Powerfrau, Dressman).* Використання великої літери і артикля говорить про те, що запозичені іменники адаптувались під німецьку мову.

Теж саме можна сказати і про дієслова. Існують певні закономірності та правила їх зміни. Запозичені дієслова отримують згідно німецької граматики закінчення інфінітиву -en *(to manage – managen, to beam – beamen, to trade – traden, to load – loaden).* Це дає можливість легко відмінювати дієслово і утворювати Partizip. Досить часто запозичені дієслова отримують префікси (*ausflippen* від *flip out, verchecken* від *to check, abrocken* від *to rock, antesten* від *to test*).

Прикметники, які закінчуються на -ig, можуть походити або від англійських еквівалентів на -y, або від іменників *(poppig, speedig).* Запозичені прикметники в атрибутивній формі відмінюються так само, як і німецькі прикметники *(die coole Ware, der coolen Ware).*

Отже, можна зробити висновок, що хоча німецька мова і піддається впливу англійської мови, але вона водночас адаптує англійські запозичення під свою орфографію та граматику.

Підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що англіцизми стали невід'ємною частиною німецької мови. З одного боку – це добре, тому що запозичення англіцизмів приводить до збагачення німецької мови, з іншого боку – невиправдане вживання англомовних запозичень негативно впливає на німецьку мову, витісняючи німецькі еквіваленти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гойда, О. (2022). Використання англіцизмів у сучасній німецькій мові. *Актуальні питання гуманітарних наук, 51,* 243–249.

2. Горюнова, М. М., Лобова, О. К., Курах, Н. П. (2022). Англіцизми в німецькій мові: аналіз медійного дискурсу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика,* 33(72), ч. 1, 159–162.

3. Der Anglizismus. DUDEN. URL: https://www.duden.de/rechtschreibung/Anglizusmus

Пірус Ростислав, *здобувач ОС «Доктор філософії»,*
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

МЕТАФОРИ-КОМПОЗИТИ В АНГЛОМОВНОМУ СПОРТИВНОМУ МЕДІА ДИСКУРСІ

Сучасний медійний дискурс розширює інформаційні канали, збільшуючи аудиторію та пришвидшуючи реакцію на суспільні зміни. Авторська позиція виражається через усталені мовні кліше та стереотипи, а також через нові, ще не закріплені в мові форми, включаючи лексичні інновації. Останні виникають для позначення реалій, коли немає відповідних номінацій або коли існуючі не задовольняють комунікативні потреби. Спортивні медіа популярні в усьому світі, а тому мають значний вплив на свою аудиторію. Для них характерний постійний розвиток субмови спорту. Саме тому спортивний дискурс перебуває у фокусі лінгвістичних досліджень. Його аналіз спирається на поняття дискурсу та його специфіку у спортивній галузі.

У дискурсі акцент робиться на значенні та формі, які визначають, як ми сприймаємо, впорядковуємо та оцінюємо світ. Спортивний дискурс як інституційне явище має певні специфічні риси. Інституційні типи дискурсу – це комунікативні процеси, які дотримуються норм певної інституції. Спільними ознаками для них є динамізм, відкритість і дискретність. Відмінності зумовлені професійною орієнтацією, яка формує унікальне когнітивне ядро або визначає основні концепти. Ядерні концепти породжують субконцепти, які, своєю чергою, формують когнітивне поле дискурсу. Отже, дискурс є поєднанням усного та писемного мовлення, і це, по суті, живе мовлення, яке оформлене в певній комунікативній ситуації – спортивній сфері в нашому випадку.

Соціокультурна сфера дає уявлення про особливості спортивної комунікації через вербалізований опис когнітивно-прагматичних процесів, задіяних у цій комунікації. Спортивний дискурс існує в трьох комунікативних сферах: пряма усна комунікація (пряма трансляція), непряма усна комунікація (новинні програми та повідомлення) та письмова комунікація (спортивні репортажі, звіти тощо). Сьогодні спортивний дискурс сприймається як різновид національної мови, співвіднесений із соціокультурною сферою спорту, а також як "трансляція" спортивної ментальності, що характеризується особливою мовленнєвою системою. Особливий інтерес становлять друковані статті в спортивній журналістиці, які продовжують відігравати важливу стратегічну роль. Ці статті прості та зрозумілі для всіх, оскільки відображають ментальність та інтереси країни, в якій поширюється дане видання (Beard, 1998).

Мовні засоби, виявлені в спортивному дискурсі, заслуговують на особливу увагу через їхню впливову силу в соціокультурній сфері. Більшість досліджень присвячені метафорам, оскільки осмислення спорту дозволяє використовувати його як вихідну понятійну систему для пояснення та розуміння інших концептуальних сфер. А. Бірд (1998) у дослідженні "The Language of Sport" здійснив аналіз лексичних особливостей спортивного дискурсу, зосереджуючись на слово-

твірних процесах та метафорах. Ґ. Берґ і С. Оландер (2012) у роботі "Free kicks, dribblers and WAGs. Exploring the language of 'the people's game'" дослідили специфіку футбольної термінології з акцентом на метафоричних композитах. Дж. Сегрейв (2000) у праці "The sports metaphor in American cultural discourse" розглянув спортивні метафори як культурні феномени, що виходять за межі власне спортивного дискурсу.

Метафори сприяють кращому розумінню та сприйняттю світоглядів і спортивного дискурсу. Метафори посилюють вплив на аудиторію завдяки зв'язкам їхніх образних значень із позамовним контекстом. Концептуальні метафори, як стверджує З. Кевечеш, формують мову медіа та конструюють віртуальні реальності (Kövecses, 2018).

Метафори-композити є особливим лінгвістичним феноменом у спортивному дискурсі англійської мови, виступаючи інструментом для створення яскравих образів, посилення емоційного впливу та підвищення загальної експресивності спортивних наративів. Їхня продуктивність зумовлена поєднанням високої інформаційної щільності з багатим образним потенціалом, що дозволяє спортивним журналістам, коментаторам та аналітикам одночасно економити мовні ресурси та створювати барвисті, емоційно насичені тексти. Сам термін *метафора-композита* свідчить про те, що відповідні лексеми є композитами за морфологічною будовою і метафорами за семантичним складом. Поділяючи думку І. Гонти, *метафорою-композитою* вважаємо мовну одиницю лексичного рівня, яка в плані вираження є композитою, а в плані змісту характеризується наявністю метафоричного значення в одному зі своїх значень (Гонта, 2012, с. 85).

Метафори-композити домену військової справи домінують в спортивному дискурсі через фундаментальну концептуальну схожість між спортивними змаганнями та військовими операціями. Обидві сфери передбачають протистояння, стратегію, тактику, атаку та захист. Такі метафори-композити як "bullet-header", "bomb-serve", "defense-shield" та "missile shot" не тільки фіксують певні спортивні дії, але й додають їм відтінку агресивності, потужності, непереборності, що підсилює драматизм спортивних подій. Композити "warrior-spirit" та "captain-general" акцентують на лідерських якостях спортсменів, героїзуючи їх в очах аудиторії. "Attack-arsenal" та "tactical battle" передають стратегічну глибину спортивних змагань, інтелектуальну складову, що виходить за межі фізичного протистояння.

Метафори-композити домену мистецтва створюють паралелі між спортом та іншими видами інтелектуальної й творчої діяльності. "Chess match" підкреслює стратегічну глибину спортивного змагання, "symphony-play" та "theatre-field" акцентують на естетичній складовій спорту, його здатності створювати гармонійне видовище. "Magician-playmaker", "puppet-master" та "circus shot" додають елемент чарівності, надзвичайності, підкреслюючи унікальність спортивних талантів. "Puzzle-game" підкреслює інтелектуальну складність спортивних протистоянь, апелюючи до когнітивних аспектів спорту.

Метафори-композити домену механіки переносять характеристики машин і механізмів на спортсменів та команди. "Engine room", "machine-precision" та

“clock-work” підкреслюють ефективність, точність та злагодженість командних дій. “Turbo-charged”, “dynamo-midfielder” та “robot defender” наділяють спортсменів надлюдськими якостями витривалості, енергійності та невтомності, що посилює захоплення аудиторії їхніми можливостями.

Метафори-композити домену природи порівнюють спортивні дії з природними явищами, підкреслюючи їхню стихійність, невідворотність та потужність. “Lightning counterattack”, “tornado spin”, “tsunami offense”, “hurricane pace”, “avalanche pressure” та “thunder-strike” передають динамічність, швидкість, потужність та непереборність спортивних дій, створюючи враження природної стихії, яка захоплює глядачів.

Домінування метафор-композитів у спортивному дискурсі зумовлено низкою факторів. Когнітивна доступність дозволяє аудиторії легше осмислювати складні спортивні дії через знайомі концепти з інших сфер життя. Мовна економія забезпечує стислу передачу складних образів та дій без втрати їхнього змістового наповнення. Медійна привабливість таких конструкцій створює запам’ятовувані заголовки, що привертають увагу аудиторії. Метафори-композити також сприяють творенню спортивної міфології, героїзуючи спортсменів та додаючи епічності спортивним подіям. Емоційна експресивність посилює емоційне сприйняття спортивної події, залучаючи аудиторію на емоційному рівні. Традиція дискурсу підтримує використання образної мови в спортивній журналістиці. Комерційний аспект використання таких конструкцій сприяє популяризації спорту та залученню більшої аудиторії. Інтернаціоналізація забезпечує легкий перехід метафор-композитів з однієї мови в іншу, створюючи глобальну спортивну мову.

У сучасну епоху соціальних медіа тенденція до використання метафор-композитів у спортивному дискурсі продовжує зростати, оскільки короткі, влучні та емоційно насичені словосполучення особливо цінуються для заголовків, хештегів та коротких повідомлень. Ці лінгвістичні конструкції не лише збагачують спортивний дискурс, але й трансформують його, створюючи унікальний мовний простір, що поєднує інформаційну насиченість з емоційною експресивністю. Метафори-композити стають своєрідним мостом між спортивними подіями та їхнім осмисленням аудиторією, розширюючи межі спортивного дискурсу та підвищуючи його комунікативну ефективність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гонта, І. А. (2012). Композита-метафора в англійській та українській мовах. *Наукові записки. Серія: Філологічна,* 20–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_30_9

2. Beard, A. (1998). The Language of Sport. London: Routledge.

3. Bergh, G., & Ohlander, S. (2012). Free kicks, dribblers and WAGs. Exploring the language of ‘the people’s game’. *Moderna Språk,* 106(1), 11–46. DOI: 10.58221/mosp.v106i1.8212.

4. English-Corpora: COCA. URL: https://www.english-corpora.org/coca/

5. Kövecses, Z. (2018). Metaphor: A Practical Introduction. Oxford: Oxford University Press.

Julia Plainer, *Researcher,*
University of Duisburg-Essen,
Duisburg-Essen, Germany

MEHRSPRACHIG SCHREIBGESTÜTZT SPRECHEN? POTENTIALE UND UNSICHERHEITEN VON PEER SCHREIBGESPRÄCHEN IN DEUTSCH-NIEDERLÄNDISCHEN SCHULAUSTAUSCHSITUATIONEN

Ein Ziel von grenzüberschreitendem Schulaustausch besteht darin, dass Schüler*innen miteinander vertieft ins Gespräch kommen und gemeinsame Lernprozesse angestoßen werden. In der konkreten Austauschsituation kommunizierten viele Schüler*innen wenig mit ihren Austauschpartner*innen, versuchten den direkten Kontakt zueinander zu umgehen und suchten stattdessen den Kontakt zu Personen aus der eigenen Schulklasse (vgl. Plainer 2021:194). Die wenigen Interaktionen in dieser Phase konnten unter anderem mit den Anfangskenntnissen (A1-A2 nach GER) in den jeweiligen Nachbarsprachen Deutsch und Niederländisch zusammenhängen, sodass sich hier die Frage anschloss, über welches sprachliche Repertoire und welche sprachlichen Ressourcen die Schüler*innen im Austausch verfügen und wie sie diese für die Interaktion im Austausch nutzen können.

Um mehrsprachige Austauschinteraktionen erfolgreich zu gestalten, wurde ein Schreibprojekt für den Schulaustausch entwickelt und implementiert, das sich an den Austauschphasen (Vorbereitung, Durchführung und Nachbereitung) orientiert. In der Austauschdurchführung führten Schüler*innen unter Einbeziehung ihres gesamten Sprachenrepertoires Schreibgespräche über ihre selbstverfassten Texte. Als ein Meta-Ergebnis der Studien zeichneten sich sechs Unsicherheitsdimensionen in der Peer-Interaktion im Schreibgespräch ab, die im Rahmen des Vortrages diskutiert werden sollen.

Popow Monika, PhD,
Kurowska-Susdorf Aleksandra,
Polish Naval Academy in Gdynia
Gdynia, Poland

DECOLONIZATION IN THE EYES OF KASHUBIAN TEACHERS: BETWEEN LOCAL IDENTITY AND NATIONAL NARRATIVES

This study investigates how teachers in Kashubia region understand and interpret the concept of decolonization in the context of their pedagogical practice. Kashubians are an ethnic group residing primarily in the Pomeranian Voivodeship of northern Poland, with a population of approximately 240,000. While most identify as Polish, they maintain a distinct cultural identity and language. A segment of the Kashubian population asserts a separate national identity (Wicherkiewicz, 2003). The contemporary Kashubian movement emphasizes the preservation and revitalization of the Kashubian language and culture. Since 2005, students in the region have had the opportunity to study Kashubian in formal educational settings (Act on National and Ethnic Minorities and on the Regional Language, 2005). This research explores how educators–particularly those teaching regional languages, Polish, and history–conceptualize decolonization and what pedagogical strategies they adopt, or consciously avoid to support the transmission of local language, history, and cultural knowledge. Drawing on theoretical frameworks of decoloniality (Mignolo & Walsh, 2018; Tlostanova, 2021) and critical pedagogy (Freire, 2000), the study examines how local identities intersect with dominant national narratives within the educational system. It contributes to broader discussions on decolonial education in Central and Eastern Europe, illuminating the complexities of fostering minority cultural heritage in a historically centralized and homogenizing school curriculum (Zubrzycki, 2016).

REFERENCES

1. Act on National and Ethnic Minorities and on the Regional Language (Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym). Dz.U, nr 17, poz. 141.
2. Freire, P. (1970). Pedagogy of the Oppressed (30th Anniversary ed.). New York: Continuum.
3. Mignolo, W. D., & Walsh, C. E. (2018). On Decoloniality: Concepts, Analytics, Praxis. Durham: Duke University Press.
4. Tlostanova, M. V. (2021). What Does It Mean to Be Post-Soviet? Decolonial Art from the Ruins of the Soviet Empire. Durham: Duke University Press.
5. Wicherkiewicz, T. (2003). The Making of a Language: The Case of the Idiom of Wilamowice, Southern Poland. Berlin: Mouton de Gruyter.
6. Zubrzycki, G. (2016). The Crosses of Auschwitz: Nationalism and Religion in Post-Communist Poland. Chicago: University of Chicago Press.

Приходько Анатолій, *д-р філол. наук, професор,*
Національний університет «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна

ТЕКСТОПРАГМАТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ДЕРЖАВНИХ ГІМНІВ

Феномен «національний гімн» є добре відомим філологічній науці, яка уналежнює його до розряду віршованих літературно-художніх жанрів, іноді – до мовленнєвих жанрів, підкреслюючи його культове походження та віднесеність до релігійної та героїчної лірики. Сьогодні він трансформувався у тексти політичної поезії, яка вирізняється специфічною лексикою, специфічною стилістикою, специфічним синтаксисом і навіть специфічною прагматикою.

Прагматична / іллокутивна організація текстів німецькомовних (НДГ) державних гімнів окреслюється різноспрямованими іллокутивними векторами, які покликані робити одну спільну справу – виконання мовленнєвого впливу агентів дискурсу на цільову аудиторію – клієнтелу політико-ідеологічного дискурсу. Для цього в нагоді стають константивні, директивні, комісивні та інші мовленнєві акти та їх різновиди, кожен з яких характеризується триєдністю своїх локутивних, іллокутивних і перлокутивних складників.

Схема використання мовленнєвих актів (МА) в єдиному текстовому цілому утворює його текстопрагматичний алгоритм або код. Він пов'язаний з кількістю, якістю, характером і комбінаторикою взаємодії іллокуцій у текстовій матерії, а також з домінуванням у ній тієї чи іншої іллокуції. Існують три моделі комбінаторного використання іллокуцій у текстах НДГ:

1) одноактові моно-іллокутиви (1 МА = 1 іллокуція),
2) багатоактові моно-іллокутиви (2 ≥ МА = 2 ≥ гомогенних іллокуції),
3) багатоактові полі-іллокутиви (2 ≥ МА = 2 ≥ гетерогенних іллокуції).

Серед ***одноактових моно-іллокутивів*** найпоширенішим способом прагматичного аранжування текстів НДГ є констатив у своєму соло-використанні, а найменш поширеним – комісив. Констатувальність з її ненав'язливим інтенційним форматом найбільш ефективно доносить до клієнтів НДГ провідну національну ідею, яка на тлі дійсних чи уявних викликів має зцементувати націю в деяку монолітну силу, заряджену непохитними моральними цінностями. Оскільки типовою формою реалізації констативу є розповідне речення, то воно стає й переважною формою втілення розповідних інтенцій агентів дискурсу, здійснюваних шляхом змалювання національних образів світу. Зокрема, в текстах НДГ це може бути опис рідного краю (*Wo die Alzette durch die Wiesen zieht* /Люксембург, 1993/), портретування життєвого світу людини (*In seinem dunklen Wälderkranz, | vom Frieden still bewacht* /Люксембург, 1993/), повідомлення про славетне минуле (*Hast seit frühen Ahnentagen | Hoher Sendung Last getragen* /Австрія, 1947/) тощо. Однак, всупереч очікуваному одноактові констативи трапляються в текстах НДГ доволі рідко. Натомість перевага тут віддається їх груповому слідуванню.

Констатив, пов'язаний із формулою пристосування слова до світу, може ефективно реалізовувати цю провідну інтенційну настанову лише за підтримки тих іллокуцій, чий спосіб пристосування базується на формулі «світ до слова» (директив, комісив), хоча й самі собою виявляються доволі сильним риторичним засобом сугестивного переконування клієнтів дискурсу.

Потреба одних МА в підтримці інших пояснює той факт, що соло-іллокуції трапляються в тестах НДГ доволі рідко. Найоптимальнішим середовищем їх побутування є мовленнєві блоки, в яких вони з'являються у зв'язці один з одним, з іншими іллокуціями або в цілих низках іллокуцій.

Багатоактові моно-іллокутивні блоки поєднують дво-, три- й більше гомогенних іллокуцій, які утворюють цілі композитні ланцюги і зовнішньо нагадують ґрони висловлень, що з'являються в текстах НДГ одне за одним за схемою ешелонізації наративного процесу. Пор. чотириактовий констатив: *Heiß umfehdet, wild umstritten, | Liegst dem Erdteil du inmitten, | Einem starken Herzen gleich. | Hast seit frühen Ahnentagen | Hoher Sendung Last getragen, | Vielgeprüftes Österreich* /Австрія, 1947/. За цією схемою будуються констативні та директивні ланцюги, що надають текстам НДГ відповідного іллокутивного окрасу з окремими експресивними вкрапленнями (заклики, прохання, благання).

Групи гомогенних іллокуцій, що з'являються в тексті гімну одна за одною, мають риси ешелонізації наративного процесу. Суцільним константивним візерунком вирізняється НДГ Швейцарії 1981, який недаремно називається псалмом. Всі його чотири строфи є констативно налаштованою нарацією, але на відміну від НДГ Австрії 1947, де констативи утворюють своєрідні композитні грони однорідних іллокуцій, тут вони мають інший вигляд. Так, у МА *Trittst im Morgenrot daher, | Seh' ich dich im Strahlenmeer* /Австрія, 1947/ бінарна комунікативна єдність набуває вигляду деякої ієрархічно організованої єдності, тобто підрядного речення, де перша іллокуція підпорядковується другій.

Попри це, домінування певних моно-іллокутивів робить їх прагмасемантичний алгоритм гомогенно простим, який певною мірою є першим етапом формування жанрових підтипів гімну – псалмів, молитов, саг, героїчної пісні тощо.

Багатоактові полі-іллокутивні блоки складаються з декількох гетерогенних іллокуцій, поєднаних у певного роду конгломерат різнорідних мовленнєвих одиниць. Вони вступають у прагмасемантичні відношення за зразком симбіозу. Пор. двоактову експресивно-констативну іллокутивну композиту: *Hoch unser Vaterland, | Durch Bruderliebe Band | Vereint und frei* /Ліхтенштейн, 1963/. Вони можуть бути як прозорої, так і складної іллокутивної конфігурації. Все це разом красномовно засвідчує процеси прагматичного синкретизму в дії, які в результаті спричиняють появу якісно інших прагматичних утворень – складних і ланцюжкових мовленнєвих актів, що стають носіями всього текстового інтенціоналу державних гімнів.

Так, кожний із восьми рядків у двох строфах гімну Австрії 1947 (всього 3 строфи) ідентифікується як констатив. Ці 16 констативно оформлених рядки виконують функцію емоційного налаштування клієнтів дискурсу на сугестивну хвилю третьої строфи, яка і є провідною інтенційною настановою: клятва вір-

ності вітчизні: *Einig lass in Jubelchören, Vaterland, | dir Treue schwören* /Австрія, 1947/. Власне кажучи, цей перформативний комісив і є головною метою наратії цього тексту, а ланцюжки констативів – її підготовчим етапом.

Більш розгорнуто результат подібної синкретизації можна показати на гімнах зовсім малого формату – наприклад, Німеччини 1952 (увесь гімн = остання строфа гімну Німеччини 1922–1945 рр.), де чітко видно, що він (текст) наділений значним директивним інтенціоналом. Проте у складі текстового цілого вони виявляються директивами особливого ґатунку, бо не є ані наказами, ані проханнями, ані пропозиціями, а випромінюють щире бажання змінити словом світ на краще. Це оптативна директивність. У тексті ДГ ФРН 1945 оптативний директив спочатку чергується з констативом, а потім переходить до чергування з експресивом. Двічі анафорично повторені, експресив і директив піднімають градус емоційної напруги, роблять його стилістичним пуантом, сугестивним апогеєм всієї політико-ідеологічної наратії (табл. 1).

Таблиця 1

Іллокутивний алгоритм / код гімну ФРН 1952

Рядок	**Текст**	**Іллокуція**
(1) (2)	*Einigkeit und Recht und Freiheit für das deutsche Vaterland!*	Конст.
(3) (4)	*Danach lasst uns alle streben, brüderlich mit Herz und Hand*!	Дир.
(5) (6)	*Einigkeit und Recht und Freiheit sind des Glückes Unterpfand*:	Конст.
(7) (8)	*Blüh im Glanze dieses Glückes, blühe, deutsches Vaterland!*	Дир. Експр.
(7/9) (8/10)	*Blüh im Glanze dieses Glückes, blühe, deutsches Vaterland!*	Дир. Експр.

Проте йдеться не про прагматичну комбінаторику якось одного типу МА, не про композиційну завершеність віршованої строфи, яка може характеризуватися своїм дво-, три- й більше іллокутивним устроєм. Йдеться про іллокутивну картину всього тексту, який містить декілька таких строф. Тож прагмасемантичний алгоритм гімну ФРН можна схарактеризувати як констативно-директивно-експресивний симбіоз.

Все іллокутивне різнобарв'я НДГ Бельгії 1860 зібрано у вигляді певного лінгвокогнітивного концентрату в його останній строфі (12 рядків), де в калейдоскопі трьох державних мов, чинних у Королівстві (французька, нідерландська, німецька), представлена вижимка всієї прагмасемантики гімну (табл. 2). Іллокутивний код цієї строфи складається з 11 МА, із яких лише один являє собою просте одно-іллокутивне висловлення, причому одночасно двома мовами (рядки 7, 8). Решта становлять собою дво-іллокутивні МА в різних констеляціях із переважанням дифузних прагматичних значень – обіцянки-запевнення (2, 3), повідомлення-запевнення (2, 7, 9), обіцянки-зобов'язання (4, 6), обіцянки-клятви (4). Тож, прагмасемантичний алгоритм ДГ Бельгії 1860 слід вважати експресивно-констативно-комісивним. Причому сугестивним апогеєм гімну є останні

три рядки, в яких сходяться прагматичні смисли (експресиви) і національні концептуальні цінності: КОРОЛЬ, ЗАКОН, СВОБОДА, СПРАВЕДЛИВІСТЬ.

Таблиця 2

Іллокутивний алгоритм / код ДГ Бельгії 1860

Мова	**Текст**	**Іллокуція**
Нід.	(1) *O dierbaar België, O heilig land der vaad'ren!*	Експр.
	(2) *Onze ziel en ons hart zijn u gewijd!*	Конст.
Фр.	(3) *À toi notre sang, ô Patrie!*	Коміс.
Фр.	(4) *Nous le jurons tous, tu vivras!*	Коміс.
Нім.	(5) *So blühe froh und in voller Schöne,* (6) *Zu der die Freiheit dich erzog,*	Дир. Конст.
Нім.	(7) *Und fortan singen deine Söhne:*	Конст.
Фр.	(8) *„Le Roi, la Loi, la Liberté!"*	
Нід.	(9) *Het woord getrouw, dat Ge onbevreesd moogt spreken:* (10) *„Voor Vorst, voor Vrijheid en voor Recht!"*	Конст. Експр.
Нім.	(11) *„Gesetz und König und die Freiheit hoch!"*	Експр.
Фр.	(12) *„Le Roi, la Loi, la Liberté!"*	Експр.

Отже, текстопрагматична картина текстів НДГ не може бути повною при її дослідженні та описі в одноактовому моно-іллокутивному режимі, тобто як частини цілого, де той чи інший мовленнєвий акт за фактом є елементом цілого, мінімальним і далі неподільним його складником. Іллокутивна картина буде зовсім іншою під час цілісного осягнення тексту, де мовленнєві акти постають у вигляді кількісно і якісно закритого списку гомо- та гетерогенно продукованих іллокуцій, за допомогою чого мовець добивається посилення сугестивного впливу на клієнтів дискурсу задля досягнення відповідного перлокутивного ефекту. Це відбувається за рахунок зміни тональності, хвилеподібного плину іллокуцій, перепадів експресії та виведення на поверхню цих хвиль універсально та національно маркованих концептів, що втілюють цінності найвищого (телеономного) ґатунку.

Синкретичне аранжування іллокутивних ланцюжків у текстах НДГ граничить з методикою творення й використання рекламних текстів. На відміну від них, ці тексти пропонують товар особливого ґатунку – любов, відданість, лояльність. У такий спосіб вони (тексти) постають як своєрідний вербалізований продукт мовленнєвої діяльності агентів дискурсу (держава, влада, еліта, істеблішмент), покликаний здійснювати сугестивний і персуазивний тиск на клієнтів дискурсу (громадяни) з метою виховання патріотизму або його підтримання в активному стані. Цей тиск реалізується за схемою утилітарності доцільності, в основі якої – політико-ідеологічний субстрат.

Просалова Віра, *д-р філол. наук, професор,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОБЛЕМА ПИСЬМЕННИЦЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ

Кожній творчій особистості доводиться презентувати свої здобутки для популяризації актуальних ідей, привернення уваги читацької спільноти до свого доробку. Презентація – це процес взаємодії, завдяки якій автор представляє себе читачам, намагається коригувати враження, які він свідомо чи мимовільно справляє на публіку.

Мета цієї розвідки полягає у визначенні тих чинників, що позначилися на способах презентації українських письменників, які намагалися зацікавити читача своїми творами, шукали шляхів порозуміння з читацькими колами, щоб актуалізувати важливі для існування української нації проблеми. Предмет цієї студії має міждисциплінарний характер, адже стосується не лише авторства художніх творів, а й проблем соціальної психології, яка в актах літературної презентації чи самопрезентації простежує певний тип людської поведінки, виявляє наслідки впливу різних мотиваторів, які задовольняють запити творчої особистості.

На презентацію творчої особистості впливає чимало чинників: вік і стать людини, життєвий досвід, соціальний статус, культурний контекст взаємодії, навіть ситуативні обставини, до яких зараховуємо погодні умови, що можуть або створити сприятливу для спілкування атмосферу, або зіпсувати *письменницькі / читацькі* враження. Водночас враховуємо, що поведінка літератора різниться залежно від того, чи він лишається наодинці з самим собою, чи виступає перед великим загалом (публікою), чи перед однодумцями, адже сама читацька аудиторія визначає стиль його поведінки.

Результат соціальної взаємодії значною мірою залежить від того, яке враження письменник справляє на інших, чи він спроможний привернути й підтримати увагу аудиторії. Згадаймо, наприклад, як Михайль Семенко (не Михайло, як назвали його батьки, а саме Михайль – таке незвичне ім'я поет обрав собі сам) намагався вразити публіку в 1914 році, коли українська громадськість готувалася відзначати 100-річчя від дня народження Тараса Шевченка, а зіткнулася із царським указом, яким було заборонено проведення будь-яких урочистостей, мітингів, зібрань із цієї нагоди, адже навіть мертвого Кобзаря царські посіпаки відверто боялися. У лютому того ж року Михайль Семенко в маніфесті «Сам», що служив передмовою до його маленької збірочки «Дерзання», вразив читачів епатажною заявою про те, що він спалює свій «Кобзар», бо від цієї збірки, мовляв, «тхне дьогтем і салом». Цим він викликав зливу негативних оцінок з боку Миколи Євшана, Якова Савченка, Миколи Вороного, Грицька Чупринки, а незабаром сам видав збірку під такою ж назвою – «Кобзар», подавши, щоправда, на її обкладинці вже свій портрет із люлькою в зубах – на противагу тиражованому портрету Шевченка в шапці та кожусі. «Семенко спрямовує своє

вістря не проти Шевченка, а проти "примітивного" чоловіка, якому навіть і "не снилося", що таке мистецтво, – вважає Олег Ільницький. – Адресат, у ширшому розумінні, – не один чоловік, а ціле оточення (адже згадується часопис *Рада*), проти якого Семенко протестує, бо воно його нудить, душить і за нього йому соромно. Тон передмови розрахований на те, щоб зашокувати самовдоволену авдиторію, зрушити її свідомість» (Ільницький, 2010, с. 627).

А незабаром, 12 березня того ж 1914 року, Михайль Семенко у вірші «Бажання» писав: *«Я хочу кожний день/ все слів нових/ Нових нових пісень/ ідей нових/ Я хочу кожний час/ новожиття/ Горіть палать в екстазі/ почуття/ Нових нових пісень/ і тем нових/ Я хочу кожний день/ років нових!»* (Семенко, 1925, с. 80–81). Автор цих рядків уважав інспіровану ним дискусію про Шевченка великим успіхом уже хоча б тому, що йому вдалося привернути увагу до канонізації Кобзаря, необхідності подолання в літературі численних рецидивів епігонства.

На письменницьку презентацію впливають бажання реалізувати свої амбітні плани, скинути з постаментів великих попередників, догодити публіці, заручитися в разі потреби її підтримкою, здійснити рекламу своєї літературної продукції та, зрештою, реалізувати її, як це роблять сучасні автори, заздалегідь уклавши угоду з видавництвом.

Проблема презентації творчої особистості корелюється з проблемою зв'язку з попередниками, що змушує актуалізувати ідеї американського вченого Гарольда Блума, який розробив таксономію способів ревізії попередників, до якої вдаються письменники, щоб приховати «страх впливу», який дослідник розглядає як «хворобу самосвідомості» (Блум, 2007). Ревізіонізм, на думку вченого, набуває різних виявів: клінамен (поетичне недонесення), тессера (доповнення та антитеза), кеносис (повторення і непослідовність), даймонізація (контр-піднесене), аскесис (очищення і соліпсизм), апофрадес (повернення мертвих). Суть першого шляху ревізії, назву якого Блум запозичив із поеми давньоримського поета та філософа Тіта Лукреція Кара «Про природу речей», зводиться до актуалізації певних аспектів попередника та необхідності відхилення від нього на тій підставі, що той буцімто збився з обраного шляху. Другий шлях ревізії – тессера – передбачає антитетичне доповнення, зумовлене тим, що автор-попередник не зміг достатньо далеко піти. Третій шлях (кеносис) полягає у самоприниженні пізнішого автора, яке призводить, по суті, і до приниження його попередника. Четвертий шлях – даймонізація – спричиняє таке перечитування, яке породжує сумніви в унікальності більш раннього вірша. П'ятий шлях, названий аскесисом, передбачає справжнє змагання з мертвим – не на життя, а на смерть, цей шлях відрізняється від кеносису тим, що тепер попередній автор піддається усіченню. Шостий шлях (апофрадес), названий ще поверненням мертвих, полягає в тому, що пізніший автор пише такий вірш, який тепер нагадує найхарактерніший вірш його попередника. Якщо клінамен і тессера зводяться до виправлення чи доповнення мертвих, то кеносис і даймонізація – до пригнічення пам'яті про них.

Для характеристики наслідків літературної ревізії Гарольд Блум залучив лексику з різних сфер: Святого Письма, зокрема Послань святого апостола Павла з Нового Заповіту (кеносис), філософських джерел (аскесис, даймонізація), художніх творів (клінамен), містичних культових дій (тессера). Останнє пояснюється захопленням художньою творчістю романтиків, зокрема Ральфа Волдо Емерсона.

Контроверсійні ідеї Гарольда Блума, висловлені в образній формі, нерідко без покликань на цитованих авторів, мали значний резонанс, адже перевертали звичні уявлення про канон і літературну традицію, актуалізували найбільш дискусійні моменти письменницької практики, у якій сучасні літератори виробляли свою стратегію порахування з великими попередниками.

Ще Ервінг Гоффман (Goffman, 1959) зауважував, що люди свідомо чи несвідомо коригують враження, які справляють на інших. Ті, хто не дбає про свій публічний імідж, нерідко потрапляють під приціл критики. Дослідник розмежовував довільну й мимовільну комунікації, зауважуючи, що в останній, яка має невербальний характер, індивід може видати себе мімікою чи жестами. Представляючи свій доробок, письменник акцентує найцікавіші моменти, водночас може свідомо опускати неприємні для нього життєві моменти, щоб виділити найбільш виграшні у своїй біографії деталі. Так, Емма Андієвська в розповіді про своє дитинство акцентує, скажімо, свою зухвалість і незалежність вибору, підтверджуючи ці риси яскравими прикладами зі свого життя. Так, на запитання вчительки про її національність вона сміливо сказала, що «шахтьорка», хоч виховувалася в інтелігентній родині. Проте всупереч бажанню своєї матері, яка побоювалася, щоб її донька «не омужичилася», маленька Емма у Вишгороді почала говорити українською мовою. Становлення її творчої особистості як незалежної від оточення відбувалося у процесі трансляції набутого життєвого досвіду, який вона втілювала в ліриці, романістиці, казковій творчості, малярстві. Трансляція власного досвіду передбачала водночас прийняття зустрічних повідомлень – від інших, які намагалися зарахувати її до певного кола чи літературної групи, порівняти з кимось із попередників чи сучасників, однак мисткиня лишалася непохитною, вважаючи себе попри те, що все своє свідоме життя перебувала поза Україною, не емігранткою (sic!), а українкою, яка носить Україну з собою, мов той «равлик свою хатку».

Презентація, як стверджують вчені Д. Бромлі (Bromley, 1993), Б. Войцешке (Wojciszke, 2002), може бути стратегічною, тобто прагматичною, заздалегідь спланованою й розрахованою на довготривалу перспективу, та тактичною, спонтанною, здійсненою тут і тепер. Вдало спланована розмова з читачами дозволяє авторові знайти однодумців, залучити їх до вирішення актуальних питань. Докія Гуменна (Гуменна, 2004, с. 217), якій пощастило бути присутньою на читанні новели «Сосни гудуть» Миколою Хвильовим, згадувала про те, яке враження справила на неї магія його тихого голосу, який звучав у вщерть наповненій залі, що, проте, спрагло дослухалася до кожного вимовленого ним слова. Письменниця під час харківської зустрічі з письменником звернула увагу на вставлене ним нецензурне висловлювання, яке здалося їй доречним у відповід-

ній ситуації, проте виявилося вилученим із переглянутих нею пізніше багатьох видань його творів. До того ж, публіка схвально сприйняла і новелу, і сміливість автора, який задля переконливості приперчував свої висловлювання нецензурними вкрапленнями.

Реакція читачів може сприяти корекції авторської презентації, змушувати письменника виправдовуватися чи уникати подібних дій. Отже, презентація як наслідок взаємодії автора та реципієнта відзначається динамічним характером, іноді напругою взаємозв'язків, що можуть набути характеру неприйняття та призвести до аутсайдерства автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блум, Г. (2007). Західний канон. Книги на тлі епох; пер. з англ. Р. Семків (заг. ред.), О. Радомська, О. Карпенко, Д. Купко, С. Кирилова. Київ: Факт.

2. Гуменна, Д. (2004). Дар Евдотеї. Іспит пам'яті. Кн. 1. Київські кручі; Кн. 2. Жар і крига [першотвір]. Київ: Дніпро.

3. Ільницький, О. (2010). Шевченко і футуристи. *Семенко М. Вибрані твори,* 622–637. Київ: Смолоскип.

4. Семенко, М. (1925). Кобзар: пов. зб. поет. творів в одному томі. Київ: Держ. вид-во України.

5. Goffman, Erving (1959). The Presentation of Self in Everyday Life. New York: Anchor. URL: https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf

Просалова Віра, *д-р філол. наук, професор,*
Ласькова Вероніка, *здобувачка ОС «Магістр»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ВОЄННА ПРОБЛЕМАТИКА В ЛІРИЦІ ПАВЛА ВИШЕБАБИ

Актуальність дослідження воєнної проблематики в українській літературі зумовлена потребою літературознавчого осмислення поетичного досвіду героїчного покоління, яке сформувалося в умовах жорсткого російсько-українського протистояння. Після повномасштабного вторгнення росії Павло Вишебаба став до лав ЗСУ, тому в ліриці відтворює своє переживання російсько-української війни, свій життєвий досвід, що вже відзначали Любко Дереш, Оксана Гальчук і Вікторія Гураль.

Мета цієї студії – виявити особливості мотивного комплексу першої поетичної збірки Павла Вишебаби «Тільки не пиши мені про війну» (2022), художню специфіку ліричних творів автора. Завдання полягає у визначенні тих авторських інтенцій, які сприяли популярності віршів, що швидко знайшли шлях до читача і глядача у формі відеопоезії.

Олена Романенко розглядає відеопоезію як «синкретичний мультимедійний жанр, особливу форма відеоарту, у якому поетичний твір представлений не лише на акустично-вербальному рівні, але й на візуально-невербальному» (Романенко, 2022, с. 64). Отже, йдеться про гібридний жанр, який поєднує виражаль-

ні можливості художнього слова, музики та зображальні можливості візуальних видів мистецтва. Автор поетичного тексту, залучений як виконавець, набуває у відеопоезії особливого значення, адже розставляє акценти, увиразнює закладені ним смисли.

Павло Вишебаба активно популяризує свою творчість у соцмережах. Читання ним – військовим, поетом і музикантом – своїх проникливих рядків супроводжується співом таких уже відомих і молодих виконавців, як Alyona Alyona, Tayanna, COLA, Nichka, DOVI, Burla, Mary Cheba та інші. До аудіального тексту нерідко долучено відеоряд, що дозволяє побачити руїни покинутих міст, залишки розбитих осель, обличчя малечі зі смартфонів чи світлин побратимів, які промовляють до дітей, таких безмежно дорогих і водночас далеких, словами поета… Саундтреки разом із невербальним складником увиразнюють вербальний текст, надають йому багатовимірності й поліфонії. Відеопоезія стає засобом багатоканального донесення до широких читацьких кіл думки про неприродність, антигуманність цієї війни, що перетворила двадцять перше століття у час наймасштабніших трагедій і катаклізмів, а мільйони українців – у біженців і мігрантів. За висловом поета, ця війна «вкоротила рідню, і країну, і скарб, і зір» (Вишебаба, 2022, с. 18). Перевернула світогляд багатьох українців, змусила інакше подивитися на світ.

Збірка «Тільки не пиши мені про війну», якою поет (за образною характеристикою її редактора Івана Малковича) увірвався в українську літературу, відкривається віршем «Моє покоління», написаним у 2022 році в селі Новоукраїнка Донецької області. У вірші поет не просто фіксує історичний момент становлення свого героїчного покоління, яке протистоїть у багато разів сильнішому ворогу, а й характеризує його: «Моє покоління плаче так, щоб ніхто не бачив», «моє покоління пише сльозами й вогнем сторінку» (Вишебаба, 2022, с. 13). У цьому творі виявляється мотив непоказного героїзму, притаманного українським воїнам, які ціною свого життя боронять рідну землю. «За мить як піти в атаку, ми молимось про спасіння, / якщо Бог і є, він носить форму мого покоління./ Чи прийме він нас, хто знає. Святих серед нас немає./ Дивіться, як ми лютуєм, як пристрасно ми кохаєм» (Вишебаба, 2022, с. 13). Коли життя і смерть зіткнулися в одному герці, не дивно, що спалахують емоції такої високої напруги.

У збірці «Тільки не пиши мені про війну» можна умовно виділити такі тематичні групи творів, як вірші про воєнні будні, існування в умовах обстрілів і сирен, болючі втрати, зокрема рідного йому Донбасу та побратимів, єдність фронту й тилу. Одним із центральних мотивів є мотив пам'яті, а також різкого контрасту між мирним минулим і зруйнованим війною сьогоденням. Це дозволяє розглядати збірку як багатоаспектне відображення душевного стану покоління періоду російсько-української війни.

Як своєрідний контрапункт постають «Фантомні болі», які увиразнюють наслідки боїв за український Донбас, який «відрізали скальпелем фронту супроти волі», адже Донеччина для автора – не просто географічний об'єкт, а й місце його дитинства, місце юності й сили. Вірші, написані на Волноваському, Кураховському, Покровському чи Мар'їнському напрямках, де довелося вою-

вати Павлові Вишебабі, вражають картинами запустіння, суцільної руїни («На Донбасі міста не прокинуться від сирени, / їх покинули люди, як кров залишає вени»). Проте – всупереч усьому – поет непохитно вірить у те, що «український світанок зійде над Донецьким кряжем»…

Поет-воїн уникає батальних сцен, за рутиною буднів помічає головне – людину, яка прагне насамперед вижити у цій війні, мріє про мир, повернення до свого родинного вогнища, якщо воно вціліло… Глибина філософських роздумів відчувається у віршах «Замість сповіді», «Серце ріки», «Зірка». У них ідеться не так про Всевишнього, який у цих умовах, як стверджує автор, одягнув форму воєнного покоління, а й про самотність, зневіру, душевні сумніви, які не дають спокою, бентежать душу. А ще – про неймовірну втому та спрагле бажання тиші.

Всупереч жахіттям воєнного лихоліття, які хочеться якомога швидше змити і з тіла, і з душі, звучать інтимні поезії: «Спрага», «Картини», «Вирок ночі». У цих творах тілесність постає актом опору ненормальним умовам існування, спробою забути про втрати, способом повернення до повноцінного життя («І якщо нас помилує фатум – / пережити цю люту весну,/ як же спрагло ми будем кохатись,/ щоби змити із себе війну»).

Бестселером став вірш «Доньці», який завдяки органічному поєднанню слів, музики та відеоряду набув значної популярності в соцмережах і перетворився у своєрідну візитну картку покоління, яке воює заради дітей, рідних, зрештою, заради життя. Музика співачки, яка виступає під псевдонімом COLA, та щемке виконання приспіву про заповітне бажання кожної дитини обійняти батька-героя справляють незабутнє враження. Прозаїчний, на перший погляд, початок вірша «Тільки не пиши мені про війну» насправді актуалізує батькове бажання вберегти дитячий світ від жахіть воєнного часу, тому кожен учасник відеоряду зосереджує увагу не на руйнуваннях і численних жертвах цієї війни, а на образах природи, тварин, квітів, щоб відволікти увагу дітей. Подібна поведінка зумовлена спробою захистити мирний простір малечі від жахливих згадок про обстріли, вибухи, які, проте, навічно врізалися в пам’ять. Важливим є також мотив зв’язку фронту й тилу, завдяки якому акцентується спільність переживань та прагнення миру. У вірші «Доньці», який уже перекладено вісімнадцятьма мовами світу, звучить ідея вдячності тим, хто допоміг і продовжує допомагати нам у цій війні.

Поетична збірка Павла Вишебаби «Тільки не пиши мені про війну» вражає правдивими рефлексіями про збройну агресію рф, гіркоту втрат побратимів, рідних, наших міст і сіл. До болю щемкі рядки, пронизливі інтонації не лишають байдужих. Рядки з віршів легко запам’ятати, однак вимовити важко, бо вони пронизують до сліз…

Вірші цієї збірки – це поетичний меседж очевидця й учасника бойових дій усьому світу про його нескорене покоління, яке мріє про мир, проте мусить воювати, ненавидить і любить водночас, захищає не лише свій край, а й життя інших народів Європи. Вірші збірки підтверджують спробу осмислити трагедію свого героїчного покоління, прагнення зберегти людяність у нелюдських умовах

і знайти опору в рідному слові, яке сьогодні стало маркером поділу на «своїх» і «чужих».

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишебаба, П. (2022). Тільки не пиши мені про війну. Київ: Видавництво однієї книги.
2. Романенко, О. (2022). Українська відеопоезія як естетичний феномен сучасного літературного процесу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*, 1(31), 61–65. DOI: 10.17721/1728-2659.2022.31.12.

Просалова Віра, *д-р філол. наук, професор,*
Мужилівська Ірина, *здобувачка ОС «Магістр»*,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ТВОРЧІСТЬ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО ЯК ОБ'ЄКТ НОВІТНІХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ ПРАКТИК

М. Коцюбинський (1864–1913) – класик українського модерністичного письменства, творчий доробок якого завжди був у фокусі вітчизняних літературознавчих досліджень. Так, ще за життя майстра слова про нього писали Х. Алчевська, В. Леонтович, М. Могилянський, Л. Старицька-Черняхівська, І. Франко та ін.; напередодні Першої світової війни, у період національної революції та Розстріляного Відродження митцеві присвячують наукові розвідки, мемуарні й епістолярні публікації Я. Брік, В. Гнатюк, М. Грушевський, О. Дорошкевич, М. Євшан, С. Єфремов, М. Жук, М. Зеров, С. Козуб, К. Копержинський, В. Коряк, І. Лакиза, А. Лебідь, А. Музичка, С. Петлюра, М. Рудницький, Олена Пчілка, О. Саліковський, В. Сімович, Л. Смілянський, І. Стешенко, М. Сумцов, П. Филипович, Ю. Філь, А. Хвиля, М. Чернявський, Є. Чикаленко, А. Шамрай та ін.; у довгі десятиліття комуністичного режиму й духовної стагнації численні праці про «великого сонцепоклонника» створюють В. Борщевський, М. Возняк, М. Грицюта, І. Дзюба, Н. Жук, Л. Іванов, Н. Калениченко, П. Колесник, М. Костенко, З. Коцюбинська-Єфименко, І. Коцюбинська, Й. Куп'янський, В. Масальський, Д. Міщенко, М. Партолін, Л. Погрібна, М. Потупейко, Ф. Приходько, В. Фащенко, О. Шева та ін.; за «перебудови» й на початку української державної незалежності свій погляд на творчу спадщину видатного новеліста висловлюють В. Агеєва, А. Гуляк, М. Коцюбинська, Ю. Кузнецов, Г. Логвин, С. Павличко, В. Панченко, М. Пащенко, Я. Поліщук та ін. За цей понад столітній часовий відтинок перо методолога, на нашу думку, окреслило умовне коло в коцюбинськознавстві, то, по-перше, добачаючи в письменникові «артиста» (О. Грицай) й «аристократа духу» (С. Єфремов), «людину великої культури» (М. Могилянський), «чудового художника слова» (М. Мочульський), «майстра словесних барв» (С. Бутник), «натуралістичного імпресіоніста» (А. Музичка), «симпатичну постать» (В. Гнатюк), «прекрасну людину» (І. Гінзбург), «поета української інтелігенції» (В. Коряк), то, по-друге, дошукуючись у його особі

«атеїста» й «реаліста» (І. Коцюбинська, І. Стебун), «друга соціал-демократів» (Й. Дроздов), «співця народних дум і мрій» (М. Бойченко), «класової правди» (А. Матківський), «братньої дружби» (А. Страшко), то, по-третє, знову акцентуючи модерність, феномен таланту, краси й мистецтва у прозаїка (Я. Поліщук), його антропологізм (С. Кирилюк), європеїзм (Н. Ковалик, В. Погребенник), імпресіонізм та психологізм (Ю. Кузнецов, А. Меншій), сакральність (Л. Горболіс), фольклоризм (О. Вертій) тощо. Ці дослідницькі підходи в основному зосереджені в координатах естетичного (феноменологічного, філологічного, формалістичного), історичного (культурно-історичного, порівняльно-історичного), модерністичного (волюнтаристського, інтуїтивістського, психоаналітичного), психологічного й психолінгвістичного, марксистського й соціологічного аналізу.

Завдяки зусиллям учених, на початку XXI ст. коцюбинськознавство мало вже детально виписаний перебіг життя і творчості літератора, обстежене коло його спілкування, зокрема листовного, вагомі наукові здобутки, значні бібліографічні, історіографічні, текстологічні напрацювання. Утім правдивий образ людини та художника слова, загадку й масштаби його таланту, справжню роль у літературному процесі й незвульгаризовану славу – після тривалих фальсифікацій радянської доби – доводиться відкривати заново: знову, як зауважував С. Єфремов століття тому, доростати до видатного українського і європейського громадянина, пізнавати «визначного свого працьовника» не «з чужого голосу», а читати й перечитувати його твори й «у давно надрукованих сторінках» «знаходити напевне небуденної сили ознаки та краси невмирущої зразки – свіже, молоде і нове у старому» (Єфремов, 1923, с. 1–2).

Мета цього дослідження – науково окреслити літературознавчі дискурси кінця XX ст. – нашого часу, які оригінально інтерпретують творчу постать М. Коцюбинського. Таке обстеження дозволить вирізнити актуальні пошукові інтереси й нестандартні практики вітчизняної фахової спільноти, увиразнить запит суспільства в цілому на відкриття в коцюбинськознавстві, продемонструє його динаміку, закцентує елементи новизни в оцінках.

Однією з перших знакових праць новітнього коцюбинськознавства стала кандидатська дисертація «Принцип контекстуальності в методології сучасного літературознавства (“Тіні забутих предків”)» (1997) О. Нестерак, у якій молода інтелектуалка дещо виклично пориває з методологічною інертністю пострадянської науки, не цитуючи «топових» джерел тієї доби, а спирається на здобутки світової спільноти в царині філософії літератури. Ключовими в роботі є витлумачення поняття *контексту* (контекстуальності) як площинності й багатовимірності аналізу мовомислення твору, що сприяє «об’єктивності», «строгості», «організованості» дослідження, та *контекстуалізму* як «лабільної, варіативної й загалом демократичної позиції у мисленні», яка «передбачає широку і вільну інтерпретацію, базовану на розмаїтті галузей знання та культурних модусів» (Нестерак, 1997, с. 3–4). У літературознавстві поняття контексту (контекстальності) існує давно, хоч, як підкреслює О. Несторак, остаточного термінологічного статусу не набуло. «Фактично кожен кваліфікований аналіз так чи інакше або породжує контекстуальні парадигми, або визначає відповідні проєкції на

обрані контексти. І тому кожен теоретичний напрям, кожна школа пропонують своє коло контекстів, <…> власну концепцію контекстуальності» (Нестерак, 1997, с. 4). Так, класичний філологічний аналіз розглядає твір письменника в контексті його творчості, враховує біографію автора, простежує витоки і джерела світогляду, індивідуального стилю, виявляє жанрову специфіку творів і т. ін.

Герменевтичний аналіз, який спрямований на з'ясування цінності, розглядає художній текст у руслі духовно-культурних традицій певних соціо- та етнокультурних спільностей (національний, слов'янський, європейський, світовий контексти). Деконструктивний аналіз пропонує цілу онтологію текстуальності («вивчення літератури – вивчення інтертекстуальності»), досліджує «несамтотожність» тексту, наполягаючи на його зв'язках з іншими текстами» (Нестерак, 1997, с. 4). Аналізуючи повість М. Коцюбинського, авторка застосовує внутрішньоконтекстуальний міждисциплінарний та зовнішньоконтекстуальний культурологічний підходи до прочитання тексту – відповідно 1) «у його власних семіологічних межах» із висвітленням онтологічного (космологічного –натурфілософського, аксіологічного, хронотопічного; антропологічного – реального, мислимого, ірреального буття), епістемологічного (структури пізнання й реалізації пізнання), герменевтичного (антропологічних, анрополого-природничих, міфологічних контактів), екзистенційного (відношення буття та бунтарства), есхатологічного (внутрішньої долі (призначення), зовнішньої долі (фатуму), смерті) контексту (філософського потенціалу твору); 2) в українській літературі, мистецтві, культурі, у типологічній системі світового письменства – із погляду соціокультурного функціювання й духовно-культурного призначення. Контекстуальне осягнення творчої постаті М. Коцюбинського досі є актуальним і набуває дедалі більшого дослідницького інтересу. Цю практику інтерпретації ретельно вивчаємо й застосуємо в підготовці магістерської роботи про мистецькі контексти повісті «Тіні забутих предків».

Важливою розвідкою, і саме такою, яка підтверджує діяльність наукових шкіл у сучасному коцюбинськознавстві, є кандидатська дисертація «"Тіні забутих предків" Михайла Коцюбинського: феномен тексту в контексті неоміфологізму української літератури початку XX століття» (2007) І. Бестюк [1], виконана під керівництвом відомого дослідника спадщини новеліста, автора низки книг про нього Я. Поліщука. Звичайно, питання міфологізму, міфопоетики творчості того чи іншого представника модернізму – не нові у вітчизняному літературознавстві: вони виразно домінували в науці про письменство (як і в культурології та фольклористиці) кінця XX – початку XXI ст. (праці С. Андрусів, І. Гончарової, І. Зварича, Р. Піддубної, Я. Поліщука, Т. Саяпіної, Л. Скупейка, О. Турган, І. Чернової та ін.), проте ця робота виразно демонструє майстерне застосування міфологічного підходу, міфокритики як інтерпретаційної моделі. Авторка спирається на праці Е. Кассірера, досліджуючи міфологічне (власне, міфологічний символізм М. Коцюбинського) засобами міфологічного; обстежує міф як онтологічну тріаду – форму мислення, споглядання й життя.

Привертає увагу ще одне змістовне дослідження, виконане під керівництвом Я. Поліщука, – кандидатська дисертація «Рецептивні моделі творчості

Михайла Коцюбинського» (2018) П. Регрута (Регрут, 2018), у якій вирізнені й проаналізовані основні стратегії сприйняття творчості класика вітчизняним літературознавством. І хоч автор роботи дотримується традиційних практик (культурно-історичної, біографічної тощо) пізнання наукової проблеми, його розвідка цінна системно-цілісним історичним баченням об'єкта фахового обстеження й може слугувати основою для глибших тематичних спостережень у галузі рецептивної естетики.

Вагомими монографічними працями останнього десятиліття, які всебічно висвітлюють важливі аспекти феномена творчості М. Коцюбинського і його місії в національній літературі й мистецтві, а водночас примітні своїм підсумувально-узагальнювальним характером у тривалих науково-тематичних пошукуваннях їх авторів, є книги «"Напоєні красою слів твоїх…": "школа" М. Коцюбинського в українському постімпресіонізмі» (2016) А. Меншій та «Михайло Коцюбинський і класичний психоаналіз (елементи когнітивної поетики)» (2018) Ю. Кузнецова, виписані на основі комплексного підходу із застосуванням актуальних методик аналізу тексту й контексту, супроводжувані ґрунтовним бібліографічним компонентом.

Нарешті слід закцентувати інтерпретаційну практику, без якої неможливе сучасне коцюбинськознавство, – інтермедіальну, яка досліджує творчість прозаїка крізь призму зв'язку мистецтв. Такий погляд на його доробок визрів ще в 1920-х рр., утім лише на зламі XX–XXI століть набув свого методологічного оформлення у вітчизняній науці. Фундаментальними тут є докторська дисертація «Проблеми синтезу мистецтв в українській літературі кінця XIX – поч. XX ст.» (1999) й численні тематичні публікації О. Рисака; ґрунтовна стаття «Проза М. Коцюбинського та суміжні види мистецтва» (2004) відомої дослідниці автора Н. Калениченко, навчальний посібник «Літературознавча інтермедіальність: ґенеза і сучасні горизонти» (2023) С. Кочерги й О. Вісич тощо: вони слугують опорою для численних розвідок, зокрема, молодих учених, які прагнуть сказати нове слово про М. Коцюбинського.

Звичайно, цей огляд можна було б продовжувати, проте окреслено саме ті нові й найбільш актуальні методологічні підходи до прочитання творів письменника, які ефективно функціонують сьогодні або ж заслуговують більшої дослідницької уваги в майбутньому. На них практично орієнтуємося у власному науковому пізнанні М. Коцюбинського.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бестюк, І. А. (2007). «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського: феномен тексту в контексті неоміфологізму української літератури початку XX століття: автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.01.01. Харків.

2. Єфремов, С. (1923). Михайло Коцюбинський. Літературні характеристики українських письменників ІІІ. Київ, Ляйпціг: Українська накладня. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yefremov_Serhii/Mykhailo_Kotsiubynskyi/

3. Нестерак, О. В. (1997). Принцип контекстуальності в методології сучасного літературознавства («Тіні забутих предків»): автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.01.06. НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. Київ.

4. Регрут, П. В. (2018). Рецептивні моделі творчості Михайла Коцюбинського: автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.01.01. Одеса.

Равло Поліна, *асистент*,
Донецький Національний Університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ОНОМАТОПЕЇ В ІНТЕРНЕТ-КУЛЬТУРІ: ВПЛИВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ФРАНКОМОВНІ ОНЛАЙН-СПІЛЬНОТИ

У добу інтенсивної глобалізації та диджиталізації, інтернет-культура відіграє визначну роль у формуванні нових лінгвістичних парадигм. Одним із мовних феноменів, що зазнає особливо динамічної трансформації під впливом цифрових комунікативних практик, є ономатопеї – лексичні одиниці, які акустично імітують звуки довкілля, емоційні реакції чи вокалізації живих істот (McCloud, S. (1993). Understanding comics: The invisible art. HarperPerennial., p. 33). Попри те, що ономатопеї традиційно вважаються маркерами локального мовного колориту, які тісно пов'язані з культурною репрезентацією та фонетичною системою конкретної мови, в умовах стрімкого розвитку цифрових платформ – передусім соціальних мереж, інтернет-форумів, месенджерів і мем-культури – відбувається їхня масштабна циркуляція, транснаціональна гібридизація та зміна прагматичного навантаження.

Англійські ономатопеї – як лінгвістичні одиниці, що часто функціонують одночасно, як фонетичні маркери емоційності, висловлення гумору або реакції, та як соціолінгвістичні меми – активно проникають до франкомовного простору, зокрема в молодіжний контент. Такий процес не лише віддзеркалює загальний вектор англійської як глобальної мови цифрової епохи, а й демонструє здатність ономатопей адаптуватися до нових контекстів.

Ономатопея, як лінгвістичне явище, що поєднує звукову форму зі значенням, привертає увагу дослідників у різних галузях мовознавства. Д. Крістал зазначає, що ономатопеї не лише імітують звуки, але й є елементами соціального та культурного коду (Crystal, D. (2019). The Cambridge encyclopedia of the English language (3rd ed.). Cambridge University Press., p. 187–188), дозволяючи мовцям взаємодіяти з аудиторією та передавати емоційні реакції, особливо в цифровому середовищі. У контексті цифрової комунікації, Гр. Маккаллох підкреслює, що ономатопеї в онлайн-середовищі перетворюються на мультимодальні інструменти, поєднуючи текст, візуальні ефекти та емоційні сигнали (McCulloch, G. (2019). Because Internet: Understanding the new rules of language. Riverhead Books., p. 134–136). У франкомовному контексті, К. Бертело-Гіє у своїй роботі аналізує адаптацію англомовних ономатопей у французьких онлайн-середовищах, вказуючи на дискурсивну гібридизацію, де англійські елементи набувають нових функцій у межах франкомовних спільнот (Berthelot-Guiet, K. (2013). La vie des signes au sein de la communication: vers une sémiotique communicationnelle., p. 1–2).

З розвитком цифрових технологій англійська мова стала глобальною lingua franca – мовою більшості платформ, комп'ютерних ігор, мемів тощо. Як наслідок, англійські ономатопеї широко поширились навіть у тих мовах, які мають свої питомі звуконаслідувальні форми. У франкомовних спільнотах це призвело до формування гібридного мовного простору, в якому англійські ономатопеї або повністю засвоюються, або поєднуються з французькими морфологічними чи синтаксичними елементами. У результаті цього процесу виникають гібридні мовні одиниці, що поєднують лексичні, фонетичні або стилістичні елементи англійської та французької мов. Такий лінгвістичний синкретизм проявляється у численних прикладах, зафіксованих у соціальних мережах, стрімінгових платформах та геймерських чатах. У TikTok та Twitter франкомовні користувачі часто використовують англомовні ономатопеї як частину реакційної або емотивної лексики. Наприклад, *«Oof, j'ai raté mon examen»* – тут англ. *oof* (звук розчарування або болю), який набув великої популярності на онлайн-платформі Roblox, повністю інтегрується в французьке речення, передаючи емоцію невдачі. У французьких інтернет-коментарях можна зустріти англ. *lol,* яке співіснує з питомо фр. *mdr* (mort de rire), або ж *«Boom, et il s'est pris un mur»* – англ. *boom!* часто вживається у відео з моментами раптового провалу або несподіваної дії, навіть тоді, коли фр. *paf!* є цілком адекватним відповідником. У Discord-чатах серед франкомовних геймерів поширені ономатопеї типу: англ. *Yeet!, Brrr, Ugh, Bruh,* які або не мають точного еквівалента у французькій мові, або звучать менш виразно в цифровому сленгу. В Instagram-коментарях або Twitch-стрімах: *«Haha, ce chat a fait un 'meow' trop dramatique*» – англ. *meow* (натомість франц. *miaou*) вживається як стилістичний маркер іронічної атмосфери.

Ці явища свідчать не лише про лексичне збагачення, а й про глибші процеси культурної адаптації, семантичної переоцінки та стилістичне зрушення у комунікативній поведінці франкомовних користувачів.

Інтернет-культура як потужне комунікативне середовище XXI століття формує нові парадигми мовної взаємодії, у яких ономатопеї перестають бути виключно фіксованими елементами мов і натомість трансформуються у динамічні, адаптивні й транскультурні мовні одиниці. У цьому процесі особливо відчутним є домінантний вплив англійської мови, яка функціонує як глобальна мова цифрової епохи. У франкомовних онлайн-спільнотах цей вплив виявляється у кількох ключових аспектах:

1) інтенсивне використання англомовних ономатопей у побутовому та неформальному спілкуванні, що свідчить про формування нового лексикону, легітимізованого цифровим контекстом;

2) процеси лексичної гібридизації, у межах яких англійські звуконаслідувальні форми інтегруються у французькі синтаксичні структури без зміни їх фонетичної оболонки, утворюючи нові англо-французькі одиниці. Це не лише ускладнює межі між мовами, а й створює нові мовні ідентичності, особливо в молодіжному дискурсі;

3) трансформація мовної норми, що проявляється у розширенні спектру прийнятної лексики, зокрема ономатопеїчної, в неформальних жанрах комунікації – від чатів до мемів.

Ці явища можна інтерпретувати як симптоми глибоких соціолінгвістичних трансформацій, пов'язаних із диджиталізацією комунікативного простору. Вони засвідчують переосмислення функцій мови не лише як інструменту передачі змісту, а й як засобу емоційної репрезентації, гри та культурного маркування в гіпертекстовому, мультимодальному середовищі.

Отже, дослідження ономатопеїчної лексики в умовах інтернет-культури відкриває нові горизонти для: аналізу контактів між мовами у цифровому просторі, рефлексії щодо збереження мовного різноманіття.

Перспективним напрямом подальших студій є зіставний аналіз використання ономатопей у різних лінгвокультурних середовищах та розробка методологічних підходів до їх класифікації, що враховуватимуть не лише фонетичні, а й прагматичні, дискурсивні та соціокультурні параметри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Berthelot-Guiet, K. (2013). La vie des signes au sein de la communication: vers une sémiotique communicationnelle.

2. Crystal, D. (2019). The Cambridge encyclopedia of the English language (3rd ed.). Cambridge University Press.

3. McCloud, S. (1993). Understanding comics: The invisible art. HarperPerennial.

4. McCulloch, G. (2019). Because Internet: Understanding the new rules of language. Riverhead Books.

Радецька Світлана, *канд. пед. наук, доцент,*
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ МЕДИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ:ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Перекладач медичних текстів має багато зобов'язань, адже навіть незначні помилки в перекладі наукових праць, довідок, рецептів тощо можуть мати катастрофічні наслідки, тому точний переклад, який відповідає стилістичним та культурним особливостям мови перекладу є ключовим аспектом перекладацької роботи.

Основними вимогами до перекладу наукових текстів медичного спрямування є: 1) точний підбір мовних засобів; 2) збереження стилістичних та структурних особливостей тексту; 3) відтворення семантичних особливостей мови перекладу; 4) уважність у разі використання кліше, не буквальний переклад, а із враховуванням стилістичних особливостей їхнього використання в мові перекладу.

Основною складністю під час перекладу наукових текстів є переклад термінології. Виокремлюють три основні типи проблем, пов'язаних з її перекладом: 1) загальнотермінологічні; 2) переклад абревіатур; 3) переклад термінів епонімів.

Головною з загальнотермінологічних проблем поруч з синонімією, яка у медичній термінології виражається варіантістю, є полісемія. Полісемія в медицині зумовлюється використанням у мові медицини наукових термінів, які у терміносистемі отримують додаткове значення. Перекладачу медичної термінології потрібно мати базове знання латини, адже медичній термінології властиве вираження різниці в значеннях певних понять за допомогою префіксів.

Отже, багатовекторність та міждисциплінарний характер медичної термінології створюють додаткові труднощі у процесі її вивчення та перекладу. Це доповнює необхідність формування у студентів навичок подолання загальновизнаних проблем, зокрема: 1) іншомовного походження термінів та високої частки (до 89 %) інтернаціональної термінолексики (Калашник, 2011, с. 330), яка, з одного боку, формалізує переклад на семантико-морфологічному рівні (Білозерська, 2009), а з іншого – спричиняє термінологічну синонімію й омонімію, а також розширення значення термінів у певній мові завдяки додатковим конотаціям (Калашник, 2011, с. 329), 2) особливостей її виникнення та розвитку в межах окремих мов, що спричиняє як термінологічну синонімію, так і стилістичну стратифікацію термінолексики в межах підмови медицини.

Під час перекладу медичної термінології потрібно послуговуватися такою перекладацькою моделлю: термін мови оригіналу – терміносистема – поняття – термін мови перекладу. Така модель знизить можливість неправильного трактування та відповідно помилок у перекладі.

Аналізуючи матеріали нашого дослідження та вибірку, ми виявили провідний тренд українсько-англійського перекладу наукових статей та анотацій медичного спрямування. Це тенденція до економії, ефективності використання мовних одиниць та конкретизації понять у тексті перекладу.

У перекладах статей було виявлено п’ять основних способів перекладу скорочених одиниць: 1) переклад абревіатури відповідною абревіатурою; 2) переклад словосполучення абревіатурою; 3) розшифрування абревіатури; 4) використання інтернаціонального скорочення з/та без графічних змін; 5) калькування та абревіація.

У результаті аналізу було виявлено, що найбільш продуктивним способом відтворення словосполучень (в українському тексті) є передання за допомогою абревіатур, що є підтвердженням загальної тенденції.

Після аналізу термінів-епонімів ми дійшли висновку, що в текстах перекладу превалює використання звичайних термінів замість епонімічних одиниць, що обумовлюється вимогою до точності під час медичного перекладу. Основними способами передачі епонімічних термінів у медичних статтях є: 1) переклад за допомогою неепонімічного терміна; 2) транскодування власних назв; 3) абревіація.

Під час дослідження ми виявили, що в українсько-англійському перекладі часто пліч-о-пліч використовуються обидва дублетні варіанти, тобто, один термін в оригіналі відтворюється за допомогою дублетів в тексті перекладу. Ми можемо спостерігати численні приклади використання морфологічних варіантів та дублетів в англійських перекладах наукових статей та анотацій.

Основними трансформаційними моделями та способами перекладу, які використовуються для перекладу термінологічних одиниць є: 1) передача медичного терміна еквівалентним відповідником; 2) калькування; 3) абревіація; 4) транскодування; 5) конкретизація; 6) генералізація; 7) описовий переклад. Використані методи розташовані за частотністю використання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калашник, В., Пилипенко, М., Корнейко, І. (2011). Проблеми перекладу медичної термінології. *Людина та образ у світі мови: вибрані статті,* 328–333. Харків.

2. Білозерська, Л., Возненко, Н., Радецька, С. (2009). Термінологія і переклад: навчальний посібник. Вінниця.

Roll Heike, *Prof., Dr.,*
University of Duisburg-Essen,
Duisburg-Essen, Germany

„HERAUS MIT DER SPRACHE“ – SPRACHLICH-ÄSTHETISCHES LERNEN DURCH KUNST IM ZUSAMMENSPIEL VON SPRACHUNTERRICHT UND MUSEALEM RAUM

Werke der bildenden Kunst eröffnen vielfältige Möglichkeiten für eine ganzheitliche und kreative Ausrichtung des sprachlichen Lernens. Insbesondere die Verbindung von Bildern mit performativen Aufgaben und Schreibimpulsen bietet kreative Ansätze, um die Mehrdeutigkeit von Sprache(n) zu erschließen und auf diesem Wege die Vorstellungskraft zu stärken und kulturelle Teilhabe anzubahnen (Roll et al. 2017). Der Vortrag erläutert zunächst einige didaktische Grundlagen und stellt dann einige Lehr-Lernszenarien vor, die im Rahmen des Projekts „Heraus mit der Sprache“ (eine Kooperation zwischen dem Kunsthistorischen Museum Wien und dem Institut DaZ/DaF an der Universität Duisburg-Essen von 2022–2023) entwickelt wurden.

REFERENCES

1. Roll, H., Baur, R. S., Okonska, D., Schäfer, A. (2017). Lehr- Lernmaterialien für einen fachübergreifenden Deutsch- und Kunstunterricht. Münster: Waxmann.

2. Kunst historisches Museum Wien (2022). Heraus mit der Sprache! Sprachsensible Vermittlung in Museum und Schule. Abgerufen am 1.11.2024 von. URL: https://herausmitdersprache.khm.at

Росоха Олена, *асистент,*
Донецький національний університет імена Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СЛЕНГУ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ (на матеріалі роману Сергія Жадана «Депеш Мод»)

За визначенням української філологині Селіванової Олени Олександрівни, сленг (від англ. *slang, «жаргон»)* – нелітературна додаткова лексична система, яка представляє паралельну експресивно-оцінну, найчастіше стилістично знижену синонімію позначень загальновідомих понять (Селіванова, 2006, с. 560). Якщо раніше сленг був притаманний окремим віковим групам, то сьогодні він увійшов у вжиток у багатьох сферах життя. Сучасне поширення сленгу зумовлене соціальними чинниками та загальним духом епохи. У мистецтві та суспільстві відмовляються від застарілих підходів і стереотипів, натомість активно відшукуються нові засоби вираження, зокрема мовні, що сприяє руйнуванню усталених мовних норм (Бутенко, 2024, с. 31). Сьогодні сленг активно увійшов і в мистецтво, особливо в літературу, оскільки описати життя молоді без подібної лексики просто неможливо. Яскравий приклад – роман С. Жадана «Депеш Мод», який описує пригоди друзів у кінці XX століття. Текст Жадана переповнений сленговими словами та виразами, що робить текст живим і природним.

До способів перекладу сленгу у романі «Депеш Мод» належать такі:

- дослівний переклад, напр.: *мене влаштовувала та кількість бабок* ‘mir paßte die Menge Knete’. І в оригіналі, і в перекладі слова «бабки» та «Knete» використовуються у сленгу на позначення грошей;
- описовий переклад, напр.: *а там він і сам попускається* ‘dort gibt er von selbst Frieden’. Вираз ‘Frieden geben’ дослівно перекладається як «давати спокій». Цікаво, що перекладачі Юрій Дуркот та Забіне Штьор обрали нейтральний фразеологізм, що знижує експресивність і вульгарність оригіналу, хоча в оригіналі автор вдається до експресивної, розмовної лексики, що підсилює емоційність персонажів, оскільки слово «попуститися» досить грубе. Така стратегія зустрічається доволі часто у всьому перекладі;
- лексично-граматичні трансформації, напр.: *нарешті Чапай віддупляється* ‘endlich kommt Tschapaj von seinem Trip zurück’. В українській мові дієслово «віддуплятися» означає «приходити до тями» і не завжди пов’язане з галюциногенними речовинами, тобто залишається ширшим і більш контекстуально залежним, на відміну від німецького перекладу, де слово «Trip» виразно вказує на наркотичний контекст. У тексті оригіналу зрозуміло лише з контексту, що дієслово і має такий підтекст, оскільки потім персонаж Чапай «… лаштує нову папіросу…». У цьому прикладі перекладачі додали займенник та іменник, що є граматичним доповненням;
- лексичні трансформації, напр.: *жерти кислоту* ‘Säure schlucken’. У тексті оригіналу та перекладу обидва вирази означають «вживати галюциногенні наркотики, зокрема ЛСД», який у сленгу часто називають просто «кислотою».

Єдина відмінність полягає у підборі дієслова «schlucken», перше значення якого це «ковтати», тому тут була використана синонімічна заміна для більш природного звучання в мові перекладу.

Досить часто перекладачі обирали не залишати сленг у перекладі, напр.: *вкінець обламався робити бізнес на водярі* 'hat das Geschäft mit dem Wodka offensichtlich aufgegeben'. У реченні є два сленгових слова: «обламатися» (зазнати невдачі), та «водяра», які були перекладені звичайними словами «aufgeben» (здаватися) та «Wodka». Ще один приклад: *відбитий чувак із порваним правим вухом* 'komischer Kauz mit zerfetztem rechtem Ohr'. Знову в реченні з'являються 2 сленгових слова, одне з яких було передано літературним словом «komisch» (смішний), а ось для другого знайшли стилістично знижену, але не грубу лексему – «Kauz», яка передає образ дивака або чудного персонажа.

Слід звернути увагу на переклад сленгового іменника «тьотка» у словосполученні *перекладає тьотка в костюмі* 'übersetzt die Tussi im Kostüm'. «Тьотка» в українській мові – це зневажливе позначення жінки середнього віку (часто незнайомої). Натомість «die Tussi» має інший відтінок, частіше перекладається українською як «фіфа», вона позначає манірну або гламурну жінку з глузливим підтекстом. Це може бути влучним, але контекстуально обмеженим перекладом. У зазначеній ситуації, під час перекладу художнього тексту, коли важливо передати тон і стиль персонажа, цей переклад виглядає достатньо автентично.

Особливої уваги потребує переклад сленгового фразеологізму «стригти купони» (отримувати прибуток, нічого не роблячи) у реченні *він стриже купони* 'schert er seine Schäfchen'. Це словосполучення безперечно цікаве, оскільки походить із фінансової сфери Радянського союзу. У минулому на облігаціях були прикріплені купони, які власник міг відрізати (стригти) й обмінювати на відсотки чи прибуток. Тобто людина вже інвестувала гроші, і тепер просто отримує вигоду, нічого більше не роблячи. Перекладачі грають на аналогії, оскільки «Schläfchen scheren» дослівно перекладається як «стригти овечку», але як сленг варто розуміти у значенні – «поживитися, нагріти руки». У такому випадку перекладачі вдало зберегли метафоричну суть, адаптувавши її до цільової культури.

Наступний показовий випадок бачимо у реченні *його просто пре* 'er ist ganz high'. Слово «перти» може означати як і просто ейфорію, так і наркотичне збудження, а ось використане під час перекладу англійське слово «high» (високо) має єдине значення: «бути під кайфом». Цікавим цей переклад робить і той факт, що йдеться про персонажа преподобного Джонсона-і-Джонсона, якому під дією заборонених речовин відкриваються «високі, божі» таємниці.

Отже, можна зробити висновок, що сленг є необхідним компонентом сучасної мови, що відображає соціальний, культурний та історичний контекст сьогоднішнього світу, і переклад сленгу є важливим завданням для перекладачів, адже він формує стилістичний тон тексту. Тому перекладач повинен не лише знати сленгові відповідники, а й глибоко розуміти контекст, стилістичну мету автора та соціально-культурні коди мови оригіналу й цільової мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутенко, І. А. (2024). Молодіжний сленг у німецькомовній пресі та особливості його відтворення українською мовою: кваліфікаційна робота на здобуття ОС Магістр», спец. 035 Філологія. Миколаїв: Видавництво ЧНУ ім. Петра Могили.
2. Жадан, С. В. (2006). Депеш Мод. Харків: Фоліо.
3. Селіванова, О. О. (2006). Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К.
4. Zhadan, S. (2007). Depeche Mode. Übersetzung aus dem Ukrainischen: Juri Durkot, Sabine Stöhr. Berlin: Suhrkamp Verlag.

Rothstein Björn, *Prof., Dr.,*
Ruhr-Universität Bochum,
Bochum, Germany

MITSPRACHE UND SPRACHGEWALTEN

Sprache ist ein variierbares System mit solidarischer, aber auch machtstruktureller Symbolkraft, das kommunikativ direkt bzw. medial gebrauch- und erlernbar ist. Mit Sprache erfolgt wesentlich Mitbestimmung, die demnach beeinflussbar durch Anwenden, Erlauben, Verbieten, Vermitteln … von Sprache ist. Formen der sprachlichen Einflussnahme auf Mitbestimmung bezeichnen wir als SprachGewalten, die etwa als sprachliche Gewalt (z. B. protestkommunikative Beschimpfungen) oder Sprachgewalt (z. B. rhetorische, wortgewaltige Fähigkeiten) vorliegen und die von technischen Entwicklungen grundlegend beeinflusst werden: SprachGewalten sind mehr und mehr durch körperliche (Teil-)Abwesenheit und ausbleibend beobachtbare Adressat:innenreaktionen gekennzeichnet, so dass sich die folgende arbeitsweltlich, aber auch gesellschaftlich relevante Forschungsfrage stellt: Mit welchen mitbestimmungsfördernden und / oder -hemmenden Auswirkungen werden SprachGewalten symbolisch und kommunikativ angesichts fortschreitender, gesellschaftlicher, arbeitsweltlicher und digitaler / technischer Veränderungen in Form von (gruppenspezifischen) Aushandlungsprozessen (noch) nicht bzw. bereits routinehaft verwendet?

Skyba Oksana, *Senior Teacher,*
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

CORNERSTONES OF MILITARY INTERPRETING

Military interpreting plays a vital role in multilingual communication during operations, peacekeeping missions, and multinational exercises. In such high-stakes environments, interpreters not only translate language but also navigate cultural, legal, and tactical complexities. By integrating academic theory with field observations and institutional frameworks, it underscores the need for professional training and stan-

dardization. This interdisciplinary approach aims to bridge theoretical linguistics, translation studies, and military operations.

Language is both a tool and a weapon in the theater of military operations. The presence of qualified interpreters can make or break communication between international allies, civilian populations, and military command structures. Unlike civilian interpreting contexts, military interpreters are embedded in operations where the margin for error is minimal. According to Baigorri-Jalón (2014), the development of conference and diplomatic interpreting has parallels with military interpreting, especially in post-conflict reconstruction. Yet, military interpreting has evolved in unique ways due to its exposure to kinetic environments and ethically charged scenarios.

In recent decades, especially with the expansion of multinational operations in Kosovo, Iraq, Afghanistan, and Ukraine, the function of interpreters has grown to include cultural liaison, local intelligence facilitation, and participation in civil-military coordination. This multiplicity of roles requires a foundation built on more than language proficiency alone.

The language of the military is highly specialized. It includes technical terms (e. g., "forward operating base"), acronyms (e. g., "ROE" – Rules of Engagement), and tactical language that changes depending on context and branch of service. Interpreters must navigate this complex lexicon under pressure. Gile (2009) notes that interpreters experience cognitive overload during simultaneous or consecutive interpretation, and military terminology increases this load due to its specificity and frequency of use in urgent scenarios.

In addition to official terminology, interpreters must understand informal military jargon and regional slang used by soldiers or local interlocutors. This includes humor, idiomatic expressions, or offensive language used during stress. Misinterpreting such language can distort meaning, damage relationships, or escalate conflicts.

Interpreters act as cultural bridges. A military interpreter's task includes recognizing taboos, religious norms, gender dynamics, and acceptable behaviors. For example, interpreting for NATO troops in conservative societies requires careful negotiation of non-verbal cues and cultural sensitivity. Pöchhacker stresses the importance of interpreting as a form of cross-cultural communication where culture is inseparable from the message.

Interpreters should be familiar with ranks, formations, chain of command, and protocol. Misinterpretation in a military briefing or while coordinating joint actions can lead to mission failure. Tipton (2011) emphasizes that successful interpreters are not merely linguistic conduits – they must be trained to interpret with situational awareness.

Military interpreters are often exposed to situations involving International Humanitarian Law, Geneva Conventions, detainee rights, and the distinction between combatants and non-combatants. A knowledge gap in these areas can result in unlawful actions or procedural violations. For example, the UN Refugee Agency stresses that interpreters in refugee and conflict zones must be familiar with legal terminology and basic humanitarian principles.

Interpreters often work under fire, during night patrols, or within civilian populations. Local interpreters in Afghanistan, for instance, were essential for force protection but also vulnerable to reprisals. These dangerous working conditions demand not only technical competence but also physical and psychological readiness.

The principle of neutrality is critical in maintaining trust among all parties, especially during mediations or interrogations. Interpreters should not influence the content or tone of the message. However, Tipton and Furmanek (2016) highlight the tension between neutrality and advocacy in field operations, especially when interpreters witness human rights abuses.

Military interpreters must be vetted and cleared for access to sensitive material. Confidentiality extends beyond professional conduct – it becomes a matter of national security. Mishandling classified or operationally sensitive information can endanger lives and missions.

Military interpreters face ethical dilemmas when translating for interrogations or controversial operations. They may be caught between allegiance to the military employer and empathy for civilian victims. Moser-Mercer discusses the emotional and psychological toll this takes, especially when interpreters lack institutional support or post-deployment care.

While NATO STANAG 6001 provides a standard for language proficiency, it does not evaluate interpreting ability. The gap between language competence and interpreting performance is significant. Many militaries rely on ad hoc training, short courses, or local contractor recruitment, leading to inconsistent quality and limited oversight. Dedicated interpreter training for military contexts should include: military terminology and doctrine; stress-resilience training; consecutive and simultaneous interpreting techniques; legal and ethical modules; cultural simulation exercises

Some national armed forces (e. g., UK Defence School of Languages, US Defense Language Institute) offer structured programs, but these are not uniformly applied across alliances or coalitions.

A unified framework for military interpreter certification, perhaps under the auspices of NATO or the UN, could standardize expectations and improve interoperability during joint missions. Hertog and van Gucht recommend combining interpreter certification with cultural mediation competencies, especially for civil-military operations.

Military interpreters are strategic enablers in both combat and peacetime operations. Their role requires far more than bilingual ability; it encompasses technical terminology, cultural mediation, ethical decision-making, and contextual intelligence. As military operations become increasingly multinational and asymmetrical, the demand for trained, professional interpreters continues to grow. Institutional investment in training, support, and certification is essential for ensuring that interpreters can meet the complex demands of 21st-century military operations.

REFERENCES

1. Baigorri-Jalón, J. (2014). From Paris to Nuremberg: The Birth of Conference Interpreting. Amsterdam / Philadelphia: Benjamin Translation Library.

2. Gile, D. (2009). Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training (Rev. ed.). Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.

3. NATO. (2016). STANAG 6001 Language Proficiency Guidelines.

4. Tipton, R. (2011). Relationships of learning between military personnel and interpreters in situations of violent conflict. *The Interpreter and Translator Trainer, 5*(1), 15–40.

5. Tipton, R., & Furmanek, O. (2016). Dialogue Interpreting: A Guide to Interpreting in Public Services and the Community. Routledge.

Соколова Владислава, *ассистент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

СЕМАНТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ (на матеріалі новели Стефана Цвейга «Brief einer Unbekannten»)

Засоби вираження емоційного стану завжди викликали інтерес у багатьох науковців. Емоційний стан вивчається низкою дослідниками як з точки зору психології, так і в лінгвістиці.

Втім, спостерігається недостатня кількість наукових робіт, в яких вивчається характеристика компонентів із семантичною ознакою емоційного стану в сучасному художньому тексті. Проблема вивчення різних засобів вираження емоційного стану є доволі актуальною і ставить багато завдань. По-перше, існує необхідність виявлення певних класифікацій позитивного та негативного емоційного стану. По-друге, виникають труднощі щодо визначення нейтрального емоційного стану як окремого виду класифікації.

Об'єктом дослідження є конструкції із семантичною ознакою позитивного емоційного стану в німецькомовному художньому тексті . Наприклад:

(1) нім. *Als ich die Augen in der Dunkelheit öffnete und dich an meiner Seite fühlte, wunderte ich mich, dass über uns nicht der Himmel war, so sehr fühlte ich mich wie im Paradies* (Zweig, 51) 'Коли я відкрила очі в темряві і відчула тебе поруч, я дивувалася, що над нами немає неба, настільки я відчувала себе в раю'.

Предметом є засоби вираження позитивного емоційного стану в німецькомовному художньому тексті.

Матеріалом дослідження слугують 45 одиниць дослідження, отримані методом суцільної вибірки з німецькомовного текстового джерела "Brief einer Unbekannten" німецького письменника Стефана Цвейга.

Існує багато класифікацій емоцій, які характеризують емоційний стан за наступними критеріями: Т. Браун пропонує розглядати емоції з огляду на їх часову характеристику, І. Кант – за причинами їх виникнення, а М. Спенсер створив класифікацію, базовану на ознаках виникнення та повторного переживання емоцій (Варій, 2007, с. 445).

Більшість лінгвістів і психологів, що досліджують емоційний стан у мові й свідомості, серед них і К. Ізард, поділяють емоції на позитивні та негативні. Також К. Ізард виділяє десять основних емоцій, серед яких позитивні та негативні

переживання: радість, інтерес, здивування, страждання, гнів, огиду, зневагу, страх, сором і збентеження (Ізард, 2012).

Проаналізувавши емпіричний матеріал тексту роману ‘Brief einer Unbekannten’, слід зазначити, що конструкції, які виражають позитивний стан налічують загалом 45 одиниць. Наприклад:

(2) нім. *... Dankbar bewahrte ich jedes deiner Lächeln in meinem Herzen* (Zweig, 54) ‘Я з вдячністю зберігала кожну твою усмішку у своєму серці’.

Щодо позитивних емоцій, в поданому тексті виявлено наступні групи емоцій: радість, любов, вдячність, туга, хвилювання. Найбільш поширеною позитивною емоцією в романі є любов (17 одиниць), що складає 37,7 % від загальної кількості конструкцій позитивного емоційного стану. Наприклад:

(3) нім. *Meine Liebe zu dir kennt keine Grenzen* (Zweig, 56) ‘Моя любов до тебе не має меж’.

Позитивний стан, який виражає хвилювання, налічує 9 одиниць, що складає 20 % від загальної кількості засобів вираження емоційного стану. Наприклад:

(4) нім. *Schon ein Blick auf dich ließ mein Herz tanzen* (Zweig, 56) ‘Один лише погляд на тебе змушував моє серце танцювати’.

Позитивний стан, який виражає радість, налічує 7 одиниць, що складає 15,5 % від загальної кількості засобів вираження емоційного стану. Наприклад:

(5) нім. *Ich habe nie bereut, mein Geliebter, jene Nacht. Ich erinnere mich noch, wie du geschlafen hast, wie ich deinen Atem spürte, deinen Körper, und wie ich vor Glück in der Dunkelheit weinte* (Zweig, 58) ‘Я ніколи не шкодувала, мій коханий, про ту ніч. Я досі пам’ятаю, як ти спав, як я відчувала твій подих, твоє тіло, і як я плакала від щастя в темряві’.

Позитивний стан, який виражає тугу, налічує 7 одиниць, що складає 15,5 % від загальної кількості засобів вираження емоційного стану. Наприклад:

(6) нім. *Ich verzehrte mich nach deiner Nähe* (Zweig, 65) ‘Я згорала від бажання бути поряд із тобою’.

Позитивний стан, який виражає вдячність, налічує 5 одиниць, що складає 11,3 % від загальної кількості засобів вираження емоційного стану. Наприклад:

(7) нім. *Ich segnete jeden Augenblick, der dich mir zeigte* (Zweig, 71) ‘Я благословляла кожну мить, яка відкривала мені тебе’.

Висновок. Найбільш продуктивною емоцією в поданому художньому тексті Стефана Цвейга ‘Brief einer Unbekannten’ є любов, що насамперед обумовлено контекстом новели, так як головна героїня пише любовний лист.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варій, М. Й. (2007). Загальна психологія: підручник. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: «Центр учбової літератури».

2. Залужна, О. О. (2019). Лексико-стилістичні та структурно-синтаксичні особливості привативних дієслів в англійській та українській мовах: монографія (Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження). Вінниця: ТОВ «ТВОРИ». DOI: 10.31558/mono/2019.978-966-949-161-9.

3. Izard, Carroll E. (1977). Human Emotions. New York, NY: Plenum Press.

4. Ortony, A., Clore, G. L., Collins, A. (1988). The Cognitive Structure of Emotions. Cambridge: Cambridge University Press.

5. Zweig, S. (1985). Brief einer Unbekannten. S. Fischer Verlag Deutschland.

Sokolovska Natalia, *assistant,*
Ivan Franko National University of Lviv,
Lviv, Ukraine

TEACHING ENGLISH THROUGH REAL-WORLD PROBLEMS: THE CASE STUDY METHOD

English for Specific Purposes (ESP) is the most vibrant and innovative of language teaching and research arena today. It has become an essential component of professional education, especially for students of international relations, law, business, and other specialized fields. Traditional teaching methods often lack the dynamism and realism necessary to prepare learners for the complexities of globalized professional environments fully. The study focus shifts from learning various grammatical structures by heart to active participation in various stages of case study activities.

The case study is one of the most effective methods for engaging learners in meaningful, contextualized language use. It is originally rooted in business and legal education, and has found increasing relevance in the ESP classroom due to its practical, learner-centered nature. ESP lecturers have become more interested in innovative and creative teaching and learning activities which encourage and promote the incorporation and application of acquired economic and business knowledge, skills and dexterities.

By focusing on real or simulated professional scenarios, this method creates meaningful learning opportunities that align with students' future career needs. This approach develops linguistic competence and enhances critical thinking, decision-making, and problem-solving skills allowing learners to use language as a tool for reasoning, negotiation, and decision-making. A well-constructed case will help learners to understand the important elements of the situation so that they are better prepared for similar situations in the future (Savery, 2006, p. 12).

Case studies are often called a business game in miniature, as this method is a synthesis of professional and gaming activities. The essence of this technology is that the educational material is presented in the form of micro-problems, and students acquire knowledge and skills through their active research and creative activities aimed at finding effective solutions (Leshchenko, 2024, p. 44).

ESP learners often face the challenge of transferring general English skills to professional scenarios. Case studies bridge this gap by presenting real-world problems that require:

– Specialized vocabulary and discourse patterns.
– Collaboration and negotiation.
– Application of theoretical knowledge to practice.

Key Features of the Case Study Method in ESP

– Authenticity – Case studies are based on actual or realistic scenarios. This provides exposure to the language and challenges students are likely to encounter in their future careers. The primary aim of case studies is to provide students of economics, business, medicine, etc. with the actual, real information in contrast with more traditional materials and texts consisting of dialogues, or reading sections related to some business, economic or medical topic. The second category of authenticity that case studies perfectly fit into is the one of task authenticity. Instead of memorizing and practicing linguistic chunks and paying less attention to communicative aspects of a foreign language, case studies enable an active participation of students and the interrelatedness of learning experiences and real-life situations. Case studies prevent students from responding mechanically to a limited number of situations and make them use the language more complex. Case studies, as illustrations of tasks, prepare students for diverse activities that they might encounter at work, and since they have real-world relevance, they become authentic materials which promote using the language free of all inhibitions.

– Task-based learning – Learners are required to investigate a problem, analyze information, and propose solutions, using target language in the process. Namely, students are involved in case studies, which require a serious mental involvement as well as an average level of linguistic competence. Those stages include: reading the case, identifying the problem, defining priorities and limitations, looking for alternative solutions, choosing the best alternative as well as the best linguistic way to present it, and preparing an action plan (Basta, 2017, p. 555). All these stages point to a significant attribute of case studies and it is their multidisciplinary and interdisciplinary character. As a matter of fact, case studies represent a significant contribution to the development of multidisciplinarity and interdisciplinarity.

– Integration of Skills – Reading, listening, speaking, and writing are naturally integrated. Students might read a case brief, listen to stakeholder opinions, present findings, and write reports (Grosse, 1988, p. 132).

– Collaborative learning – Group work encourages communication, negotiation, and teamwork – all of which are vital soft skills for ESP learners. There are two ways of dealing with such a type of study. The first way is to present the students with the proposed solution and to ask them to analyse it, assess the effects of the decision reached and propose other alternatives. The other way of making use of such case studies is to ask students to provide diverse solutions to the problem presented, without introducing them to the original solution. Once they have come up with an acceptable solution, the teacher presents them with the real decision and asks them to compare it with their decisions. The latter type of case studies provides students with a current problematic situation and students are supposed to offer a solution of their own (Savery, 2006, p. 14).

Benefits of using the Case Study Methods for Language Development:

– Vocabulary acquisition specific to the domain (e. g., diplomacy, finance, law) Case studies offer exposure to authentic texts, professional jargon, and functional language. Learners are immersed in domain-specific discourse, such as legal argu-

mentation, business correspondence, or diplomatic dialogue. Working through the case study will help learners build discipline / context-specific vocabulary / terminology, and an understanding of the relationships between elements presented in the case study. Cases may be used to assess student learning after instruction, or as a practice exercise to prepare learners for a more authentic application of the skills and knowledge gained by working on the case. (Basta, 2017, p. 555).

– Improved fluency through extended speaking tasks and discussions.

– Development of Soft Skills. In addition to language development, case studies promote critical thinking, teamwork, leadership, and persuasive communication. When a case study is done as a group project, learners may develop improved communication and collaboration skills.

– Motivation as students see the relevance of English to their career goals. Learners are more engaged when they work on relevant and challenging cases. The emotional involvement and sense of responsibility for decision-making enhance motivation and retention (Lyi, 2023, p. 310–311).

– While case studies are highly beneficial, they come with certain challenges:

– Case studies require careful adaptation to language level and background knowledge.

– Teachers need to balance language focus with content learning (Savery, 2006, p. 11).

It is underscored the teacher's role in guiding discussions, posing problem-based questions, and ensuring student engagement, which complements the discussion on the educator's responsibilities in the case study method. The role of the teacher in the case study methodology is extremely important: he or she implicitly leads the discussion of the case and directs the discussion in the right direction with problematic questions, controls the timing, encourages students to engage in critical thinking and abandon superficial thinking, and makes sure that all team members are involved in the analysis of the case (Leshchenko, 2024, p. 48).

The case study method in ESP represents a powerful pedagogical tool that transforms language learning into a dynamic, purposeful process. By engaging with real-world problems, learners are not just acquiring a language – they are learning to think, communicate, and act in that language within their professional sphere. Using the case study method in foreign language teaching allows students to demonstrate their creative abilities and creative practices along with the transfer of theoretical knowledge about the culture of different countries into practice. Thus, the educational focus shifts from the acquisition of ready-made knowledge to the process of seeking it independently.

This alignment with learners' future goals makes the case study method particularly valuable in the ESP classroom. By integrating content knowledge, communicative competence, and critical thinking, the method empowers learners to become active participants in their academic and professional communities.

REFERENCES

1. Basta, J. (2017). Role of case studies in teaching English for business and economics. *Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes, 5*(3), 553–566.
2. Grosse, C. U. (1988). The case study approach to teaching business English. *English for Specific Purposes,* 7(2), 131–136.
3. Leshchenko, H. (2024). Case study as an effective method of teaching English for specific purposes. *SWorldJournal,* 3(27-03), 42–50.
4. Lyu, E. (2023). Teaching English for specific purposes through case studies: Design, teaching, and evaluation. *Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes, 11*(1), 307–317.
5. Savery, J. R. (2006). Overview of Problem-based Learning: Definitions and Distinctions. DOI: 10.7771/1541-5015.1002.

Соловей Олег, *канд. філол. наук, доцент,*
Пуніна Ольга, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

РОМАН МІШЕЛЯ УЕЛЬБЕКА «ПОКОРА»: ДО ПИТАННЯ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ЖАНРУ АНТИУТОПІЇ

На початку 2015-го року в Парижі одночасно сталися дві небуденні події. З одного боку, видавництво «Flammarion» презентувало новий роман Мішеля Уельбека «Soumission» (в українському перекладі – «Покора»), а з іншого – терористи розстріляли редакцію сатиричного тижневика «Шарлі Ебдо». Тоді загинуло 12 осіб, зокрема й близький приятель Уельбека, відомий у Франції економіст. (Буде й продовження цієї історії: за повідомленням у газеті «Le Monde», черговою жертвою нападу став учитель історії та географії, який розповідав учням про свободу слова, ілюструючи розповідь публікацією у журналі «Charlie Hebdo» карикатур на пророка Мохаммеда. На початку жовтня кілька батьків-мусульман скаржилися керівництву школи на те, що вчитель використовує карикатури як навчальні матеріали. Відтак, і сам учитель став жертвою нападу. І це відбулося в той час, коли у Парижі тривав суд над обвинуваченими у нападі на редакцію журналу «Charlie Hebdo». «Нетерпимість сягнула нового рівня і, схоже, не зупиняється ні перед чим, аби охопити терором нашу країну», – написала у Twitter редакція «Charlie Ebdo», коментуючи напад на шкільного вчителя). Відтак із промоцією нового твору – жодних проблем, поява роману зазнала божевільного розголосу ще до потрапляння накладу до книгарень. Але сам письменник після теракту в редакції «Charlie Ebdo» пішов у глухе підпілля, скасувавши обов'язковий у таких випадках (і, напевно, прописаний у контракті) презентаційний тур; не даючи тривалий час жодних інтерв'ю, – він укотре намагається *врятуватися втечею*. Не від терористів, ясна річ, а від світу довкола нього та від самого себе, виявившись у своїй творчості, на суб'єктивну думку фінського філософа та письменника Тармо Куннаса, «наочним прикладом крайності зла у сучасній світовій літературі – прикладом зловживання злом для са-

тиричних і конструктивних цілей» (2, с. 254). Зрозуміло, що письменник не відповідальний за те, що сталося в редакції «Шарлі», але, тим не менш, укотре обирає втечу, можливо, знову відчувши правдивий жах від свого провіденційного дару. Все, або майже все, що міг і хотів написати, – він уже написав, включно з романами «Серотонін» (2019) і «Знищити» (2022), які опубліковані після «Покори». Життя віддавна завдає йому виключно болю й страждань, то скільки ще мучитись? Ось, що він писав у книзі про Лавкрафта далекого 1991-го року: «Світ викликає в нього відразу, і він не бачить причин сподіватися, що речі можуть виглядати якось інакше, *у ліпшому ракурсі*». Утім, пригадуються його застереження з іншого тексту, – «Залишатись живим (Інструкція для початківців)» (1991): «Мертвий поет нічого уже не напише, тому слід залишатись живим». І, знов-таки, у давнішому романі Уельбека «Платформа» (2001), на передостанній сторінці, у формі майже висновків прозвучали слова головного персонажа, заради яких, можливо, й було написано цей дещо провокативно-скандальний твір: «До самісінького кінця я залишусь дитиною Європи, турботи та сорому. У мене немає послання надії світові. Я відчуваю лише ненависть до Заходу, принаймні величезне презирство. Я знаю тільки, що упродовж усього свого життя ми випускаємо сморід егоїзму, мазохізму й смерті. Ми створили систему, в якій стало неможливо жити. Більше того, ми продовжуємо її успішно експортувати» (3, с. 317). Уельбек, на відміну від Ґюїсманса, – неабиякий стоїк; самогубство та інший можливий блуд (духовні хитання туди-сюди-і-знов-туди) – не його керунок. До чого тут Ґюїсманс і чому саме він? Про це трохи далі, а втім, саме з нього розпочинається роман «Покора», і це, знов-таки, не випадково, хоча Уельбек залишає першого президента Ґонкурівської академії і першого французького прозаїка-експресіоніста в статусі, скажімо так, промовистої та ваговитої алюзії, але – не більше.

У романі «Покора» письменник залишається вірним собі, зокрема і в аспекті так званого *сірого гумору* (термін, запропонований Домініком Ноґе у книзі «Уельбек, яким він є», для пояснення специфіки перших трьох-чотирьох романів письменника). Такого ґатунку гумор – це саме те, чого бракувало бездоганному Жоржеві Бернаносу, якого не особливо читали і в ХХ столітті, не говорячи про часи теперішні. А Уельбека таки читають і то уже тридцять років поспіль. У тому, що гумор письменника саме такий, читач укотре переконується вже на початку книги, зустрівши хоча б і наступний пасаж, у якому йдеться про Жоріса-Карла Ґюїсманса (1848–1907): «У 1874 році він власним коштом видав першу збірку своїх поезій у прозі "Вазочка для спецій", відгуків на яку було небагато, зате одна стаття – напрочуд привітна – підписана Теодором де Банвілем. Як бачимо, *своє життя* Ґюїсманс *починав досить тихо*» (курсив наш. – *О. С., О. П.*) (4, с. 7). І ще один приклад: «Мене загризали злидні, і, якби довелося відповідати на опитування (що невтомно намагаються "тримати руку на пульсі молоді"), умови свого життя я визначив би як *"переважно складні"»* (курсив наш. – *О. С., О. П.*) (4, с. 9). Як на перший погляд, то ніби тут узагалі немає гумору, але насправді він є, – у конструкціях, виділених курсивом. Це – специфічна іронія півтонів і розмитих внутрішніх імпульсів, якою Уельбек (бу-

дучи невиправним нарочито-напускним мізантропом) володіє напрочуд майстерно або й бездоганно, демонструючи це мистецтво, починаючи ще з першого невеличкого роману «Розширення простору боротьби» (1994), або й раніше – в есеї «Залишатись живим» і в книзі про Лавкрафта «Г.-Ф. Лавкрафт: проти людства, проти життя» (1991). *Залишатись живим,* себто залишатись самим собою, вірним собі, – це аж надто серйозний контрапункт життєвої та творчої програми Уельбека. Протагоніст Уельбека фактично не змінюється від роману до роману, він лише *поступово старіє.* Утім, наблизитись до реального віку автора (1956-го, чи все-таки, 1958-го року народження) він усе ще не поспішає. Теперішньому романному оповідачеві Франсуа – лише 44 роки. Причому, крайній його день народження перебуває у контексті аж надто серйозних трансформацій суспільно-політичного життя його країни. Цікаво, що півжиття Франсуа прожив у XX столітті, другу половину в XXI, а от наступні приблизно 22 (або й 44) роки він житиме в абсолютно іншій етичній системі координат. Можна було би сказати, що йому пощастило у поліфонічному пізнанні світу, але не будемо поспішати із висновками.

Можна спробувати перефразувати відомі слова Анрі Пуанкаре, мовляв, якщо дітям необхідна порнографія, то дорослим конче потрібні казки. Із порнографією все зрозуміло, її у романі «Покора» майже немає, принаймні справді небагато. Можливо, протагоніст Уельбека в цьому романі (фаховий філолог, між іншим; із таким оповідачем у прозі письменника ми зустрічаємось уперше) виглядає більш утомленим, ніж зазвичай. Водночас основне свято плоті винесене за дужки доступного читачеві тексту. Після прийняття ісламу й відновлення на посаді в університеті на Франсуа, якому всього-то-на-всього 44 роки, чекає зарплатня від спонсорів-саудитів у розмірі десяти тисяч євро в місяць, а відтак і незнані можливості у виборі кількох (від двох до чотирьох) молодих дружин. (Як тут не згадати Генрі Міллера: «З французами завше так – не важливо, що сталося, два франки здатні творити чудеса»). Саме ці нові нюанси він уважно відстежував у житті своїх колег, які з помітним поспіхом прийняли іслам у Франції зразка 2022-го року, і саме цей аргумент (повноцінне й навіть пересичене сексуальне життя) був далеко не останнім у процесі його особистого *впокорення* (мати більше, ніж можна з'їсти, – це на сьогодні чи не основна проблема «старих» європейців). Останньою краплею, що й підштовхнула Франсуа до *впокорення,* виявився старенький професор, такий собі нікчемний блазень, на думку оповідача, але який також у нових обставинах із радістю долучився до *свіжого м'яса.* Тож порнографія лишилася за кадром, що неабияк дратує ворогів письменника. Ще б пак, йому майже немає чого закинути, цього разу його немає за що притягнути до суду. Натомість – казки для дорослих. Цілком ліберальні, між іншим, казки, але з деяким присмаком *втрати.* За влучним зауваженням Фредеріка Бегбеде, «сексуальна революція кінця 1960-х років виявилася не лібертатною, а ліберальною». Ніякої свободи насправді не передбачалося від самого початку, – один суцільний бізнес, *усе на продаж.* Подібні акценти автора так само забезпечені звичним *сірим* гумором. (І це вже літературний

прийом, це – вироблена десятиліттями віртуозна авторська техніка). Позаяк який-небудь інший тут не спрацює.

Спробуємо наважитися та запропонуємо (визначаючи жанрову специфіку роману) вважати його *антиутопією,* хоча на позір жанрові ознаки *утопії* в сюжеті цього твору виявляють себе переконливіше. Якщо підійти до розуміння жанру формально, то ми побачимо власне *утопію*. Про це говорить зміст твору. Відданий читач Уельбека має почуватися дещо заскоченим. Уельбек, який писав суцільні антиутопії (і кожного разу отримував за це, висловлюючись фігурально), вирішив позбиткуватися над читачем уповні, – адже утопії від нього явно ніхто не чекав. Причина проста: всі вже неабияк звикли до глобальних оскаржень (антиутопій) від Уельбека, і він це прекрасно розуміє, тому й наважився на *жанровий демарш* за зовнішніми формальними ознаками, – така поведінка, до речі, цілком у його стилі, – як суто письменницькому, так і власне людському. Інша справа – розстріляна редакція сатиричного тижневика в день виходу роману в світ. Із жартами цьому романові, як бачимо, від самого початку не пощастило. Втім, не все так просто із жанром у цьому конкретному випадку. Бо, якщо погодитись із формальними ознаками й визначити жанр роману як утопію, то що робити з Редьярдом Кіплінґом, який стверджував, що Захід і Схід ніколи не зможуть порозумітися? Не говорячи про значно суттєвіше у вигляді деґрадації й остаточного (спочатку духового, а потім економічного) занепаду славного та впевненого колись у собі Окциденту. Як уже було сказано, після навернення в іслам університетський викладач Франсуа отримає велику зарплатню і відтепер матиме достатньо свіжого жіночого м'яса, але де після цього шукати в ньому француза, і як там із Марсельєзою *(а водночас – зі свободою, рівністю і братерством)?* Насправді, за умови уважного читання, звертаючи увагу на найдрібніші нюанси, читач таки має зрозуміти окрему іронію (сіру, знов-таки, за кольором) автора, скеровану і на жанр. Ліберальний проєкт у цьому романі сягнув остаточного дна свого внутрішнього абсурду. Це, по-перше, безмежна залежність людської одиниці від грошей (від нафтодоларів саудитів, якщо конкретніше, і тримаючись романного тексту); по-друге, безкінечне розширення Євросоюзу, до якого в романі динамічно входять Туніс, Єгипет і навіть Лівія з Марокко… Тут недалеко вже і до ОЄЕ (Об'єднаних Європейських Еміратів).

Невдовзі по завершенні Другої світової війни Юрій Косач писав у есеї «До обнови Окциденту»: «Проблема так званого занепаду Европи – це перш за все питання живучости чи вмирущости християнської ідеї. Це проблема духа, проблема "незримого"» (1, с. 178). А Юзеф Чапський у прецікавому есеї «Пам'яті Бернаноса» (1948), згадавши про свої шокуючі зустрічі із двома сільськими кюре у повоєнній французькій провінції («На що я живу? Достеменно, що не з моїх парафіян, бо більшість із них навіть не хрещені (пізніше я дізнався, що це містечко зі старою традицією боротьби з церквою було одним із перших, де були запроваджені виключно цивільні весілля і похорони). За те, що я отримую з єпископської курії неможливо утримувати дві церкви і прогодуватись. Живу з того, що мені присилає родина, і що жертвують відпочивальники з Парижа. Па-

рижани – інші. Там немає ненависті до церкви та священників. Уявляєте, ця зараз порожня церква влітку геть повна!»), зауважує: «Сьогодні я згадую ці дві зустрічі зі священниками французької провінції під враженням новини про смерть Бернаноса. У французькій літературі останнього часу ніхто не підіймав із рівною глибиною спостережень та влучністю висновків теми християнства, оточеного ворожим байдужим світом, тут, у Франції. “Мене нічого не хвилює, окрім нещастя моєї країни та агонії християнства”, – казав Бернанос. У 1875 та 1876 роках (“Souvenirs d’enfanse et de jeunesse” – “Спогади з дитинства і юності”) Ренан, один із основних стовпів “світської” Франції, писав: “Навіть якщо нам ще доведеться пройти (у Франції), що виглядає малоймовірним, через якусь тимчасову католицьку реакцію, ніхто вже не побачить, аби люди повернулись до церкви”. І, справді, через сімдесят років для прибулого у паризький регіон із Алжиру священника французький народ виявився втіленням світу, повністю відірваного від релігії, не тільки від католицизму, а й від усіх джерел віри, аж настільки, що мусульмани йому здавалися у сто разів ближчими за його французьких співвітчизників. Бернанос двадцять років із властивим йому абсолютним правдолюбством повертався до цієї теми, небезпечної для кожного католика: до безрелігійності французького села як наслідку багатьох помилок і гріхів самих наділених владою церковних ієрархів на додачу до декількох десятиліть послідовної боротьби за секуляризацію Франції, яка в результаті дала більше ніж, можливо, планували самі її ініціатори. Перед війною Даніель Галеві, якого важко підозрювати у фанатизмі, писав: “Зі словника пересічного француза зникли слова *Бог, молитва* і *душа,* ці слова викреслені світською школою, а французи не розуміють, наскільки через це звузили не лише свій словниковий запас, а й свій *світ*”» (5, с. 87).

Християнство в романі Уельбека на марґінесі актуальної історії, Ренан усе чудово передбачив сто п’ятдесят років тому. Втім, можливо, не так християнство, як увесь Окцидент у своєму психологічному вимірі, – передовсім у очевидному й добре відчутному згасанні інстинкту самозбереження, який відповідає за екзистенційну перспективу та прагнення *бути.* Соціокультурна проблема «незримого» в романі вирішується капітуляцією французьких політичних, гуманітарних та всіх інших можливих еліт. Суспільство споживання виявилось не готовим до щонайменших і щонайперших *оборонних боїв.* Ця «незрима» проблема була чітко артикульована письменником ще в попередньому романі «Карта і територія» (2010), за який він отримав Ґонкурівську премію. У пошуках автентичної Франції та «глибинних» французів у тому романі протагоністові автора довелось мандрувати в сільську провінційну глибинку. Хто міг, той помітив, як стрімко цей сюжет наближається до свого логічного кінця. Попри те, що згаданий Юрій Косач категорично не сприймав песимістичні висновки Освальда Шпенґлера та обстоював Окцидент як єдину й останню надію на відродження людства. Але все колись добігає свого кінця. Аби початися знову, але *інакше.* Під тим самим сонцем, під тим же небом, але з іншими героями, іншими ідеями, іншими мріями та сподіваннями на майбутнє. В есеї Юзефа Чапського, який ми уже цитували, є наведений ним фраґмент із інтерв’ю Жоржа Бернано-

са, яке цей письменник-католик дав у березні 1947-го року для «Combat»: «Французи… нестерпний народ, коли дивишся на нього зблизька… Франція хоче лише виправдатись, кожен француз виправдовується, але безуспішно… Ви ж знаєте, що 39 мільйонів з 40 з ентузіазмом падало в обійми Петена, потім ті самі впали в обійми де Ґолля, з тим же ж ентузіазмом… Французький народ отруєний елітною хворобою, макіавеллізмом. Це цинізм. Французька нація втратила вкорінену у французькій совісті ідею справедливості… Французи в маразмі, тому що вони вже втратили свою роль у світі, а колись вірили, що від них певною мірою залежать цінність та якість світу. …Страшний той факт, що французи мало по малу звикають не бути вільними. Це робиться спроквола. Можливо, їм доведеться повністю втратити свободу, аби віднайти сенс жертви і смерті» (5, с. 93). Юзеф Чапський коментує ці суворі безкомпромісні звинувачення на адресу французів, ніби йдеться про українського Євгена Маланюка й українців: «Це все могло б справляти враження, ніби Бернанос не вірив у Францію. Неправда. Саме тому, що він вірив у неї, він і вимагав від неї настільки багато. Саме віра у Францію давала йому мужність правди».

Сексуальне життя персонажів Уельбека завше перебувало в епіцентрі життя ідей, які й цементують сюжетні перипетії. Так от, після остаточного від'їзду його коханки Міріам до Ізраїлю Франсуа звертається до послуг повій, і в цьому немає нічого дивного. Але історія з повіями зазнає відвертого та остаточного фіаско (поданого автором, як завше, коли він вдається до ілюстрації ринкової суті життя західного суспільства), з витонченим абсурдом і жахом. Франсуа спостерігає за життям своїх колег, які мають по декілька молодих дружин (реальним апогеєм є одруження старого професора, типового маргінала, з точки зору здорового сексуального дискурсу, у якого за попередні шістдесят років життя напевно взагалі не було жінок, і тут він раптом одружується з юною дівчинкою). Франсуа без перебільшення ошелешений такими успіхами своїх колег. Якщо раніше на Заході секс був товаром (і так тривало тисячоліттями), то тепер товаром постає жінка у шлюбі, репрезентуючи нову для Окциденту традицію, і, водночас, нові можливості для перестарілої ринкової економіки. Хтось вирішив переписати (скорегувати) Кіплінґа, але швидше за все, на цьому шляху він зламає зуби. (Згадаймо принагідно й про рішучий вихід Великобританії з того Євросоюзу, в якому, за Уельбеком, сьогодні комфортно будь-кому, але не історичним європейцям). Поінформувавши читача про загальну ситуацію у Франції на початку 2022-го року, письменник дещо несподівано змінює форму оповіді, вдавшись до імітації жанру скрупульозного особистого щоденника оповідача. І так триває, допоки не завершуються найважливіші події. Втім, сама оповідь від цього помітно не змінилася, хіба що стала інтимнішою (документально-достовірнішою) та правдоподібнішою відповідно до типологічних маркерів жанру, що потребує безпосередніх вражень-свідчень самовидця.

На жаль, не можна оминути проблему стилістичного втілення українського перекладу. Можливо, це звичайні аберації в процесі адаптації до нашого національного психотипу, хтозна. Щодо Уельбека, то він радше налаштований на бунт та всіляку іншу трансґресивну *субверсивність*. В іншому випадку він не

писав би такого роману. А так звану актуальність саме *такого письма* засвідчив теракт у центрі Парижа 7-го січня, безпосередньо в той день, коли наклад роману пішов до книгарень. Цікавий збіг, чи не так? Провіденціалізм французького письменника вкотре неабияк вражає. Це почалось не сьогодні, і навіть не від роману «Платформа», в якому теракт, зображений у тексті, випередив цілком реальний теракт на території популярного курорту лише на декілька місяців. Уельбек у принципі ніколи не писав про минуле, залишаючи його історикам і «блідим пальцям архівістів» (Збіґнєв Герберт). Він завше писав про актуальність сьогодення під кутом зору майбутніх найближчих (навіть не завтрашніх, а безпосередньо сьогоднішніх) викликів і загроз. Починаючи либонь від книги про Лавкрафта. Зрештою, і сам Лавкрафт писав не про монстрів із якогось далекого і фантастично-легендарного минулого, а про жахливі химери вже найближчих опісля його смерти десятиліть. Зазирати на декілька кроків уперед – це нормальний стан для письменника. Домінік Ноґе писав у книзі «Уельбек, як він є» (2003) наступне: «З тих часів, коли Мішель сягнув успіху, його сприймають зазвичай як памфлетиста, політичного діяча, проповідника – як кого завгодно, тільки не письменника. Його не читають. Його книги продивляються (як, зрештою, й книги інших сучасних інакомислячих літераторів), загострюючи увагу на пікантних фрагментах, вирваних із контексту фразах, тобто на тому, що може бути приводом для гучного скандалу, а ще ліпше – судового процесу».

Те, що відбувається у романах Уельбека, можна трактувати – вслід за самим ексцентричним автором – перманентним *розширенням простору боротьби,* а можна говорити про дискурс *втечі,* який письменник культивує віддавна і не лише у художній романістиці, але і в своєму приватному житті. Йому ніби багнеться прокричати: «Je vous emmerde tous! Salauds! Imbecils!». А, можливо, він це і робить, – у свій специфічний письменницький спосіб. Париж узагалі потрапляє під суцільні сумніви, окрім видавництв і того неспростовного факту, що Париж – це все-таки його батьківщина: убита, спаплюжена, розтерзана політиками й мігрантами, але й досі улюблена та єдина. Кожному з романних розширень простору боротьби передує втеча, – як мінімум романного персонажа, який у цього письменника завше буває протагоністом. І це попри те, що пише він переважно антиутопії з їх неодмінним занозистим дискурсом масштабних оскаржень (іноді аж надто ґлобальних, як у романах «Елементарні частинки», «Можливість острова», «Покора»). Те саме, по суті, він невтомно, упродовж понад тридцяти років, прописує у віршах і есеях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Косач, Ю. (2015). До обнови Окциденту. *Кур'єр Кривбасу*, 311–312–313, 176–178.
2. Куннас, Т. (2015). Зло. Розкриття сутності зла у літературі та мистецтві. Львів: Вид-во Анетти Антоненко; Київ: Ніка-Центр.
3. Уельбек, М. (2004). Платформа. Р. В. Мардер (пер.). Харків: Фоліо.
4. Уельбек, М. (2015). Покора. І. Рябчій (пер.). Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».
5. Чапський, Ю. (2022). Читаючи. Ж. Слоньовська (пер.). Львів: Літопис.

Стаднік Мирослава, *здобувачка ОС «Магістр»,*
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

КОМІКС ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ У СТАРШИХ КЛАСАХ

Зважаючи на посилення міжнародних зв'язків і входження України в світовий простір, система сучасної української освіти потребує оновлення. Це стосується і процесу навчання іноземним мовам. Для вирішення цієї проблеми вчителі можуть використати цікавий і дієвий метод коміксів.

Як зазначається у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, «комікси – це графічно оповідний жанр, серія малюнків з короткими текстами, що утворює цільну розповідь» (Бусел, 2005, с. 559). Тобто це кольорові або чорно-білі книжки, у яких сюжет подається у вигляді картинок і коротких реплік персонажів.

Вчителі та психологи по всьому світу використовують такі історії із зображеннями, оскільки це ефективний метод розвитку уяви, логіки та культурної освіти загалом. Метод коміксів можна використовувати в будь-якому місці та в будь-який час. Історії допомагають учням зрозуміти, як ухвалюються рішення та будуються стосунки. Шляхом створення, обігравання і обговорення коміксів, учні та вчителі створюють сильні емоційні зв'язки, що сприяють побудові здорових та якісних взаємин (Dmitrenko et al., 2022, с. 50).

Текст у коміксах найчастіше знаходиться у спеціальних хмарках, або табличках біля героїв. Форма хмарки часто вказує на інтонацію або емоцію (крик, шепіт, здивування). Увагу привертають і слова, які показують звуки: BOOM, CRASH. Це дозволяє краще відчути історію, її атмосферу і розвинути фантазію. Комікси найчастіше читають зліва направо, зверху донизу, як звичайну книгу.

Комікс дозволяє передати максимальний обсяг інформації у наочному та візуальному форматі, допомагаючи встановити необхідні акценти у сприйнятті образів, подій та явищ та зосередити увагу учнів на головному. Оскільки вони набагато легше сприймають візуальну інформацію, комікси природніше сприймаються ними, і вчителям не потрібно спеціально готувати учнів до цього формату (Тараканець, 2023, с. 37). Комікси, завдяки своїй лаконічності, не вимагають великих зусиль для читання, але це не заважає насолодитися сюжетом історії і розвинути лексичні та інші англомовні навички учнів.

Є багато різновидів коміксів: японська манга, корейська манхва, jump story, американський комікс, графічний роман і інші (Федик & Подзигун, 2023, с. 38). Це є великою перевагою для використання методу коміксу на уроках англійської мови і безпосередньо для формування лексичних навичок учнів старших класів. Ця жанрова і стилістична різноманітність надає широкі можливості для добору автентичного матеріалу, який відповідає інтересам учнів. Завдяки цьому зростає мотивація до навчання, а також створюються умови для ефективного формування англомовних лексичних навичок старшокласників. Вибір коміксів

певного жанру дозволяє цілеспрямовано працювати з тематичною лексикою, що сприяє глибшому засвоєнню мовного матеріалу в контексті, наближеному до реального мовлення.

Підбір матеріалу має визначатися такими критеріями:

– яскравою і цікавою фабулою тексту або уривка;

– емоційністю і образністю викладення;

– актуальністю матеріалу;

– тематичною близькістю предмета викладення до життєвого досвіду і інтересів учнів;

– можливістю зіткнення точок зору і суджень, що дають привід для дискусій;

– можливістю різних ситуативних трансформацій змістовної сторони тексту або уривка;

– виховною цінністю, відбирати навчальні необхідно з позицій того, які моральні проблеми порушуються в них, як вони вирішуються, чи близькі вони учням.

Іншою великою перевагою використання коміксів для формування англомовних лексичних навичок учнів старших класів є універсальність. Комікси можна підлаштувати під будь-яку тему уроку, тип сприйняття інформації і рівень англійської мови. Комікс може бути як паперовий, так і у електронному форматі.

Варто зазначити, що дидактичний потенціал коміксів відображається не лише у створених вчителем наочних матеріалах, а й у можливості створення коміксів самими учням, завдяки чому може відбуватися більш глибоке засвоєння учнями навчального матеріалу (Федик & Подзигун, 2023, с. 39). Це також розвиває оригінальне мислення і креативність учнів. Кожен учень може показати своє бачення матеріалу. На додаток до цього, перевагою є те, що не тільки вчитель підбирає комікси для різних рівнів володіння англійською мовою, а й кожен учень працює з урахуванням своїх можливостей. У кожного учня виходить своя унікальна історія з картинками.

Слід зазначити, що зловживання цим методом робить уроки англійської мови передбачуваними, нецікавими і одноманітними і, водночас, учні втрачають мотивацію і інтерес. Проте, враховуючи позитивні сторони застосування таких засобів візуалізації інформації, визначаючи місце цих засобів в освітньому процесі, комбінуючи з іншими засобами, слід визнати високий дидактичний потенціал методу коміксів (Dmitrenko et al., 2022, с. 59). Що стосується учнів старших класів, то комікси приваблюють їх легким сприйняттям на відміну від важких автентичних текстів. Через цікаві сюжети, які висвітлюють дружбу, конфлікти з батьками, іншими людьми, вибір професії, симпатії, самореалізацію, переживання і те, що персонажі спілкуються між собою живою мовою з різними сленгами, модними словами, це дає учням відчуття, що їх розуміють, поважають і зацікавлені їхніми інтересами і життям.

Отже, метод коміксів є ефективним засобом для формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів. Його використання сприяє не

лише розширенню словникового запасу, а й підготовці до реального спілкування англійською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бусел, В. Т. (укл. та гол. ред.). (2005). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, Ірпінь: Перун.

2. Горошкіна, О. М., Караман, С. О. (2015). Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: навч. посіб. Київ: АКМЕ ГРУП.

3. Тараканець, І. А. (2023). Використання англомовних коміксів для формування пізнавального інтересу здобувачів освіти в початковій школі: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра: спец. 014 Середня освіта (Англійська мова і література). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки.

4. Федик, Т., Подзигун, О. (2023). Створення коміксів та їх використання для розвитку вмінь діалогічного мовлення на заняттях англійської мов. *Журнал крос-культурної освіти,* 2, 37–48. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

5. Dmitrenko, N., Voloshyna, O., Budas, Iu., Davydiuk, M., Oliinyk, N. (2022). Formation of Teenagers' Value Orientations through Creolized Texts. *Postmodern Openings, 13*(1), 47–65. DOI: 10.18662/po/13.1/384.

Stepanova Iryna, *PhD in Philology, Associate Professor,*
Nykyporets Svitlana, *senior lecturer,*
Vinnytsia National Technical University,
Vinnytsia, Ukraine

THE FUNCTIONAL-SEMANTIC FIELD OF THE PASSIVE VOICE IN TECHNICAL ENGLISH AND UKRAINIAN: A CONTRASTIVE PERSPECTIVE ON TEACHING IN ESP CLASSES

With international communication and collaboration on the rise, English has firmly established itself as the dominant language of science, technology, and professional communication. For students and professionals in technical fields, the ability to read, write, and understand technical English is no longer optional – it is a necessity. Within this context, the passive voice emerges as a particularly important grammatical structure. It allows authors to present information objectively, emphasize processes or results over agents, and maintain a formal tone – all of which are typical features of technical texts such as manuals, research papers, and engineering documentation.

However, for Ukrainian-speaking learners of English for Specific Purposes (ESP), mastering the passive voice poses specific challenges. While both English and Ukrainian have mechanisms for expressing passive meaning, the forms they take and the frequency with which they are used differ significantly. Ukrainian often employs reflexive constructions or impersonal forms where English would use a clear passive verb phrase. As a result, learners frequently struggle with accurately identifying, understanding, and using passive structures in English technical contexts.

This article explores the functional and semantic field of the passive voice in both English and Ukrainian, with a focus on how these differences affect ESP

learners. By analysing examples from technical texts and contrasting grammatical norms in both languages, we aim to highlight areas of potential interference and misunderstanding. Furthermore, we offer practical teaching strategies designed to help learners navigate the complexities of the passive voice, enhancing their ability to communicate effectively in technical English. Through this contrastive approach, the article seeks to bridge the gap between linguistic theory and classroom practice in ESP education.

Despite the acknowledged importance of the passive voice in technical communication, it remains one of the most challenging grammatical phenomena for learners of English as a foreign language – particularly in ESP (English for Specific Purposes) settings. This challenge is especially pronounced among Ukrainian-speaking students due to significant structural and functional differences between the two languages. While English frequently relies on passive constructions to present information in an impersonal and objective manner, Ukrainian tends to use alternative strategies, such as reflexive verbs or impersonal syntactic constructions. As a result, direct translation of passive forms or an uncritical application of native-language norms often leads to miscommunication, stylistic inconsistency, or grammatical inaccuracy in technical texts.

This discrepancy poses a dual challenge: linguistic and pedagogical. On the linguistic level, there is a need for a more nuanced understanding of how passive meaning is constructed and interpreted differently in English and Ukrainian technical discourse. On the pedagogical level, instructors must develop effective strategies to help students navigate these differences, moving beyond mechanical grammar drills toward contrastive, usage-based approaches that reflect real-world communication needs.

The problem is also situated within a broader scientific and educational context. As technical education in Ukraine increasingly aligns with international standards and as students prepare to participate in global professional and academic environments, their ability to produce grammatically accurate, stylistically appropriate English texts becomes a key competence. Therefore, understanding the functional and semantic specifics of the passive voice – and addressing the contrastive challenges it presents – is not only a matter of grammatical theory but also a practical task with implications for academic success and professional readiness.

Addressing this problem contributes to both theoretical linguistics (by enriching our understanding of cross-linguistic grammatical patterns) and applied linguistics (by informing effective ESP pedagogy). It also supports the development of curriculum materials that are responsive to the specific needs of Ukrainian learners of technical English.

Recent studies in the field of ESP and contrastive linguistics have increasingly addressed the role of grammatical voice in technical discourse. Notably Borg emphasizes in his report the pedagogical importance of functional grammar (Borg, 2019) in ESP contexts, highlighting the passive voice as a core feature of technical communication. Research by P. Shopin (Shopin, 2023), published in *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University,* explores difficulties Ukrainian

learners face when translating English passive constructions, noting the tendency to overuse reflexive forms. Similarly, the corpus-based work of Ping Alvin in *Journal of Science Communication* provides (Ping Alvin, 2014) empirical data on the prevalence of passive forms in technical and scientific writing. However, there remains a gap in studies that specifically contrast the passive voice in English and Ukrainian technical discourse, particularly from a teaching perspective – this article seeks to address that gap through a combined linguistic and methodological lens.

The comparative analysis of passive voice constructions in technical English and Ukrainian reveals substantial differences in both form and frequency of use, which significantly impact learners' ability to comprehend and produce technical texts accurately. The research draws upon parallel corpora of engineering manuals and academic papers to highlight three main areas of divergence that create difficulties for Ukrainian-speaking learners in ESP classes.

Example 1: Agentless passive construction

In English: *"The system was tested under extreme conditions."*

A direct Ukrainian equivalent would often require an impersonal construction: *"Систему випробовували за екстремальних умов"*.

While the English version uses a clear passive voice with no agent, the Ukrainian sentence omits the subject entirely, favouring a verb in active form with an implicit agent. This structural difference can mislead learners into avoiding passive constructions in English altogether or using them unnaturally with explicit agents.

Example 2: Passive with modal verbs

In English: *"The error must be corrected before proceeding."*

In Ukrainian: *"Помилку потрібно виправити перед продовженням"*.

Here, English maintains a grammatical passive voice, whereas Ukrainian employs a verbal noun or impersonal modal construction. Students often fail to reproduce the passive form in English, defaulting to structures like *"It is needed to correct the error,"* which are grammatically awkward or incorrect in technical English.

Example 3: Complex passive structures

In English: *"The data is expected to be analysed by the end of the week."* Ukrainian equivalent: *"Очікується, що дані буде проаналізовано до кінця тижня"*.

This structure illustrates the use of complex passive forms with infinitives in English, which are rare in Ukrainian. Learners tend to overgeneralize Ukrainian syntactic patterns, producing incorrect forms such as *"It expects the data to be analysed,"* misunderstanding the subject-object relationship.

These examples confirm that the passive voice in technical English is not only more frequent but also structurally more versatile than in Ukrainian. Learners struggle to internalize these patterns (Nykyporets, 2023) due to limited exposure to authentic technical texts and insufficient contrastive practice. The study's findings justify the need for targeted pedagogical interventions that highlight these contrastive features. Exercises that integrate translation, sentence transformation, and contextual usage analysis have proven effective in helping learners develop a deeper understanding of passive constructions.

The scientific significance of these results lies in their potential to inform the design of ESP curricula tailored to the linguistic background of Ukrainian students. From a practical perspective, the adoption of a contrastive approach enables instructors to anticipate typical learner errors and address them systematically, ultimately improving students' proficiency (Stepanova, 2025) in technical English and their readiness for global academic and professional environments.

This study highlights the significant functional and structural differences between the use of the passive voice in technical English and Ukrainian, and how these differences affect learners in ESP contexts. It was found that Ukrainian-speaking students often face difficulties in accurately forming and interpreting passive constructions due to the more limited and context-dependent nature of passive structures in their native language. The analysis of real technical texts revealed common areas of interference, such as the omission of passive forms, awkward literal translations, and the overuse of active or reflexive constructions. These findings confirm the necessity of a contrastive linguistic approach in ESP teaching that not only explains grammar rules but also actively compares usage across languages within relevant technical contexts.

From a pedagogical standpoint, the study supports the integration of targeted classroom strategies – such as contrastive grammar exercises, guided translation tasks, and discourse-level analysis – to build learners' awareness of passive structures and their communicative functions in professional English. Such methods foster more confident and accurate language use, particularly in writing and interpreting technical documentation.

As for future research, there is scope for expanding this contrastive analysis to other grammatical features that frequently appear in technical English, such as nominalization or conditional structures. Further empirical studies involving classroom implementation of contrastive tasks and learner performance tracking could provide deeper insight into the effectiveness of proposed teaching strategies. Additionally, developing digital resources and corpora tailored to Ukrainian ESP learners would support more individualized and data-driven instruction, ultimately strengthening their academic and professional language skills.

REFERENCES

1. Borg, S. (2019, February). The impact of the English for Universities project on ESP and EMI in Ukrainian higher education: Final report. British Council. URL: https://www.british-council.org.ua/sites/default/files/efu_impact_report__0.pdf. (accessed 29.03.2025).

2. Nykyporets, S. S., Herasymenko, N. V., & Chopliak, V. V. (2023). Cognitive strategies impacting the structural composition of translated technical and scientific texts: An analysis of translation methodologies. Topical issues of translation of specialized texts: Scientific monograph, 130–154. Baltija Publishing. DOI: 10.30525/978-9934-26-394-1-7.

3. Ping Alvin, L. (2014). The passive voice in scientific writing. The current norm in science journals. *JCOM,* 13(01), A03. DOI: https://doi.org/10.22323/2.13010203.

4. Shopin, P. Y. (2023). CONVERGING EXTREMES: OPPOSITE MEANINGS IN ENGLISH TO UKRAINIAN TRANSLATION. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University, 9. Current Trends in Language Development,* 25, 43–63. DOI: 10.31392/NPU-nc.series9.2023.25.04.

5. Stepanova, I. S., Nykyporets, S. S., Hadaichuk, N. M., Ibrahimova, L. V., & Slobodianiuk, A. A. (2025). Investigating linguistic and sociocultural complexities in translating contemporary English lexical units into Ukrainian. *Bulletin of Science and Education. Series "Philology"*, 2(32), 72–83. DOI: 10.52058/2786-6165-2025-2(32)-72-83.

Стрюк Наталя, *д-р філософії з філології,*
Одінцова Ольга, *старший викладач,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ ТА НАУКИ: РОЛЬ JOURNAL FINDER І GLOBAL JOURNAL DATABASE У СПРОЩЕННІ ДОСТУПУ ДО НАУКОВИХ РЕСУРСІВ ТА ПОКРАЩЕННІ АКАДЕМІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Вступні зауваження

Цифровізація освіти та науки є ключовим фактором у трансформації сучасного академічного середовища, зокрема у сфері доступу до наукових ресурсів. Використання спеціалізованих інструментів, таких як *Journal Finder* (Journal Finder, n. d.) та *Global Journal Database* (Global Journal Database, n. d.), сприяє оптимізації процесу наукової публікації, розширенню можливостей дослідників щодо пошуку релевантних журналів та покращенню міждисциплінарної комунікації. Ці платформи не лише полегшують доступ до актуальної академічної літератури, а й сприяють формуванню відкритого дослідницького середовища, яке забезпечує рівні можливості для науковців у глобальному просторі.

Метою цієї наукової розвідки є аналіз ролі цифрових платформ *Journal Finder* та *Global Journal Database* у спрощенні доступу до наукових ресурсів та покращенні академічної комунікації. Дослідження зосереджується на оцінці ефективності цих інструментів для оптимізації процесу публікації та їхнього впливу на розвиток глобальної науки. Завдання пропонованої розвідки: охарактеризувати значення цифрових платформ у сучасному науковому середовищі та їхню роль у глобалізації наукових досліджень; провести порівняльний аналіз функціональних можливостей *Journal Finder* та *Global Journal Database;* визначити ключові переваги використання цифрових інструментів у науковій діяльності; окреслити основні виклики цифровізації академічної комунікації та можливі шляхи їхнього вирішення; проаналізувати перспективи розвитку цифрових наукових платформ у контексті відкритої науки.

Основна частина

1. Значення цифрових платформ для наукової діяльності

Цифрові платформи докорінно змінили механізми наукової комунікації, сприяючи глобалізації наукових досліджень та зменшенню бар'єрів у доступі до інформації. Вони забезпечують відкритість та інтерактивність у процесі обміну знаннями, що дозволяє створювати мережі співпраці між науковцями різних країн (Кремень et al., 2022; Луговий et al., 2019; Шишкіна et al., 2022).

Journal Finder – це інтелектуальний інструмент, який автоматизує процес підбору журналів для публікації, аналізуючи зміст та ключові слова наукової роботи. Він допомагає авторам обрати найбільш відповідний журнал відповідно до його тематики та наукового профілю, значно спрощуючи процес пошуку та подання рукопису.

Global Journal Database – це масштабна база даних академічних журналів, що надає доступ до інформації про редакційну політику, імпакт-фактор, вимоги до рукописів та спеціалізацію видань. Завдяки цій платформі дослідники можуть оцінити репутацію видання, його видимість та відповідність тематиці їхнього дослідження.

3. Переваги використання *Journal Finder* і *Global Journal Database*

1) Ефективність пошуку – автоматизований підбір відповідних журналів скорочує час, необхідний для визначення оптимальних видань для публікації.

2) Глобалізація науки – інтеграція наукових ресурсів на міжнародному рівні сприяє міждисциплінарній співпраці та підвищенню якості наукових досліджень.

3) Відкритий доступ – багато журналів на цих платформах підтримують політику відкритого доступу, що робить академічні публікації доступнішими для ширшої аудиторії.

Попри численні переваги, ці платформи мають і певні недоліки: *Journal Finder* може бути обмеженим у наборі журналів через прив'язку до конкретних видавців, тоді як *Global Journal Database* іноді містить видання із сумнівною репутацією, що вимагає додаткового аналізу перед вибором платформи для публікації.

4. Виклики цифровізації наукової комунікації

Попри значні переваги цифрових платформ, вони стикаються з низкою викликів, серед яких:

1) Захист авторських прав та етичні аспекти академічної публікації.

2) Вибір якісних журналів у контексті проблеми «хижацьких» видань.

3) Стандартизація процесу рецензування та наукових публікацій.

4) Нерівний доступ до цифрових платформ серед науковців різних регіонів.

5) Адаптація традиційних наукових методів до цифрових форматів.

5. Перспективи розвитку *Journal Finder* та *Global Journal* Database у контексті відкритої науки спрямовані на підвищення доступності, ефективності та прозорості наукових досліджень. Одним із ключових напрямів є розширення відкритого доступу, що дозволить авторам публікувати свої роботи в журналах без обмежень за платним доступом, сприяючи глобальному обміну знаннями (Кремень et al., 2022; Луговий et al., 2019; Шишкіна et al., 2022).

Journal Finder може інтегрувати інтелектуальні алгоритми пошуку, які аналізуватимуть відкриті репозитарії та препринти, надаючи авторам рекомендації щодо журналів, які підтримують відкриту науку. Водночас платформа може розширити можливості автоматизованого аналізу вимог журналів, допомагаючи авторам вибрати видання відповідно до політики відкритого доступу та факторів впливовості.

Global Journal Database має значний потенціал для стандартизації рецензування, що забезпечать прозорість процесу оцінки рукописів. Очікується розвиток функцій підтримки відкритого рецензування, що дозволить авторам отримувати конструктивний зворотний зв'язок у реальному часі, покращуючи якість публікацій.

Висновки

Journal Finder і *Global Journal Database* відіграють ключову роль у цифровій трансформації освіти та науки, сприяючи автоматизації процесів наукової публікації, розширенню глобальної академічної комунікації та підвищенню якості досліджень. *Journal Finder* допомагає авторам вибрати відповідний журнал для публікації, а *Global Journal Database* забезпечує доступ до великої кількості наукових видань та їхніх характеристик. Використання обох платформ у комплексі сприяє інтеграції дослідників у міжнародне наукове середовище та підвищенню видимості їхніх робіт. Попри наявні виклики, подальше вдосконалення цих платформ дозволить зробити наукову інформацію ще доступнішою та більш інтерактивною, що сприятиме поступу науки у цифрову еру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кремень, В. Г., Биков, В. Ю., Ляшенко, О. І., Литвинова, С. Г., Луговий, В. І., Мальований, Ю. І., Пінчук, О. П., & Топузов, О. М. (2022). Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи. Наукова доповідь загальним зборам НАПН України, 18–19 листопада 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4*(2), 1–49. DOI: 10.37472/v.naes.2022.4223.

2. Луговий, В. І., Регейло, І. Ю., Базелюк, Н. В., & Базелюк, О. В. (2019). Глобальна цифровізація освітньо-наукового простору і виклики модернізації наукової періодики НАПН України. *Інформаційні технології і засоби навчання,* 73(5), 264–283. DOI: 10.33407/itlt.v73i5.3366.

3. Шишкіна, М., Носенко, Ю., & Мар'єнко, М. (2022). Стан цифровізації освіти в контексті відкритої науки. *Фізико-математична освіта,* 37(5), 64–68. DOI: 10.31110/2413-1571-2022-037-5-009.

4. Global Journal Database. (n. d.*). Researcher.Life Journal Finder: Journal Suggester For Your Manuscript.* URL: https://researcher.life/journal?utm_source=contentmarketing&utm_medium=r-blog&utm_campaign=global-journal-database-one-place-for-all-your-journal-needs

5. Journal Finder. (n. d.). URL: https://journalfinder.elsevier.com/

Супрунчук Юлія, *доцент,*
Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова,
м. Житомир, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ АДАПТАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ ДО ПОТРЕБ КУРСАНТІВ

У сучасних умовах інтеграції України до європейського та світового безпекового простору зростає потреба у підготовці військових фахівців Збройних Сил України, здатних ефективно використовувати іноземну мову, зокрема англійську, в професійній діяльності. Англійська мова є мовою міжнародного військового співробітництва, стандартів НАТО, а також важливим інструментом для доступу до фахової інформації, зазвичай з обмеженим доступом, що унеможливлює залучення перекладачів, та обміну досвідом з іноземними колегами. У зв'язку з цим, постає нагальна потреба в якісному навчанні іноземної мови професійного спрямування (ІМПС) у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), що вимагає переосмислення традиційних підходів та адаптації навчальних програм до специфічних потреб майбутніх офіцерів.

Проблеми викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах, зокрема у військових, є предметом дослідження багатьох науковців (О. Бігич, О. Борисова, С. Гаврилюк, Т. Пащенко, H. Basturkmen, T. Dudley-Evans, K. Hyland, P. Strevens). Розглядаються питання формування мовленнєвої компетентності, використання сучасних технологій навчання, специфіка професійно орієнтованого навчання. Однак питання саме адаптації навчальних програм з ІМПС до потреб курсантів ВВНЗ потребує більш глибокого вивчення та систематизації.

Метою даної статті є розкриття методологічного аспекту адаптації навчальних програм з іноземної мови професійного спрямування до потреб курсантів у вищих військових навчальних закладах. Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення наступних завдань: обґрунтувати необхідність адаптації навчальних програм з ІМПС у ВВНЗ, визначити ключові принципи адаптації навчальних програм з ІМПС до потреб курсантів, запропонувати методичні рекомендації щодо практичної реалізації адаптованих навчальних програм у навчальному процесі ВВНЗ.

Необхідність адаптації навчальних програм з ІМПС у ВВНЗ зумовлена низкою факторів. По-перше, специфіка майбутньої професійної діяльності військовослужбовців вимагає володіння не лише загальною англійською мовою, але й спеціалізованою лексикою, термінологією та комунікативними стратегіями, що використовуються у військовій сфері. По-друге, контингент курсантів ВВНЗ може мати різний рівень початкової мовної підготовки, що потребує індивідуалізації та диференціації навчання. По-третє, динамічний розвиток військової науки і техніки, а також розширення міжнародного військового співробітництва зумовлюють постійне оновлення змісту навчання ІМПС.

Ключовими принципами адаптації навчальних програм з ІМПС до потреб курсантів ВВНЗ є: аналіз професійних потреб, інтеграція автентичних матеріа-

лів та профільної лексики, комунікативна спрямованість та імітація реальних ситуацій, контекстуальність, диференційований підхід, модульна структура навчального матеріалу.

Зміст навчання повинен бути максимально наближеним до реальних професійних ситуацій та завдань, з якими курсанти можуть зіткнутися у майбутній службовій діяльності. Викладачі повинні враховувати професійні завдання курсантів, такі як ведення документації, командні комунікації, переговори та використання технічної англійської. Регулярні опитування та аналіз їхньої роботи допомагають у визначенні ключових напрямів. Це передбачає використання автентичних матеріалів (військові статути, настанови, доповіді, рапорти), моделювання професійних ситуацій (навчальні брифінги, переговори, інструктажі), а також розв'язання професійно орієнтованих комунікативних завдань. Навчальні програми мають містити спеціалізовану лексику, пов'язану з військовою справою, наприклад, терміни з тактики, стратегії та управління військовими операціями.

Основна мета навчання полягає у формуванні у курсантів здатності ефективно спілкуватися англійською мовою у професійному контексті. Використання рольових ігор, симуляцій переговорів і командних операцій дозволяє курсантам практично застосовувати знання в умовах, наближених до реальних, моделювати типові професійні ситуації у навчальному процесі з метою відпрацювання мовленнєвих реакцій (Basturkmen, 2010). Це передбачає розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) з урахуванням специфіки військової комунікації.

Врахування різного рівня мовної підготовки курсантів та їхніх індивідуальних навчальних потреб є важливим принципом адаптації. Це може бути реалізовано через використання завдань різного рівня складності, індивідуальні консультації та розробку індивідуальних навчальних планів (Hyland, 2006).

Структурування навчального матеріалу за модульним принципом дозволяє гнучко реагувати на зміни у вимогах до професійної підготовки військовослужбовців та оперативно оновлювати зміст навчання (Бігич, 2013). Кожен модуль може бути присвячений окремій професійній темі або комунікативній ситуації (комунікація на місії, військова термінологія, кризові переговори).

Методичні рекомендації щодо практичної реалізації адаптованих навчальних програм у навчальному процесі ВВНЗ включають: розробку професійно орієнтованих навчальних матеріалів, використання інтерактивних методів навчання, застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, організацію міждисциплінарних зв'язків, запровадження системи контролю та оцінювання, орієнтованої на професійні компетентності.

Адаптація програм з іноземної мови професійного спрямування до реальних потреб курсантів ВВНЗ є необхідною умовою підвищення ефективності мовної підготовки. Комплексне застосування сучасних методологічних підходів та запропонованих методичних рекомендацій щодо практичної реалізації адаптованих навчальних програм сприятимуть формуванню професійної комуніка-

тивної компетентності, необхідної для виконання службових обов'язків в умовах міжнародної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич, О. Б. (2013). Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки,* 70, 24–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2012_2_5

2. Basturkmen, H. (2010). Developing Courses in English for Specific Purposes. New York: Palgrave Macmillan. URL: https://s1.papyruspub.com/files/demos/products/ebooks/academicbooks/applied-linguistics/Preview-Developing-Courses-in-English-for-Specific-Purposes-by-Helen-Basturkmen.pdf

3. Hyland, K. (2006). English for Academic Purposes: An Advanced Resource Book. London:Routledge. URL: https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/06/06/NamDU-ARM-4390-ENGLISH_FOR_ACADEMIC_PURPOSES.pdf

Dorota Suska, *Dr. hab., Professor*,
Jan Dlugosz University in Czestochowa,
Czestochowa, Poland

PRESS FEATURES IN THE CORRESPONDENCE OF JAKUB KAZIMIERZ RUBINKOWSKI FROM 1716–1726. REFLECTIONS ON THE FORMATION OF THE GENRE FORM OF THE HANDWRITTEN NEWSPAPER

The object of the study is a mediolinguistically profiled description of Polish eighteenth-century correspondence, grounded in linguistic genealogy.

The aim of the paper is to show the textual exponents of the autonomisation of the epistolographic form at the beginning of the eighteenth century into a manuscript press form (letter-gazette, in other words: handwritten news, handwwritten newspaper) based on the correspondence transfer of information.

The dynamics of this type of communication phenomena are recorded in J. K. Rubinkowski's letters written to the order of Elżbieta Sieniawska, around whom a correspondence circle important for social communication in Poland at the time was forming. I treat the analysed Rubinkowski's letters-gazettes as an informative genre shaped on the borderline between the convention of a private letter and a printed newspaper. The paper will discuss the heterogeneity of their structure (textual frame with press and letter elements), stylistic and pragmatic distinctive features of the press parts of letters (e. g. headlines, announcements of the journalistic message, linguistic signals of informationality and objectivity of the message).

Сушицька Ольга, *викладач,*
Коростишівський педагогічний фаховий коледж
імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради,
м. Коростишів, Україна

ФІЛОСОФІЯ СУБ'ЄКТИВНОСТІ У ВІРШІ ЛІНИ КОСТЕНКО «НА СВІТІ МОЖНА ЖИТЬ БЕЗ ЕТАЛОНІВ…»

***

На світі можна жить без еталонів,
по-різному дивитися на світ:
широкими очима, з-під долоні,
крізь пальці, у кватирку, з-за воріт.
Від того світ не зміниться ні трохи,
а все залежить від людських зіниць:
в широких відіб'ється вся епоха,
у звужених – збіговисько дрібниць.

Костенко (1969, 129).

За спостереженням В. Брюховецького, від початку в свідомості Ліни Костенко «…переважають свіжі, яскраві враження періоду відкриття дійсності, відкриття її *для себе»* (Брюховецький 1990, с. 21). Із цього погляду привертає увагу вірш «На світі можна жить без еталонів…». Адже тут – за всієї афористичної мініатюрності твору – мов ландшафт у краплі води, відбилася споконвічна колізія культуротворчості: принципова орієнтація суб'єкта на взірцевість, на еталон. Проте чітка й послідовна орієнтація людини на ідеал радше сама є ідеальною схемою, позаяк переважна більшість сприймає життя безпосередньо, спираючись практично на суму власного життєвого досвіду. Це було усвідомлено так званою «філософією життя» (В. Вільденбанд, Г. Ріккерт), яка відкрила шлях до усвідомлення проблеми реципієнта, його індивідуальної інтерпретації. Відтак увага до суб'єктивного сприйняття речей та позиції спостерігача стає наріжним каменем не лише гуманітарних, а й природничих наук (квантова фізика тощо). Ситуація ще раз свідчить, що суб'єктивно-поетичне осягнення загадок світобудови не менш вартісне, ніж аналіз її фізичних реалій.

Поезію, що аналізується, побудовано у формі двох строф, які, втім, не розділені графічно, що підкреслює єдність авторської концепції світу. Звертає на себе увагу переважне вживання підкреслено простої, нейтрально-автологічної лексики, начебто й позбавленої високого поетичного звучання, у якийсь момент навіть дещо брутальної. Це іменники *очі, долоні, пальці, кватирка, ворота, зіниці, збіговисько, дрібниці,* прикметники *широкі, звужені,* дієслова *жить, дивитися, відіб'ється, зміниться* та прислівники *трохи, можна.* Однак філософсько-медитативний кут зору авторки визначає особливу, організуючу роль кількох інших слів, що насичені енергією узагальнення: *світ, еталон, епоха*.

Ключові вирази, активно вжиті поетесою, на яких тримається семантичний план вірша, – *широко розкриті очі* та *звужені очі*. Ці вирази виникли з нашого побутового досвіду й частково літературної традиції. Вони сигніфікують тема-

тичне завдання зобразити два стани душі: здивованість, зачарованість світом, відкритість до його щедрот і, навпаки, недовіру, намагання приховати своє справжнє ставлення до того, що тебе оточує, відчуття ворожості, з якою суб'єкт зіткнувся. Безумовно, що ідейний пафос твору полягає в художньому ствердженні «широкого зору», заклику до активного прийняття життєбудови, заперечення дріб'язковості й недовіри.

Із жанрової точки зору вірш являє собою ліричний монолог, але притаманна ліриці внутрішня діалогічність (звернення до певного типу адресата) свідчить про «бесіду з собою», про узагальнено-особистий характер дії, яка стосується будь-якої особи. Це, за умови домінації установки на просте, позбавлене вигадливих пишнот, слово, надає віршу риторичного, ба, навіть дидактичного звучання.

Водночас образна система вірша послідовно й цілеспрямовано будується на підкреслено «аскетичному» відтворенні натурних реалій. Але гроно цілком, здавалося б, банальних деталей (*долоні, кватирка, ворота* тощо) стилістично акцентовано словом *зіниці,* що взято з шару архаїчної, книжної лексики й тонко підсилює інтонацію урочистості, епідидактичний характер мовлення.

Стиль вірша позбавлений будь-якої повчальності: «Перечитуючи лірику Ліни Костенко, ми розуміємо, що це «не просто гасла чи крилаті вислови», це слова, які примушують читача замислитися над сенсом людського життя, над своїм місцем у суспільстві… Сповнена болями суспільства, авторка не вчить нас, як треба жити, а страждає від людської байдужості, від неправди, що панує в суспільстві, від того жахіття, яке ми проживаємо нині» (Шевчук, 2023, с. 122).

Сповнена майстерності гра звукописом. Так, у підсумкових рядках переважно використано звучне, відкрите вимовляння голосних [а], [е], [и], [о], що покликане передати широту довірливого, радісного погляду *(в ш**и**рок**и**х від**і**-б'**є**ться вс**я** **е**п**о**х**а**).* Водночас акцентовано інтонаційно домінування стислого, «зіщуленого» звучання [у] та [і] в художньому означенні погляду, обмеженого недовірою чи неприязню ***(у** зв**у**жених – збі**і**говисько др**і**бниць).*

Подальший кропіткий аналіз майстерності Ліни Костенко має стати продовженням та розвитком спостережень попередніх критиків й обіцяє багато цікавих знахідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брюховецький, В. С. (1990). Ліна Костенко: нарис творчості. Київ: Дніпро.
2. Костенко, Л. (1969). Поезії. Балтимор: Смолоскип.
3. Шевчук, І. (2023). Особливості образу національного простору Ліни Костенко. *Мова та культура у просторі новітніх технологій: проблеми сучасної комунікації:* матеріали VI Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 23 березня 2023 р., 122–123.

***Терещенко Лілія**, канд. філол. наук, доцент,*
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Вінниця, Україна

НОМІНАЦІЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В АНГЛОМОВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБАХ ІНФОРМАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ КОРПУСУ NOW)

Особливістю сучасних війн є їх гібридний характер, який проявляється зокрема в маніпулюванні суспільною свідомістю через те, як саме події представлено на загал, в основному через електронні ЗМІ. Більший доступ до медіаресурсів та політичних трибун, приховування або перебільшення фактів, замовчування альтернативних точок зору, вживання евфемізмів, ідеологічно «зарядженої» лексики та різних риторичних прийомів може допомогти одній зі сторін нав'язати своє бачення світу суспільствам, які прямо не задіяні у війні «на землі» і є лише реципієнтами інформації (Терещенко, 2021).

Т. Ван Дейк, один із провідних теоретиків критичного дискурс-аналізу, зауважує, що дискурс – це не просто спосіб передачі інформації, а інструмент боротьби за владу й контролю над свідомістю. Науковець розглядає дискурс не лише як текст або мову, а як соціальну дію, яка завжди пов'язана із соціальним, політичним, культурним контекстом і несе ідеологічне забарвлення. Прихований вплив на свідомість слухачів чи читачів може здійснюватися шляхом маніпулятивного вживання слів, зокрема пресупозиції (припущень, які сприймаються як істина без доведення), емоційної апеляції, негативної або позитивної номінації (наприклад, «борці за свободу» / «терористи»), повторення ключових термінів для закріплення ідеї в свідомості (van Dijk, 2006). Саме через подібні зловживання може відбуватись керування свідомістю мас.

Метою дослідження є вивчення особливостей номінації російсько-української війни в світових англомовних електронних ЗМІ у 2022–2025 рр.

Дослідження здійснено на основі корпусного аналізу англомовних електронних видань, зібраних у корпусі NOW (**N**ews **o**n the **W**eb), котрий є одним із найбільших моніторингових корпусів у світі та сягнув 21,7 млрд слів на кінець квітня 2025 року. Корпус дозволяє провести частотний аналіз слововживань в електронних текстах, починаючи з 2010 року, розподілити частотність за країнами та датами, виявити частоту словосполучень, контекстуально близьких слів, провести зіставний аналіз лексем та словосполучень за низкою критеріїв. Пошук проводився у вигляді лем, щоб залучити також похідні слова та різні граматичні форми.

Для аналізу були обрані лексеми *war* та *conflict,* які можуть виступати номінаціями російсько-української війни, однак мають різне семантичне навантаження, і вживання одного замість іншого може суттєво змінити сприйняття подій аудиторією. Лексема *war* означає офіційний, масштабний збройний конфлікт між державами або організованими групами і має чітке юридичне та політичне визначення, часто пов'язане з міжнародним правом: «armed fighting between two or more countries or groups, or a particular example of this; a state of

armed conflict between different countries or different groups within a country», тоді як *conflict* є ширшим терміном, що охоплює будь-яке протистояння – від особистих до збройних сутичок: «an active disagreement between people with opposing opinions or principles; a serious disagreement or argument, typically a protracted one» (Cambridge Dictionary). Друга лексема має менш виражені емоційно-оцінні характеристики, що може використовуватися для евфемізації або нейтралізації серйозності подій. Війна потребує правового визначення і чітко вказує на напад /агресію/ оборону, а конфлікт має розмиту юридичну основу, що дає змогу уникати згадки агресора чи жертви, створює видимість симетрії і враження спільної провини. Отже, нейтралізується відповідальність агресора. Сприйняття подій широкою аудиторією спотворюється: замість активізації сприйняття кризи, небезпеки, порушення міжнародного права, створюється враження, що події є внутрішньою суперечкою, а не актом агресії. Часто така лексична заміна слова *war* на *conflict* є свідомою стратегією медіа, які підтримують нейтралітет, цензуруються або не хочуть втратити політичну чи економічну підтримку певної сторони. Така стратегія – типовий приклад маніпулятивного дискурсу, що створює псевдооб'єктивність, тоді як насправді впливає на ставлення читача.

За даними корпусу NOW, словосполучення *Ukraine war* займає у ньому 16 позицію за частотою словосполучень зі словом *war,* стосується 33 655 випадків слововживання і поступається за чисельністю лише таким атрибутивним словосполученням, як *world war, civil war, trade war, cold war, Vietnam war,* що свідчить про його значну поширеність у електронному дискурсі останніх десяти років. Частота словосполучення *Ukraine conflict* у корпусі склала 10 738 випадків. Хоча частотність вживання словосполучення *Ukraine war* перевищує цей показник у три рази, поширення обох виразів у електронних ЗМІ різних країн у різні роки вимагає більш детального аналізу.

Ми проаналізували поширеність виразів *Ukraine war* та *Ukraine conflict* у текстах електронних засобів інформації загалом та у трьох країнах із найвищими показниками: США (US) – 9 113 випадків вживання словосполучення *Ukraine war* і 2 321 *Ukraine conflict,* Індія (IN) – 8 174 випадків вживання словосполучення *Ukraine war* і 3 495 слововживань *Ukraine conflict,* Сполучене королівство Великобританії та Північної Ірландії (UK) – 5 445 випадків вживання словосполучення *Ukraine war* і 1 344 випадки вживання виразу *Ukraine conflict.*

Розподіл текстів, у котрих містились вирази *Ukraine war* або *Ukraine conflict* за країнами у часових межах 2022–2025 рр., показав декілька тенденцій (див. рис. 1). Чисельність текстів, що містять згадку війни в Україні в будь-якому формулюванні (війна або конфлікт), суттєво скоротилась за 2023–2024 роки, порівняно з 2022. Зважаючи на те, що наявні дані за 2025 рік містять інформацію лише за перші 4 місяці, можемо відмітити, що тенденція до падіння зацікавленості припинилась і за останні місяці ЗМІ трьох країн пожвавили обговорення російсько-української війни та приділили цій темі майже стільки ж уваги, а подекуди і більше, ніж за увесь 2024 рік. Останнє зауваження стосується британських ЗМІ, у котрих збільшилися кількість згадок як української війни, так і українського конфлікту. Найвиразніше зміни помітні у електронному дискурсі

американських ЗМІ, котрі з докладного поширення інформації про російську агресію проти України (більше 4 000 текстів у 2022 р.) переключились на політичні перегони і нову політику президента Д. Трампа, що призвело до стрімкого скорочення кількості тематичних матеріалів до менше, ніж однієї тисячі. Відповідно за кількістю публікацій, котрі висвітлюють війну або конфлікт в Україні, на першому місці опинились індійські ЗМІ.

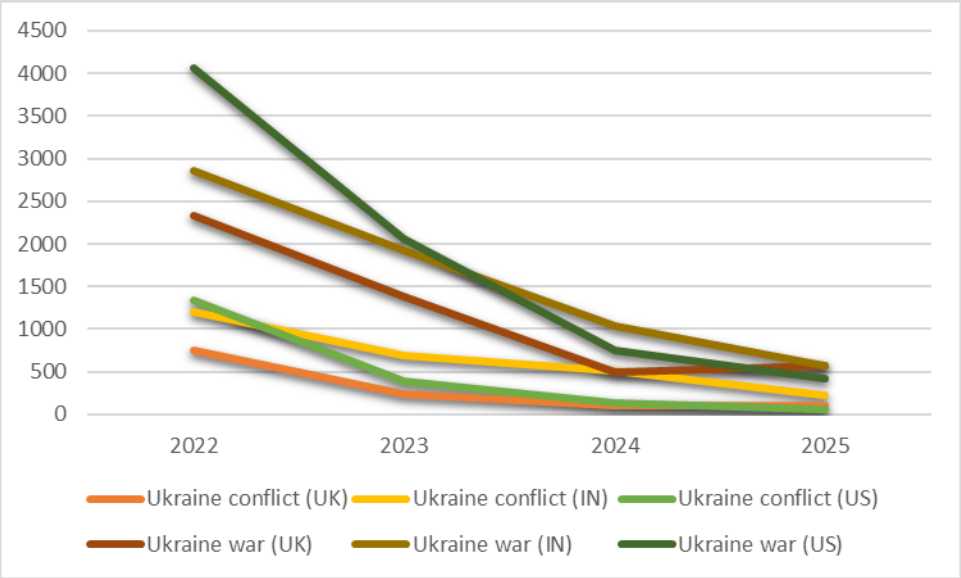

Рис. 1. Кількість текстів, у яких з'являлись вирази Ukraine war або Ukraine conflict у 2022–2025 рр., розподілені за країнами

Аналіз розподілу публікацій за вибором словосполучення *Ukraine war* або *Ukraine conflict* показав, що західні ЗМІ більше схильні називати російсько-українську війну саме війною, адже частка публікацій із виразом *Ukraine conflict* склала в різні роки приблизно 12–24 % текстів у США та 13–23 % у Великобританії, що менше загальних показників на 20–25 % всіх англомовних ЗМІ в корпусі. В індійських публікаціях, навпаки, кількість текстів із трактуванням війни як конфлікту завищена, порівняно із загальними показниками, – 27–33 %. Також варто додати, що лише серед індійських ЗМІ у нашій вибірці відбулось зростання використання виразу *Ukraine conflict* (найвищий рівень був у 2024 році), порівняно з 2022 роком. Для США, Великої Британії та загалом для усіх англомовних ЗМІ характерним було зменшення (в низці випадків вдвічі) числа публікацій, де ситуація була представлена як конфлікт, а не війна, що свідчить про те, що з плином часу став очевидним статус військових дій, що відбуваються на території України.

Отже, ми бачимо більшу заангажованість індійських електронних ЗМІ, порівняно з США, Великою Британією та загальною вибіркою, щодо переінтерпретації суті російсько-української війни і представлення її у більш аморфній формі «конфлікту». Зважаючи на публікаційну активність цих ЗМІ, можемо зауважити, що американські та британські електронні ЗМІ ризикують поступитись у цьому ідеологічному протистоянні й впливі на широкі маси населення по всьому світу. Стрибок активності британських ЗМІ у 2025 році щодо війни в

Україні показує, що їх експерти та публіцисти усвідомили таку загрозу і посилюють роботу зі своєю аудиторією.

Перспективи подальших досліджень передбачають проведення порівняльного аналізу відповідних номінацій у англомовних ЗМІ інших країн, а також вивчення типових для них колокацій, порівняльний аналіз інших риторичних прийомів, задіяних у відповідних ЗМІ для маніпулятивного представлення російсько-української війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Терещенко, Л. (2021). Маніпулятивні та недостовірні тексти як частина сучасного соціокомунікативного ландшафту. Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: збірник наук. праць IX Міжнар. наук.-практ. конф., 214–218.
2. Cambridge Dictionary. URL: https://dictionary.cambridge.org/
3. NOW (News on the Web) Corpus. URL: https://www.english-corpora.org/now/
4. Oxford English Dictionary. URL: https://www.oed.com/?tl=true
5. Van Dijk, T. (2006). Discourse and Manipulation. Discourse & Society, *17*(3), 359–383.

Тимченко Олеся, *здобувач ОС «Доктор філософії»,*
Харківський національний університет
ім. В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

МОТИВ ДОРОГИ В ХУДОЖНІЙ МОДЕЛІ ҐАУЧО ЯК НАЦІОНАЛЬНОГО СИМВОЛУ АРГЕНТИНИ У РОМАНІ «ДОН СЕГУНДО СОМБРА»

У літературознавстві мотив дороги традиційно розглядається як один із ключових топосів, пов’язаний із темами пошуку, мандрівки, ініціації, самопізнання та переходу між різними станами особистості й суспільства. В аргентинському літературному контексті цей мотив набуває особливого значення, адже дорога тут – не лише географічний рух, а й символ національної ідентичності, протистояння між цивілізацією і природою, містом і пампою.

Однією з центральних постатей аргентинської літератури початку ХХ століття є Рікардо Ґуїральдес (1886–1927) – письменник, чия творчість глибоко закорінена у національному культурному коді. Народився в заможній сім’ї, отримав добру європейську освіту, що згодом відобразилося у глибині його культурних і філософських шукань. Проте справжнє натхнення він черпав із аргентинської провінції, з життя ґаучо – мандрівних пастухів пампи, що стали символом національної самобутності.

У творчості Рікардо Ґуїральдеса мотив дороги – один із наскрізних. Цей мотив можна розглядати в контексті актуалізованого в творчості письменника латиноамериканського літературного дискурсу першої половини ХХ століття, де поєднуються традиційні і іспано-американські елементи, які відображають глибокі соціальні, політичні та культурні зміни в регіоні. У цей період література Латинської Америки формувала унікальний голос, в якому тісно поєдна-

лись місцеве індіанське коріння, визвольні мотиви, глобальні інтелектуальні течії та сучасні виклики. Тема подорожі в латиноамериканській літературі цього періоду відіграє важливу роль, оскільки вона глибоко переплітається з питаннями культурної ідентичності, колоніальним минулим, соціальними змінами та особистісними питаннями.

Мотив дороги, блукання допомагає реалізувати ідею динамізму, що долає хаос. У творах Рікардо Ґуїральдеса він теж наскрізний, посилений тенденцією до змалювання національної ідентичності. Ключовим аспектом є пошук власного національного «я» з огляду на внутрішню еволюцію героїв-мандрівників, часову побудову твору та поетику художнього простору. Роман «Дон Сегундо Сомбра» (1926) є знаковим твором латиноамериканської літератури, в якому поєднуються фольклорні традиції, філософські роздуми та пошук ідентичності. Центральним у структурі твору постає мотив дороги, що виконує багатофункціональну роль – він є одночасно зовнішньою подієвою рамкою і внутрішнім метафізичним шляхом. Через подорож із досвідченим ґаучо дон Сегундо юний герой проходить шлях становлення, що робить мотив дороги ключовим елементом наративу, символіки та онтології роману. До того ж творчість Рікардо Ґуїральдеса чітко позначена прагненням поєднати особисте світовідчуття з національною традицією, а роман «Дон Сегундо Сомбра» є кульмінацією цих пошуків і водночас спробою осмислити образ ґаучо як втілення національного характеру та колективної пам'яті.

Треба зазначити, що роман належить до літератури ґаучо, яка виникла і розвивалася у контексті становлення аргентинської ідентичності. У Рікардо Ґуїральдеса ґаучо постає не лише як соціальний тип, а як архетип, тісно пов'язаний із землею, моральною цілісністю та самодостатністю. Образ ґаучо в аргентинській культурі сформувався як символ вільної людини пампи – напівкочового вершника, який володіє особливою етикою поведінки: честю, хоробрістю, скромністю, мовчазністю та внутрішньою гідністю. Як зауважує автор, ґаучо – це не просто соціальна роль, а культурний і духовний феномен, що втілює ідеалізоване минуле нації.

У романі постійно підкреслюється, що дон Сегундо – це не просто персонаж, а своєрідна культурна метафора, філософ пампи, що існує поза часом. Саме через такого героя, Рікардо Ґуїральдес «зміцнює» образ ґаучо в культурній уяві аргентинців, позбавляючи його лише фольклорної функції й наділяючи екзистенційним змістом. Дон Сегундо, яким його створив Рікардо Ґуїральдес, – це радше міф, ніж людина з плоті й крові, ідеальний ґаучо, символ пампи. Сам автор натякає, що його герой, як видно з його імені *(la sombra* – тінь), таємничий. Очевидно, дон Сегундо – образ, який спочатку з'являється у вигляді символу, лише потім втілюючись у конкретну людину: *«Don Segundo no se parecía a ningún hombre que yo hubiera visto» (Güiraldes, 1955, p. 17) («Дон Сегундо не був схожий на жодну людину, яку я коли-небудь бачив» (Ґуїральдес, 1955, с. 17)).* Така характеристика надає йому майже надприродного статусу – поза межами звичайного людського досвіду. Дон Сегундо показаний як носій національної справжності, зосередження усього істинно аргентинського, уособленого у зраз-

ковому ґаучо. По суті, це погляд із дня сьогоднішнього у день учорашній чи навіть позавчорашній, пошук національного коріння. Про це говорить сама назва роману «Дон Сегундо Сомбра»: *Sombra* іспанською означає «тінь», *Segundo* – другий; герой, виходить, – не просто тінь, а тінь тіні. По суті, в романі мова йде про те, щоб, не відкидаючи необхідності модернізації, берегти традиційні аргентинські риси, які втілені в образі дона Сегундо Сомбри, який уособлює не лише пампу, а й її вічність та незмінність: *«Parecía hecho de campo y de cielo, como una parte de la llanura misma» (Güiraldes, 1955, p. 18) («Здавалося, що він був створений із поля та неба, як частина самої рівнини» (Ґуїральдес, 1955, с. 17)).*

Отже, Дон Сегундо постає як філософ пампи – метафора архаїчного способу буття, що зберігає внутрішню гармонію та зв'язок із природою, попри виклики модерного світу. Це символічна фігура та ідеалізований образ. Через використання метафори тіні та численні порівняння з природними стихіями автор створює образ, що виходить за межі реальності, закріплюючи за ним статус культурного архетипу. Дон Сегундо уособлює фігуру мудрого наставника – мовчазного, але авторитетного. Його поведінка, ставлення до життя і природи формують для протагоніста моральну модель, з якою той себе поступово ототожнює. *«Don Segundo era como un árbol seco, que se resistía a caer» (Güiraldes, 1955, p. 151) («Дон Сегундо був як сухе дерево, що вперто не хотіло падати» (Ґуїральдес, 1955, с. 153))* – метафорично окреслює його незламність і життєву стійкість. Його повсякденні дії мають ритуальний характер: вони не лише навчають героя, а й перетворюють буденність на простір духовного формування. Приклади морального наставництва знаходимо в мовчазній допомозі пораненому ворогу *(«Lo hizo sin decir nada…» (Güiraldes, 1955, p. 137) («Він зробив це, не сказавши ані слова…» (Ґуїральдес, 1955, с. 136))*, спокійному ставленні до втрат і негараздів *(«Así es la vida en la pampa» (Güiraldes, 1955, p. 85) («Таке воно життя у пампі» (Ґуїральдес, 1955, стор. 83))*, відсутності дидактизму і повазі до вибору учня. Ключова теза дона Сегундо: *«Hay que hacerse solo, muchacho» (Güiraldes, 1955, p. 140) («Треба ставати собою самому, хлопче» (Ґуїральдес, 1955, с. 138))* – є своєрідним кредо роману: справжня ідентичність здобувається лише через особистий досвід і власний шлях, філософське прийняття життя без нарікання, повага до внутрішньої свободи іншої людини та віра у самостійне становлення особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ґуїральдес, Р. (1955). Дон Сегундо Сомбра. Буенос-Айрес: Вид-во Миколи Денисюка.
2. Ґуїральдес, Р. (1983). Don Segundo Sombra. Каракас: Arte.
3. Güiraldes, R. (1955). Don Segundo Sombra. Buenos Aires: Mykola Denysiuk Publishing House [in Spanish].

Федоряка Людмила, *канд. філол. наук, доцент,*
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

ЛЕКСИЧНІ ВЕРБАЛІЗАТОРИ ФОРМУВАННЯ «МОЖЛИВИХ СВІТІВ» У ПАМФЛЕТАХ ТОМАСА НЕША

Сучасник Вільяма Шекспіра, відомий єлизаветинський сатирик Томас Неш (1567–1601) – автор численних памфлетів «на злобу дня», першого ренесансного сатиричного роману «Нещасливий мандрівник», кількох поезій та драматичних творів. Письменник зі складною долею і за життя, і тривалий час після смерті, сьогодні зрештою гідно оцінений у зарубіжному і вітчизняному літературознавстві. «Англійський Ювенал» отримав блискучу освіту у коледжі Святого Джона в Кембриджі, набирався досвіду, читаючи історичні книги і перекладні художні твори, переймав манеру письма у своїх визначних попередників. За десять років професійної кар'єри Неш став віртуозним письменником-філологом, сформував свою власну сатиричну поетику і стиль, якими вирізнявся з-поміж колег по цеху. Про специфіку вербалізації Нешевих сатиричних інтенцій наразі, на жаль, мало відомостей. Побіжні згадки про його стиль письма містяться в розвідках, які фокусуються на поетиці його різножанрового доробку. Тож актуальність цієї роботи закономірна.

Більше того, Нешеві притаманний комплекс стилістичних засобів, які видаються навдивовижу продуктивними для формування «можливих світів», під яким розуміються «ті світи, де живуть та діють вигадані авторами персонажі» (Нікульшина, 2010, с. 335). Наразі семантика «можливих світів» у художньому дискурсі розглядається не лише крізь призму морфологічних і синтаксичних, але й лексичних засобів. Памфлети Т. Неша рясніють великою кількістю лексичних засобів, які можуть вважатися вербалізаторами створення «можливих світів». Тож у межах цієї розвідки спробуємо з'ясувати, якими лексичними вербалізаторами він послуговується у своїх памфлетах «Мигдаль для папуги», «Пірс Безгрошовий» та «Плач Христа над Єрусалимом», і які світи він структурує завдяки оригінальному стилістичному арсеналові.

Дослідження стильового малюнку творів Т. Неша слід розпочати із репрезентації двох висновків. Варто передусім розуміти, що у його творчій лабораторії існував постійний взаємозв'язок та взаємовплив між, з одного боку, існуючими на той час мовними стандартами в царині поетики літературного твору, а з іншого, – його власними нововведеннями. С. Р. Менц пропонує назвати стиль Т. Неша «ренесансним скептицизмом» і пояснює, що цей термін означає «поєднання академічного скептицизму Еразма, неоскептицизму Рабле, Корнелія Агріппи, вчення Піррона, Монтеня та Сікста VI» (Mentz, 2001, с. 341). Окрім цього, стилістичний аналіз памфлетів, обраних об'єктом дослідження, дає підстави говорити, що стиль Т. Неша неможливо вважати завершеним і сформованим саме через те, що письменник вибудовував його впродовж усіх творчих літ, тому весь його численний доробок можна вважати прикладом жвавого й натхненного мовного пошуку.

Стилістика Т. Неша – це процес постійного експериментаторства, результатом якого є відсутність навіть двох однакових у стильовому плані творів, присутність у кожному наступному творі модифікацій попереднього, додавання нових прийомів. Після виходу «Анатомії абсурду» (1589), у якій письменник вперше продемонстрував техніку письма, його колишній викладач і колега по перу Ґ. Гарві звинуватив його в тому, що він не спромігся відточити свого власного стилю, а запозичив його в авторитетних попередників (Гарві мав на увазі роман «Евфуес» тогочасного письменника Дж. Лілі). Евфуїзмом після виходу у світ романів Лілі (1579 р. і 1580 р.) стали називати вишуканий літературний стиль, перевантажений риторичними фігурами, метафорами, епітетами, перифразами, але його активно використовували тогочасні літератори. У памфлеті «Дивні новини» Неш відповів Гарві так: «Прочитавши “Евфуеса” ще в Кембриджі, коли я був несвідомим мавпеням, я не заглядав у цю книгу вже років з десять, і наслідування її зараз для мене неприйнятне» (Nashe, 1986, с. 456). Далі Неш продовжував: «Хіба я коли-небудь що-небудь брав у Ґріна чи Тарлтона (автор відомої в ті часи збірки джестів – Л. Ф.), що я маю дякувати їм за все те, що маю зараз? Чи мій стиль схожий на стиль Ґріна, чи мої джести схожі на джести Тарлтона?» (Nashe, 1986, с. 457).

Утім, треба визнати, що упродовж літературної кар’єри письменник так і не зміг повністю втриматися від періодичного використання пишномовного словесного плетива, а найбільш справедливим це твердження є стосовно його ранніх творів. Коли заходить мова про твори «Анатомія абсурду» та «Передмова до «Менафону» Р. Ґріна, то дослідники відзначають, що Т. Неш в них послуговується стильовою домінантою епохи. Е. А. Бейкер стверджує, що в «Анатомії…» вплив евфуїстичної традиції стовідсотковий, а в «Передмові…» він дещо послаблюється (Baker, 1920, с. 157). До речі, цей же дослідник переконує, що її вплив присутній не лише в ранніх, а й у зрілих творах митця (наприклад, у передмовах до «Нещасливого мандрівника»). Р. Б. Маккерроу дорікає Нешеві в тому, що він використовує не лише стиль роману Дж. Лілі, а й майже дослівно переписує цілий абзац із «Евфуесу». Дж. Р. Гіббард звинувачує Неша й у тому, що впродовж літературного шляху він надто часто вдавався до запозичень з творів інших авторів, однак, водночас він і вітає цю творчу знахідку письменника, вважаючи, що Неш «обробляє наявний матеріал по-своєму, застосовує його досить неординарно, комбінує по-різному і отримує абсолютно нову вражаючу якість, що наближує його до життя» (Hibbard, 1962, с. 21).

У подальших творах Нешеві все-таки вдалося перемогти залежність від евфуїзму, виробити і відшліфувати натомість свій власний стиль, у якому чим далі, тим менше зустрічалося пасажів, написаних у манері Дж. Лілі. Більше того, Т. Неш увійшов в історію англійської літератури єлизаветинської доби як неабиякий майстер мовностильової гри, невтомний ініціатор нетрадиційних форм висловлення думки, прихильник словотворення, – загалом, *вправний стиліст,* звершення якого відчутні, передусім, у памфлетній серії «Мигдаль для папуги», «Пірс Безгрошовий», «Плач Христа над Єрусалимом», «Нічні жахи» та антигарвіївських творах «Забирайся геть у Саффрон Валдена» та «Дивні

новини». У цих творах автор висміює соціальні аспекти, моральні вади англійців, засуджує одіозних персоналій, і тим самим структурує художній світ – зіпсований, спотворений, сповнений вад, дефектів і гріхів.

Стиль памфлету «Мигдаль для папуги» дослідник Дж. Р. Гіббард називає «найгіршим з-поміж інших Нешевих творів», але додає, що «його відраза компенсується геніальною фантазією й вигадками» (Hibbard, 1962, с. 43). У цьому памфлеті письменник вперше заявляє про себе як про літератора, який тяжіє до словесної гри, що свідчить про вміння і бажання молодого автора творчо працювати зі словом. Такі лексеми як «demonstrationer», «appealationer» вживаються автором замість нормативних «demonstrator» («людина, яка демонструє»), «a person who appeals» («людина, яка апелює). Критика пуританина Джона Пенрі, якій і присвячений памфлет, опредмечується через ці новостворені слова. Заслуга Неша в контексті залучення до тексту цих оказіоналізмів полягає не тільки в тому, що він вдався до цього першим серед єлизаветинських літераторів, але й у тому, що він відпрацював механізм їхнього залучення до тексту: вони сконцентровані блоками, і саме тому виступають ефективним засобом для сатиричного змалювання світу брехні і підлості, лицемірства і цинізму, в якому живе Дж. Пенрі.

У «Пірсі Безгрошовому» Т. Неш застосовує велику кількість стилістичних прийомів і засобів виразності, які вербалізують його сатиричну рецепцію зображуваного, але коли він акумулює їх, то отримує описові фрагменти гіперболічно-саркастичного характеру. Цього він прагнув ще у «Мигдалі…», але у «Пірсі…» йому це вдалося реалізувати вперше. Він часто структурує доволі масштабні описові епізоди, насичені стилістичними лексичними засобами. Одним із найяскравіших описів, на наш погляд, є фрагмент, у якому в негативному світлі виставляється лихвар: «At length (as fortune served) I lighted upon an old straddling usurer clad in a *damask* cassock *edged with fox-fur*, a pair of *trunk* slops sagging down *like a shoemaker's wallet*, and a *short threadbare* gown on his back, faced with *moth-eaten* budge; upon his head he wore a *filthy coarse* biggin, and next it a garnish of night-caps which a sage button-cap, of the form of a *cow-shard*, overspread very orderly. A *fat* chuff it was, I remember, with a *grey* beard cut short to the stumps, *as though it were grimed*, and a *huge worm-eaten* nose, *like a cluster of grapes hanging downwards.»* (Hibbard, 1962, с. 26).

Використання типових для Т. Неша засобів (атрибутивно-номінативних сполучень, банально-побутових уподібнень та гіпербол) породжує карикатуру або шарж описуваного персонажа, який створено на перетині удаваного й реального. На думку дослідників А. Рауза і Дж. Р. Гіббарда, Нешева манера творення таких описів нагадує почерк його французького сучасника Ф. Рабле, оскільки, за спостереженнями вчених, обидва автори формують гротескний світ із його суперечливим поєднанням дійсного і фантастичного. Дж. Р. Гіббард схвально відгукнувся про майстерність автора памфлету, який створив «реальний» опис за допомогою «ретельно відібраних прикметників, які загострюють увагу на зовнішності людини, і нетрадиційних порівнянь, які створюють уявну реальність, таку, якої б не зміг намалювати жоден єлизаветинський портретист. … Не-

шів лихвар… комічний і страхітливий водночас» (Hibbard, 1962, с. 68–69). Побудовані «на уламках Рабле» громіздкі карикатури, що є характерними для «Пірса Безгрошового», виступають у функції інтенсифікаторів сатиричних інтенцій автора.

У вище процитованому фрагменті із памфлету «Пірс Безгрошовий», як бачимо, Неш із надлишком залучає атрибутивно-номінативні вислови зниженого емоційного тону. Оціночні порівняння, просторічно-образливі перифрази, а також епітети й гіперболи, – це ключові стилістичні прийоми, які засвідчують негативне авторське ставлення до фігуранта, а також пронизують опис гнівним, їдким і знущальним сміхом. Різнобарвна тропіка доповнюється загальновживаними та книжними словами. Подібна інтерференція відбувається в межах однієї сентенції і породжує вельми самобутнє словесне мереживо. За допомогою подібних лексем Нешеві вдається зобразити світ лихваря – огидний і вульгарний, у якому панує жадібність, бруд і моральна деградація.

Стиль «Плачу Христа над Єрусалимом» являє собою продовження початого у «Мигдалі для папуги» експерименту, що проводився Т. Нешем у царині словотворення. В. Р. Девіс влучно зауважує, що в цьому памфлеті «Неш творить дива з активним словниковим запасом англійської мови, бо він прагне назвати власними словами все, про що пише. Він запозичує слова з класичних творів, і змушує старі слова звучати по-новому: іменники робить дієсловами і прикметниками, й більш того, зв’язує їх – щоб отримати нове» (Davis, 1969, с. 214). А. Дж. Кіркман наводить перелік тих слів, які, на його думку, були вигадані Т. Нешем і з’явилися вперше у тексті проаналізованого памфлету. З-поміж інших він сюди відносить, зокрема, «abhorrent», «ambiguity», «devastation», «diminutive», і відзначає, що вдруге ці та інші слова були залучені автором до роману «Нещасливий мандрівник», а вже відтоді стали складовими англійської літературної мови (Kirkman, 1962, с. 324). Варто додати, що означені неологізми використовуються автором виключно з метою творення сатиричного ефекту. Також у «Плачі Христа…» проступають і типові для Неша мовні вподобання – загальновживана лексика, строката тропіка та латиномовні вислови, які однаково ефективно створюють величний світ Єрусалиму і низькопробні побутові сцени з життя Лондону і пересічних англійців останньої декади єлизаветинської доби.

Отже, для реалізації експліцитної сатири автор використовує епітети і гіперболи зниженого тону, просторічні вирази, оказіональні слова і неологізми, перифрази, вдається до розлогих описових характеристик. Тож лексичні вербалізатори, що складають основу сатиричної стилістики Т. Неша, виступають чинниками формування вигаданого художнього світу, в якому панує суспільний розбрат і низька мораль. Лексичні маркери точно відтворюють реальний світ часів Єлизавети, а також інтенсифікують авторську модальність незгоди, протесту і заперечення цього «світу-антиеталону».

ЛІТЕРАТУРА

1. Нікульшина, Т. М. (2010). Теорія можливих світів: логіко-філософський та лінгвістичний аспекти. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики,* 17, 329–339.

2. Baker, E. A. (1920). The History of the English Novel: in 10 vol. V. 2: The Elizabethan Age and After. London: Witherby.

3. Davis, W. R. (1969). Idea and Act in Elizabethan Fiction. Princeton: Princeton University Press.

4. Hibbard, G. (1962). Thomas Nashe. A Critical Introduction. London: Routledge and Kegan Paul.

5. Kirkman, A. J. (1962). Word Coinage. *TLS,* 5, 323–326.

6. Mentz, S. R. (2001). The Heroine as Courtesan. Dishonesty, romance, and the sense of ending in «The Unfortunate Traveler». *Studies in Philology,* 3, 339–359.

7. Nashe, Th. (1985). Pierce Penniless, His Supplication to the Devil. The Works of Thomas Nashe: in 5 vol. Vol. 1, 3–111. Oxford: Basil Blackwell.

8. Nashe, Th. (1956). Strange News. Renaissance England: Poetry and Prose from the Reformation to the Restoration. R. Lamson, H. Smith (ed.). N. Y: W. W. Norton & Co.

Хавкіна Олена, *канд. філол. наук, доцент,*
Національний університет «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна

ФРАЗОВІ ДІЄСЛОВА ЯК ДЖЕРЕЛО ДЕРИВАЦІЇ ІМЕННИКІВ ТА ПРИКМЕТНИКІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Фразові дієслова посідають центральне місце у лексичній системі сучасної англійської мови. Високі показники їх продуктивності, частотності та семантичної багатоманітності перетворюють їх на потужний механізм лексичного зростання. Комбінуючись із прийменниками або прислівниками, дієслівна основа утворює комплексні одиниці, здатні не лише розширювати дієслівний репертуар, а й ініціювати інтенсивні деривaційні процеси в інших частинах мови. Саме фразові дієслова стають ключовим джерелом утворення нових іменників та прикметників, що забезпечує динамічне оновлення словникового складу англійської і зумовлює активне функціонування цих новотворів у різних дискурсивних практиках. Попри помітний обсяг досліджень, присвячених структурі та семантиці фразових дієслів, їх деривaційний потенціал досі описано фрагментарно, що робить поглиблений аналіз цього явища актуальним і науково значущим.

Упродовж останніх десятиліть інтерес учених до фразових дієслів залишається стабільно високим, що підтверджується різноспрямованістю сучасних досліджень. Так, А. Ленш аналізує редуплікацію як один із продуктивних механізмів словотвору, що сприяє появі нових фразових дієслівних конструкцій (Lensch, 2018). К. Соренсен, у свою чергу, зосереджує увагу на історичній динаміці номіналізації: на підставі корпусних даних дослідник доводить, що перші іменники, утворені від фразових дієслів, фіксуються наприкінці XVIII – на початку XIX ст. (Sørensen, 1986). Отже, попередні роботи охоплюють як когнітивно-словотвірні механізми, так і діахронний вимір цього явища, однак комплексне вивчення деривaційного потенціалу фразових дієслів (зокрема в аспекті творення прикметників) усе ще потребує подальшого системного аналізу.

В українському мовознавчому просторі англійські фразові дієслова переважно розглядаються крізь призму їх семантики, когнітивної організації та пе-

рекладознавчої еквівалентності. Дослідження О. С. Воробйової, зосереджене на деривaційній природі цих одиниць, демонструє кореляцію між постпозитивними компонентами англійських фразових дієслів руху та префіксами у складі відповідних українських дієслів-еквівалентів (Воробйова, 2019). О. І. Ванівська, аналізуючи аспектуальне значення інхоативності, класифікує типи постпозитивних елементів та простежує жанрову варіативність фразових дієслів у писемному й усному дискурсах; дослідниця підкреслює, що їхнє стилістичне навантаження безпосередньо корелює з аспектуальними семами (Ванівська, 2013, с. 49). Попри ці напрацювання, деривaційний потенціал фразових дієслів у творенні іменників та прикметників в українських студіях окреслено лише фрагментарно, що зумовлює *актуальність* нашого дослідження. Подібні наукові розвідки мають значення як для теоретичної лінгвістики, так і для практики викладання англійської мови.

Метою дослідження є комплексний аналіз деривaційних механізмів, за допомогою яких фразові дієслова утворюють іменникові та прикметникові лексеми, а також характеристика їхніх структурно-семантичних і функціонально-стилістичних параметрів у сучасному англомовному дискурсі. Для реалізації цієї мети передбачено вирішення таких завдань: 1) уточнити термінологічну сутність і класифікаційні ознаки фразових дієслів; 2) описати провідні моделі номінативної деривації іменників і прикметників від фразових дієслів; 3) визначити функціонально-стилістичний спектр та жанрову варіативність отриманих дериватів.

Фразові дієслова (phrasal verbs) утворюють окремий клас лексичних одиниць англійської мови, у яких дієслівна основа поєднується з постпозитивним елементом – прийменником або прислівником. Від такої комбінації виникає нове, нерідко ідіоматичне чи переносне значення, що не зводиться до простої суми компонентів. За структурно-семантичними параметрами розрізняють три основні різновиди:

1) прості фразові дієслова – постпозитивний елемент лише модифікує або суттєво змінює початкове дієслівне значення, наприклад*: look up, take away;*

2) фразові дієслова з роздільним об’єктом – постпозитивний компонент може відокремлюватися прямим або непрямим додатком, наприклад: *look something up, put someone down;*

3) фразові дієслова з подвійним постпозитивним елементом – структура містить два прийменникові чи прислівникові складники, наприклад: *catch up with, get along with).*

Висока деривaційна потенція фразових дієслів проявляється у регулярному формуванні іменникових і прикметникових похідних, які швидко лексикалізуються та функціонують у всіх стильових регістрах сучасної англійської мови – від розмовного до науково-професійного. Нижче наведено характерні приклади іменників, утворених на базі таких дієслівних конструкцій.

1. *to break down* (ламатися) → *breakdown* (поломка в широкому сенсі): *The breakdown of the car caused a long delay. She had a nervous breakdown after months of stress. The breakdown gang quickly towed the truck.*

Утворений іменник *breakdown* демонструє семантичний зсув від процесу *(«ламатися»)* до результату чи стану *(«поломка», «криза»).* Крім прямого технічного значення, лексема розширює сферу вживання, позначаючи психологічний розлад *(nervous breakdown)* і навіть спеціалізовані професійні реалії *(breakdown gang).* Отже, перехід дії до результату супроводжується метафоричним та функціональним розширенням змісту.

2. *to set up* (встановлювати) → *set-up / setup* (встановлення; будова, структура; пристрій; становище): *The set-up of the new system took several hours. The whole setup is getting worse. The new audio set-up sounds amazing. The company's setup allows for flexible remote work.*

У деривативному іменнику *set-up / setup* значення знову переноситься з дії «встановлювати» на її результат: «інсталяція», «конфігурація» чи «пристрій». Полісемантична лексема охоплює і процес *(the set-up of the new system),* і підсумок *(audio set-up),* а також абстрактні значення «структура» чи «організаційний формат» *(company's setup),* що засвідчує її жанрову гнучкість, а також широке стилістичне й дискурсивне охоплення.

3. *to take off* (злітати) → *take-off* (злет, відрив від землі): *The take-off of our plane was delayed due to bad weather.*

У сучасному сленгу значення розширюється до «раптового успіху, стрімкого зростання»: *Her chocolate cups had a sudden take-off after going viral online*).

4. *to check in* (реєструватися) → *check-in* (реєстрація, позначка про прибуття).

У цифрових сервісах це значення розширюється до «онлайн-реєстрації» або регулярної позначки присутності / статусу: *Online check-in opens 24 hours before departure. Her daily check-in with the remote team kept everyone aligned.*

Отже, іменник *check-in* демонструє семантичну стабільність базового значення, водночас адаптуючись до нових комунікативних практик (авіаційних, готельних, корпоративних і цифрових).

Нижче наведемо приклади прикметників, утворених від англійськомовних фразових дієслів.

1. *to break down* (ламатися) → *broken-down* (зламаний, розбитий): *The broken-down truck blocked the road.*

Прикметник може вживатися й в переносному значенні – «розбитий», виснажений, для опису людини або системи в кризовому стані: *He looked like a broken-down man after years of hard work.*

2. *to wear out* (зношуватися) → *worn-out* (поношений, зношений): *She threw away her worn-out shoes.*

Може вживатися в переносному значенні – «стомлений, виснажений» для опису емоційного стану: *The worn-out employees demanded better working conditions.*

3. *to burn out* (вигоріти) → *burnt-out* (випалений, перегорілий): *The firefighters inspected the burnt-out building after the blaze.*

У переносному значенні може нести семантику емоційного виснаження: *Many burnt-out workers are seeking new career paths.*

4. *to leave over* (залишати) → *left-over* (залишений, невикористаний; недоїдений, недопитий): *There are some left-over pieces from yesterday's meal.*

Щодо особливостей уживання іменників та прикметників, утворених від фразових дієслів, вони характеризуються високою частотністю у розмовному мовленні, публіцистичних текстах і бізнес-комунікації. Такі деривати сприяють формуванню природного, динамічного висловлення, ефективно передаючи реальні процеси чи стани у компактній та лексично насиченій формі.

Проаналізовані фразові деривати актуалізують емотивно-образні характеристики англійського висловлення, підвищуючи його експресивність, динамічність і стилістичну насиченість. Їхня здатність компактно передавати фізичні або психологічні стани сприяє створенню яскравих комунікативних образів, як у прикладах: *The burnt-out manager finally decided to resign; After a quick set-up, the party was ready to start.* Водночас іменникові та прикметникові деривати виконують функцію економії мовних засобів, дозволяючи стисло передавати складні поняття без розгорнутих описів: *There was a major breakdown in negotiations; Please proceed to the check-in counter.* Отже, використання таких лексичних одиниць сприяє ефективній організації мовлення та його стилістичному збагаченню.

Досліджувані мовні одиниці також характеризуються активним вживанням у різних стильових регістрах:

- у розмовному мовленні: *The break-off with his girlfriend completely shattered him;*
- у науково-технічних текстах: *The engine suffered a breakdown due to overheating;*
- у публіцистиці: *The political set-up was questioned by the opposition.*

Отже, результати дослідження засвідчують, що сучасна англійська мова перебуває на етапі активного лексичного оновлення, зокрема шляхом деривації іменників та прикметників від фразових дієслів. Фразові деривати, завдяки своїй структурній гнучкості та семантичній місткості, забезпечують варіативність і динамізм мовлення в різних комунікативних регістрах – від розмовного до офіційно-ділового. Іменники та прикметники, утворені на базі фразових дієслів, виконують важливі номінативні, експресивні та стилістичні функції, сприяючи економії мовних засобів і підвищенню комунікативної ефективності. Номіналізовані одиниці часто закріплюються у словникових ресурсах і поступово втрачають прозору мотивацію від вихідних дієслів, набуваючи статусу самостійних лексичних одиниць у системі сучасної англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ванівська, О. (2013). Фразові дієслова в англійській мові як засіб вираження аспектуального значення інхоативності (на матеріалі BNC). *Молодь і ринок*, 10, 46–50.

2. Воробйова, О. С. (2019). Фразові дієслова в англійській мові: деривація і переклад. *Закарпатські філологічні студії*, 10(2), 41–45.

3. Lensch, A. (2018). Fixer-uppers. Reduplication in the derivation of phrasal verbs. Exact Repetition in Grammar and Discourse. Köln, 158–181.

4. Sorensen, K. (1986). PHRASAL VERB INTO NOUN. *Neuphilologische Mitteilungen*, 87(2), 272–283. URL: https://www.jstor.org/stable/ 43343740

Харитонова Олена, *старший викладач,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ЯК ПОКРАЩИТИ УСНЕ РОЗУМІННЯ ТА ГОВОРІННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Часто студенти, що вивчають іноземні мови, стикаються з певними складнощами в розумінні почутого або труднощами під час власного усного мовлення. Щоб подолати ці проблеми, у процесі викладання іноземної, зокрема французької мови, варто слухати на заняттях уривки з радіопередач французькою мовою. Деякі онлайн-радіостанції також діляться стенограмами своїх програм. Варто спробувати слухати, не читаючи стенограми, але якщо виникають труднощі з розумінням, можна слухати подкасти та читати стенограму одночасно. Потім, поступово, у міру покращення розуміння тексту на слух, виявиться, що більше не буде потреби читати підрядний переклад під час прослуховування підкастів. Ось перелік деяких франкомовних радіостанцій: rfi.fr, RTL, Europe1, Francetvinfo, Franceculture. До того ж багато сучасних французьких підручників теж пропонують аудіовправи для розуміння почутого саме на базі радіорепортажів, бесід, дискусій. Зокрема підручники французької мови «Edito», «Alter Ego» пропонують в кожному розділі низку тематичних записів з архівів радіо, які відповідають рівню підготовки згідно із заявленою тематикою, кількістю лексичних одиниць та граматичних навичок.

Також можна практикуватися, слухаючи французькі пісні та читаючи тексти, або навіть дивитись фільми з субтитрами. Якщо перегляд фільму французькою ще занадто складний, можна віддати перевагу короткометражним фільмам. Освітня платформа «TV5 Monde Apprendre le français» пропонує велику кількість короткометражних фільмів для рівня від A1 до B2 з різними вправами до кожного фільму.

Також інтернет пропонує великий асортимент аудіокниг: https://clicfle.com/index.php/2019/12/29/livres-audio-gratuits/.

Варто не лише слухати аудіокниги певних романів французькою мовою, але й стежити за сюжетом, спираючись на текст твору. Все це дозволяє студентам покращити розуміння та висловлювання, особливо вимову. Також не менш важливо не тільки слухати, але й повторювати почуте. Під час прослуховування подкастів в інтернеті потрібно повторювати будь-які слова, фрази чи речення, читання яких здається важким. На YouTube можна знайти безліч відео для практики словникового запасу, французьких виразів, французької мови в контексті та покращення вимови: можна зупинити відео та повторювати скільки завгодно разів. Важливо використовувати ці ресурси під час занять та для домашніх завдань. Це урізноманітнює навчальну рутину та мотивує до засвоєння знань.

Під час вивчення нового слова доречно використовувати його, вводячи у речення якомога частіше, адже це значно полегшує запам'ятовування. Створення тематичних словників у застосунку Quizlet дозволяє дуже ефективно засвоювати лексику, додаток автоматично генерує велику кількість контекстових

тренувальних вправ і завдань для контролю, повторюючи слова, що засвоєні гірше, частіше і в більших варіаціях, до повного засвоєння.

Дуже бажано чути себе і бачити свої помилки у мовленні. Для цього доволі ефективним методом є запис власного читання чи говоріння з подальшим прослуховуванням. Зараз ця функція є доступна у всіх смартфонах, у багатьох соціальних мережах.

Також має суттєвий вплив правильний підбір рівня аудіодокумента. Він повинен відповідати рівню знань учня, студента або бути трохи складнішим. У разі виникнення проблем розуміння суцільного мовного потоку сучасні технічні засоби дозволяють сповільнити темп мовлення, прослухати незрозумілу частинку кілька разів.

Дуже гарно показало себе вивчення лексики у діалогах, особливо, якщо до діалогічного мовлення додати жестикуляцію, виразну вимову, створити невимушену мовну ситуацію. Адже щоб заговорити – необхідно говорити. Дуже добре, аби студенти мали можливість говорити з автентичними співрозмовниками, дослухались до мовних кліше, відчували мову, мали можливість бути виправленими носієм мови. Для цього потрібно шукати кореспондентів у мережі для безкоштовної практики. Також існують мовні клуби, які об'єднують молодь, що вивчає мову і, зазвичай, проводяться досвідченими викладачами, часто – носіями мови.

Вивчення мови потребує терпіння, впевненості і наполегливості. Чим більше студенти практикують, тим впевненіше вони говорять і спілкуються у заданих мовних ситуаціях. Тому кількість мовних вправ може бути необмеженою, як і їх тип. Це можуть бути вправи на заповнення лакун у фразах чи тексті, поєднання синонімічних, антонімічних слів чи словосполучень, видалення невідповідних слів чи понять із ряду запропонованих, імітація певної моделі на основі інших лексичних одиниць, побудова синонімічних або антонімічних рядів лексичних одиниць, повторення інформації з поступовим додаванням нової, зі збільшенням кожного разу обсягу висловлювання, постановка питань і відповіді на них, у тому числі – постановка різних типів питань, відтворення послідовності реплік у діалогах, побудова діалогів у запропонованій мовній ситуації на основі базової вивченої лексики, формування власного тематичного висловлювання.

Для довготривалого і значного прогресу у мові не варто надто поспішати, потрібно рухатись поступово, вивчити основи граматичних конструкцій, набути впевненості у правильності свого говоріння, перш ніж навчитись говорити швидко, не допускаючи занадто багато помилок. Тож краще говорити повільно, але впевнено, не поспішати. Плавність і швидкість прийдуть із часом, кількість обов'язково переросте у якість, послідовність та наполегливість зрештою принесуть результат.

Часто трапляється, що спікер не може згадати слово, замовкає, панікує і не може продовжити говорити. У таких випадках не варто зациклюватись на слові, якого бракує, потрібно перефразувати речення, знайти інший спосіб висловити свої ідеї, складати короткі речення, використовувати простіші дієслова чи вира-

зи. Для того щоб збагатити і розширити свій вокабуляр, потрібно продовжувати практикувати мову, слухати, читати, дивитись автентичні фільми. Щоденна практика сприяє збільшенню словникового запасу, засвоєнню структур та виразів.

Гарною вправою для поєднання письмового висловлювання з усним розумінням та висловлюванням є диктант. Написання диктантів дозволяє покращити письмо, поліпшити орфографію, граматику і змінювання дієслів, і дає можливість асоціювати слово за його вимовою.

Отже, тільки у поєднанні різноманітних методик викладання та за наявності постійних зусиль і достатньої мотивації тих, хто навчається, можливе успішне усне розуміння та говоріння іноземною мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Michel Guilloux, Cécile Yerry, Sylvie Pons, Lucile Chapiro (2016). Alter ego – Méthode de français 5.Paris: Hachette Livre.
2. Elodie Heu, Myriam Abou-Samra, Marion Perrard, Cécile Pinson (2018). Le nouvel Edito. Méthode de français pour drands adolescents et adultes, niveau B1. Paris: Didier.
3. ClicFLE. URL: https://clicfle.com/index.php/2019/12/29/livres-audio-gratuits/

Чекарева Євгенія, *д-р філол. наук, доцент,*
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРЕФІКСАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ ДІЄСЛОВА COMPETO)

Дослідження специфіки прийменникової префіксації у латинській мові залишається актуальною науковою проблемою і має важливе значення для подальшого вивчення словотвору як у латинській, так і в романських мовах. Специфіка словотвору на матеріалі класичних мов на сьогодні залишається недостатньо дослідженою, особливо з погляду сучасного розвитку лінгвістичної думки, зокрема у плані встановлення зв'язку процесів словотвору з процесами номінації, визначення когнітивних засад утворення похідних слів в лексико-семантичній системі класичних мов.

Мета роботи полягає у дослідженні латинських похідних дієслів із прийменником-префіксом з погляду збереження або переосмислення первинного значення десигнатора (дієслова) та форматора (префікса прийменникового походження).

Похідне слово – це складне утворення, результат ментальних операцій, що відбиває зв'язок між предметами і явищами дійсності. Похідне слово – це одночасно продукт словотвору (має формально-семантичні зв'язки з твірною лексичною одиницею і належить до певного словотвірного типу) і лексики (має синонімічні, антонімічні, омонімічні відношення з іншими словами). Тісний зв'язок словотвору і лексики підсилюється тим, що поповнення словника відбувається більшою мірою за рахунок словотвору (Альошина, 2010, с. 624).

Похідне слово є складним комплексним утворенням, результатом міжкатегоріальної взаємодії різних частин мови. З погляду змістовної сторони похідних, їх можна визначити як такі, що позначають предмети через виявлення того чи іншого зв'язку між певними об'єктами дійсності.

Отже, якщо відтворити достатню кількість словотвірних кореляцій, то можна робити висновки стосовно характеру смислових зв'язків, які встановлюються у кожній окремій словотвірній моделі, а також стосовно форм реалізації цих зв'язків.

Процеси номінації та позначення у мові неможливо звести лише до називання окремих елементів дійсності. Паралельно постійно відбуваються процеси називання подій. Відповідно знакові одиниці можуть бути розділені на знаки-назви та знаки-повідомлення. З погляду синхронії знаки-повідомлення спираються на знаки-назви; з погляду діахронії можна припустити, що знак-назва базується на знаку-повідомленні (Колоколова, 2010, с. 82).

Головним завданням власне лінгвістичного аспекту номінації є вивчення засобів і способів найменування окремих елементів дійсності та позначення цілісних подій.

У латинській мові з двох видів морфологічного словотвору – афіксації та складання основ – найбільш продуктивним є перший спосіб, тобто утворення нових слів за допомогою префіксів та суфіксів.

Префіксація – дуже важливий засіб словотвору. Префікси у латинській мові мають спільне походження з прийменниками. Як правило, прийменники у ролі префіксів зберігають свої основні значення, які більше оприявнюються у сполученні з дієсловами, ніж з іменами. Похідні імена, окрім основних значень, часто набувають переносних, утворених у процесі взаємодії значень прийменника та продукуючого слова.

Відомо, що семантика дієслівних префіксів та, виходячи з цього, префіксальних дієслівних утворень визначається належністю дієслів до тієї чи іншої лексико-семантичної групи. Особливо наочно це виявляється у сфері багатозначних дієслів, які належать до лексико-семантичних груп просторової локалізованості та руху (Сенів, 1997, с. 189–195).

Семантичні відношення між продукуючими та похідними префіксальними дієсловами зводяться лише до неповної (часткової) семантичної співвіднесеності. Це означає, що похідні слова засвоюють не всі без виключення лексичні значення продукуючих, а лише деякі з них. Це пояснюється розвиненою системою багатозначності досліджених вихідних дієслів. За однозначності чи небагатозначності вихідних дієслів можлива їх повна семантична співвіднесеність з похідними утвореннями.

В «ідеальній» абстрактній схемі будь-яке похідне (або складне) слово, побудоване за певною моделлю, повинне становити не більше, ніж суму значень складових елементів. На практиці та чи інша модель реалізується в мові у словах різноманітних конкретних значень та відтінків значень, які накладаються на системне (точніше, структурне) значення та закріплюються мовним узусом, нормою. Норма надає слову індивідуальності, ідіоматичності, закріплює в ньому наявні семантичні зміни.

Наприклад, дієслово *competo* складається з десигнатора *peto* та форматора *com*.

Слово *peto* має десять лексичних значень: 1) намагатися, прагнути, шукати, домагатися; 2) просити, вимагати; 3) *юр*. мати або пред'являти претензію; 4) діставати, отримувати; 5) звертатися; 6) кидатися, спрямовуватися, нападати; 7) загрожувати; 8) направлятися, відправлятися; 9) летіти, злітати; виливатися, ринути; підноситися, здійматися; 10) підходити, наближатися.

Прийменник *cum* (у цьому разі – *com*-) у ролі префікса має п'ять лексичних значень: 1) з, разом (нарівні) з, на, одночасно з, слідом за; 2) з, у супроводі, разом із, спільно з, у союзі з; 3) за допомогою, за посередництвом, за умов, за обставин; 4) з, проти (битися з); 5) у, при, з (в одязі, з п'ятьма ногами).

У процесі словотвору дієслово *competo* отримало сім лексичних значень: 1) разом домагатися, добиватися, прагнути; 2) сходитися, зустрічатися; 3) траплятися; 4) збігатися у часі; 5) відповідати, підходити, узгоджувати; 6) бути придатним, здатним; 7) *юр*. вимагати згідно з законом.

Порівнюючи значення продукуючих десигнатора та форматора з лексичними значеннями похідного слова *competo* ми бачимо, що продукуючими у цьому разі є чотири значення десигнатора та всі п'ять значень форматора (див. у таблицю 1).

Таблиця 1

Дієслово *competo*

cum / *peto*	1) з, разом (нарівні) з, на, одночасно з, слідом за	2) з, у супроводі, разом із, спільно з, у союзі з	3) за допомогою, за посередництвом, за умов, за обставин	4) з, проти (битися з)	5) у, при, з (в одязі, з п'ятьма ногами)
1) намагатися, прагнути, добиватися, шукати, домагатися	1) разом домагатися, добиватися, прагнути				6) бути придатним, здатним
2) просити, вимагати					
3) *юр*. мати або пред'являти претензію				7) *юр*. вимагати згідно із законом	
4) діставати, отримувати					
5) звертатися					
6) кидатися, спрямовуватися, нападати					
7) загрожувати					
8) направлятися, відправлятися	4) збігатися (у часі)	2) сходитися, зустрічатися	3) траплятися		
9) летіти, злітати; виливатися, ринути; підноситися, здійматися					
10) підходити, наближатися	5) відповідати, підходити, узгоджувати				

Зазначимо, що деякі значення десигнатора *peto* взагалі не були використані у процесі словотвору і не утворили похідного слова: 1) просити, вимагати; 2) діставати, отримувати; 3) звертатися; 4) кидатися, спрямовуватися, нападати; 5) загрожувати; 6) летіти, злітати; виливатися, ринути; підноситися, здійматися.

Цей факт можна пояснити тим, що для вказаних значень існують більш уживані синонімічні слова. Так, наприклад, для значення *2) просити, вимагати* маємо слово *posco, poposci, ere*; для значення *4) діставати, отримувати* – слово *capio, cēpī, captum, ere* і т. д.

Від дієслова *competo* утворилося 4 іменники: competentia ae *f;* competitio, onis *f;* competitor, oris *m;* compitum, i *n.*

Кожне з цих слів отримало певні лексичні значення від продукуючого:

1) від *competo* – разом домагатися, добиватися, прагнути утворилися: competitio – змагання; competitor – претендент, суперник, конкурент;

2) від *competo* – сходитися, зустрічатися: competentia – поєднання, зв'язок; compitum – перехрестя, роздоріжжя;

3) від *competo* – збігатися (у часі): competentia – узгодженість частин, відповідність, симетрія; competentia – (*sc.* siderum) комбінація небесних світил;

4) від *competo* – відповідати, підходити, узгоджувати: competitio – угода, згода;

5) від *competo* – *юр*. вимагати згідно з законом: competitio – *юр*. законна претензія, вимога; competitor – позивач, скаржник.

Серед цих похідних слів форматор *cum-* вплинув на похідне значення так:

1) від значення *cum* – з, разом (нарівні) з, на, одночасно з, слідом за: competentia – узгодженість частин, відповідність, симетрія; competentia – (*sc*. siderum) комбінація небесних світил; compitum – перехрестя, роздоріжжя;

2) від значення *cum* – з, у супроводі, разом із, спільно з, у союзі з: competentia – поєднання, зв'язок; competitio – угода, згода *Sid;*

3) від значення *cum* – з, проти (битися з): competitio – змагання *Ambr.;* competitio – *юр.* законна претензія, вимога *CTh;* competitor – претендент, суперник, конкурент *C, L, Q etc.;* competitor – позивач, скаржник.

Після розгляду впливу десигнатора та форматора на значення похідних слів, можна стверджувати, що частина похідних слів зазнала більшого впливу десигнатора, настомість інша частина цих слів – форматора. Наприклад, у слові *competitor – позивач, скаржник* значення *cum – з, проти (битися з)* майже не вплинуло на значення похідного *competitor,* у той час як значення *peto – юр. мати або пред'являти претензію* повністю зберіглося.

Отже, значення похідного слова складається не лише зі значень його продукуючої основи та морфем, але також виявляється у процесі їх взаємодії.

Характерною рисою семантики будь-якого словотвірного префікса є здатність звужувати, конкретизувати значення продукуючої основи. Зазначена властивість префікса обумовлена наявністю в нього визначеного лексичного значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альошина, І. Г. (2010). Форма і зміст похідного слова (на матеріалі словотвірних гнізд латинської і сучасних романських мов). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія: Мовознавство. Літературознавство,* 910(60), ч. 1, 623–627.
2. Колоколова, А. О. (2010). Лінгвокогнітивний аспект дослідження вторинної номінації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія: Мовознавство. Літературознавство,* 910(60), ч. 1, 184–187.
3. Сенів, М. Г. (1997). Функціонально-семантичний аналіз системи просторових і часових відношень (на матеріалі латинської мови). Донецьк: Донеччина.
4. The Oxford Latin Dictionary (2012). Oxford: Oxford University Press.

Чернілевська Яна, *асистент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ШТУЧНІ МОВИ У ФЕНТЕЗІЙНОМУ ТЕКСТІ. ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, РОЛЬ У СВІТОБУДОВІ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

Вступні зауваження. Мова – це не лише засіб комунікації, а й фундаментальний елемент, що формує наше сприйняття світу, структурує мислення та зберігає культурну пам'ять. Як зазначив Анатолій Івченко у Тлумачному словнику української мови: «мова – це система словесного вираження думок, яка має певну звукову та граматичну будову і є засобом спілкування в людському суспільстві» (Івченко, 2002, с. 246). У реальному світі мови виникають, еволюціонують і зникають під впливом численних соціальних, політичних та культурних чинників.

У художній літературі, особливо у жанрі фентезі, мова набуває особливого значення. Автори створюють вигадані світи з унікальними культурами, історіями та расами. Для надання цим світам автентичності вони часто розробляють штучні мови. Такі мови не лише є засобом комунікації між персонажами, а й виступають як інструмент світобудови, та відображають особливості культури та історії вигаданих народів.

Проте, незважаючи на активне застосування штучних мов у літературі, лінгвістика зазвичай не розглядає їх як повноцінний або пріоритетний об'єкт дослідження. Чимало мовознавців ставляться до знання таких мов із певною часткою скепсису, вважаючи їх радше курйозом або вторинним явищем, аніж предметом серйозного наукового аналізу (Мацько, 2018).

Класичним прикладом важливості штучних мов є творчість Дж. Р. Р. Толкіна, який, будучи філологом, створив мови ельфів – квенья та сіндарин. Його лінгвістичні розробки стали основою для побудови цілого міфологічного світу. Інші автори, такі як Джордж Р. Р. Мартін з дотракійською та валірійською мовами у «Пісні льоду й полум'я», або Роберт Джордан з старою мовою у «Колесі

Часу», демонструють, що штучні мови збагачують наратив і додають реалізму вигаданим світам.

Окрему увагу заслуговує проблема перекладу таких мов. Правильне відтворення штучної мови у перекладі відіграє ключову роль у збереженні авторського задуму та стилістичної єдності тексту. Невдалий або поверхневий переклад може спотворити образ вигаданого світу і негативно вплинути на сприйняття твору читачами.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу до штучних мов як важливого елементу художнього моделювання фентезійних світів, їхньою здатністю формувати унікальну культурну, етнічну та наративну ідентичність вигаданих народів, а також недостатнім рівнем їхнього опрацювання в межах лінгвістичної та перекладознавчої науки. Особливої уваги потребує проблема адекватного перекладу таких мов, що є надзвичайно складним і водночас ключовим завданням, оскільки саме переклад забезпечує цілісне сприйняття твору в іншомовному культурному контексті.

Метою дослідження є аналіз лінгвістичних особливостей штучних мов у фентезійній літературі, зокрема їх ролі у формуванні художніх світів, створенні автентичності вигаданих культур та народів, а також вивчення проблеми перекладу таких мов, з акцентом на збереження авторського задуму, семантичної глибини та стилістичної єдності тексту.

Виклад основних положень. Варто зазначити, що, аби створити цілісний фантастичний світ, автору необхідно хоча б частково опрацювати мови вигаданих світів. Адже вигадані мови, навіть на своєму базовому рівні, сприяють поглибленню образу культури, звичаїв та мислення народу та роблять наратив багатшим. У фентезійній літературі рівень використання вигаданих мов може значно відрізнятися: від побіжної згадки про їх існування у вигляді одиничного лінгвоніма до детального представлення словникового складу, граматичних правил і функціональної ролі мови в межах вигаданого світу. Назва такої мови може бути окремим власним іменем або походити від назви народу, раси чи групи, яка нею послуговується (Бойко, 2021, с. 100). Так штучна мова Quenya (квенья) з книги «Володар Перстнів» – це була «висока» або класична мова ельфів, яку використовували нолдори та ваньяр у Валінорі, в основі цієї мови лежали такі мови, як фінська, латина, італійська, іспанська. Приклад використання мови з тексту: *Auta i lóme! – «The night is passing!» – Ніч минає, Valar valuvar. – «The will of the Valar will be done.» – «Воля Валар буде виконана».*

Sindarin (сіндарин) розмовна мова ельфів, які залишилися в Середзем'ї й не вирушили до Валінору. Вона стала основною мовою спілкування серед ельфів у Середзем'ї, в основі сіндарину були такі мови, як валійська, давньоанглійська та давньоскандинавська мови. Ось приклад використання мови у романі: *Mellon nîn! – My friend! – Мій друже!, Telin le thaed. Lasto beth nîn, tolo dan nan galad. – I come to help you. Listen to my word, come back to [the] light/radiance – Я прийшов, щоб допомогти тобі. Послухай моє слово, повернися до світла*. На сьогодні мови квенья та сіндарин здобули широку популярність серед шанувальників саги «Володар Перстнів», і тепер існує чимало матеріалів та підручників, які дають змогу охочим спробувати їх опанувати.

Наступна сага, де є створені штучні мови такі як дотракійська та валірійська у книзі «Пісні льоду й полум'я» Джорджа Р. Р. Мартіна. Напевно, більшість фанатів знають цю фразу *«Valar Morghulis»* – «Всі люди смертні», проте мало хто здогадується, що Мартін не планував створювати мову, він вигадав лише кілька фраз та більше нічого не планував створювати. Тому творцям серіалу довелось шукати лінгвіста, це був Девід Дж. Петерсон, який спочатку створив дотракійську мову – мова воїнів вершників, що заселяли береги Дотракійського моря. Згодом було створено підручник, з вивчення цієї мови Living language Dothraki book, а пізніше була створена валерійська мова – яка граматично схожа на англійську та мови романо-германської групи, наприклад: *Azantys ābra issa – The knight is a woman – «Лицар – жінка»,* де issa виконує таку ж функцію, як is в англійській мові або ж *Миña iksa – You are the mother – «Ти – матір»* – де iksa – це are, також варто зазначити порядок слів, схожий на англійський, де допоміжні дієслова йдуть після іменників.

Також варто згадати письменника Р. Джордана та його сагу «Колесо часу». У книгах також існує мова вигадана письменником, яка має назву Old Tongue в перекладі «стара мова». Мова подібна до сучасної англійської мови, у ній можна побачити випадки відмінювання іменників та прикметників, які використовуються для утворення множини відповідного слова та незрозуміло, чи є вони пережитком більш складної системи відмінювання чи просто є поодиноким явищем. Також невідомо скільки існує груп прикметників та розрядів іменників. Загалом у романах Джордан нечасто використовував стару мову, можна навести декілька прикладів: *Dovie'andi se tovya sagain. – It's time to toss the dice – «Час кинути кості», Sa souvraya niende misain ye. – I am lost in my own mind – «Я загублений у власних думках».*

Проблема перекладу штучних мов у фентезійній літературі є однією з найбільш складних та важливих у процесі адаптації творів для іншомовних аудиторій. Штучні мови, створені авторами для вигаданих світів, виконують не лише функцію комунікації між персонажами, а й слугують потужним інструментом для передачі культурних, історичних та ідеологічних аспектів вигаданих народів. Під час перекладу штучних мов особливу роль відіграє збереження їхнього стилістичного характеру та унікальних мовних особливостей, адже будь-яка неточність або спрощення може значно вплинути на сприйняття читачами вигаданого світу. Тому у своїй роботі Л. Андрейко видліяє дві стратегії перекладу, одомашнення та очуження (Андрейко, 2015, с. 8). Коли перекладач обирає стратегію очуження, він зосереджується на збереженні особливостей оригіналу. Такий метод зазвичай відображає історичну добу та змушує читача не пристосовуватись до тексту, а навпаки наближує читача до специфіки оригіналу, тому перекладач обирає стратегію транскодування. Наприклад: *Kisha vastoki vos alikh hrazefi ido m'adori shiqethi – Кіша ватсокі вос аліх хразефі ідо мадорі шікеті –* та може додавати внизу переклад українською *«Не будемо більше говорити про дерев'яних коней чи залізні стільці».*

Застосовуючи стратегію одомашнення, перекладач орієнтується насамперед на мовні норми та культурні особливості цільової аудиторії. Для цього він

вдається до таких методів, як вільний переклад, парафраз, імітація, а також активно використовує адаптації та компенсаторні засоби. У результаті такий переклад позбавлений мовної специфіки оригіналу, історичних реалій та культурного контексту. Наприклад: *Taoba līris – «Хлопчик усміхається».* У виносці перекладач може просто прикріпити оригінал.

Отже, вибір між стратегіями одомашнення та очуження під час перекладу штучних мов у фентезі суттєво впливає на збереження автентичності вигаданого світу. Стратегія очуження сприяє глибшому зануренню в атмосферу твору, тоді як одомашнення полегшує сприйняття тексту, але водночас може прибрати культурний контекст. Тому перекладачеві необхідно ретельно зважувати, яку стратегію обрати, все залежить від функції вигаданої мови в конкретному фрагменті твору.

Висновки. Штучні мови у літературі жанру фентезі – це не просто вигадка для прикрашання тексту, а глибокий засіб моделювання альтернативних світів. Вони допомагають створити правдоподібну й насичену культурну реальність, розкриваючи особливості вигаданих народів – їхнє мислення, традиції, спосіб життя. Завдяки мовам, ці світи стають переконливішими, а персонажі – більш живими. Твори таких авторів, як Толкін, Мартін і Джордан, демонструють, що мова – це основа не лише спілкування, а й цілого художнього всесвіту. Саме через мову формується глибина наративу й унікальність вигаданих цивілізацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейко, Л. В. (2015). Стратегії очуження та одомашнення при перекладі інтертекстуальних одиниць в художньому творі. *Філологічні трактати, 7*(3), 7–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2015_7_3_3

2. Бойко, О. О. (2021). Вигадані мови у фентезі як текстотвірний елемент. *Одеська лінгвістична школа: траєкторії досліджень,* 99–105.

3. Івченко, А. О. (2002). Тлумачний словник української мови. Харків: Фоліо. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000022092

4. Мацько, О. С. (2018). Штучна мова як особливість жанру фентезі. *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації: збірник наукових праць,* 258–261. URL: http://eprints.zu.edu.ua/28326/ (дата звернення: 30.04.2025).

5. Поліщук, Л. Б. (2017). Стилістика вигаданих мов у трилогії Дж. Р. Р. Толкієна «Володар Перснів». *Одеський лінгвістичний вісник. Спецвипуск,* 177–180. URL: http://www.oljournal.in.ua/v9/47.pdf

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ЕМПІРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. George, R. R. (1996). A game of thrones. New York: Bantam Books.

2. Tolkien, J. R. R. (1954). The fellowship of the ring (the lord of the rings, part 1). London: George Allen & Unwin.

3. Jordan, R. (1990). The Wheel of Time. The Eye of the World. 882 p.

4. The Wheel of Time: English to Old Tongue Dictionary. URL: https://reactormag.com/the-wheel-of-time-english-to-old-tongue-dictionary/ (дата звернення: 29.04.2025).

Шум Ольга, *канд. філол. наук,*
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

ІНШОМОВНЕ ЧИТАННЯ: МИНУЛЕ ЧИ ЕФЕКТИВНА СКЛАДОВА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Вивчення іноземних мов є процесом комплексним і охоплює опанування як мовних, так і мовленнєвих компетентностей. Основними завданнями програм для іноземних мов є навчити здобувачів освітніх рівнів читати, писати та вести усну комунікацію на професійні теми на рівні B2. Однак, відповідно до оновлених концепцій із вивчення іноземних мов для нефілологічних факультетів більше уваги у навчальному курсі спрямовано на розвиток навичок іншомовного говоріння.

Для зазначених змін існує чимало різноманітних передумов: обмежена кількість навчальних годин на вивчення іноземної мови, великі академічні групи, змішаний або дистанційний формат навчання, відсутність можливості поділу академічної групи на підгрупи за рівнями, недостатній рівень шкільної підготовки, зокрема для студентів, які не складають ЗНО / НМТ з іноземної мови тощо. Викладачі намагаються підбирати тематичні матеріали, які підходять для потреб студентів, їхнього рівня та вимог програми, а також робити акцент на говорінні. Така стратегія, на нашу думку, має свої переваги, адже під час дискусій, роботи над діалогами чи під час монологічного мовлення всі здобувачі освітніх рівнів мають змогу розвивати мовленнєві компетентності. Вправи на поглиблення знань з граматики та лексики, які містяться у підручниках та посібниках з EGP або ESP, спрямовані на підтримання мовних компетентностей студентів. Також актуальними залишаються завдання на аудіювання (у відео або аудіоформатах).

Завдання ж на розвиток навичок читання, на нашу думку, сильно втрачають свою актуальність. Це пов'язано як з браком часу під час практичних занять та великими обсягами фахових текстів, так і з втратою зацікавленості студентів працювати над такими завданнями через монотонність. Проте розуміння прочитаного тексту та його аналіз є невід'ємною базою для подальшого опанування основ академічного письма. Саме тому, вважаємо, що прочитання актуальних тематичних статей, наприклад з науково-популярних журналів або сайтів, та виконання базових завдань до них, як-от аналіз нової лексики, структури тексту, обговорення ключових питань та висновків, висловлення власної думки на задану тему мають бути залучені до процесу іншомовного навчання у формі самостійної роботи з подальшим контролем з боку викладача. Сьогодні існує величезна кількість безкоштовних ресурсів, які дозволяють швидко розробляти для студентів інтерактивні завдання, часто навіть з можливістю самоперевірки та роботи над помилками, яка не вимагатиме від здобувачів освітнього рівня значних часових затрат, що є неймовірно важливим за сучасних життєвих умов.

У своїй практиці ми найчастіше використовуємо сайти *Wordwall, Quizzlet* та *LiveWorsheets.* Пропонуємо детальніше розглянути переваги та недоліки. *Wordwall* є гарним ресурсом для розробки лексичних ігор на базі флешкарток. Викладач може вибирати ключову лексику з фахового тексту та створювати двосторонні картки з перекладом чи ілюстраціями або без. Також є можливість розміщення запитань для обговорення. Одним із недоліків є обмеженість безкоштовної версії. *Quizzlet* є чудовим конструктором для кросвордів та інтерактивних лексичних вправ. Такі навчальні картки можуть супроводжуватися картинками та аудіофайлами, що надає процесу навчання ігрової форми і допомагає студентам запам'ятовувати новий матеріал. Вважаємо, що окремої уваги заслуговує безкоштовний ресурс *LiveWorsheets,* який дозволяє завантажувати робочі листки з вправами та надавати їм інтерактивної форми. Після роботи з такими завданнями здобувач освіти може самостійно перевірити свій результат. На нашу думку, цей сайт є доволі підходящим для розробки завдань з метою виконання самостійної роботи, зокрема читання, адже можна розміщувати фахову статтю та завдання до неї. На ресурсі є різноманітні інструменти для конструювання завдань на поєднання відповідників, пошук правильних відповідей, пересування та поєднання елементів тощо. Отже, студент отримує можливість прочитати сучасний автентичний текст професійної тематики та опрацювати ряд завдань до нього.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що читання є важливим компонентом формування іншомовної компетентності майбутнього фахівця. Саме тому студентам варто працювати з цікавими текстами та аналізувати їх.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гришина, О. А. (2015). Аналіз фахових наукових текстів для читання англійською мовою майбутніми інженерами. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія Педагогічні та історичні науки,* 126, 46–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2015_126_8

2. Майковська, В. О. (2017). Організація практичної підготовки майбутніх фахівців на засадах контекстного підходу. *Людинознавчі студії. Педагогіка,* 4, 156–165.

3. Малюга, О. С. (2007). Навчання професійно орієнтованого читання наукових англомовних текстів студентів-магістрів аграрних спеціальностей: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.02. Київ.

4. Шум, О., Левіщенко, М. (2024). Особливості організації самостійної роботи з використанням штучного інтелекту: іншомовна підготовка. *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції: Сучасна філологія: теорія та практика,* Київ: Нац. акад. СБУ, 292–295.

5. Шум, О. (2024). Штучний інтелект як елемент самостійної роботи в іншомовній підготовці. *Мовна освіта фахівця: сучасні виклики та тенденції: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 лютого 2024 року).* Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 283–287.

Юрковська Майя, *канд. філол. наук, доцент,*
Чорнобіль Діана, *здобувачка ОС «Магістр»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ЗАГОЛОВОК ЯК МОВНА СТРАТЕГІЯ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКОМОВНИХ МЕДІАТЕКСТІВ)

У сучасному інформаційному суспільстві медіа відіграють провідну роль у формуванні суспільної думки, проникаючи майже в усі сфери людського життя. Засоби масової інформації задовольняють як потребу аудиторії в оперативному інформуванні про події у світі, так і прагнення до ескапізму та розваг, водночас виконуючи важливу функцію соціалізації. У зв'язку з динамічним розвитком цифрових технологій зазнає трансформації й мова медіа, що зумовлює необхідність її постійного наукового осмислення.

У межах цього дослідження розглядаються заголовки як невіддільний структурний елемент медіатексту, який виконує низку функцій, зокрема: інформативну, привернення уваги, апелятивну, інтригувальну тощо. Заголовок, будучи своєрідною текстовою візитівкою, окреслює провідну ідею повідомлення, однак не розкриває змісту повністю, стимулюючи тим самим звернення до основного матеріалу.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючим науковим інтересом до типологічних, структурних, стилістичних та функціональних характеристик заголовків у публіцистичному дискурсі, особливо в контексті висвітлення соціально значущих подій, зокрема війни.

Метою цієї наукової розвідки є охарактеризувати лексико-стилістичні та синтаксичні особливості українськомовних і англійськомовних заголовків, що функціонують у публіцистичних текстах, а також проаналізувати їхню роль як інструменту впливу на формування суспільних настроїв.

Матеріал дослідження становлять заголовки з українськомовної та англійськомовної версій інтернет-видання «Радіо Свобода» (розділ, присвячений війні в Україні).

Об'єктом дослідження виступають заголовки українськомовних та англійськомовних медіатекстів, що стосуються російсько-української війни.

Предметом дослідження є лексико-стилістичні та синтаксичні засоби, що використовуються у новинних заголовках.

Заголовки в електронних медіатекстах відіграють вагому змістову та прагматичну роль, оскільки саме вони визначають перше враження про матеріал та впливають на рішення користувача звернутися до повного тексту. Висувається низка вимог до таких заголовків: вони мають бути лаконічними, інформативно насиченими, структурно простими та зрозумілими для широкої аудиторії. Така тенденція обумовлена специфікою сприйняття інформації з екрана, коли користувач, переглядаючи значний обсяг контенту, зупиняє увагу лише на тому, що одразу викликає інтерес або емоційний відгук. Отже, ефективний заголовок має

миттєво зацікавити читача і спонукати його ознайомитися з основним текстом (Павлова, Тарасова, 2018, с. 57).

Американські дослідники виокремлюють низку ключових функцій заголовків у медіатекстах, що виконують як інформативну, так і прагматичну роль (Scacco & Muddiman, 2019):

1) узагальнення змісту новини. Заголовок слугує стислим резюме основного повідомлення, дозволяючи читачеві зорієнтуватися в змісті матеріалу в межах обмеженого інформаційного простору;

2) формування зацікавленості. Завдяки певним стилістичним прийомам заголовок може підвищувати увагу до новини. Інформація, подана в інтригувальній або емоційно забарвленій формі, привертає інтерес потенційної аудиторії й спонукає її до ознайомлення з повним текстом;

3) оперативне задоволення інформаційних потреб. Заголовки особливо цінні для користувачів, які не мають змоги повністю читати новини. Вони часто містять найважливіші чи найцікавіші відомості, задовольняючи потребу в швидкому доступі до суті повідомлення;

4) спрямування уваги на окремі аспекти. У деяких випадках заголовки акцентують не на всьому змісті, а на конкретному аспекті новини з метою привернення уваги. Такий підхід активно використовується на цифрових платформах, де після подання цитати або виразної деталі пропонується ширший контекст події.

У контексті втілення прагматичної установки всього мікротексту, характерними для заголовка у його зв'язку з текстом повідомлення є такі прагматичні типи, як констатив, директив, квеситив і перформатив (Фадєєва, 2017, с. 136). Дослідниця описує згадані типи заголовків таким способом.

Заголовок-констатив виконує інформативну функцію, повідомляє про факти та події, описує стан справ.

Заголовок-директив спонукає читача до дії, наказує або закликає, відповідно виконує спонукальну функцію.

Заголовок-квеситив представлений у формі питання, яке містить вихідну інформацію, і вказівку на її недостатність задля подальшого поповнення.

Заголовок-перформатив виражає дію і не несе інформативного навантаження.

Ефективним інструментом для втілення мотиваційно-спонукальної смислової програми комунікатора є заголовкові комплекси, адже від «правильного» номінування тексту залежатимуть погляди, емоції, зацікавлення, вподобання, ціннісні орієнтири адресата, а головне – чи буде прочитаним журналістський матеріал (Савчук, 2020, с. 163).

Загалом основне завдання заголовка – привернути увагу читача. Стилістичні засоби сприяють ефективнішій реалізації цього завдання: вони роблять заголовок більш привабливим, експресивним і помітним. Вагоме місце серед них посідають тропи, зокрема метафора та метонімія, які активно використовуються для надання заголовкам динамічності та поетичності. Наприклад, у заголовку *The Fall Of Vuhledar: What It Means For Ukraine's Beleaguered Military* слово-

сполучення *«the fall of Vuhledar»* несе сильне емоційне навантаження та підкреслює трагічність перебігу подій. У заголовку *Квартири на кістках: як Росія в окупації заміщує українців росіянами* метафора викликає емоційну реакцію, оскільки вказує на злочинний характер політики демографічного заміщення – заселення росіян у міста, де загинули українці.

Використання метонімії часто зумовлене прагненням до лаконічності: вона дозволяє узагальнити групу осіб або явищ, створюючи враження одностайності в ухваленні рішень. Це спостерігається, зокрема, в заголовках: *«Російська. Крапка» Як Кремль викорінює українську мову в окупації* або *Ukraine Says It Downed Russian Helicopter With Sea Drone For First Time.*

Емоційно забарвлена лексика також значно впливає на сприйняття інформації, формуючи у читача певне ставлення до подій ще до прочитання основного тексту. Наприклад: *«Істерика людожера», Чому Путін закликав провести «дуель»?* або *Germany's Baerbock In Kyiv As Russia Pounds Ukraine's Infrastructure.*

Фразеологізми, ідіоми та прислів'я у заголовках виконують експресивну функцію, водночас відображаючи національну специфіку мови. Так, у заголовку *За двома зайцями. Китайська компанія із заводом у США оснащує армію РФ* використано частину прислів'я, що підводить до змісту матеріалу. А у заголовку *Політичний двобій України і Росії та «мертва хватка» Кремля за територію колишнього СРСР* фразеологізм акцентує увагу на агресивних та жорстоких діях РФ. Подібна експресивність наявна й у прикладі *Georgia's Ruling Party Plays The Ukraine War Card,* де заголовок вказує на маніпулятивну політичну тактику.

Мовні засоби сприяють не лише емоційному впливу, а й ефективному й стислому передаванню змісту. Це особливо важливо в умовах обмеженого простору заголовка, де потрібно виразити головну думку мінімальними засобами. У таких випадках широко використовуються еліпсис, номінативні конструкції та ключові слова. Наприклад: *«Я – до вікна, а під'їзду навпроти вже немає». Історія подружжя і трьох дітей, які загинули від російського обстрілу Одеси* – у першій частині речення пропущено дієслово *«вискочив»*, згадане в основному тексті.

У заголовку *Russian Strikes On Ukrainian Cities Kill 6, Wound Several* можливе уточнення на зразок *«людей»* або *«цивільних»,* проте навмисна лакунарність забезпечує лаконічність.

Заголовок *Elections, War, And Sabotage* подає ключові слова, що окреслюють основну тематику матеріалу.

А у прикладі *«Кедр», «Орешник», «Рубеж»: чим же била Росія?»* наведено лише назви ракет, без роз'яснення, що саме мається на увазі, що викликає додаткову зацікавленість і спонукає до прочитання.

Отже, заголовок у медіатексті виконує не лише функцію привернення уваги, але й слугує потужним засобом впливу на аудиторію. Комунікативні наміри автора реалізуються через використання різноманітних лексичних, стилістичних та синтаксичних прийомів, які забезпечують експресивність, інформатив-

ність та емоційне забарвлення. Подальше дослідження англійськомовних і українськомовних заголовків у порівняльному аспекті дозволить виявити як спільні риси, так і відмінності, зумовлені мовними, культурними та соціальними чинниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павлова, Л. В., & Тарасова, Г. С. (2018). Комунікативні стратегії і тактики в англомовному політичному медіадискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації,* 29(68), 3, 55–60. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/3_2018/13.pdf

2. Савчук, Р. (2020). Стилістичні засоби у заголовках сучасних медіатекстів: психолінгвістичний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук, 34*(4), 161–169. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/34_2020/part_4/26.pdf

3. Фадєєва, О. В. (2017). Функції та засоби прагматизації газетних заголовків. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, 27*(2), 135–139. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v27/part_2/39.pdf

4. Scacco, J. M., & Muddiman, A. (2019). The current state of news headlines. Media Engagement Project. URL: https://mediaengagement.org/wp-content/uploads/2019/05/THE-CURRENT-STATE-OF-NEWS-HEADLINES.pdf

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Eckel, M. (2024). The Fall Of Vuhledar: What It Means For Ukraine's Beleaguered Military. *Радіо Свобода.* URL: https://www.rferl.org/a/ukraine-russia-war-vuhledar/33143696.html

2. Терибинська, О. (2024). Квартири на кістках: як Росія в окупації заміщує українців росіянами. *Радіо Свобода.* URL: https://www.radiosvoboda.org/a/mariupol-okupatsiya-zaselennya-rosiyany/33182180.html

3. «Російська. Крапка». Як Кремль викорінює українську мову в окупації. (2024). *Радіо Свобода.* URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayinska-mova-okupatsiya-rosiya/33199264.html

4. *Ukraine Says It Downed Russian Helicopter With Sea Drone For First Time.* (2024). *Радіо Свобода.* URL: https://www.rferl.org/a/air-raid-sirens-blare-across-ukraine-explosions-heard-in-kyiv/33258909.html

5. Портников, В. (2024). «Істерика людожера»: Чому Путін закликав провести «дуель». *Радіо Свобода.* URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-viyna-putin-duel/33248339.html

6. Germany's Baerbock In Kyiv As Russia Pounds Ukraine's Infrastructure. (2024). *Радіо Свобода.* URL: https://www.rferl.org/a/baerbock-germany-ukraine-visit/33186534.html

7. Eckel, M., Крутов, М. (2024). За двома зайцями. Китайська компанія із заводом у США оснащує армію РФ. *Радіо Свобода.* URL: https://www.radiosvoboda.org/a/rfe-rl-kytai-vyroblyaye-komponenty-dlya-rosiyskykh-aviamomb-iz-zavodom-usa/33223888.html

8. Портников, В. (2024). Політичний двобій України і Росії та «мертва хватка» Кремля за територію колишнього СРСР. *Радіо Свобода.* URL: https://www.radiosvoboda.org/a/politychnyy-dvobiy-ukrayiny-i-rosiyi/33256162.html

9. Кучера, Дж. (2024). Georgia's Ruling Party Plays The Ukraine War Card. *Радіо Свобода.* URL: https://www.rferl.org/a/georgia-elections-ukraine-war-russia/33155450.html

10. «Я – до вікна, а під'їзду навпроти вже немає». Історія подружжя і трьох дітей, які загинули від російського обстрілу Одеси. (2024). *Радіо Свобода.* URL: https://www.radiosvoboda.org/a/istoriya-podruzhzhya-i-ditey-ubyla-rf/33238671.html

11. Russian Strikes On Ukrainian Cities Kill 6, Wound Several. (2024). *Радіо Свобода.* URL: https://www.rferl.org/a/kyiv-kharkiv-bryansk-klitschko--russia-drone/33188255.html

12. Гуттерман, С. (2024). Вибори, війна та саботаж. *Радіо Свобода.* URL: https://www.rferl.org/a/russia-podcast-trump-war-ukraine-sabotage/33197944.html

13. Кедр», «Орешник», «Рубеж»: чим же била Росія? (2024). *Радіо Свобода.* URL: https://www.radiosvoboda.org/a/donbas-realii-kedr-oreshnyk-rubezh-chym-byla-rosiya/33212303.html

Яріз Євген, *доцент*,
Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»,
м. Харків, Україна

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасне суспільство стрімко розвивається. Наразі світ переживає епоху глобалізації. З кожним днем підвищується статус іншомовної компетентності, яка стала одним із важливих і вагомих чинників культурного та соціального розвитку особистості. В умовах бурхливого росту міжнародних зв'язків вже недостатньо володіти однією іноземною мовою. Випускники вищих навчальних закладів, мають впевнено володіти декількома іноземними мовами на такому рівні, який дозволить їм активно і вільно використовувати їх у сфері своєї професійної діяльності.

Підвищення статусу іншомовної компетентності в суспільстві спричинило низку оновлень у процесі навчання. Це привело до перегляду навчальних програм, запровадження інноваційних методів і вдосконалення прийомів навчання, необхідних для особистісного розвитку здобувача освіти.

Проблема іншомовної компетентності виникла на початку минулого століття і з того часу не дає спокою багатьом методистам. Більшість дослідників визначають термін «іншомовна компетентність» як знання про систему мови, що вивчається, які реалізуються через формування мовних і мовленнєвих навичок з використанням необхідної лексики, продукування самостійного усного та писемного висловлювання й адекватної участі в іншомовному спілкуванні.

Отже, виступаючи критерієм інтелектуальності особистості та розширюючи коло професійних можливостей, іншомовна компетентність вирізняє майбутнього професіонала серед інших спеціалістів. Інтеграційною основою формування іншомовної компетентності є мовна підготовка, яка має відповідати загальноосвітнім і розвивальним цілям.

Обов'язковою умовою оптимізації процесу вивчення іноземної мови, що дозволить створити сприятливий ґрунт для розвитку іншомовної комунікації, є розробка та впровадження вітчизняних підручників нового покоління.

Треба завжди пам'ятати про те, що освіта завжди розвивалася у соціокультурному середовищі суспільства, суть якого багато в чому залежить від рівня його технологічного розвитку. Бурхливий розвиток науки й техніки в світі зробив свій вклад у процес навчання. У першу чергу це вплинуло на такі явища, як розвиток засобів масової інформації, поява супутникового й кабельного телебачення, поширення потужних комп'ютерних мереж тощо. З появою Інтернету

значно розширився інформаційний простір, що створило передумови для використання нових освітніх технологій. Нові інформаційні технології кардинально вплинули на зміст освіти. Вони створили умови, за яких став можливим доступ до навчальних матеріалів, що знаходяться в репозиторіях різних університетів світу мовою оригіналу. Це створює для здобувачів освіти мотивацію, силу якої важко переоцінити.

Ефективність підготовки фахівців із вищою освітою нині значною мірою визначається збільшенням частки самостійної роботи. Це вимагає від них раціонального використання інтернет-технологій, без яких важко уявити засвоєння матеріалу, яким потрібно оволодіти в індивідуальному режимі. Використання автоматизованих навчальних систем, які наразі розвиваються з космічною швидкістю, довело свою ефективність.

Використання інформаційних технологій у навчанні вимагає від усіх учасників навчального процесу високого рівня інформаційної компетентності. Це відобразиться на якості знань і вмінь з самого початку використання комп'ютерних програм. Важко переоцінити використання програми перевірки орфографії у процесі комп'ютерного набору текстів, адже вона може виділяти слова з помилкою підкресленням, консультувати, як треба правильно набирати їх, і навіть автоматично виправляти помилку, якщо використати клавішу пробіл. За бажання можна навести безліч таких прикладів.

Комп'ютерні тести є чудовим застосунком для засвоєння граматичного матеріалу. Величезна кількість комп'ютерних навчальних програм надає студентам різнорівневі тренувальні вправи, що формують навички аудіювання, письма, читання та спонтанного мовлення. Після оволодіння цими навичками можна розпочинати спілкування безпосередньо з носієм мови у форматі чату, або конференції, не виходячи з власної квартири. Під час такого спілкування за допомогою комп'ютерних технологій можливо віртуально відвідати відомі міста, історичні пам'ятки, ознайомитися з культурою та традиціями країни мова, якої вивчається. Сучасні технології перетворюють навчання на захопливе заняття, здатне підвищити мотивацію студентів, без якої неможливо досягти високих результатів іншомовної компетентності. Найвищим досягненням еволюції комп'ютерних технологій без перебільшення вважається феномен штучного інтелекту (ШІ). Чат GPT користується популярністю у всіх користувачів. Не має потреби перераховувати усі його переваги. Але слід зазначити, що значна кількість його користувачів намагаються виконувати навчальні вправи за допомогою ШІ і видавати результати за свої. Це створює конфлікт з нормами академічної доброчесності, особливо в онлайновій формі навчання, яка викликана війною України з Російською Федерацією. На думку більшості викладачів Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», істина відкривається в співбесіді викладача зі студентом у режимі усного спілкування.

Отже, використання ШІ у навчальному процесі надало здобувачам освіти потужний мотиваційний інструмент для оволодіння іншомовною компетентністю, необхідною для успішної інтеграції на міжнародному ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко, А. І. (ред.), Барановський, С. В., Білокобильський, О. В. (2023). Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні. *Наука і Освіта*, 1, 305.

2. Чепіль, Т. В. (2019). Використання технологій штучного інтелекту в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Педагогічні науки*, 25, 128–133.

Наукове видання

Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов

Збірник тез доповідей
Міжнародної наукової конференції
19–20 червня 2025 року

Редактор О. А. Солдатова
Технічний редактор О. К. Гомон

Підписано до друку 12.12.2025 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 15,34
Тираж 100 прим. Зам. №105

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018 р.